

Městská knihovna v Praze

**Karel
Poláček**

Okresní město

PRALIT

ZÁCHRANA A ZPŘÍSTUPNĚNÍ
PRAŽSKÉ ŽIDOVSKÉ LITERATURY

PRAHA 2016

Městská knihovna v Praze

ůčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Okresní město

Karel Poláček

Znění tohoto textu vychází z díla Okresní město tak, jak bylo jako 1. část románové tetralogie vydáno v knize Okresní město nakladatelstvím Naše vojsko v roce 1955 (POLÁČEK, Karel. *Okresní město; Hrdinové táhnou do boje; Podzemní město; Vyprodáno*. V NV vyd. 1. Praha: Naše vojsko, 1955. 812 s. Knihovna vojáka, sv. 85.).

Text díla (Karel Poláček: Okresní město), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

POLÁČEK, Karel. *Okresní město* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. ISBN 978-80-7532-171-8 (pdf). Dostupné z:
http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/26/25/28/okresni_mesto.pdf.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a tiráž), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyžijte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 26. 8. 2016.

PRALIT

ZÁCHRANA A ZPŘÍSTUPNĚNÍ
PRAŽSKÉ ŽIDOVSKÉ LITERATURY

Tato e-kniha vznikla v rámci projektu PRALIT - Záchrana a zpřístupnění pražské židovské literatury, který je financován z [EHP a Norských fondů](#) a spolufinancován Magistrátem hlavního města Prahy.

Dále jsme pro vás připravili dvě procházky po stopách autorů děl digitalizovaných v projektu PRALIT ve spolupráci s projektem [Praha město literatury](#). Buď můžete zuřivě [pronásledovat Egona Erwina Kische](#), nebo [pražské židovské autory](#) po kavárnách, divadlech a parcích.

Podrobnější informace o projektu PRALIT a jeho výstupech na webu www.mlp.cz/pralit.

Upozornění pro čtenáře

Tato e-kniha obsahuje poznámky pod čarou, které nejsou hypertextově provázány.

Text poznámky pod čarou je umístěn na dolním okraji každé stránky, ve které je v textu zvýrazněno číslo poznámky pod čarou (např.: Text⁰).

⁰ Text poznámky pod čarou.

OBSAH

Upozornění pro čtenáře	6
1	9
2	12
3	16
4	19
5	23
6	26
7	29
8	32
9	34
10	37
11	40
12	44
13	48
14	53
15	56
16	60
17	64
18	67
19	72
20	76
21	80
22	85
23	91
24	95
25	101
26	106
27	111
28	115
29	119
30	123
31	128

32	133
33	138
34	143
35	147
36	152
37	156
38	160
39	164
40	167
41	172
42	177
43	182
44	186
45	191
46	196
47	201
48	205
49	210
50	215
51	219
52	224
53	228
54	231
55	236
56	239
57	243
58	251
59	256
Ediční poznámka	262
Bibliografie díla Karla Poláčka.....	263

1

Na samém okraji města, uprostřed nahnílených chatrčí s rozčepýřenými střechami, stál obecní chudobinec. Byl vystavěn z odkazu místního dobrodince, který obezřele rozmnožoval své statky a cíťe, že se blíží konec jeho života, chtěl si dobrým skutkem podmaniti Boha. Z jeho jmění vyrostla kamenná, zeleně omítnutá budova v podobě pevnosti. Její zdivo bylo zakončeno zubatým cimbuřím a v průčelí nesla ve švabachovém písmě nápis Chudobinec Pivodův. Budova byla vystavěna v sedmdesátých letech minulého století a odpuzovala každého svým odmítavým, sverpým vzhledem. V přízemí měla veliká okna s lomenými oblouky, ale z prvního patra zírala malinká okénka, připomínající střílny. V představách stavitelových, který tento dům zbudoval, splývali chudí lidé se zločinci. Proto dal okna opatřiti masivními mřížemi, jako by chtěl chovancům zabránit v útěku. I za prudkého žáru vanulo z budovy hřbitovním chladem a uvnitř ustavičně vládl stín. Vchod se podobal zívajícím ústům a hluboká chodba se zdála býti napěchována zvukem. Nejen uličníci, i mnohý dospělý, jemuž byla vzdálena nezbednost, mnohdy se tu zastavil, opatrně se rozhlédl na všechny strany a pak zařval do hlubin chodby „hoho – hó!“ a popuzené stíny odpovídaly mnohonásobnou ozvěnou.

K chudobinci náležela zahrada, obehnaná mřížovím z litého železa. I tato zahrada nesla znamení toho, že nepatří majetníkovi, ale zbožné nadaci. Nebylo tam besídky s červeným krytem, pošetilých skleněných koulí, které zdobí růžové keře, ani sádrových pidimužíků, již vykukují z houštin. Záhony byly souměrně rozděleny pískovými pěšinami jako přihrádky v registratuře a na nich rostly ostýchavé, zakřiknuté pomněnky a sametové macešky, jejichž květy připomínaly zlostné a závistivé obličje starých panen. Zasmušilý jasan vystrkoval větve přes plot, bylo viděti unylé, zaprášené švestky i zkroucené jabloňové pně, obtížené na podzim lesklými plody. Většina zahrady byla proměněna v zelnici. Vládl

zde klid a nevraživý pořádek; i pták, který sem někdy zabloudil, nesměle zapípal a brzo odlétl, jako by měl pocit, že se dopustil něčeho nedovoleného.

Chudobinec byl určen pro zchudlé, avšak početné občany okresního města. Po léta však nebylo obecních příslušníků, kteří upadli do nezaviněné bídy, a proto budova hostila pouze žebráky. Za vlhých večerů sedávali na kamenném schodišti před hlavním vchodem šeplavé babky a oprýskaní starci se zapadlými ústy, jejichž belhavé údy připomínaly zkroucené kořeny. Vstup do zahrady byl jim zakázán, neboť nad pomněnkami, maceškami, křovím i ovocnými stromy vládl správce Wagenknecht, který bděl nad tím, aby se mu neztratila ani jedna padavka. Byl to svalnatý muž s krátkýma nohama a krátce ostříhanou hlavou, čilý a shánivý, neboť touha po zisku ho měla k ustavičnému pohybu. Přes levou tvář se mu táhla strašlivá jizva, která snadno nabíhala krví. Hlídal také sedlákům ovocné aleje, obýváje slaměnou boudu, kde léhal, přikryt pytle. Byl ustanoven za ponocného, a když všechno ztichlo, tu býval slyšet dusot jeho okovaných bot. Za letní doby býval dozorcem na plovárně a jizva se mu podlévala krví při pohledu na skotačící mládež. Jen těm byl nakloněn, kteří si kupovali makové preclíčky, jež pekla jeho manželka. Bylo ho zřítí při slavnostech, průvodech a shromážděních, kde bylo třeba veleti, pořádati a rozháněti dav. Z jeho stále otevřených úst vycházel chraplavý řev a nad hlavou mával sukovitou holí jako Záhoř. Ostražitý jako hafan nikdy nespal; stále byl připraven ke skoku, někoho přistihnouti, někoho popadnout za límec. Bažení po jmění posilovalo ho v neurvalosti.

Mezi jeho svěřenci byla žebračka Hladká Ančka; před dávnými lety nazývala se paní Kafuňková, manželka zámožného soukeníka. Kdysi měla paní Kafuňková živý sen a podle výkladu vsadila tři čísla na Prahu u kolektanta¹ Gustava Štědrého. Vyhrála terno² a pak

---

¹ Kolektant – sběratel sázek, nejčastěji trafikant nebo jiný obchodník.

² Terno – výhra představující 4800krát více peněz, než kolik bylo vsazeno.

ustavičně sázela, až se proměnila v Hladkou Ančku. Avšak ještě nyní měla se za bohatou paní; stále ji navštěvovaly živé sny, které vyjádřeny v číslech znamenají jmění.

Žebrák Maryčka Půjč! dostával almužnu, protože snadno upadl v zuřivost a pak dovedl v jakýchsi zpěvných verších nadávati celé hodiny. Podle úředních výkazů se nazýval Emanuel Pěchota; než v okresním městě nikdo neznal jeho jména a každý pokřikoval za ním Maryčka Půjč!, aby uslyšel utrhačné verše.

Slabomyslný Hynek bavil měšťany svou vadnou výslovností. Byl duše zbožné, účastnil se všech procesí a při zpěvu církevních písní upadal v sladké vytržení.

Atlet pěstuje svaly, dáma ošetřuje pleť a žebrák musí bdíti nad svou hubeností. Žebrák Chleboun, přezdívkou Majorek, byl kostroun, ověšený zalátanými hadry. Jeho vyzáblost byl vývěsní štít živnosti; vysoký, s nohama ovázanýma pytlovinou, procházel okresním městem, klepaje holí o dlažbu jako slepec. Šedivý knír se ustavičně pohyboval; zapadlá ústa přežvykovala slova modlitby. Mezi obyvateli chudobince požíval vážnosti, neboť pronášel nesouvislé, zmatené věty s jakýmsi věšteckým přízvukem. Shromáždil kolem sebe malou obec, která hledala v jeho slovech tajemný smysl.

2

Onoho dne vydal se Majorek na cestu k nádraží. Po dlouhou řadu let se dvakrát denně dostavoval k příjezdu vlaku, jako by čekal návštěvu. Rozumí se, že mu nikdo nepřijel; neměl příbuzných ani přátel, obklopovala ho prázdnota jako despotu.

Vysoký, s vysedlými lopatkami, bral se svou cestou, tvář obrostlá bílými štětinami, žebráckým plnovousem, který neroste; krhavé oči pohlížely přímo před sebe; nazelenalý knír se pohyboval. Na cestu mu svítilo bílé letní slunce. Kráčel uprostřed ulice, neboť chodníky byly zřízeny pro majetné lidi. Za ním se táhl zatuchlý zápach, který dráždil psy k zběsilosti.

Na nádraží seděla na lavici venkovská žena s kojencem v náručí; dítě vrnělo a matka je konejšila, broukajíc „kyš-kyš-kyškalanda“.

Pán v turistickém úboru prohlížel si fotografie, rozvěšené po stěnách. Mladík, zastříkaný vápnem a s papírovou čepicí na hlavě, vyšel z kanceláře, vleka žebřík. Spatřil žebráka, otočil se a jakoby náhodou dloubl ho žebříkem do břicha. Majorek ustoupil stranou, zamumlal a dělník se zachechtal.

V dálce tlumeně zazněla píšťala vlaku. Žebrák zpozoroval obchodníka Gustava Štědrého a smekl klobouk. Obchodník se dotkl okraje tvrděáku. Stál tu opřen o mohérový slunečník, podoben více úředníkovi než obchodníkovi. I jeho dlouhý černý kabát, vyrudlý do zelena, připomínal kancelistu v penzi. Na jeho tváři četl Majorek rozrušení; věděl, že obchodníka vždy znepokojuje příjezd vlaku.

Píšťala vlaku zazněla silněji a tento zvuk se roztříštil o stráž, zarostlou akáty a ořeším. Z kanceláře vyšel pán v červené čapce a sňal skřípec. Obchodník si pohladil žlutý knír. Parostroj s rachotem se přisupal do nádraží.

Žebrák uviděl mladíka ve skořicovém zvonovitém raglánu, který se tanečním krokem přiblížil k obchodníkovi. Gustav Štědrý vyšel mu vstříc a rozpřáhl náruč. Jeho oči zvlhly: stářím zmalomyslněl a byl náchylný k slzám. Mladý muž sňal precízním pohybem lesklý

cyldr a políbil obchodníka na tvář. Šedozelený knír žebrákův se začal pohybovat a ze zapadlých úst vycházela slova.

- A tak... A to se podívejme... Přijel Kamil, syn pana Štědrého... -

Vidí, kterak mladý muž hladí otce na zádech, a oba vycházejí z nádraží. Plížil se za nimi, napínaje sluch, neboť byl zvědav jako slepice. Věděl, že i jeho druhové v chudobinci jsou žádostivi novinek a že jim musí přinášet zprávy.

- Vida, přijel Kamil, syn obchodníka Štědrého... Copak, copak? Má tatínek radost? Užije syna? -

Pozoruje shrbená záda a zmačkaný zátylek obchodníkův, ale nemůže z nich vyzkoumat, má-li radost z příjezdu synova. S nedůvěrou zírá na citronově žluté polobotky, na lesklý cylindr i na to, jak mladý muž švihá rákoskou se stříbrným kováním.

- Proč přijel? - rozvažuje žebrák. - Svatodušní svátky jsou za námi. Není čas na návštěvy. Měl zůstat, kde byl... -

Zastavil se, neboť pozoroval, že obchodník zmírnil krok a prudce rozhazuje rukama. Slyšel, jak praví: „S cylindrem mi nesmíš chodit.“ Mladík cosi namítal, ale otec svéhlavě opakoval: „To je mně jedno, co se nosí v cizině. Doma mně s tím nesmíš chodit.“

- Správně, - pochvaluje žebrák, - nejsi takový hlaváč, abys běhal v cylindru... Jseš u mně jenom utřinos... -

Ze vrat domu zasilatele Wachtla vyjel těžký vůz, tažený koňmi s lesklými zadky. Vozka se zadíval s tupým údivem na cylindr, zvonovitý raglán a žluté polobotky.

A obchodník, ukazuje na bledý, vyžilý obličej svého syna, táže se rozhořčeně: „A co je tohle?“

„To jsou kotlety,“ odpovídá Kamil marnivě.

„To musí dolů!“ velí otec výhrůžně.

„U nás v Olomouci...“ chce namítnout syn.

„Ani slovo! Hned půjdeš k Sedmidubskému, ať ti to sundá. S pejzama tě nechci vidět. Už jsem řekl!“

Zpod šedozeleného kníru vycházejí slova: - Tak, tak... Moje řeč... Správně jste ho poučil. Oni by si dneska moc dovolovali... -

Obchodník cupitá nejistě na vratkých nohách, ale citronové polobotky koketně tančí a rákoska se otáčí mezi prsty. Kamil se obrací ze strany na stranu; chce okresnímu městu imponovat zvonovitým raglánem a lesklým cylindrem. Avšak město je zamlklé; někde jsou spuštěny závěsy před slunečním žářem; jinde je vidět kočku, která se vyhřívá mezi dvěma hortensii.

Žebrák slyšel, jak mladý muž praví: „Jak vidím, nic se tu nezměnilo.“

Obchodník se zastavil a slunečníkem ukázal na novostavbu berního úřadu.

„Jak by se nezměnilo?“ namítl. „Podívej se, ta stavba, to je přece vymoženost.“

Kamil křiví ústa: „Vymoženost! Tomu se říká událost. To u nás v Olomouci...“

Obchodník nerad slyší, když někdo snižuje okresní město. Bouří se v něm pýcha starousedlíkova.

„V cizině ať si dělají po svém,“ vrčí, „my si tu víme rady...“ Nelíbil se mu úšklebek mladého muže a zabouřil: „A ty pejzy musejí dolů! Hned se půjde k holiči! Abych to nemusel dvakrát říkat...“

– Správně! Tak na mladíčka! – schvaluje Majorek.

„Beze všeho,“ bručí Kamil sklesle, „jen aby byl pokoj...“

Z jednoho domu náhle vyběhl pán, jako by číhal za dveřmi, až půjde otec se synem kolem. Měl zarudlé líce, jako by ustavičně násilně zadržoval smích. Malá očka rychle těkají jako bublinka ve vodováze. Kamil opsal cylindrem elegantní kličku a otec se dotkl okraje klobouku. Nerad viděl pana Rabocha, potměšilce a klepaře.

– Cylindr, raglán, licousy... – znepokojoval se, – asi budou řeči...–

„A pěkně vítám, pane Kamile,“ povykoval pan Raboch, „tak jste se přijel na nás podívat?“

Kamil se ukláněl a tiskl panu Rabochovi ruku.

Pan Raboch odhadl zlomyslnýma očkama cylindr, raglán, citronové polobotky. Tvář mu rudne utajeným smíchem.

„Copak, copak,“ dorážel, „nadlouho jste přijel?“

„Nakrátko,“ odpověděl za něho obchodník.

Kamil se potahoval za nazrzlý knírek a snažil se dodati si sebevědomí nezávislého světáka. Cítil nejistotu před pánem se zarudlou tváří. Pamatuje si, jak ho před lety pan Raboch chytil na ulici, dovlekl ho domů a tam ukazoval jeho špinavý krk: – Podívejte se, paní Štědrá, ten kluk se neumí ani umýt. Vezměte rejžák a vydrhněte mu krk. K čemu vypadá to čuně jedno? – Pan Raboch si všeho všimne, nic nezůstane utajeno před pohyblivýma, zlomyslnýma očima. Mimoděk si přejel rukou týl.

„Tak nakrátko, nakrátko... Tedy na dovolenou?“ útočil pan Raboch.

„Na dovolenou,“ potvrdil Kamil.

Pan Raboch se zamyslel a zdlouhavě opakoval: „Na dovolenou...“

Žebrák, který opodál vyslechl rozmluvu, vyřkl myšlenku pana Rabocha: – Copak je nyní čas na návštěvy? To si povídej někomu jinému. Domů se jezdí pouze na svátky. –

„Hezky to užijte, pane Kamile,“ zaštěbetal pan Raboch a zmizel za dveřmi.

Obchodník si oddychl, utřel si pot z čela a zabručel: „Jen aby nebyly žádné řeči... Já mám rád pokoj...“

„Co máš pořád?“ zaškemral syn.

„Nic... nic... já jenom...“ zamumlal obchodník, „a co se týče raglánu... je teplo a můžeš chodit bez kabátu...“

– Není tu žádná kultura, – pomyslel si Kamil sklesle.

A žebrák viděl, jak cylindr, zvonovitý raglán, citronové polobotky i penzistský šosák, který hraje do zelena, zmizely ve dveřích jednoho domu.

3

Paní Štědrá je uvítala ve dveřích; zalomila rukama a v jejím obličejí se odrážel úžas; příchod hosta ji vždy uváděl u vytržení a v těle cítila napětí jako akrobat před nebezpečným výkonem. Prála si, aby jí Kamil políbil ruku. (– Ne kvůli mně, já to nepotřebuji, ale patří se to. –) Avšak syn smekl cylindr, obřadně se uklonil a podal jí ruku.

Zasedli za prostřený stůl. Obchodník se vzdal svého čestného místa ve prospěch hostův. V kuchyni syčela pára. Kamil těžce dýchal, neboť krk mu svíral vysoký škrobený límec.

„Dělej jako doma,“ řekl obchodník a velel Kamilovi, aby si svlékl kabát. Syn odmítl a odložil pouze fialově proužkované manžety. Z kuchyně bylo slyšet: „Musím přiložit dva tři kousky uhlí.“ Paní Štědrá měla ve zvyku, že u sporáku mluvila k sobě. Stůl byl malý, a proto Viktorovi, druhému synu, prostřeli u psacího stolu. Neviděli ho ostatně rádi u společné tabule, zvláště když byl přítomen host. Páchl olejem a čmoudem. Jeho způsoby otce rozčilovaly. Měl zhrublé, mozolovité ruce, do nichž se zažral lak a saze; a dva prsty byly znetvořeny úrazem. Otce rozčilovala jeho kulatá hlava, svislý, krátký knír a modrá blůza. Při jídle mlaskal a funěl, jedl hltavě jako člověk vysílený těžkou prací. Viktor se nehoršil, že byl vyhoštěn ze společnosti. Mohl aspoň číst při obědě knihu *Pět neděl v baloně*, a to by mu otec při společném stole netrpěl.

„A do polévky přijde ještě špetka soli. Poliješ pečení šťávou,“ mluvila paní Štědrá.

Vedle otce seděl nejmladší syn Jaroslav. Byl to mlčelivý hoch, letos složil maturitu a byl v pochybnostech, má-li studovat medicínu, nebo práva. Otcova tvář se usmívala a v očích se zatřípytila něžnost, kdykoli pohlédl na studenta.

Matka přinesla mísu polévky a nejdříve nalila manželovi. Obchodník nachmuřil obočí, usrkl ze lžice a pak pravil: „Polévka je, maminko, delikátní. Císař pán by ji mohl jíst.“

Paní Štědrá si oddychla jako člověk, jenž vyvázl z velkého nebezpečí. Ustavičně pobíhala z kuchyně do jídelny. Obchodník se mrzel a projevil přání, aby s nimi poseděla. Aby mu vyhověla, sedla si chvilku na krajíček židle. Zobla do talíře jako pták, vytřela kastrol kůrkou chleba a pak zase odběhla s napjatým, starostlivým výrazem. Jídlo nebylo pro ni; jí náleželo pouze připravovat pokrmy; mužští pak byli povinni dávat okázale najevo, že jim chutná. Před obchodníka a ostatní rodinu kladla příbory s obřadností; avšak na psací stůl házela talíři, až to řinčelo, a přitom hučela: „Nacpi se, neřáde!“ Viktor si toho nevšímal; nezáleželo mu na obřadech, jako na dobrém jídle. Nejprve rozkrájel maso, pak uchopil vidličku do pravé ruky celou dlaní, napichoval sousta a pohlížel do otevřené knihy.

Kdykoli obchodník upozoroval na talíři Kamilově mezeru, naložil mu novou porci. Mladý muž sténal, že už nemůže. Vzdělaný člověk nemá hltat jako sedlák. Odmítal jíst s rozmazleným výrazem kulturního člověka, jehož žaludek je zkažen vybranými požitky.

„Jíst se musí,“ mluvil otec, s chutí ocucávaje kost, „bez jídla nemůže existovat člověk, ani žádný tvor. Také Jaroušek málo jedl...“

„Jaroušek málo jedl!“ opakovala matka polekaně.

„Mám dost,“ prohlásil student.

„Musíš hodně jíst,“ nabádal ho otec, „pracuješ, hlavu moříš, musíš dát tělu, co mu patří. Inu, studie, studie...“ vzdychl.

„Tam toho,“ ukázal směrem k psacímu stolu, „se nemusí pobízet. Ten se umí naládovat...“

Matka odnášela prázdné talíře a rozproudil se hovor. Kamil se ptal otce, jak se mu vede. Obchodník vzdychal. Není to nejlepší. Na náměstí se mu usadil konkurent a láká zákazníky sladčounkými řečmi. Vyprovází kupce až na ulici a hlasitě povykuje. Škodlivý člověk! Chce být největší v celém městě; i v novinách inzeruje.

Kamil míní, že moderní obchod toho vyžaduje, a káral otce ze zaostalosti. Měl by vidět jejich obchod v Olomouci. Veliké výkladní skříně. Telefon ustavičně zvoní. Příručí pobíhají kolem pultu. Dveře se netrhnou; je tu jako v úle.

„Jaký jsem, takový jsem,“ namítal otec, „vy to můžete přivést dál. Proto jsem vás dal učit.“

„A stáli jste houf peněz,“ připojila matka.

„Někteří stáli ještě víc,“ zabručel Kamil.

K zakončení oběda nalévala paní Štědrá černou kávu. Kamil držel v ruce květovaný šálek, při čemž půvabně odtahoval malíček, ozdobený dlouhým nehtem a v chvástavé řeči tupil obchod svého otce. Radil mu, aby dal svůj závod ozdobit výkladními skříněmi a snažil se přivábit kupce reklamou. Na pultě chtěl by vidět záznamní pokladnu; pohled na ten stroj zákazníky omračuje. Obchodník poslouchal tuto řeč roztržitě a nespustil oka z přerostlého nehtu. Najednou ho přerušil hněvivým: „Co to vidím?“

Kamil nechápal, „Ten nehet, ten nehet!“ bouřil otec.

Syn se zálibně zadíval na malíček. „Co máš proti mému nehtu? To je nyní velká móda.“

„Hned ustříhnout! Ale honem!“ soptil otec.

„Ale tati –“

„Když si to tatínek přeje, nehet musí zmizet,“ zakročila matka.

Mladý muž zesmutněl, že se musí vzdát ozdoby, kterou pěstil s takovou láskou. Pomyslel si unyle: – Je to marné. V tomto městě není žádná kultura. –

Oběd se skončil. Viktor vstal, chopil se kožené kabely, ve které zařinčely kovové nástroje, a odběhl. Otec pohlédl za ním a posupně zahučel: „Ten mi tu chyběl. Vydařil se, synáček...“

Matka si povzdychla.

4

Domy na náměstí byly bachraté jako buchtý na pekáči; jejich ctižádost nestrměla do výše a byly spokojeny svou objemností. Jenom budova okresního hejtmanství byla dvoupatrová. Na střeše nesla nápis ze světlých břidlicových tabulek: Vystavěno L. P. 1902. Nad všemi budovami čněla radnice s věží, na níž byl vymalován znak města.

Modravý soumrak zahalil domy s podloubím, radnici i okresní hejtmanství a letní večer voněl živočišnou vůní kvetoucího hlohu, teplého žitného chleba a pokropeným prachem. Po ulici se táhly fúry s naloženým senem; u hydrantu se shromáždily služky; děti výskaly a mezi nimi radostně pobíhali psi se zakroucenými chvosty v podobě hodinového péra.

Obchodník Štědrý stál před krámem a sál z dýmky, na jejíž porculánové hlavičce byl vymalován staříčkový zeměpán v loveckém úboru. Díval se zasmušile naproti, kde měl svůj obchod kupec Zoufalý. Všechny krámy byly již zavřeny, jenom Štědrého a jeho konkurenta nikoli. Mezi oběma závody se odehrával skrytý, urputný boj. Štědrý nechtěl zavřít dříve než Zoufalý; konkurent byl odhodlán spláceti rovným dílem. Zoufalý se poddal a zavřel. Štědrý ho následoval a poručil služce, aby vynesla židle před dům. Dostavil se pan Raboch se zlomyslnýma očkama, která všechno vidí, a se spokojeným výrazem člověka, jenž má vystaráno. V ústech mu šikmo trčel doutník a zvonil drobnými mincemi v kapse. Provázela ho manželka, která byla předsedkyně spolku Cercle français. Usedli na židle vedle manželů Štědrých. Dívali se před sebe a pronášeli rozvláčné řeči. Paní Rabochová s paní Štědrou mluvily o tom, že se hovězím masem rodina nejlépe podělí a že chlorové vápno ničí prádlo. Muži hovořili o veřejných záležitostech: o tom, že ve Francii bouří stávkující vinaři, že na Balkáně je nepokoj pro město Skadar,

že Blériot³ přeletěl kanál La Manche, a že zasilatel Wachtl vyhrožuje, že vystoupí z hasičského spolku, protože ho nezvolili náčelníkem.

Na náměstí se rozsvítily dvě obloukové lampy. Promenády šuměly. Na severní straně se procházeli úředníci okresního hejtmanství, soudce a advokáti; mezi nimi bylo viděti uniformu poštovního úředníka v bílých kalhotách. Na protější straně byla hlučná promenáda řemeslníků, obchodních příručí a studentů. Středem náměstí se po dlážděné úhlopříčně houpali izraelští obchodníci na plochých nohou; kdykoli jim přišla řeč na obchodní svízele a rodinné věci, upadali do německého hovoru. Na rohu náměstí stál příručí Kamil. Přes plece měl přehozen raglán skořicové barvy; na hlavě mu seděla cestovní čapka; kouřil cigaretu v jantarové špičce, švihal rákoskou se stříbrným kováním a pohlížel směrem k promenádě na severní straně. Pan Raboch ho upozoroval a ptal se obchodníka, jak dlouho se miní Kamil zdržeti v tomto městě. Obchodník odpověděl neurčitě; Raboch zamžikal zlomyslnýma očkami. Když pak z radnice bilo deset hodin, vstali a rozloučili se. Paní Štědrá vyprovázela kousek cesty paní Rabochovou. Obchodník Štědrý lapil kocoura, který se olizoval u domovních dveří, a zavřel ho do krámu, aby tam znepokojoval myši. Pan Raboch se dal na obchůzku po městě, nahlížel do osvětlených oken hostinců, aby zjistil, kdo ponocuje, kdo bouří a kdo utrácí.

Obchodník Štědrý i jeho manželka usedli za stůl. Paní Štědrá pletla punčochy a občas se zádumčivě podrbala ve vlasech. Z úst obchodníkových visela dýmka: bafal a četl román *Pět neděl v baloně*. Bylo slyšeti, jak v hostinci Na trávníku řinčí orchestrion. V krámě žalostně mňoukal kocour. Nemohl pochopit, proč ho vězní, i stýskalo se mu po noční toulce.

---

³ Louis Blériot (1872–1939), 25. 7. 1909 přeletěl za 27,3 minuty kanál La Manche v místě širokém 41 km.

Obchodník zdvihl zrak od četby, sňal skřípec a zabručel: „Špatný kocour. Nemá dobrý charakter. Můžeš mluvit, co chceš, ale on myši chytat nechce.“

Manželka byla s ním stejného mínění.

„Ale kdy je čas k obědu, to on dobře ví,“ připojila, „ó, to je vychytralé, mazané zvíře.“

„Musí mně z domu,“ zatvrdil se obchodník. „Já ho tu nechci. Každý musí dělat svou povinnost.“

Odložil dýmku a napil se vody. Potom se šoural do kuchyně, aby se přesvědčil, zda se služebná netoulá. Děvečka spala v pruhovaných peřinách a rusý cop visel přes pelest. Obchodník zjistil, že všechny dveře jsou řádně uzamčeny před nástrahami škodlivých lidí. Hlasitě zívaje se svlékl a uleh. Manželka rozložila četné spodničky a pak zhasla světlo. Olejová lampička na skříni mrkala a po stropě pobíhaly kmitavé stíny.

Paní Štědrá přerušila ticho.

„Neříkal nic?“

„Co by říkal...?“ bručel obchodník. „Mnoho mluvil, ale takto neříkal nic.“

„Proč přijel? Na dovolenou, či jen tak? A jak dlouho chce být doma?“

„Nevím...“ protáhl ospale její muž.

A kdo to má vědět? Proč nikdo neřekne slovíčka? Copak je tak špatná, že s ní nikdo nemluví?

V srdci paní Štědré hlodala urážka. Přijede si najednou jako by nic, smekne cylindr a pozdraví ji jako cizí. Já myslím, že by se slušelo políbit ruku, jako to dělají jiné děti. Snad si toho zasloužím, ne? Ráda bych věděla, zda by se jiná tak obětovala...

Vdala se za vdovce se třemi dětmi. Oh, já nevěděla, do čeho se vdávám, já hloupá, hloupinká... No, a hned druhý den po svatbě... Jako dnes to vidí. Sedí s mužem u snídaně. Tu přišli ti dva kluci, Kamil a Viktor, a postavili před ni své hrníčky s kávou. Koukají zarytě. Co je? Mladá paní se polekala. Co se stalo? Hoši kňourají: Nechceme kafe, plavou v tom škraloupy... e!... e!... taková

ošklivost! Taková urážka stala se jí v tomto domě hned v první dny manželství. A pak se řekne macecha...

Ano, ti dva hoši byli vždycky proti ní. Pošklebovali se jí za zády, zvláště ten Viktor. Vymýšlel si na ni jména. Vím to dobře, ale mlčím. Jenom Jaroušek... Ano, Jaroušek, ten je jiný, zlaté dítě... Byl tenkrát maličký, stonal na spálu. Ležel v kolébce rozpálen horečkou a plakal. Tělíčko měl vyhublé a ty ručky, to byly jako dva pavoučky. Vypiplala ho a on se uzdravil. V noci sténal a volal tu první, svou nebožku matku. Na jeho volání přicházela k němu, léhala s ním a zahřívala jej vlastním tělem. Proto je nyní její, je to její vlastní dítě. Nikdo nesmí říci, že je mu macecha. Zdá se jí, že ho sama porodila. Podívala by se na toho, kdo by jí chtěl Jarouška vzít. Vždyť nikoho jiného nemá. Hodný hoch, je k ní vždycky upřímný a uctivý...

Pendlovky na stěně odbíjejí. Mají takový vážný, hluboký hlas, jako by říkaly: Pomni, ó, člověče... V hostinci pořád řinčí orchestrion. Paní Štědrá si vzdychla pod přívalem vzpomínek. Tenkrát, když Jaroušek stonal, chodil k němu doktor Vinklář. Tvářil se posupně a hrozně křičel. Léčil pacienty spíláním. Lidé jej uctívali jako čaroděje. Lékař zaslouží, aby se za něho modlila, protože Jarouška zachránil. Křičel, hulákal, vyváděl, až zahnal smrt od domovních dveří...

„Zakázal jsem mu,“ bručí obchodník, „aby chodil v tom raglánu po ulicích. Já to nechci, povídám, v našem městě se to nepatří. Vypadá v tom, jako by utekl od cirkusu. A ten cylindr... Nechci žádný cylindr. Nedovolím. Raboch se šklíbil, když se na něho díval, a já to dobře pozoroval...“

„Každý si dělá, co chce,“ stýskala si manželka, „oni se jednoho neptají.“

Obchodník vzdychl, neboť ho znepokojovala svědivá vyrážka.

„Poškrab mne,“ sténal.

Manželka mu hnětla záda a přitom dumala: – Toho šedého kohouta musím zabít. –

5

Město tichlo, ale žebrák Chleboun, zvaný Majorek, dosud bloudil ulicemi; bručel si pro sebe, jako by hledal ztracenou věc; měkce našlapoval nohama, ovinutýma pytlouvinou, a jeho hůl klepala o dlažební kostky. Přitahovala ho osvětlená okna restaurace Národního domu, odkudž slyšel smích a hlasy.

Přilnul nosem k okenní tabuli a nepohnutě patřil krhavýma očima do místnosti. Uviděl Kamila, syna obchodníka Štědrého, pobíhat kolem kulečníku. Utkal se s mladým mužem s vyšívanou náprsenkou. Příručí byl vysvěcen z kabátu a pyšnil se hedvábnou košilí s fialovými proužky. V koutě seděly čtyři dvojité zátylky, skloněné nad kartami. Kamil hrál s rozmazleným výrazem a kdykoli chybil, rozpráhl ruce a nedůvěřivě zavrtěl hlavou. Trudovitý číšník přihlížel hře. Čtyři páni bili kotníky o stůl a občas propukli v rachotivý smích.

Světlo přetínalo žebráka v půli; podobal se stříbrné bustě ve výkladní skříni. Neodvracel zraků a jeho šedo zelený knír se zdvíhal a klesal. Mocně ho lákala místa, kde se shromažďují páni k zábavě.

Mumlal: – Užívají... hrají v koule... peníze utrácejí, všechno si dovolují... Kdepak, páni, páni, páni... A mladí páni, mladí páni... Někdo je pánem, jiný chudákem... Pořádek nahoře, pořádek dole... –

Z kouta, kde seděli čtyři karbaníci, se ozvalo: „Tak, páni, pro mě poslední kolo. Málo platný, musím ráno na vlak!“

Trudovitý číšník zpozoroval žebráka; zahrozil mu pěstí a zvolal: „Jedeš!“ Majorek sebou trhl jako kůň švihnutý do slabin. Pomalu kráčel podél plotů zahrádek, kde omamně dýchala rezeda. Psi cítili jeho přítomnost a zuřivě se vzpínali na řetěze. Čtvrť Na pískách páchla teplým hnojem a čerstvě posečenou vojtěškou. Z chlívů žalostně bučely krávy a ve stájích dusali koně a chrastili řetězem. Chalupníci seděli na prahu se svěšenými rukama. Žebrák uslyšel hlasy. Věděl, že na zápraží usedl soukeník Nobilis s provazníkem

Mejtským. Nobilis je stařec s huňatým obočím a přísným plnovousem prorokovým. Majorkovi bylo známo, že kmet je zarytý beran a přemlouvá provazníka, aby vstoupil k nim do sboru. Mejtský je katolík, ale láká ho víra Českých bratří. Nejvíce se mu líbí, že bratrští kněží smějí se ženit, zatím co katoličtí setrvávají v celibátu, což je proti přírodě. Pře se s Nobilisé, přimhuřuje oko a dává mu úskočné otázky. Avšak soukeník je pevný a na každou námitku odpovídá citátem z Písma. Provazník by už dávno vstoupil mezi Bratry, ale čeká, až zemře jeho žena, která stůně na souchotiny. Ona by se velmi trápila, že se v nebi nesetká se svým manželem.

Majorek chvíli naslouchá rozhovoru a hněvivě přemílá čelistmi. Zavrhuje Nobilise, že přemlouvá provazníka k odpadu z víry. Co je katolické, má zůstat katolickým. Všechno nechť je na svém místě.

- Úřadům by se to mělo oznámit... Nemělo by se trpět, - žehral, - do arestu tě vsadit, Nobilise, abys přestal a nenavádal... -

Ze tmy vystupuje zubaté cimbuří obecního chudobince. A nad tou mocnou budovou se klenou tmavá nebesa s ledovou tříští hvězd. Ubývající měsíc se podobá nakrojenému bochníku. Majorek vstoupil mezi žebráky, kteří se shromáždili na schodech jako slepice na hřadě. Žvatlali šeplavými hlasy nesmyslná slova. Umlkli, jakmile spatřili Majorka, a udělali mu místo. Žebrák Chleboun přeměřil pánovitým zrakem své druhy, usedl váhavě mezi ně a pak počal:

„A přijel Kamil, syn pana Štědrého, obchodníka. A všichni se ptají, proč přijel mladý... a to nikdo neví... A měl na sobě hopsafrak a na hlavě takový komín... tatínek, jako Štědrý, obchodník, to nerad viděl... Že si jako moc dovoluje... a to se nepatří... chodí jako jiný lidi.“

„Chodí jako jiný lidi,“ přisvědčil slabomyslný Hynek.

„V tom městě, co přebýval, moc si dovoľoval... a... a... možná, že s děvkama... tento... se bavil...“

„S děvkama se bavil...“ prostomyslně opakoval Hynek.

„Všichni se ptají, proč přijel... svátky jsou za náma, teda proč nesedíš na místě? To nesměruje k dobrému, ale ke zlému... Ale

místo, co by tatínka potěšil, s ním si promluvil, šel do hospody... pilijár hraje...”

Žebrák umlkl a pak zase počal chmurně věšteckým hlasem: „Byl jednou za starejch časů moc bohatej rok... urodilo se obilí bez počtu... A lidi náramně zpyšněli, zanedbávali služby boží... a... a... vytírali si zadnice klasy a při tom se chechtali... že se jim nemůže nic stát, si mysli... Ale Pánbůh všechno viděl... a... a... toť se ví... v náramným hněvu poslal na lidi hladovou ránu... bylo velkého nářku, ale co to bylo platný...?”

Vtom se vynořil ze tmy správce Wagenknecht. Zamával sukovitou holí, široce otevřel ústa a řval: „Co to vidím? Netrpím besedování! Na pelech, holoto! Nebo vás...!” Nuzáci se rozprchli.

6

Žebrák Chleboun, zvaný Majorek, se vydal na cestu, aby obešel domy dobrodinců. Ve čtvrti Na pískách se nezastavil, neboť v těch křivých chalupách s rozčepýřenými střechami bydlili lidé, ztvrdlí těžkou prací; byli sami lační a nedojedení a jejich srdce bylo pobito plechem; jejich záda byla shrbená od samého ohýbání a v zasmušilých tvářích sídlila zlost z trudného života. Avšak i kdyby se odvážil do vrátek, tehdy by ho do stavení nepustil nedůvěřivý pes, který v starci v zalátaných hadrech věřil zloděje.

Zastavoval se ve zděných domech, pokrytých štukovou omítkou, tahal za rukověť zvonce a čekal za dveřmi, naslouchaje plíživým krokům. Když zpozoroval, že se otevřela špehýrka ve dveřích a v ní se objevilo podezíravé očko, tehdy začaly se pohybovat vpadlé čelisti a zpod šedozeleného kníru vycházela slova Otčenáše. V domech, kde za okny kvetl asparát nebo fuchsie, dostával skývu chleba. Nábožné vdovy, penzistky po státních úřednících a staré panny podávaly mu hrneček polévky nebo bílé řídké kávy, která chutnala po cikorce. Pil kávu, stoje za dveřmi, jedl polévku, sedě na schodech, a než obešel všechny domy, život mu naběhl, neboť byl plný kávy a zapražené polévky. Nemohl se odvážit, aby nechal v misce trochu jídla; dobrodinci by to považovali za rouhání. Žebrákovi přísluší, aby byl vždycky hladov, při jídle má jevit lačnost, a když pojedl, musí svolávat požehnání na hlavy dobročinných lidí. Skývy chleba schovával za košili a pak je pohazoval v lese. Dělníci, kteří z vesnic chodili do fabrik, sbírali krajíce chleba, hubující na toho, kdo tak hříšně šeredí jídlem, a krmili jimi doma dobytek. Od žen dostával žebřák něco k snědku a muži mu někdy podali drobnou minci, nebo ho s křikem vyhnali z domu. Když šel Chleboun po žebrotě, tehdy neťukal holí o dlažbu, ale komíhal jí za zády, jako by za sebou tušil zběsilého psa.

Na hlavní ulici je cukrářský obchod a před výkladní skříní stával vždycky žebřák drahnou dobu. Když patřil na mísy, zatížené

krémovými trubičkami, mandlovými rohlíčky a dorty, tehdy zapadlé čelisti pracovaly rychleji a knír se zdvíhal a klesal. Zíral na nakupené lahůdky, podoben dravé rybě, která nehybně ševelic ploutvemi, žádostivým zrakem ulpěla na kořisti. Vstupoval do krámu s nadějí, že ho cukrář podělí kusem dortu; ten však sáhl do zásuvky a dal mu troník. Odcházel loudavým krokem a ve dveřích se otáčel. Venku opět stál před výkladní skříní a hučel: – Sladkosti... sladkosti... to je jenom pro pány... taky bych si dovedl nacpat panděro... inu, to věřím... –

Potom se odtrhl a ubíral se dále, vleka za sebou svůj zpitvořený stín. Na náměstí spatřil obchodníka Štědrého; stál před domem a kouřil z dýmky, na jejíž porculánové hlavičce byl vymalován staříčkový zeměpán v loveckém úboru. Obchodník ustoupil o několik kroků dozadu, aby si mohl prohlédnout svůj dům. Rád patřil na toto stavení, které bylo z největších v okresním městě. Byla to jednopatrová budova s osmi okny, která zírala na náměstí. Vždy dvě a dvě okna byla sdružena a mezi těmi dvojicemi byly plochy, vyplněné sgrafitovou kresbou. Jedna kresba představovala vousatého muže v řecké tunice, který stojí u bedny a drží v ruce kladívko. V pozadí byla plachetní loď. Na druhé ploše byla vymalována žena s obnaženými prsy.

V náručí chová ozubené kolo. Třetí a čtvrtá plocha byly prázdné a žebrák věděl, že pan Štědrý nedal malíři dokončiti práci, protože se zhrozil útrat. Nutil malíře, aby vzal svou mzdu ve zboží, ale řemeslník nechtěl, a proto se rozešli ve zlém.

Najednou uviděl ve dveřích krámu Kamila a udivením otevřel ústa. Švihácký příručí se velmi změnil. Byl opásán modrou zástěrou a jeho nohy vězely v zkornatělých, přístipkovaných škrpálech. Žebrák si všiml, že uši mladého muže jsou zarudlé a že jeho knírek jedním cípem visí dolů. Obchodník hrozivým pohybem pěsti zahnal příručího do stavení.

Žebrák se zastavil a dumal. Kam se poděl vysoký, škrobený límeček? Proč se ztratily citronové polobotky? Proč se hněv obchodník Štědrý?

- A... a... tak... tak... - breptal, - nezachoval se synáček... hlavu nosil vysoko... a neměl přijet... není čas na návštěvy... nemá tu nic k pohledávání... žádné potěšení nepřinesl... -

Přiblížil se k obchodníkovi a zahuhlal slova modlitby. Věděl, že ho zažene; za léta, co chodil po domech, nedostalo se mu od Štědrého almužny, protože obchodník nenáviděl potulné lidi; přes to však Chleboun konal své obchůzky s byrokratickou pedanterií a nikdy nevynechal dům Štědrých.

Zastavil se, sáhl na klobouk a zažvýkal čelistmi. Obchodník se osopil: „Tady nic není. Jděte s Pánembohem!“ Žebrák zamumlal pozdrav, potáhl nosem a poodešel několik kroků. Obchodník patřil za ním s posupnou tváří a najednou, jako by ho něco napadlo, vběhl do dveří. Chleboun obešel roh a vplížil se do domu, zvědav, co se tam bude dít.

V tu chvíli služka přibouchla dveře a v příbytku se ozval dusot kvapných kroků. Když se v rodině Štědrých chystalo k výtržnosti, tehdy se zavírala všechna okna i dveře, aby žádný zvuk nepronikl k sousedům. Přes to však žebrák slyšel každé slovo a svým duševním zrakem viděl výjev, který se odehrával za zavřenými dveřmi. Znal rodinné tajnosti bachratých domů.

Slyšel hlas obchodníkův: „Kde je ten vagabund? Sem! Ke mně! Chci si s ním promluvit slovíčko!“

„Tatínku, nerozčiluj se!“ naříká paní Štědrá.

Žebrák napíná sluch. Co se stalo?

Vtom se otevřely dveře a jimi vyběhla služebná, zrudlá rozpaky. Chleboun zažvýkal slova modlitby, ale dívka si ho nevšimla a běžela na dvůr a tam se obírala vlhkým prádlem. Bylo jí stydno, že kárají mladého pána, jako by byl malé děčko. A přece je to již osmadvacíletý muž, jehož vlasy počínají řidnout dvěma zářezy.

Pootevřenými dveřmi viděl Chleboun, jak příručí stojí před otcem a zakrývá si loktem obličej.

„Dej tu ruku dolů!“ burácí obchodník. Kamil poslechl a po způsobu provinilých dětí mrká a hledí stranou.

„Dívej se mi do očí!“

Kamil se dívá, nikoli však do vlhkých stařeckých očí, ale na těžké, vrásčité váčky, postříkané pihami.

„Proč tě vyhodili? Mluv!“

Příručí si opět zakrývá loktem obličej. Vzpomíná si na své dětství, kdy ho otec bil, bil velmi bolestně. Jednou přijela k nim na návštěvu teta a přivezla pohádkovou knihu ve skvostné červené vazbě a s četnými barevnými obrázky, které představovaly víly, prince a princezny. Otec si vážil toho daru, neboť teta přijela z Vídně a její manžel byl inspektorem státních drah. Sotva však odcestovala, přimaloval někdo vílám, princům a princeznám barevnou tužkou

vousy. Otec zuřil nad zmařenou knihou a bil vším, co mu přišlo pod ruku. Tenkrát chránila paní Štědrá nevlastního syna svým tělem.

Kamil ví, že knihu zkazil Viktor, ten tlustý kluk s červenými tvářemi, poťouchlík, jenž zapléтал historie a radoval se z nedorozumění.

„Mluv!“ doráží otec.

„To já ne, to Viktor...“ zamumlal Kamil nejapně.

„Co? Jak? Nerozumím...“

Kamil mlčel.

„Já tě, mně se zdá... Neumíš mluvit? Proč ti dali výpověď?“

„Já... já... zpíval...“ zabreptal Kamil.

„Cože? Žes zpíval? Nerozumím. Tak budeš mluvit, nebo ne?“

Otec učinil pohyb, jako by se chtěl chopit pohrabáče, který stál u sporáku.

Příručí počal vypravovat. Koktal, hledal slova a bázlívě pošilhával stranou. V Olomouci vypukla stávká obchodních příručí. Konal se demonstrační průvod a obchodní pomocníci zastavovali se před každým krámem a pokřikovali. Žádali nedělní klid a zkrácení pracovní doby. Když šli všichni do průvodu, šel Kamil také. Nestaral se o politiku, ale slečny se na ně dívaly a Kamil se vypínal ve zvonovitém raglánu a činil se, aby ho bylo vidět a slyšet. Avšak zaměstnavatel ho za to vyhnal.

„Chodili jsme a zpívali...“ zakončil Kamil.

„Co jste zpívali?“

Kamil mlčel.

„Ptám se, co jste zpívali?“ hlomozil obchodník. Kamil svěsil hlavu.

„Zpívej, abych věděl, co to bylo,“ dorážel otec.

Kamil zavzlykal. Otec ho chopil za rameno a počal jím lomcovati.

„Zpívej! Zpívej, darebáku! Nebo...!“

„Tak zpívej, když to tatínek chce,“ domlouvala paní Štědrá.

Náhle počal příručí plačtivě: „Laßt die Geschäfte zeitlich sperren zum Nutzen uns und der Herren...“⁴

Služka se vrátila ze dvorku se džberem v ruce a přibouchla dveře. Žebrák naslouchal melodii Písň práce, kterou náhle přerušil pleskot políčků. Místo zpěvu ozval se křik a Chleboun se vytratil na ulici.

Věděl všechno. Šlapal dlažbu nohama, ovinutýma pytlovinou, komíhal holí za zády, zapadlé čelisti žvýkaly a zpod šedozeleného kníru vycházela slova.

- Naplácali mladýmu pánovi, - chrochtal s libostí, - spravedlivě ho poučili, šviháka... Chtělo se ti... tento... zpívat...? A to, holenku, není dovoleno... páni to nemají rádi... není do zpívání. S komínem na hlavě chodit, ve fajnových šatičkách se kroutit... já bych taky... tento... doved, copak o to, ale našinec hadrama smrdí... a... a... na nic jinýho myšlení nesmí mít... a teď ty krásný doby minuly a ty musíš v modrý zástěře tatínkovi pomáhat... nasekal synáčkovi, aby bujnost z těla vyhnal... -

Žebrák zabočil do postranní ulice, kde měl dílnu holič Sedmidubský.

---

⁴ Nechť časně zavírá se krám - bude to k prospěchu pánům i nám.

Jenda Sedmidubský, holič a kadeřník, bylo psáno na obchodním štítě. Ve výkladní skřini bylo vidět pestrobarevné kousky voňavého mýdla, srovnané do pyramidy, láhve s březovou vodou, pásky na vousy, náplasti na kuří oka, vodičku proti uhrům, přípravky pro vzrůst řader; mimo to plakát s pánem neobyčejně bujných vlasů a s malebně zakrouceným knírem; potom vyhlášku obecního úřadu o kontumaci psů.

Žebrák se zastavil na prahu, dotkl se čepice a zažvýkal čelistmi. Holič se skláněl nad namydlenou hlavou v bílém ubrousku; uzřel starce, odešel za plentu a podal mu peníz. Chleboun přijal almužnu a odcházel, upíraje krhavé oči přímo před sebe. Avšak holič vyšel s břitvou v ruce před krám a zádušně se díval za nohama, ovinutýma pytlou. Měl dlouhý vlas, který se mu kadeřil v jemných prstencích. Nedávno vstal z lůžka, kde ležel celou zimu, očekávaje smrt, neboť jeho plíce hlodal nevyléčitelný neduh. Na žluté tváři mu rozkvetly rudé růže, i viděl se odpočívati na katafalku mezi planoucími svícemi, lačně vdechoval mdlý zápach voskovic a věnců a naslouchal s tesklivou radostí zvukům smutečního pochodu. Dlouhý, předlouhý bude pohřební průvod a okresní město bude nadšeno nevídaným a povznášejícím divadlem. U hřbitovní brány se shromáždí místní nuzáci. Viděl šedo zelený knír, který se pohybuje nahoru a dolů. Hladká Ančka mechanicky kývá hlavou, i zlojinný Maryčka Půjč! zachová vážnost a slabomyslný Hynek dětinsky prozpěvuje zbožnou píseň. Mrtvý má zkřížené ruce na znamení míru a lituje lidi, kterým jest ještě nekonečnou řadu dní žítí na světě, kde hřmotí nástroje a ozývá se pokřik lidí, pachtících se za ziskem.

Do tohoto světa se nyní nerad vrátil. Vzdychl a počal se obírat namydlenou hlavou v bílém ubrousku. Náležela Juliu Wachtlovi, zasilateli a obchodníku s uhlím. Byl to zavalitý muž, mohutný jako jeho koně. Byl nerad, když v něm někdo poznal žida. Proto pil pivo,

hlomozil po hospodách, rád se pral a zpíval bas, aby byl podoben křesťanovi. V ochotnickém kroužku hrával důstojníky, bandity, přísné otce nezdárných dcer, spiklence a kališníky, kteří trpí pro víru.

Holič však představoval na ochotnickém jevišti komické figury; po stěnách dílny byly rozvěšeny snímky seladonů s dlouhými licousy, zbrojnošů s náramnými kníry, policajta s červeným nosem a sedláka ve shrnovačkách. Baval obecenstvo veselými popěvkami a lidé, když ho spatřili i na ulici, zastavovali se s ním, šťouchali ho do břicha a řehtali se, očekávající, že oblíbený komik dá k lepšímu nějaký žert.

Ošetřil zákazníka, postříkal brunátnou tvář kolínskou vodou; zasilatel vstal ze židle, hrabal se v tobolce a bručel rachotivým basem, tak nazdárek, Jendo, měj se tu dobře. Nasadil si klobouk a odcházel, rozháněje se hranatými pohyby siláka, s nímž je radno být zadobře. Holič rozhrnul korálovou oponu, jež zakrývala vchod, i vyšel před krám a opět se zasn timer. V uších mu zněly lkavé zvuky umíráčku a blouznivé oči viděly dlouhý, předlouhý průvod. Pohřeb vyšel z vestibulu Národního domu a kolébavě se bral po náměstí. Napřed kráčí chlapec v komži, nesa flórem zastřený kříž. Za ním kapela, pištivé klarinety, vřeštivé trumpety, lesní rohy a dunivý bombardon. Tradadá – tatadá – bum! Holič bzučí a rukou dává takt. Může být krásnějšího divadla než takový pohřeb?

Lidé chodí kolem a pokřikují na holiče. Poklona, poklonička, stále zdraví, jak se vede? Holič vytržen z rozjímání zdvořile odpovídá. Je nerad tomu vyrušení. Dotěrné světské hlasy ruší pohřební průvod a vnášejí nepořádek v smuteční obřady. Co ví hlaholíci dav o vznešenosti smrti a o poezii nádherného konduktu?

Holič pohybuje rty a dívá se za speditérem a neodvrací zrak, dokud jeho rezolutně promáčkнутý klobouk nezmizí v lékárně.

Lékárna U milosrdného bratra má černý, přísný portál, bohatě vyřezávaný v podoby antických bohů. Výkladní skříně jsou prázdné; stojí tam pouze bronzová socha kučeravé ženy v tunice, která drží v ruce kalich. Uvnitř lékárny vládne pološero, v němž se nejasně blyští porculánové tyglíky s latinskými nápisy. Návštěvník, který vstoupí do lékárny, mimoděk smekne klobouk jako v kapli. Na pultě stojí skleněná baňka s růžovými a bílými cukrátky. V zamlklém tichu vznáší se opojná, pronikavá vůně. Vzadu je laboratoř, kde principál čte doktorské škrabanice a podle nich sestavuje léky, které zahánějí neduhy.

Zde se každý den scházelo několik měšťanů a lékárník, zdvořilý muž s hnědou parukou, jim naléval rosolku do čtverhranných sklínek. Agent Raboch přináší místní klepy. Celý den rejdí po městě, neboť za něho pracuje absolvent obchodní akademie Růžička. Poštovní správce na odpočinku pan Pecián přichází se svým dávným přítelem, zámeckým kastelánem Vepřekem. Zahaleni v pláštěnky sedávají u pultu, upíjejí ze skleniček a hovoří o časech dávno minulých. Jejich pohled byl upřen do minulosti. Tam nalézali plodivou přírodu, nesmírně štedrou k lidstvu, zdravé a silné muže, sousedskou lásku a hrdinské činy. O přítomnosti se vyjadřovali s úšklebkem; všecko současné bylo jim mátožné, neupřímné, jalové a chorobné; dávno uplynula jejich mladost. Hovoříce o minulých časech, elegicky kývali hlavou. Byly to krásné doby, darmo mluvit...

Když vyčerpali všechny místní události, tehdy zpravidla počínali hovor o panovnickém rodě. Penzionovaný správce pošty byl zasvěcen do tajností vídeňského dvora, i ševelil přitlumeným hlasem, bojácně pohlížeje ke dveřím. Káral císařovnu Alžbětu, jejíž marnotratnost byla známa, a uvedl, že jednou si koupila krajek za dva miliony zlatých. Všichni užasli. Dva miliony zlatých! To je jmění! Pan Pecián se pásl na jejich úžasu a pak dodal, že císař pán tu částku zaplatil, aniž pohnul brvou.

„Dva miliony zlatých!“ užasl lékárník.

„Dva miliony zlatých... lehce se to vysloví...“ dumal pan Raboch.

„Za krajky,“ zdůraznil pan Pecián.

„Jen tak... za krajky,“ opakoval pan Raboch.

„Nebyla to dobrá žena,“ vzdychal pan Pecián, „císařovna Alžběta nebyla dobrou chotí starému, moudrému mocnáři. Nestála mu po boku, pořád byla na cestách. Císař jí vlastně ani neužil.“

Pan Raboch, který miloval pikantní historky, počal o tom, že císařovna měla něco s hrabětem Esterházym, jak se povídá. Kastelán protestoval. Před ním, prosím, ani slova o tom! Kvůli císaři pánu to nesnáší. Vladař nezasluhuje, aby přišel do lidských řečí. Císař pán dává chleba všem služebníkům.

Penzionovaný správce pošty se připojil. Nenáleží nám soudit onu vznešenou paní, třebas i zhřešila. Však vzala za to strašnou odplatu rukou italského anarchisty Luccheniho⁵.

Zámecký kastelán mínil, že ženevský útočník byl nástrojem mezinárodního židovského spiknutí. Penzionovaný správce pošty vzplanul, kdykoli byla řeč o židech. Věděl, že světové židovstvo je sdruženo v tajném spolku, který se nazývá Sanhédrin. V tomto shromáždění se kují plány na zničení křesťanského světa. Rozkládal rukama a syčel a jeho falešný chrup se viklal. Všechno znal, neboť stále ležel v knihách a měl doma mnoho antisemitské literatury.

Pan Raboch ho rýpl do žeber, neboť v tu chvíli vstoupil do lékárny zasilatel Wachtl. Pecián umlkl a hrál si s čtverhrannou sklínkou. Wachtl náležel k této společnosti a těšil se z toho. Byl mezi nimi oblíben, protože vždy přispěl něčím k zábavě. Vždycky měl něco nového v zásobě. První v městě si opatřil gramofon, když tento vynález udivil svět. První se mohl pochlubit novou bankovkou a věděl také vtip na ni, neboť na nové bankovky se vždycky vymýšlejí šprýmy. Tentokrát přispěl k zábavě hračkou, kterou

---

⁵ Císařovna Alžběta, provdaná v sedmnácti letech za císaře Františka Josefa I., byla zavražděna r. 1898 v Ženevě italským anarchistou Lucchenim.

vytáhl z kapsy. Hračka představovala muže a ženu; když se zatáhlo za motouz, dělaly figurky necudné pohyby. Hračka kolovala z ruky do ruky a páni hýkali, slzeli a ohýbali se v kříži. Zasilatel byl hrd na to, že pobaví společnost, která ho přijímá jako rovného. Zábava nabyla žertovného, nenuceného rázu a zasilatel nabídl několik anekdot.

Ve dveřích se objevila tvář s plesnivým strniskem, které neroste. Žebrák Chleboun smekl klobouk, smísil žebráckou kyselinu s velebnou vůní drog a zažvýkal. Společnost se rozveselila. Lékárník mrkl na své druhy a zakřičel: „Hé, Majorku, máš už nevěstu?“

„Nevěstu, prosím, milostpane, ještě nemám.“

„A pročpak nemáš nevěstu, Majorku?“

Chleboun věděl, že nyní musí odpovědět: „Nenašel jsem vyvolenou bytost...“

Lékárník zrudl. Společnost zařičela. Také v bledé tváři kastelánově zaševelil mdlý úsměv. Po léta opakoval žebrák tuto odpověď, které ho lékárník naučil, a vždycky vyvolal nespoutané veselí.

Lékárník sáhl do kapsy a odměnil obejdu pětníkem. Žebrák lačně sáhl po niklové minci a blahořečil: „Pámбіček naděl, zdravіčko přeju, rukulібám, milostpane...“

Na ulici však utkvěl zrakem na bronzové soše v řecké tunice a brumlal: „Hambáři hambatý... na starýho člověka si dovolujete... a... já vím, kam chodíte... do hampejzu chodíte... však vono jednou to přijde k vyhlášení...“

10

Shrben, poněkud kulhaje, ubíral se dále, krhavé oči upřené před sebe, jako by směřoval k vzdálenému cíli; za ním s křikem a halasem poskakovali uličníci; avšak žebrák jich nedbal; zvykl si na ně jako starý kůň na mouchy, které dotírají na jeho nozdry. Jenom holí komíhal za zády, jako by se bál útoku zuřivého psa a bručel: – Na proroka pokřikovali: Lysý! Lysý! A medvědi je roztrhali... že se to nesmí... pakáž uličnická, nemá to kázeň, nemá to bázeň... –

Opět se zastavil před výkladní skříní cukrářství; očima hltal krémové trubičky, indiány a různobarevné atlasové bonbony. Žvýkal zapadlými čelistmi a polykal sliny; mumlal: – Že bych neměl peníze, o to není... mám peníze, to je to nejmenší... mohl bych si koupit, copak o to, jenomže... –

Z cukrářství vyběhlo děvče s dřevěnou tyčí a počalo stahovat závěsy. Žebrák se odtrhl od výkladní skříně.

Stmívalo se. V parku před hraběcím zámkem potkal pána, zahaleného v plášť. Kráčel se sklopenou hlavou, opíraje se o deštník. Žebrák poznal notáře dr. Tichaye, který se zde každého večera procházel a skládal báseň pro místní týdeník. Chleboun sňal usmolený klobouk a pozdravil; avšak notář si ho nevšiml, zabrán do svých rýmů.

Od zámecké brány, zakryté dříšťálovými keři, ozývá se dívčí smích. Chleboun ví, že se tu scházejí slečny se studenty a mezi nimi Zdeňka kastelánova, kterou otec určil za nevěstu panu Peciánovi.

– Nestydy... – bručí posupně... – se studenty mají undrholty⁶... a... a... cigarety kouří... říct tak slovíčko, byl by křik... zdvihnout sukýnky a nasekat... nasekat na holou by se patřilo... metlou d'ábla vyhnat... vymýtít špatnost... já ale nic neřeknu, radši se od toho odtáhnou... –

---

⁶ Undrholty – z něm. Unterhaltung = zábava.

Kráčí pod hustou klenbou kaštanových stromů, hlasitě krká a řihá, neboť život mu naběhl množstvím kávy a polévky, kterou dnes musil sníst za dveřmi milosrdných příbytků. Při ústí kaštanové aleje stojí kaplička. Zamřížovaným otvorem ve dveřích je vidět svatý obrázek, před nímž plane světélko. Mřížemi házejí zbožní lidé dovnitř mince. Žebrák přitlačil obličej k otvoru, aby spočítal, kolik dnes tržila Panna Maria; je už tma a nevidí peníze na podlaze; přece však mu v srdci kyše závist, že nedostal ty peníze on, a spílá pobožným dárcům.

Na obloze se jiskří osamělá hvězda, v městě za jeho zády zaskvítila okna lidských příbytků. Mužové s trakaři a ženy, ohnuté pod plachetkami píce, se vracejí domů. Obilí se zachvělo chladem. A žebrák se plíží k modřínovému hájku, tam se zastaví, ohlédne se na všechny strany a pak počne z kapes zpod košile vytahovat skývy chleba, krajíce pomazané sádlem a tvrdé buchty, a hází je na cestu a do houštin.

Najednou se ozvalo nad jeho hlavou: „Pacholku! Lotře! Co tam děláš?“ Zděsil se, neboť poznal řvavý hlas Wagenknechtův. Uchýlil se do houštiny a číhal. Avšak seznal, že správce řve na někoho jiného. Asi zpozoroval v lese škodlivého člověka. Správce se znovu rozhulákal; potom zapraskaly suché haluze a ozval se dusot kvapných kroků. Žebrák čekal, až hluk umlkne, pak vylezl z úkrytu a dal se na cestu k domovu.

U budovy obecné školy spatřil muže, který objímal školnici kolem pasu. Poznal Viktora, syna obchodníka Štědrého. Vida ho! Kdyby tak tatínek... Ale Viktor smí. Dal se mezi dělníky, a proto se může muchlovat s ženskými.

Obchodník nad ním mávl rukou. Nesnažil se, aby to někam přivedl a dobrovolně se připojil k zástupu chudáků. Je ztracen a nemusí dbát na svou pověst. Ale měl by šetřit otcova dobrého jména, míní žebrák. Když už jsi takový, jdi do světa, kde tě nikdo nezná, a nedělej tatínkovi ostudu.

Na schodech před chudobincem se shromáždili nuzáci. Šeplavé babky se třesou jako uschlé listí. Hladká Ančka sní o šťastných

číslech, slabomyslný Hynek toužebně zpívá křehkým hlasem „Maria, Maria, lilie líbezná, Maria, Maria, denice vítězná...“ A vztekly Maryčka Půjč! huláká jako zlolajný pes do tmy své rytmické nadávky.

Žebráci umlkli a Chleboun usedl mezi nimi. Počíná vypravovat. Obchodník Štědrý citelně potrestal nezdárného syna. Správně! Popadni, co popadni, a bij! Přišel jsi ve vybraném oděvu, jako bys byl nad celým světem postavený. A pán tě vyhnal z chleba, protožes mu před krámem zpíval. Já ti dám zpívat! Plesk – plesk! Až budeš pánem, pak si zpívej...

11

Obchodník Štědrý se přesvědčil, zda služka spí a jsou-li všechny dveře uzamčeny. Potom se sháněl po knize *Pět neděl v baloně*. Otvíral zásuvky, díval se pod stůl a šátral po skříních.

„Kam jste dali knihu?“ bručel nevrle.

„Dopoledne tu ještě byla,“ odpověděla manželka, „ležela na posteli.“ Pomáhala muži hledat, ale kniha se nenašla. Obchodník vytáhl ze zásuvky jeden díl naučného slovníku, který nesl heslo *Alquierie-Azušak*. Před lety ho přesvědčil jeden hbitý agent, že toto dílo nesmí scházet v žádné domácnosti. Obchodník, který ctil vzdělanost, předplatil se na několik sešitů, ale pak se zhrozil útrat a zástupce vyhnal. Zapálil si dýmku a listoval s tváří soustředěnou, zatím co petrolejová lampka něžně vrkala jako hrdlička.

Potom, když pendlovky nespěchající odbily deset hodin, vyklepal obchodník dýmku, na níž byl vyobrazen staříčkový zeměpán v loveckém úboru, svlekl se a ulehl. Paní Štědrá rozložila spodničky po židlích, zhasla lampu a vlezla pod peřinu. Obchodník, usínaje, vzpomněl si na román *Pět neděl v baloně*. Stýskal si na nepořádky:

„Všechno se musí u nás ztratit. Rád bych věděl, kam ta kniha přišla...“

„Neodnesl ji *ten*?“ prohodila manželka. „Mně se zdálo, že něco přede mnou schovával.“

„Já bych ho...,“ rozlítl se muž, „chodit bez práce a ležet v knihách, to by mu hovělo...“

„On je špatný,“ řekla manželka, „vždycky byl špatný a tys mi to nevěřil.“

Obchodník vzdychal, neboť ho znepokojovala svědivá vyrážka: „Poškrab mne,“ zasténal.

Manželka mu hnětla svědivá záda a vzpomínala, jak nevlastní děti hned druhý den po svatbě odmítly pít kávu, protože v ní plavou škráloupy.

- A přece, - dumala, pociťujíc hořkou urážku, - vařím tak dobrou kávu jako v nejpřednějším hotelu. Jiná třebaš mísí do kávy žito, ale já nikdy...-

V prvním patře ležel v posteli Kamil, knihu *Pět neděl v baloně* pod hlavou. Nemohl usnout; lačný žaludek ho obtěžoval. Odmítl večeři, protože věděl, že tato demonstrace uvede matku v nepokoj.

- Nedají mi najíst, - říkal si a tak se litoval, že mu oči zvlhly. Dařilo se mu špatně v tomto domě. První den byla hostina. Druhý den dojídal zbytky bohaté tabule. Otec žertoval, ale matka úkosem po něm pokukovala. Třetí den bylo hovězí s bramborem. Po obědě šel otec spát, ale brzy vstal s pomačkanou a nespokojenou tváří. Ihned uhodil na příručního: „Proč jsi přijel? Co tu pohledáváš?“ Kamil se přiznal, že ho vypověděli z místa, a od té chvíle se začaly jeho strasti.

- Nebudu jíst a nebudu! - mumlal vzdorovitě, - a kdybych měl zdechnout... nebudu! -

Představuje si škodolibě, jak matka bude zděšeně pobíhat kolem lůžka, na němž odpočívá mladík, zesláblý hladem. Nabízí mu vybrané lahůdky, ale Kamil odstrkuje její ruku a říká - Snězte si to sami. Umírám! -

Nemůže žít, protože mu zamkli jeho cylindr, zvonovitý raglán, tuhé límce, nádherné kravaty a citronové polobotky. Přiměli ho, aby chodil bez límce, oblekli ho do modré zástěry a poručili mu, aby se obul do zkornatělých záplatovaných perek. Hlavně ty nevzhledné, hnusné škorně ho mrzí. Před lety je Viktor nazval *Kassemovy opánky* a otce od té doby jmenovali *Lakotný kupec Kassem* podle jedné arabské pohádky.

Otec si dal šít nová perka. Když mu je švec přinesl, tu seznal, že ho tlačí. Řemeslník je několikrát opravoval, ale obchodníkovi bylo v nich stále nepohodlné. Perka zdědil Kamil; bránil se a styděl se v nich vyjít na ulici. Obával se, že se mu budou děvčata posmívat. Po něm obul botky Viktor. Přísahal, že perka zničí. Kopal do kamenů, chytal se vozů a dával se vléci, aby prodřel podešve. Boty odolávaly jeho úkladům. Za těch časů šily se boty neobyčejně pevné,

kteé trvaly od věčnosti do věčnosti. Když perka nikdo nenosil, odpočívala ve výklenku pod kamny a kočka na nich podřimovala. Otec k nim neobyčejně přilnul. Čas od času poručil očistiti je od plísně a zálibně si je prohlížel.

- Znamenité boty! - říkával, - takové se dnes už nehotoví. -

Kdykoli se někdo ze synů zprotivil, hned musil about Kassemovy opánky. Vyjma Jaroslava ovšem, ten však nikdy nikoho nezarmoutil.

Viktor vstoupil do pokoje a hodil na zem koženou kabelu, ve které zařinčely kovové nástroje. Pozdravil: „Či - ču - ha!“

„Čiri - miri - ho!“ odpověděl Kamil.

Bratr usedl na postel, rozbalil mastný papír, vytáhl z kapsy zavírák a počal krájet slaninu, kterou zakusoval chlebem. Kamil žádostivě na něho pohlížel. Zapomněl, že chce zemřít hladem, i natáhl ruku z postele.

„Dej sem!“

Viktor nabodl plátek slaniny na nůž a podal mu. Mlčky žvýkali, a když dojedli, sbalil Viktor papír a vyhodil jej z okna.

„Mám mnoho bot,“ počal Kamil snivě, „viděls moji obuv? Mám brynelky, ševrovky, lakovky, kombinované boty a ty žluté polobotky.“

„Tři sta párů bot a botek měl pan baron Franz von Knotek,“ odpověděl Viktor veršem z dětského časopisu.

„Nech si to, jo?“ mrzel se bratr. „Ty něco víš... Tady není žádná kultura...“

Viktor se rozvalil na pohovce.

„A teď,“ mumlal Kamil, „teď mám nosit Kassemovy opánky. Fuj!“

Bratr neodpovídá a přemítá o tom, že v okresním městě je malá elektrárna a v ní miniaturní dynamo.

- Hračky, hračky... - brumlá a sní o Americe, kterou si představuje jako ohromnou fabriku, v níž sviští transmise, hulákající nepokojné stroje. Kola a páky se lesknou. A dynamo, ohromné generátory, statisíce, miliony voltů...

Kamil zapomíná na Kassemovy opánky a odchází z této obce, kde je mu údělem trud a ponížení. Přibyl do veselého a lidnatého města, kde planou výkladní skříně a ulice se hemží půvabnými slečnami.

- Budu mít maitressy, - breptá pošetile. Pod slovem maitressa si představuje široký klobouk, černé, flórové punčochy až po stehna, kankán a ovšem láhev šampaňského, obalenou ubrouskem. Primáš se sklání k jeho uchu a hude vášnivou melodii.

„Ubohá dynastie, tohleto nepřežije, ach ubohá, ach ubohá, ach ubohá dy - na - sti - e,“ zazpíval.

„Nech si to, já chci spát,“ zabručel bratr.

Kamil si opět vzpomněl na modrou zástěru s mastnými skvrnami od petroleje. Skoupý otec Kassem ho nutí posluhovati v krámě, aby byl se svou hanbou všem lidem na očích. Ještě ho uvidí nějaká slečna, a co si pomyslí. Na štěstí žádné slečny nechodí už do krámu skoupého kupce Kassema. Všechny běhají ke kupci Zoufalému, který vede všechno moderně a má záznamní pokladnu. Ke Kassemovi zabloudí nanejvýš hloupý sedlák nebo bába lutristka^z.

- A co by bylo, kdybych opánky vyhodil z okna? Jednoho dne vylámu skříň, zmocním se svých krásných věcí a prchnu. Já tu nebudu, ba ne, já tu nezůstanu... -

---

^z Lutristka - hráčka loterie.

12

Paní Štědrá nalila manželovi polévku do talíře. Obchodník svraštil brvy a nesl lžici k ústům. Neřekl nic a paní Štědrá si oddychla; stařec se patrně již poněkud uklidnil. Kamil usedl k psacímu stolu, a když mu matka podávala jídlo, zahučela: – Na, udav se! –

Místo u společné tabule zaujal Viktor. Nakláněl kulatou hlavu nízko nad talíř, svíral v dlaních příbory, jako by třímal nástroje, funěl a vytíral omáčku střídkou chleba. Otec patřil s nelibostí na jeho nízké čelo, zardělou tvář a ježaté vlasy, které se vzpíraly hřebenu; na temeni mu ustavičně trčely dvě chocholky.

– Sprošťák! – hučel nevraživě, – podívejme se na ty jeho pazoury! Po kom se to zvedl? –

Nicméně se chlácholil: – Aspoň se živí. Od nikoho nic nechce. A není o něm slyšet nic špatného. –

Když však pohlédl na syna studenta, tehdy jeho staré oči se zatřpytily vláhou. Oslovil ho: „Jen jez, Jaroušku. Proč nejíš?“

Matka přiběhla z kuchyně.

„Co to slyším? Jaroušek nejí? Snad mu nechutná?“ Zalomila bezradně rukama: „Ale vždyť já... dala jsem tolik omastku...“

„Mně chutná, mami, nestarej se,“ konejšil ji student.

Paní Štědrá si oddychla.

Jaroslav cítí, že by otec rád s ním zapředl rozhovor. Napichuje na vidličku kousky masa a klade mu je na talíř. Tehdy matka se zastaví na cestě z jídelny do kuchyně a střídavě pohlíží z otce na syna. Matka ho často povzbuzuje: Jaroušku, promluv s tatínkem. Řekni mu něco pěkného. On se potěší... A když se otec obrátí na tohoto syna, tehdy se zajíkne; pociťuje před ním ostych jako před jemným cizincem.

Studentovi je líto starého člověka, má svíravý pocit něhy, kdykoli patří na těžké váčky pod očima, na žlutý knír i mušku pod dolním rtem; lituje ho pro bledé ruce, zduřelé vodnatelnosti, velké uši,

zarostlé šedými chumáčky. Kdykoli ráno vstává, tehdy si umiňuje, že se po celý den od otce nehne, že mu položí ruku na ohnutá záda pod penzistickým šosákem a bude mu vypravovati o knihách, které přečetl, o myšlenkách starobylých mudrců a o svých nadějích. Pováží mu, že za několik let bude chodit v bílém plášti a zahánět utrpení od lože nemocných. A starý člověk se rozveselí.

Ale když už se chystá k řeči, tu otec otevře ústa a odhalí dva zažloutlé pahýly. Najednou polituje ty viklavé zuby a cítí, že nemůže být mezi nimi hovorů, protože otec již zírá do hrobu, už se země otvírá a černá jáma ho přitahuje. A student teskní v tomto starém domě, podobném hrobce, ve světnici, kde bylo po celý rok sychravo; útočí na něho těžká kredenc, plyšová pohovka i stůl s krajkovým přehozem; tísní ho gobelínové obrazy, které vyšívala jeho nebožka matka. I sedával zamlklý a jeho mladá duše byla chorá steskem. Toužil po světě, po něčem neskutečném a nevyslovitelném; je-li člověk mlád, chce být na všech místech najednou, jenom nebýt doma, kde stěny jsou pokryty gobelínovými obrazy a kde páchne tlením a starobou.

Otec si vážil vědy a rád zaváděl hovor o technickém pokroku. Viktor pravil: „Četl jsem v novinách, že francouzský aviatik Garros docílil výškového rekordu 5801 metrů. Úžasný výkon!“

Obchodník vážně pokynul hlavou a odpověděl, hledě na Jaroslava: „Velká vymoženost! Svět spěje k náramnému pokroku.“

A mluvil o tom, že přijde čas, kdy lidé budou z města do města létat, aby navštívili příbuzné.

Matka se zastavila uprostřed pokoje s kastrolem v ruce a toužila: – Kéž by Jaroušek promluvil... Tatínek by měl takovou radost... – Avšak student seděl se svěšenou hlavou a mlčel. Zato však se ozval Kamil: „Jeden můj známý viděl v Chuchli letět aeroplán, na kterém hrabě Latham třikrát kroužil kolem Eiffelovy věže...“

Otec otočil hlavu směrem k psacímu stolu a zazuřil: „Tebe se nikdo neptal, halamo! A dej tu knihu z ruky!“

Matka přiskočila k němu a vyrvala mu román *Pět neděl v baloně*. „Vida,“ pokřikovala, „knihy se našla. Pořád, kde je kniha. Já věděla, že ji odnesl mladý pán...“

„Potřebuješ číst!“ běsnil obchodník. „Žádné čtení nebude! Psát oferty⁸ se budou. Z domu mně musíš a hned!“

Otec se mračí a nacípává si dýmku, na níž je vymalován staříčkový zeměpán v loveckém úboru. Paní Štědrá sklízí ze stolu. Viktor vytáhl z kapsy skrojek chleba, ukrajoval zavírákem a žvýkal. Matka, patříc na něho, se zatetelila urážkou.

„Co se cpeš chlebem?“ osopila se na něho.

„Já zajídám,“ bránil se dělník.

„Ještě řeknete,“ bručela paní Štědrá, „že vám nedám najíst. To by tak scházelo...“

Odcházejíc do kuchyně, tajemně zamrkala na studenta. Když Jaroslav přišel za ní, tu mu zašeptala: „Počkej chvíli, já ti dám sladký koláček... Ale tam těm nic neříkej, oni by ti ho snědli...“

Tu se ozval elektrický zvonek na znamení, že do krámu vstoupil kupec. Obchodník se zdvíhal ze židle, ale student řekl chvatně: „Sed', tatínku, já půjdu sám.“

Otec se zarděl potěšením a děl s bodrou ironií: „Vida, našel jsem si zastánce. Nu, běž hochu, jdi, studente, odbývat lidi...“ V krámě zastihl studující Hladkou Ančku. Spatřivši Jaroslava, rozpráhla žebračka náruč a volala blouznivě: „Aj, ty můj andílku sladkej, milostnej, vytáhni mi ty šťastný numera!“

Babka si pamatovala, že Jaroslav jako malý chlapec vytáhl jí kdysi z pytlíčku tři čísla a ona vyhrála terno. Tenkrát byla ještě paní Kafuňková. Od té doby čekávala na něho, až přijde ze školy, doufajíc, že jí hošík zase vytáhne šťastná čísla.

Student jí dal almužnu a žebračka hnala se mu po ruce skuhrajíc: „Šťastný ručičky! Zlatý ručičky! Panenka Maria stůj při tobě,

---

⁸ Oferty – nabídky, zde: prosby o místo.

andělíčku! Až budeš v nebi na obláčku sedět, přimluv se za mne u Pánaboha, aby mi dal vyhrát. Řekni: Tatíčku nebeskej, učiň, aby Hladká Ančka vyhrála terno. Nebo aspoň ambo sekko. Řekni: Hladká Ančka, ne paní Kafuňková. Pod tím jménem mne už nikdo nezná...”

13

Na ulici se zadívala na černou tabulku se zlatým orlíčkem. Tabulka byla rozdělena na pět okének, do nichž kolektant zastrkoval vytažená čísla. Červené číslice přitahovaly její zraky magickou silou; stála před vývěskou, třásla se jako papírový panák a breptala: „Ošklivý čísla... Samý vysoký čísla... Parchanti nedají vyhrát. V Praze jsou parchanti, v Brně jsou parchanti...“

Rozhazujíc rukama a ustavičně kývajíc zvadlou hlavou na tenkém krku, ubírala se svou cestou. Také ona mījela chodníky a kráčela středem ulice, jako by nikdy nebyla bývala paní Kafaňkovou, ale narodila se jako žebračka Hladká Ančka. Okresní město dřímalo v poledním žáru. Po ulici drkotal selský žebříňák, tažený hubenou kobyolkou, vedle níž neohrabaně klusalo huňaté hříbě. Na náměstí klímala bába u ošatky pomerančů. Kupec Zoufalý zdobil výkladní skřín a přitom si pohvizdoval. Venkovan rozvázně vstoupil do kořalny a po chvilce vyšel, utíraje si hřbetem ruky visutý knír. Žebračka, nachýlená ke straně jako stará jíva, pohybovala rukama, ustavičně breptajíc. Mouchy, přilákané zatuchlým zápachem, dorážely na ni jako na lhostejnou krávu. Pokorně zdravila každého, koho potkala, i děvčátko, které na provaze vleklo vzpurnou kozu. Pokřičovala se před bronzovou soškou v řecké tunice, jež zdobila lékárnou. Z cukrářství se drala pronikavá vůně vanilkového cukru. Z knihkupectví vyšel pán s puškou na rameni, následován pajdavým jezevčíkem. Pes ucítil nakyslý zápach žebroty a několikrát úsečně zaštěkl. Před hospodou stál vůz a koně ohryzovali oj, odhalujíc žluté zuby. Dva pacholci skládali láhve sodové vody.

- Pámbu naděl, pámbu naděl... - ustavičně ševalila žebračka bezkrevnými rty.

Chlapec jezdil na velocipedu, snaže se bosýma nohama dosáhnout pedálů; žebračka ho pozdravila. Ve dveřích stál řečník v zakrvácené zástěře a po obou stranách visela zaříznutá telata.

- Pámbu naděl, pámbu naděl... - šeptala babka. Řezník se opatrně připlížil za ni a připjal jí vzadu kravský ohon. Žebračka to nepozorovala a řezník se držel za boky a kuckal smíchem. V podzemí mísil pekař těsto v díži, opíraje se o krátké nohy. Smutný obličej holiče Sedmidubského zjevil se uprostřed korálkového závěsu; jeho oči se upíraly k pahorku nad městem, kde dřímali mrtví. Kolem se mihl pán s mohutným, prokvetlým plnovousem a s obnaženou hlavou. Klobouk mu visel připjat přezkou na kabátě; kapsy lodenového⁹ kabátku byly plny brožur; nosil krátké kalhoty a kolena měl obnažena. Žebračka poznala profesora Pošustu a hlasitě zaskřehotala: „Pámbu naděl, pámbu naděl...“ Profesor se zastavil, sáhl do kapsy a podal jí minci. Hladká Ančka mu blahorečila, ale pán si jí nevšímal a křepce upaloval jako chlapec.

Ulice se svažovala k líné, mělké řece, zarostlé vrbinami a olšemi. Ženské praly prádlo a kolem nich se pěnilo mydlinkami. Z blízké plovárny ozývalo se dětským výskotem a žebračce se zdálo, že slyší řev správce Wagenknechta. Celá se scvrkla, schoulila se do sebe a šeptala bojácně: - Pámbu naděl, pámbu naděl... -

Přicházela do předměstí, kde křivé chalupy rostou do země a na rozčepýřených střechách bují polštářky mechu. Za malým okénkem sedí chmurný řemeslník a klepá do podešve.

V některých chalupách drkotá tkalcovský stav, poletuje člunek a breptá: - Trdltr-trdltr-trdltr - škráb! Na zahradách se suší sukno, zavěšené na příčné bidlo, páchne zde louhem a močí.

Hladká Ančka přešla dřevěný, vratký most a octla se v polích. Na pahorku se tyčila socha svatého s vlajícím vlasem a lysinkou na temeni. Evangelista držel v ruce rozevřenou knihu, do jejíchž kamenných stránek byla vytesána řecká písmena Alfa a Omega.

Žebračka rozpráhla ruce, zahleděla se u vytržení na podobu svatého a slastně breptala: - Pánbíčku, dej, abych vyhrála... Zjev mi šťastný numera. Zapálím ti svíčku, tlustou jako noha. Udělej mi radost, udělám ti taky radost... -

---

⁹ Loden - hrubší vlněná látka.

Usedla na podstavec sochy a oddychovala rychle a nepravidelně. U jejích nohou leželo okresní město, bachraté domy, rozložené jako pekařské díže, s přívětivými červenými střechami. Nad tyto domy se vypínala břidlicová střecha okresního hejmanství s nápisem: Vystavěno L. P. 1902. Avšak hejmanství se skromně krčilo ve stínu hraběcího zámku se čtyřmi mohutnými věžemi. Nejvýše pak stál zlatý kříž gotického kostela, jiskřící v paprscích slunce. Z četných komínů se zdvíhala modrá stužka dýmu; v dáli hučela textilní továrna a ku podivu jasně sem doléhaly lidské hlasy a kdákání drůbeže.

Vítr čechral řídké, šedivé vlasy a kolem nosu jí poletovaly mouchy. Čmelák, bzuče hlubokým basem, snesl se na paličku jetele.

- Na Prahu, nebo na Brno... - bručela stařena, - jenom ať mně vytáhnou šťastný numera. Všem se odsloužím. Pámbu naděl... -

Těžce se zdvihla a ubírala se mezi poli, která zněla sterými hlasy ukrytého hmyzu, mezi kolébavými klasy, protkanými fialovou koukolí, chrpou a krvavými máky. Šla hlubokým úvozem, zarostlým divokou růží, hadincem a ostružinami, nachýlena na stranu a ustavičně kývajíc zvaldrou hlavou na tenkém krku, až došla do vesnice.

Náves byla tichá, jenom poblíže zelené louže seděl zkornatělý stařík; hryzl dýmku a hlídal husu s hejnem kyprých housátek. Husa, spatřivši žebračku, hnala se s hrozivým syčením proti ní. Uprostřed návsi ležel chlap, nosem do prachu. Slepice s holým krkem obcházela nedůvěřivě a žádostivě kolem; potom si dodala odvahy a zobla opilce do ježaté hlavy.

Žebračka vyhledala nejchudší chatrč ve vsi. Byla to hromada hlíny, shnilých trámů, zpustlá jako vrabčí hnízdo. Vrátko byla vyvrácena z veřejí; nebylo jich ani potřebí; chodilo se přes svalený plot. Na dvorku bujely trsy blínu a na hromadě hnoje hrabala jediná vyjevená slepice.

V této chatrči žila sestra Hladké Ančky, provdaná za obecního mamlasa, opilce a výtržníka. Byl to onen muž, který ležel na návsi jako kláda, nosem do prachu. Žebračka vstoupila do světnice, kde

vládlo šero a kde pronikavě čpěla malebná bída. Po světnici se kolébaly na křivých nožkách děti s nadmutými bříšky a ve špinavých košilkách. Vyhublá, kostnatá žena s hašteřivým obličejem hlomozila plechovými hrnci.

Hladká Ančka bojácně pozdravila a zůstala stát ve dveřích.

„Pojď dál,“ zvala ji sestra, „co stojíš a koukáš? Ukaž, cos přinesla.“

Žebračka rozložila po stole skývy chleba, namazané krajíce a ztvrdlé buchty. Děti žádostivě obklopily stůl. Matka je s křikem odháněla.

„Co chcete, capouchové!“ vřeštěla. „Pořád nemáte dost!? Cpete se jako nezavřený. Už jste měli... to je zase na jindy.“

„A co peníze?“ osopila se na sestru.

Žebračka s třaslavými prsty rozvázala šátek, v kterém měla vyžebrané troníky. Sestra se lačně vrhla na peníze a odnesla je někam do své skrýše.

„To je všechno?“ ptala se nedůvěřivě. „Ty! Dej si pozor! Zdá se mně, že přede mnou schováváš...“

„Já...“ breptala Hladká Ančka bázlivě, „já na pohřeb.“ Sestra ji tvrdě přerušila.

„Nepotřebuješ si skládat na pohřeb. Nestarej se, obec už tě hodí do jámy.“

„Tento... svíčku potřebuju koupit svatý Anně, patronce...“

„Co je ti do svatý Anny? Máš své a do cizích ti nic není.“

Žebračka pokorně umlkla. Velmi se bála své sestry, která ji deptala křikem a pánovitostí. Vypínala se nad ni, protože měla muže a protože chodila robotit na panské. Hladem přitom neviděla na oči, protože manžel nejen že nepracoval, ale i odnímal jí poslední krejcar. Kdyby nebylo Hladké Ančky, o hladu by chodila rodina spát, o hladu by vstávala.

Kývala nad ní hlavou a kázala: „Daleko's to přivedla. Podívej se, k čemu vypadáš. Jeden aby se za tebe styděl.“

Žebračka se provinile choulila a breptala: „Tak, tak... Pámbíčkoví se zalíbilo a on dopustil...“

„Majetnice, měšťačka,“ posmívala se jedovatě sestra, „a chodí po domech žebrem. Fi, styď se! Já bych to nikdy nedokázala.“

„Majetnice...,“ opakovala žebračka malomyslně, „byla jsem velká majetnice. Měla jsem kanape a tento... porculánové hrníčky. Všecko jsem měla. Taký šicí stroj a před dveřma rohožku. Bylo všeho bez počtu, dokavád byl nebožtíček.“

„Takovej cumploch a muže měla jako květ,“ záviděla sestra, „zatím co mne Pánbůh potrestal obejdou.“

„Viděla jsem tvýho,“ přerušila ji žebračka, „on ležel, ani se nehejbal...“

„Zase je ožralej!“ vzkřikla sestra s jakousi divokou radostí. „Nešť... aspoň je pokoj. Až přijde k sobě, bude dělat svý divy...“

„A co tu sedíš,“ osopila se na Hladkou Ančku, „jdi si pryč! Já tě nechci.“

Žebračka se poslušně zvedla a odcházela breptajíc: „Pámbu naděl, pámbu naděl...“

Z chatrče se ozval křik. Ženská pořádala děti. Žebračka drolivými krůčky cupitala přes náves. Zvadlá hlava se jí třásla na tenkém krku. Mamlas pořád ještě ležel nosem do prachu, podoben najedenému plazu. Slepice zobala do ježaté hlavy.

14

Byl hluboký večer, okresní město upadlo do dřimoty, jenom v lékárně U milosrdného bratra seděli páni; zahaleni v pláštěnky upíjeli kořalku z nálevek. Poslouchali penzionovaného správce pošty, jenž obracel se ke dveřím a syčel, až se mu umělý chrup viklal. Vykládal o tragédii v Mayerlingu¹⁰ podle jednoho spisu, propašovaného z Německa. Pecián miloval tajná poselství; všechno, co mělo pečeť tajemství, ho přitahovalo jako masařku k hnisavé ráně. Kdyby náležel mezi zvířata, tehdy by byl počítán k nočním tvorům. Slunce na obzoru ho oslňovalo jako výra; avšak mezi stíny ožíval a věřil. Všechno jasné mu bylo podezřelé, neurčité přítomí mu bylo důvěrně známé. Zajisté ctil staříckého mocnáře a věřil v jeho dobrotu a moudrost. Avšak nemohl ho vidět pro hradbu lstivých a úskočných dvořanů, kteří ho obklopovali. Věřil, že dvořané jsou oděni v řasnatá roucha, jichž záhyby skrývají smrtonosné dýky. Sídla panovníků mají v podzemí bludiště tajných chodeb a za tapetovými dveřmi se ukrývají spiklenci. Často hovořil o portiérách, za nimiž se naslouchá, o nitkách, které se sbíhají v čísi ruce. Svět mocných se mu jevil jako panáckové divadlo. Ženská krása se mu zdála být stvořena k tomu, aby rozšafné a řádné muže lákala do tenat a tam je hubila. Politika mu byla bludištěm rejdu a piklů, napověděných vět; ruka, napřažená k ráně, kruté a obscénní výjevy, nevídané rozmařilosti, ukryté před zrakem lidu za říšskými prapory.

Naslouchali mu s napětím, když líčil lásku korunního prince Rudolfa ke krásné baronese Vecsérové. Penzionovaný správce pošty věděl všechno, věděl i více než kočí Bratfisch, který vезl svého pána na poslední dostaveníčko.

---

¹⁰ Tragédie v Mayerlingu – Rudolf, syn císaře Františka Josefa I., zemřel násilnou smrtí 30. 1. 1889 na zámku Mayerling u Vídně. S ním zemřela i jeho milenka, mladá baronesa Marie Vecsérová. Dodnes panují dohady, zda následník rakouského trůnu Rudolf zastřelil svou milou a sebe, nebo byl-li i s ní zavražděn.

Zástupce textilních továren Raboch chtěl vědět ještě víc než Pecián a tvrdil, že následník trůnu byl ubit svými kumpány při divoké pitce. Správce pošty příkře odbyl agenta, jenž se tvářil, jako by byl zasvěcen do tajností rodu habsburského, a prohlásil, že v jeho přítomnosti se nesmějí rozšiřovat neuctivé názory o vládnoucí dynastii.

Raboch byl uražen a měl na jazyku: – Vy, pane Peciáne, víte všechno, ale není vám známo, že vaše nevěsta Zdeňka se schází se studentem. – Avšak nechal si to pro sebe a řekl si, že jeho chvíle přijde.

Bledý kastelán litoval starého císaře, který byl tak často navštíven ranami osudu. Podivoval se mu, že v té těžké chvíli zachoval klid a mužnou rozvahu.

„Možná,“ dodal, „možná, že ani není pravda, že nejjasnější princ je mrtev. Dal jsem si říci, že bloudí světem v přestrojení, aby na vlastní uši poznal pravé smýšlení lidu.“

„A dá se poznati,“ děl Pecián slavnostně, „až udeří na říši ta těžká hodina.“

Lékárník by rád slyšel nějaké pikantní historky ze života baronesy Vecsérové, ale správce pošty se zatvářil jako zasvěcený muž, který však váhá sdílet svá tajemství s nepovolanými lidmi.

Pan Raboch slyšel, že korunní princ se vzbouřil proti otci, chtěje uherské království odtrhnout od říše.

„Také jsem to slyšel,“ potvrdil lékárník, „a nyní úpí ve vězení.“

„V tom mají prsty židi,“ mínil bledý kastelán.

Pan Pecián se zježil. Opět začal syčet a umělý chrup se mu viklal. Mluvil o protokolech sionských mudrců, o tajném shromáždění Židovstva, jehož jméno je Sanhédřin. Měl mnoho knih, které odhalovaly plány mezinárodního židovského spiknutí. Tváře se mu nadýmaly a opět splaskovaly.

Kolem něho rejdivily pitvorné mátohy, oděné v kaftany, zarostlé a potměšilé obličeje. Obývaly tajná sklepení, žily v podzemí jako stonožky pod kamenem; bleskurychle se pohybovaly, čenichajíce na všechny strany, vždy náchylné k úkladům proti křesťanstvu.

Citoval slova rabína Raši: Nejlepšího z křesťanů máme zardousiti, můžeme-li. Talmud praví: Všechny národy země a co je na ní, patří Izraeli. Kdo se postaví proti židovské světovládě, má být zahlazen.

Lékárník přikývl a dodal, že hlavním programem židovské světovlády je prznit křesťanské dívky.

I pro toto tvrzení našel Pecján doklady v Talmudu, který poučuje židy: Hřešiti je dovoleno, ale číňme to potajmu.

„Slavný spisovatel J. Gross-Hoffinger praví ve své knize *Smilstvo*: Jejich vlastní ženy jsou jim příliš dobré, než aby je obětovali chlípnosti,“ řekl správce pošty.

Zmlkl, neboť do lékárny vstoupil pan Wachtl. Zasílatel, zahalený v plášťenku, sňal rezolutně promáčkнутý klobouk, potřásl všem pánům rukama a složil své hromotlucké tělo do židle. Lékárník nalil mu rosolku. Zasílatel zdvihl sklínku, čtverácky mrkl a zvolal: „Živio!“ Převrátil kořalku do sebe a otrásl se.

Penzionovaný správce pošty poklepal mu na záda a pravil: „Vy, pane Wachtle, jako byste ani nebyl od té vaší víry. Jste našinec, dobrý našinec.“

Zasílatel objal ho kolem pasu a řekl dojatě: „Jsem váš na život a na smrt!“

Potom se počal hrabati ve svém zápisníku, vylovil nemravnou fotografii a dal ji kolovati. Páni se přísáli pohledem ke snímku, pištěli a rudli. Také bledý kastelán se poněkud zarděl a počal kuckat. Potom strčili hlavy dohromady, šťouchali se do břicha a lékárník poručil svůj závod provizorovi. Páni se zahalili těsněji do svých plášťenek a vykročili do ulice.

Na ostrově, který vytvořila líná, lhostejná řeka, stál onen domek. Přízemní stavení, žlutě omítnuté, neslo štít *Hostinec Na rybárně* a na zdi, pokud nebyla zakryta divokým vínem, byla vymalována láhev a pod ní nápisy: – *Víno. Likéry. Čaj. – Rychlé občerstvení.*

Domek byl obklopen zahradou, kde bujel oměj a zlatohlavá lilie; byly tam i růžové keře, ozdobené skleněnými koulemi; besídka celá obrostlá popínavým svlačcem; u plotu malinové keře, spletené v neproniknutelnou houšť; uprostřed zahrádky byla nakloněná pumpa. Střechu stavení stínila ohromná planá hrušeň, jejíž plody padaly do vody. Ve dne se stavení tvářilo nevinně jako kávový mlýnek. A přesto občané, kteří šli kolem, nedívali se na ně, ale hleděli upjatě vzhůru, kde se tyčily věže chrámu. Děvčata jaksi zrychlila krok; avšak kluci se chechtali a někdy s pokřikem házeli kamením, které s rachotem sjíždělo po střeše. Jinak to byl domek jako každý jiný; ve dne míval žaluzie spuštěny a dřímal v slunečním žáru jako líná kočka. Jenom v neděli, ve svátek a o výročním trhu stála tu řada bicyklů, opřených o stěnu. A z domku vycházeli selští chasníci, rozjaření, a hloupě se usmívali. Podobali se kohoutovi, jenž právě opustil slípku a rozčepýřený vyletěl na zídku a hlučně zakokřhal.

V noci však domek ožil a jeho okna zírala do tmy jako žíhané oči potměšilého kocoura. Uvnitř zalomozil hrací stroj a bylo slýchatí junácký pokřik.

Toho večera dusaly po dřevěné lávce, která přetínala rameno řeky, postavy zahalené v pláštěnkách. Mužové se krčili do límců, jako by jim byla zima; klobouky měli naraženy hluboko do čela a počínali si obezřetně jako spiklenci. Průvod uzavíral bledý kastelán se žlutými licousy.

Uvítal je drobný, růžový mužíček s vatičkou v uších, v plyšových bačkorách, celý měkoučký a boubelatý; i hlas měl zaoblený a trásl se mu jako rosol. Hlava byla pokryta jemnými kudrnami. Nebylo na

něm nic mužského; spíše připomínal kuplířku, která se oslovuje Madame. Jeho pohyby byly tiché, tajemné, a to se líbilo penzionovanému správci pošty, který měl dojem, že vchází do doupěte spiklenců, kde bude účasten zakázané schůze.

Plyšový mužík zval společnost dvorným pohybem do hostinské místnosti. Přiložil prst na ústa a zamžikal čtverácky. Páni budou spokojeni.

Když vstoupili dovnitř, spatřili listonoše v rozepjaté blůze a s čáčkou v týle, velmi rozjařeného, který choval na klíně slečnu. Listonoš se polekal, že byl přistižen v místě hanby. Vzprímil se, chvatně se upravil a zasalutoval. Společnost se tvářila přísně a soustředěně jako komise, která vešla v tato místa za účelem úředního šetření.

Bledý kastelán přistoupil k taburetu, na němž ležel památník v plyšových deskách. Otevřel knihu a roztržitě četl: – Král má svou korunu, Bůh má nebe a já mám nejradši, Slávinko, Tebe. Na památku vepsala Karla Lochmanová 2. března roku 1901. Listonoš tiše vyklouzl ze dveří, cítě na zádech přísný pohled poštovního správce.

Oddychli si úlevou, když slyšeli, jak za listonošem zapadly venkovské dveře. Kastelán se posadil na krajíček židle a pohlížel na stěnu, kde visel obraz v zlaceném rámu. Barvotisk představoval velmi tučnou ženu s oblémi nadry, která hrála na loutnu. Také zasilatel byl rozpačit a nesvůj. Žil ve spořádaném manželství, ctil svou ženu a miloval děti. Do hanbince zapadl jenom proto, aby se o něm neřeklo, že trhá společnost. Jenom pan Pecián byl spokojen a díval se junácky kolem sebe. Slečna prozkoumala příchozí a pak si vybrala poštovního správce, který se jí zalíbil pro seriózní vzhled.

Slečna si přála pohoštění a plyšový mužík přinesl kyselé, velmi odporné víno. Seděla na klíně panu Peciánovi a tahala kastelána za žluté licousy. Nazývala ho blondáčkem a hezounem; kastelán se styděl a vzdychal. Zasilatel přistoupil k orchestrionu, zastíněnému papírovou palmou, a vhodil do otvoru minci. V přístroji se rozsvítilo a na mléčném skle se objevil obraz nahé ženy. K ní se blížila labuť,

mávajíc křídly. Stroj zachrastil a spustil pochod. Děvka, objímajíc pana Peciána, chraptivě zazpívala:

*„Jenom ty mne, můj koníčku,
jenom ty mne pěkně nes...”*

Rozjařená společnost vpadla:

*„Dám ti dělat podkověnký,
ještě dnes, ještě dnes...”*

Pan Raboch zařičel, vyskočil a počal rejdit kolem sálu. Plyšový mužík stál u dveří s rukama na zádech, s hlavou na stranu. Růžová tvář byla zalita úsměvem. Říkal si: – Vzdělaní páni, vzdělaní páni... Opravdu moc krásně se baví... –

Objednali si kávu s rumem a rozjařili se. Poštovní správce svlékl kabát a počal poskakovati, ruce za hlavou. Také zasilatel zarejdl a řetízek se mu třásl na hedvábné vestě. Holka vřískala. Jenom bledý kastelán seděl jako modla, palce složené k mlýnku a očima tkvěl na zlaceném rámu, jenž věznil tučnou, nahou ženu.

Zasilatel vhodil opět minci do skříně. Přístroj si odkášlal a pan Wachtl spustil zároveň s ním: „Pojď sem, zlaté dítě, hubinku mi dej...”

Popadl pana Peciána a počal s ním kroužit kolem stolu. Poštovní správce hýkal, zasilatel burácel svým hromovým basem. Pan Raboch objal slečnu kolem pasu a kolébal se s ní ve valčíkovém tempu. Děvka pištěla a plyšový mužík se sladce usmíval vida, že hosté jsou v dobrém rozmaru.

Vtom se otevřely dveře a jimi vstoupil mladý muž, ve kterém pan Raboch poznal svého písaře Růžičku, absolventa obchodní akademie. Mladého muže doprovázel jinoch ve vyšívané náprsence. Společnost zmlkla. Slečna si upravovala rozevlátý účes. Přístroj zařičel a zmlkl. Bledý kastelán přistoupil k taburetu a počal si starostlivě prohlížet památník. Zasilatel se zadíval na lustr. Pan Pecián si mlčky oblékal kabát. Pan Raboch se tvářil jako člověk, jenž, nenadále překvapen nepohodou, uchýlil se v tato místa. Avšak

mladí páni nebyli v rozpacích; absolvent obchodní akademie luskl prsty a objednával nápoje.

Počali platit řád. Plyšový mužík s hlavou na stranu přijímal peníze se zkormouceným výrazem a vzdychal: „Tak se nám to pokazilo, a přece bylo to tak veselé. Po domácku, po sousedsku, prosím...“

Pan Raboch si dodal ducha a obrátil se s pánovitým výrazem na svého písaře: „Růžička!“

Mladý muž vyskočil a srazil podpatky.

„Prosím, pane šéf?“

„V obchodě všechno v pořádku?“

„K službám, pane šéf!“

„Dopisy odeslány?“

„Tak jest, pane šéf!“

„Nikdo nevolal?“

„Nikdo, pane šéf!“

„Dob-rá... Můžete se bavit. Nic nenamítám. Ale v pořádku přijít domů. Rozuměl jste?“

„Rozuměl, pane šéf!“

Zahalili se v pláštěnky, vtiskli klobouk do čela a odcházeli. Dusali po dřevěné lávce, jež přetínala rameno říčky. Za nimi se nesly zvuky orchestrionu. Ze tmy vynořil se muž a uctivě pozdravil. Poznali Wagenknechta, avšak tvářili se, jako by ho neviděli, a zamlkle kráčeli k domovu.

Před chrámem stála Hladká Ančka na jedné straně, na druhé prosťáček Hynek, dvě bédné karyatidy¹¹. V kostele burácely varhany, mnohohlasý zpěv otrásal lomenými okny. Prosťáček Hynek slabounkým hláskem se připojil k zbožné písni a nebesa se mu otvírala. Hladká Ančka třásla zvadlou hlavou na tenkém krku a breptala mechanicky: – Pámбіček zaplať, pámбіček zaplať. – Nad kostelem, nad okresním městem se klenula modrá barva míru, čistá obloha s několika nehybnými obláčky. V parčíku před kostelem poskakoval kos po písčité stezce a pronásledovaly se dvě babočky. Pod klenutou lipou klímala stařena u ošatky pomerančů. Několik venkovských žen v upjatých jupkách se kupilo před chrámovým portálem.

Ite, missa est...¹² Umlkly varhany a zpěv dozněl. Z kostela se valil zástup, starší páni s úpravnými vousy, jinoši, zavánějící brilantinou, slečny s velmi širokými klobouky, s úzkým pasem, staženým hedvábnou šerpou, s dlouhými sukněmi; cupitaly, vrtíce rozložitými boky.

V hlavní ulici, která se nazývala třídou dr. Aloise Fábery, byla promenáda. Měšťané se pohybovali velmi zvolna, opírajíce se o mohérové deštníky, a zdravili širokým rozmachem klobouku. Slečny klepaly vysokými podpatky o dláždění a úzkostlivě chránily mléčné obličej před slunečními paprsky. V tomto pestrém zástupu bylo viděti Kamila, syna obchodníka Štědrého. Procházel se s jednou dámou, nakláněl se k ní a z rozmazlenosti mluvil huhňavým hlasem. Jeho krk byl sevřen vysokým, škrobeným límcem, švihal rákoskou se stříbrnou hlavičkou a se zálibou se díval na citronové polobotky se širokými stuhami.

---

¹¹ Karyatida – socha, obvykle ženská postava, zastávající funkci podpěrného sloupu.

¹² Jděte, rozpuštěno (shromáždění) jest... Závěrečná slova katolické mše.

Dalo mu to velmi práce, než uprosil otce, aby ho pustil na promenádu. Obchodník zprvu nechtěl o tom ani slyšet. Mínil, že příručí bez místa se nesmí ukazovat mezi lidem. Žadonil, ustavičně bzučel a zapřísahal otce. Matka se posléze přidala na jeho stranu. Nevídáno, ať se trochu projde; nemá to smysl věznit dospělého mladíka. Obchodník se poddal a matka odemkla skříň a vydala mu sváteční oblek. Příručí chvatně zul Kassemovy opánky a mrštil jimi do výklenku pod kamny. Oděl se v listrový kabát a v pepitové, velmi široké kalhoty. Jeho oči nadšeně hladily citronové polobotky. Šeptal něžně: – Moje botičky, já vás už dlouho neviděl... – Než vykročil na ulici, otec přísně prozkoumal jeho zevnějšek. Syn se mu nelíbil; jeho oblek považoval za vyzývavost; zejména cípek krajkového kapesníku, jenž vyčníval z náprsní kapsy, jitřil jeho nelibost; uklidnil se teprve, když Kamil cípek ukryl; když však byl z dohledu otcova, zase jej povytáhl.

Vztyčené hroty jeho zrzavého kníru prozrazovaly, že na chvílku nabyl sebevědomí. Vypravoval své dámě o veselém životě v městě Olomouci a říkal, že miluje společnost, že v okresním městě jsou poměry příliš těsné pro muže jeho názorů a že hledá spřízněnou duši. Nade všecko si cení upřímnost. Slečna se chichotala a odpovídala, že každý tak mluví, ale za dnešních dob nelze mužům věřit.

Třída dr. Aloise Fábery ústila v náměstí, kde stály řady žebřiňáků a venkovských bryček. Pronikavě tu kvičela selata, uvězněná v bednách, a prostranství se ozývalo pokřikem slepic a gagotáním husí. Sedláci ve svatebních kabátech, ale bez límců, stáli před hromadami zelných hlávek a nabízeli své zboží. Agent Raboch chodil po trhu, slídě potměšilýma očkama po novinkách, zastavoval se s venkovany, ohmatával selata s výrazem zájemníka a s utajeným smíchem v zardělé tváři dráždil prostoduché sedláky.

Před krámem obchodníka Štědrého zastavil se výrostek ve vysokých botách a dlouho si vybíral násadku k biči. Nemohl se rozhodnout, posléze nic nekoupil a vmísil se mezi trhovce. Obchodník nác pával si dýmku a zádumčivě pohlížel směrem

k okresnímu hejtmanství. Bylo lze uhadnouti z jeho pohledu, že by byl šťasten, kdyby mohl seděti na úřadě a zvolna, nespícháje, psát svým drobným, úhledným písmem. Haněl svůj osud, který mu velel točiti se za pultem, klaněti se zákazníkům a kořiti se sedlákům; přičilo se to jeho zasmušilé, samolibé povaze. Vzdychal: – Kdepak já... Snad někdy Jaroušek... – Srdce mu sladce bilo při pomýšlení, že jeho syn bude chodit v úřední uniformě, ozdobené zlatými rozetami. Bude mluvit chladným, neosobním hlasem, a sedláci budou před ním ohýbat hřbety. Viděl ho, jak chodí po promenádě na severní straně, kde se prochází státní úředníci, soudce, lékař a advokát, a někdy dokonce důstojník, jenž přijel do města na návštěvu. Bude s nimi choditi jako rovný s rovnými...

Student Jaroslav vyšel z domu. Paní Štědrá vyběhla za ním a na její tváři se jevilo napětí a starost. Zastínila si dlaní oči a dlouho pohlížela za ním, dokud nezmizel v zástupu. Student cítil její pohled a styděl se, že se za ním dívá a že má starost. Od dětských dob měl tento pocit; nevlastní matka se nechtěla od něho hnout. Bála se ho pustit samotna na ulici, aby ho kůň nekopl, vůz nepřejel nebo nějaký uličník mu neublížil. Chtěla ho vyprovázet do školy a nosit mu kabelu. Hošík se zlobil a rval jí brašnu z ruky. To tak! Co by tomu řekli kluci, kdyby viděli, že si nechá nosit učení. Zakazoval jí, aby se za ním dívala. – Už nebudu, Jaroušku, nebudu... – omlouvala se. – Jen jdi, já se ani jedním okem nepodívám... – Sotva však vyšel, už za ním vyběhla: – Jaroušku, vezmi si šátek na krk. Ošklivě fouká, aby ses nám nenastydl. – V duchu ji nenazýval matkou, ale hospodyní, protože voněla po jablkách jako hospodyně notáře dr. Tichaye. Neboť maminka... Někdy se mu zdá, že se na matku velmi dobře pamatuje. Vídával ji v mysli nebo ve snách, byla taková malinká, s velkýma hnědýma očima. Snad to byla ona, ta drobná ženuška s dlouhým vlasem, která s ním stála uprostřed polí a vzdychala: – Podívej se, Jaroušku, jak je tu krásně, tak krásně. – Potom... ano, jednou dostal od ní bonbon. Sedí na dvorku, bonbon mezi rty, saje sladkou šťávu, kolena u brady a mhouří blažeností oči. Neviděl, že ho obcházela slepice; lačná zlodějka skočila po něm

a vyrvala mu bonbon. S pláčem běžel žalovat. Malinká maminka se smála a dala mu jiné cukrátko.

Potom se malinká maminka ztratila. Starý učitel hladí ho po ostříhané hlavě... to bylo tenkrát, když byli v městě vojáci... ano, jeden mu dovolil vytáhnout bodlo z pochvy... starý učitel ho hladí po hlavě a mumlá: – Chudáčku, umřela ti maminka... – Jak to umřela? Toť se ví, najednou jí nebylo v domě. Bylo tam staré křeslo a v něm sedávala. Pak už tam nikdo neseseděl. Jaroslav se po ní sháněl. Ale malinká maminka se mu pořád zmenšovala, až byla tak nepatrná jako panenka, jejíž šatečky mění barvu, když se blíží změna počasí. Byl si jist, že maminku nalezne. A když pacholci zasilatele Wachtla složili v krámě bednu zboží, tu stál u ní a bedlivě dával pozor, když otec otvíral víko. V těch bednách totiž bývaly pohádky a všelijaké panenky. Není vyloučeno, že mezi nimi bude malinká maminka. Nikdy jí tam nebylo, ale chlapec si byl jist, že ji ti pacholci zasilatele Wachtla někde vytrousili.

Trh se končil, sedláci nakládali na vozy zeleninu a kvičící selata, venkovští výrostci sedali na bicykly a bryčky se pohnuly. Avšak třídou dr. Aloise Fábery se zvolna valil proud štěbetavých slečen a rozjařených mladíků. Student zahlédl pana Peciána, provázeného jeho nevěstou Zdeňkou, dcerou kastelánovou. Hubený správce pošty nesl svou hlavu vysoko nad zástupem a vedl svou snoubenku tak opatrně, jako by to byla nádoba se vzácnou tekutinou. Jaroslav zpozoroval, že růžová a boubelatá Zdeňka mu dává očima znamení. Zastavil se a čekal. Když kráčeli kolem lékárny, tu poštovní správce opustil nevěstu, aby vyhledal své přátele. Kastelánova dcera spěšně zamířila k studentovi a rozčileně zahovořila: „Jaroušku, prosím vás, přijďte večer k zámku, já vám musím něco říci, něco moc důležitého, přijdete?“

Student přisvědčil.

„Ale jistě přijdete? Ne, abyste nepřišel, já musím, musím s vámi mluvit, rychle mně slibte, že přijdete, on tu bude každou chvíli, já nechci, aby viděl, že s vámi mluvím, to by bylo zase kázání... Tak jistě přijdete?“

Student přikývl.

„Ne takhle...“ naléhala Zdeňka, „to nic není, musíte mi dát čestné slovo...“

„No, tak čestné slovo.“

„A zadušíte se.“

„Na mou duši.“

„Tak je to dobře. Já jsem tak ráda... On už jde. Hledá mne. Jděte pryč, Ježíš, co stojíte...? Už je zle. Uviděl mne... To je vaše vina...“

Pan Pecián se přiblížil a zmocnil se své snoubenky s výrazem, jako by ji zatýkal. Upravil si skřípec na nose a zachmuřeně loupil očima po studentovi.

Zástupem proběhl pán v rozhaleném límci, holohlavý a s obnaženými koleny. Poskakoval křepce v krátkých skautských

kalhotách, jako by byl čiperný chlapec, a nikoli profesor osmé hodnostní třídy. Zastavil se před výkladní skříní knihkupce Oktávce a prohlížel si vystavené publikace. Výkladní skříně hostily zažloutlé příručky o zavařování ovoce, několik sešitů indiánských povídek s barevnými obrázky, dívčí románky od Carské, antikvární *Tři mušketýry* s otisky prstů; mapy okolí, archy obtisků a školní pomůcky.

Knihkupec Oktávec s dvojkou přes rameno, provázen jezevčíkem, právě vycházel z krámu. Profesor Pošusta ho zastavil a ptal se, nemá-li na skladě knihu *Duše a dílo* od spisovatele F. X. Šaldy. Knihkupec se podivil, neboť knihu neznal a o spisovateli toho jména nikdy neslyšel. Slíbil však, že knihu objedná. Hvízdal na psa a poroučel se. Po několika krocích se však obrátil a měřil profesora podezíravým pohledem.

- Podívejme se na něho... - mručel ten pohled, - slyším, že má doma knih od podlahy ke stropu. Samá kniha se mu válí v bytě. A pořád nemá dost, pořád by ležel v knihách... U nás si nebudeš vymýšlet novinky. Máme svůj rozum... -

Odsuzoval profesora v souhlase s celým okresním městem, protože přišel odjinud, protože příliš rychle chodil, ačkoli mu hodnost kázala, aby se šinul zvolna; že běhal s obnaženou hlavou a nedbal na úpravný zevnějšek; že se snažil o sblížení se studenty a nosil okázale své pokrokové názory. Měli mu dokonce za zlé, že s několika žáky šel do hor, aby tam značkoval cesty. Před ním nikdo v horách nebyl. Chodilo se na výlety do blízkého lesa; žactvo kráčelo ve spořádaných párech a každý si nesl s sebou chléb s máslem. Profesor podle vlastních slov chtěl razit nové cesty a otvírat okna, aby mohl do města proudit svěží vzduch. A nechtěl se účastnit průvodu o Božím těle, penzionovaný správce pošty věděl, že profesor je členem zednářské lóže a ta mu nařídila, aby kazil mládež a podvracel trůn i oltář.

Příručí Kamil se neúnavně procházel v plandavých kalhotách a v listrovém kabátě; švihal rákoskou do vzduchu, sahal si na kravatu měňavých barev a potahoval manžety s fialovými proužky.

Kroutil se v bocích, obracel se na všechny strany a okázale zdravil. Bylo na něm vidět, že má dětinskou radost z pepitových kalhot a že je nadšen citronovými polobotkami a svým nazrzlým knírkem. Ustavičně se nakláněl ke své dámě a dychtivě, nenasytně tlachal. Když uviděl bratra, ukázal na něho rákoskou a student slyšel, že říká slečně: „To je můj bratr doktor.“ Jaroslav se zastyděl za šviháckého příručího a odešel domů. V krámě zastihl otce samotného, neboť se přiblížilo poledne a zákazníci odešli. Obchodník stál u okna, kde bzučelo hejno vos, které útočily na okenní tabule, snažíce se dostat na čerstvý vzduch. Otec třímal v ruce nůžky a pronásledoval vosy. Na jeho obličeji bylo vidět dětinskou radost, kdykoli se mu podařilo vosu přestříhnout. Tehdy se obrátil na syna a ohlašoval: „Zase jedna. Já jim dám. A kde se jich, potvor, tolik nabralo?“

Student opět pocítil mučivou lítost nad svým otcem, nad jeho vetchou tváří a žlutým knírem, i proto, že má radost, že zahubil mnoho vos, že vůbec ho ještě něco těší, ačkoli musí brzo zemřít. I chtělo se mu povědět něco laskavého, co by starce potěšilo; hledal vhodné slovo, ale nic nenalezl. Po chvíli pravil: „Ty bonbony asi přilákaly vosy...“

Obchodník rozradován, že student promluvil, oživeně odpověděl: „Ovšem, tak jest, bonbony... Máš pravdu, Jaroušku, bonbony... Ony totiž rády sladkosti, víš, Jaroušku? Ale já jim dám co proto...“

„V létě bývá mnoho vos,“ promluvil opět student.

„Máš pravdu, Jaroušku... V létě je mnoho vos, ale k podzimu jich ubývá...“

Paní Štědrá uslyšela v kuchyni hovor a tiše se vplížila do krámu. Stála tu s rukama na břiše a na její tváři tkvěl nadšený úsměv. Jaroušek hovoří s tatínkem. Buď Bohu chvála! Hodný chlapec! Potěšil starého otce...

Večer se vkradl do bran okresního města, přinášeje sytou vůni z polí, vyhřátých jako chlebová pec. Seděli před domem obchodníka Štědrého a zírali na nebe. Nad střechou okresního hejtmanství svítila jediná hvězda; chvěla se jako vzdálená svítlna, kolébaná větrem. Vedle obchodníka usedla jeho manželka s paní Rabochovou, předsedkyní Cercle français. Dostavil se i pan Raboch se zardělými tvářemi, ve kterých jako by kypěl utajený smích. Zvonil drobnými mincemi v kapse a v jeho potměšilých očích byl sytý, spokojený výraz. Promenády šuměly. Na severní straně se procházeli ti, jimž náleží vládnout městu. Na protější straně se veselili tovaryši, studenti a řemeslnické dcerky. A středem náměstí, po dlážděné úhlopříčně, se houpali izraelité. Pod tvrdými klobouky nesli obchodní starosti. Život v okresním městě byl pravidelný jako střídání ročního počasí. Nikdy se nemůže smísit severní promenáda s hlučnou promenádou řemeslníků a studentů, jako se nespojí zima s létem. A dlážděná úhlopříčna bude od obou odlišena na věčné časy.

Když obchodník seděl ve své židli, tehdy rád cestoval po cizích krajích. Cizina pro něho jakož i pro ostatní obyvatele se začínala od stého milníku od městských hranic. Život v okresním městě byl pravý, všechno ostatní mátožné a přeludné. Obchodník vypravoval, že v Anglii byla uvězněna miss Pankhurstová¹³, vůdkyně sufražetek; kýval hlavou a jevil obavy, aby z toho nevzešlo nic zlého. Pan Raboch se zavrtěl; myšlenka, že by ženy měly mít volební právo, ho rozveselovala. Vzkázal do Anglie sufražetkám svou nelibost, a řekl, že má ženské raději v posteli než v politice. Jeho manželka se pohoršila nad tou řečí, ale pan Raboch se rozesmál. Nutil svou paní, aby přeložila neslušné výrazy do francouzské řeči. Paní Rabochová

---

¹³ Silvia Pankhurstová (nar. 1882) i její matka Emmelina Pankhurstová (nar. 1858) byly bojovnice za politická práva žen v Anglii.

hrozila, že odejde, bude-li takhle mluvit. Ale pan Raboch mínil, že se nemusíme stydět za to, co dovedeme.

Po náměstí se mihl Viktor s placatou čepicí na kulaté hlavě a s harmonikou, zavěšenou na popruhu přes rameno. Přiblížil se kradmo k jedné služce a štípl ji do boku. Děvče vyvřísklo a Viktor se zachechtal. Pak pospíchal dále na krátkých silných nohách a zapadl do hospody. Obchodník se zasmušil a jeho manželka se nespokojeně pohnula. Nepovedl se jim tento syn. Když zaváděli v městě elektrické osvětlení, tehdy putoval od jedné žárovky ke druhé a s nadšením se díval na žhavé osmičky. Chodil se zástupem montérů v modrých blůzách a obdivoval se jim, když natahovali drát a u uzenáře pojídali nemírné množství párků. Snil o tom, že bude také montérem a že mu uzenář bude z kotlíku vytahovat jeden párek za druhým. Postával pod železničním viaduktem, a když vlak hřměl nad jeho hlavou, tu se otřásl sladkou hrůzou. Všechny stroje ho přitahovaly neodolatelnou silou; přelézal tovární zeď a toužebně se díval oknem na lesklý, svištící setrvačnick. Hrál si s nástroji, spravoval elektrické zvonky a snažil se mluvit basem a zlořečiti jako dělníci.

- Dal jsem ho do latinských škol, - vzdychal obchodník, - ale k ničemu to nevedlo. Jenom jsem peníze vyhodil. Aspoň kdyby se odstěhoval jinam, kde ho nikdo nezná. -

Zpozoroval, že pan Raboch sleduje Viktora a postřehl v jeho očích záblesk škodolibého uspokojení. Agent uhodl obchodníkovy myšlenky a pokrytecky říkal, že není se třeba rmoutiti nad synem dělníkem: snad i Viktor nalezne svou cestu a získá jmění.

„Já také,“ děl, „přišel jsem do toho města chud, s uzlíčkem v ruce. A vida - vypracoval jsem se. Každému se mohu podívat do očí.“

Obchodník, aby se zapomnělo na dělníka Viktora, počal opět o veřejných záležitostech. Mluvil o nemocném muži na Bosporu¹⁴. Měl starost, aby se Turecko nehýbalo. A co ty velmoci? Pořád

---

¹⁴ Nemocný muž na Bosporu - dávné označení pro císařské Turecko.

posílají nějaké nóty a memoranda ohledně Skadaru, města albánského. Co za tím vězí?

Pan Raboch zažehnal tyto starosti mávnutím ruky. Odbyl nemocného muže na Bosporu opovržlivým slovem a vypínal se nad Skadarem, městem albánským. Co je jim do Turecka? A počal mluvit o sobě. Ať byla řeč o čemkoli, vždycky stočil řeč na sebe. Velmoci ať se starají, jak by rozřešily východní otázku. My zde máme, chvála Bohu, svých starostí dost. Pan Raboch se také staral. Dokud byl chud, nikdo mu nic nedal. Nyní to ovšem nepotřebuje.

„A co pan Kamil?“ tázal se dychtivě. „Má už pan Kamil místo?“

„Nemá,“ zasmušil se obchodník.

„Proč nehledá?“

„I hledá... Ale teď je taková doba zlá. V obchodě je krize a nikde není nic k mání.“

Počal bédovat na špatné časy. V Praze byly demonstrace, protože zdražili pivo. Ve Francii se bouří vinaři. Dělníci chtějí osmihodinovou dobu pracovní. A syn nemá místo...

„Já v jeho věku,“ přerušil ho pan Raboch, „měl jsem už hezké peníze. Dnešní mládež je ovšem jiná.“ A divil se, proč se pan Štědrý neobrátil na něho. Má velké známosti. Potřebuje říci slovíčko a příručího usadí.

Student Jaroslav vyšel z domu a snažil se proplížiti kolem obávaje se, aby nebyl zapleten do hovoru. Avšak macecha ho postřehla a zavolala naň. Večeřel Jaroušek? Nemá hlad? Přinese mu kousek buchty, schválně ji schovala pro něho. Jaroslav mumlavě poděkoval.

Pan Raboch zahlaholil: „Á, pan student! Co nám poví pan student?“

Jaroslav se potmě zardíval. Vždycky se červenal, když mu bylo hovořiti s dospělým člověkem. Ještě se nezbavil dětské ostýchavosti a hněval se proto na sebe. Cítil na sobě matčiny oči, které prosily: – Jaroušku, pověz něco, ať potěšíš tatínka. Chce, aby ses před Rabochem vyznamenal. –

Pan Raboch pokřikoval: „Vy jste vzdělaný a my jsme nevzdělaní. Kdybych já měl školy, kde jsem mohl dneska být. Ale můj tatík neměl na studie. A tak jsem se musel vypracovat sám. Čím jsem, to děkuji pouze sobě. Od nikoho jsem nic nedostal.“

Student se chce nepozorovaně vzdálit. Obezřetně se šourá stranou, jeden krok, dva kroky... Skrčí se a odplíží do tmy. Snad začnou o něčem jiném a nepostřehnou jeho nepřítomnosti. Avšak otec naň dychtivě hledí: Jaroušku, promluv. Třeba o albánském městě Skadaru. Na čem se usnesou velmoci? Honem něco řekni, abys udivil pana Rabocha. Musíme trochu zchladit jeho pýchu. On má zlomyslnou radost, že jeden syn je bez místa a druhý klesl mezi dělníky. Ať vidí! Také matka prosí: Mluv, hodně mluv, svobodně a jaře, jako mluví jiní.

- A co! - rozhoduje se student, - pozdravím a odejdu. Na ničem mně nezáleží. K čemu tady přešlapuju? Tak, vzácná společnost, dobrý večer a poroučím se. A bude to. -

Avšak pozdrav mu zamrzl v hrdle. Nemůže a nemůže. Už jako dítě ho ponoukali: Hezky pozdrav. Jak se říká? Plísnilo ho, že je zlý a nezpůsobilý chlapec. Podívej se na jiné dětičky, jak krásně zdraví. Nestydíš se trochu? Velmi se styděl a umiňoval si, že se polepší. Mnohdy se uchýlil na dvorek, a když se přesvědčil, že ho nikdo neposlouchá, tu pokřikoval na slepice v kurníku: Ruku líbám, milostpaní! Jak se račte, milostpaní? Rodina je zdráva, zdráva?

- Už tady budu muset zůstat, - přemítá smutně. - Nedovedu se rozloučit. - Vtom však se objevil písař Růžička. Smeká klobouk, klaní se, šoupe nohama. Sladce přeje dobrého večera. Pozdravy se z něho řinou jako zrní z naříznutého pytle. Šťastný muž! Tomu nedělá potíží přijít a lehce odejít.

Pan Raboch zakřičel: „Růžička! V pisárně všechno v pořádku?“ a hrdě pohlédl na společnost. Písař srazil podpatky a po vojensku hlásil: „Všechno v pořádku, pane šéfe.“ Potom vzal studenta pod paží, vybraně se uklonil a oznámil: „Musíme se trochu projít, tak uctívost, dobrou noc přeju.“

Odcházejíce slyšeli, jak pan Raboch vykládá: „Absolvoval obchodní akademii s vyznamenáním. Zná všechny jazyky, jako když bičem mrská. Otevřená hlava! Ale já ho musím vzít do parády. Oni ti mladíci v dnešní době...”

„Áááno!“ zazíval obchodník.

Oba mladíci kráčeli k zámku. V hraběcím parku bloudil notář dr. Tichay v upjatém svrchníku s hlavou skloněnou. Spěšný, pokleslý krok svědčil o tom, že je v zajetí tvůrčího nadšení. Skládal báseň do místního týdeníku. Už měl složený dva verše: Já viděl aeroplánu let, já zulíbal bych stroj ten celý... – Zdálo se jim, že zahlédli nepokojný stín správce Wagenknechta. Plížil se jako šakal pouští a pátral po neporádcích.

Rozhrnuli dříšťálové keře, které zakrývaly zámeckou bránu. Před vjezdem do zámku seděly na nízké zídce dvě dívky. Zdeňka kastelánova a Marie, dcera kloboučnickova, a kouřily cigarety. Mladý muž ve vyšívané náprsence stál nad nimi a rozkládal rukama. Byl to učitel Král, vždy něčím nadšený a zapálený pro moderní myšlenky.

Právě blouznil o tom, že přijde doba, kdy všechno lidstvo bude mluvit jedním jazykem a hranice zemí budou smazány. Lidé budou svorně pracovati k lepšímu příští.

Uvítal příchozí radostným pokřikem: „Tady jste! Sláva! Já právě mluvil o tom, že esperanto je jazyk budoucnosti, ale Mařenka se se mnou hádá.“

„Já neřekla ani slova,“ zavrčela Marie pohrdavě, „a nejsem žádná vaše Mařenka.“

„Dobrá, dobrá,“ konejšil ji mladý učitel, „ale problém je v tom... Řekni jim to, Růžičko. Nebo ty, Jardo. Máte oba dar výmluvnosti a vaše myšlenky mají křídla. Dovedete svá slova ladit v harmonický celek.“

Studující neodpověděl a usedl vedle Zdeňky. Písař se také posadil a počal kapesním nožkem ořezávati proutek. Ve tmě se rozžihaly a zase temněly ohníčky cigaret. Marie vraštila nos a s nechutí odfukovala kouř. Bolela ji hlava, ale přesto kouřila s jakousi zuřivou radostí. Kouřila proto, aby se o ní neřeklo, že je popelka domácí; protože jí to doma zakázali; protože v tom vidělo město způsoby lehkých ženštin.

- Ať! Necht' si! Ať povídají, co chtějí, - dumala zlostně, - já se jich nebojím... Chtěla jsem jít za ošetřovatelku do balkánské války, a vy jste mne nechtěli pustit. Že prý se to nepatří a kdesi cosi. Za to vám budu bánit jako cikán na mezi. Ať máte vztek! -

Zdeňka přitiskla tvář k rameni studentovu.

„Jaroušku, Jaroušku,“ šeptala dychtivě, „jsem tak ráda, že jste přišel. Já musím tolik povídat...“

„A co?“ ptal se Jaroslav.

„Všechno, všechno... Mám toho plnou hlavu. Vy mně musíte poradit. Jste takový milý...“

Mladý učitel pohazoval světlou kšticí a blouznil o tom, že by rád působil v Praze, v středisku kultury. Vrhnout se do víru života! Pryč z těchto stojatých vod! Účastnit se veřejného života a všeho dění...

„Na vás tam čekají,“ poznamenala Marie jedovatě.

„Jste na mě zlá,“ vzdychl si učitel, „a já přece vás ctím. Postavil bych vás na piedestal a vzhlížel bych k vám jako k světicí...“

„Já se vás o to neprosím, krasořečníku. A nechte mne!“

Učitel Král uraženě zmlkl. Písař vyřezával na proutku spirálu a pobrukoval si: - Má roztomilá Baruško... - Zdeňka se tulila k studentovi, šimrala ho kadeřemi na tváři a šeptala: „Kdybyste věděl, co vám chci všechno říci, je toho tolik, že nevím, z kterého kraje bych to vzala.“

„Tak mluvte,“ pobízel ji student.

„Tady nemohu,“ ševalila dívka tajemně, „ale víte co? Přijďte zítra ve tři hodiny ke kapličce. Přijdete?“

Student slíbil.

„Jistě?“ naléhala. „Vy jenom tak. A zatím nepřijdete.“

„Přijdu.“

„Čestné slovo?“

„Čestné slovo.“

„Zadušujte se.“

Učitel Král opět počal. Mluvil o Macharovi, o básních Bezručových, o svaté inkvizici, o temném středověku i o antice, křesťanství a poměru českého národa k Římu. Lpěl oddaným

pohledem na Marii, dceři kloboučnickově, a horoucně hlásal, že bude bojovat o zrovnoprávnění žen.

Marie kosým pohledem pozorovala, jak Zdeňka se tiskne ke studentovi. Cítila zlost a lítost. Odhodila prudkým pohybem oharek cigarety. Ohníček zasvítil jako raketa a zapadl do křoví.

Učitel pohazoval rusou kšticí, rozháněl se lokty, brojlil proti militarismu a toužil po sbratření lidstva. Manželství bude volné a milující budou kráčet ruku v ruce životem.

– Falešnice falešná, – šeptala dcera kloboučnickova. – Podívejme se, jak se k němu tulí. A já to byla, která jsem je seznámila. Hloupá jsem, hloupá... Za několik dní se vdává a namlouvá si studenta... –

„Žena,“ křičel učitel, „budiž muži postavena na roveň kulturně, právně i politicky. Nastavím prsa za ideály pokroku!“ Uchopil Marii za ruce a nadšeně je tiskl.

„My dva...,“ koktal, „my spolu... bok po boku proti předsudkům...“

Marie prudce vstala.

„Nechte si to vy... vy...“ Hledala hodně jedovaté slovo. „Vy zpátečníku... vy klerikální hydro!“

Učitel se zachvěl. „Já... já... že jsem zpátečník, já?“ Div neplakal. Taková urážka! „To jsem si od vás nezasloužil,“ lkal, „a já vždycky ve vás věřil. Zasadila jste mně smrtelnou ránu...“

Marie odběhla, ani se nerozloučila. Učitel běžel za ní. „Ctěná slečno,“ křičel do tmy, „vraťte mně moje knihy! Mám u vás Křižovatky, Černé myslivce a brožuru Deset let proti proudu. Chtěl jsem vám je nechat na památku, ale když jste taková, tak já budu také takový. Takhle bych přišel o všechny knihy...“

Písař Růžička se obíral svým proutkem a ničeho si nevšímal. Zdeňka šeptala studentovi: „Tak zítra u kapličky. Ve tři hodiny. Jistě, jistě! Kdybyste nepřišel, tak by se stalo něco hrozného. A já už musím jít, tatík by mně zahrál. Pane Králi,“ obrátila se na učitele, „vaše knihy mám já. Mařka mně je půjčila.“

„Tak vida!“ rozzlobil se učitel. „Nadává mně, ale moje knihy půjčuje dál. Zmije jedovatá! Ale já ji prohlédl. Teď abych chodil a sháněl svou knihovnu po celém městě.“

Zdeňka zmizela v zámecké bráně. Mladíci se zdvihli. V parku očichával opuštěný pes kmeny stromů. Písař Růžička švihal proutkem a pohvízdával si. Město spalo, jenom okna hospod byla jasně osvětlena.

„Hoši, pojďme do hospody,“ navrhl učitel, „stavíme se na jednu a pak půjdeme spát.“

„Na jednu bych se stavil,“ souhlasil písař.

„Já jdu domů,“ řekl student.

„Jdi si,“ pobídl ho učitel, „ty kluku máš štěstí. Co na tobě ženské vidí? Ale já ti nezávidím. Ženská láska je samý klam. Nestojí to za nic. Dát jim takhle volební právo, to by to vypadalo. Teoreticky jsem pro to, ale prakticky se to nedá dělat. Já musím do hospody, abych přišel na jiné myšlenky. Oldo, ty držíš se mnou, co? Jsi věrný přítel. Spolu vypijeme číši pěnivého moku. Já ti musím vypravovat o mém životě...“

„Beze všeho,“ pravil písař.

„Představ si: Můj život. Bylo nás šest. Myslíš, že já měl prázdniny? Kdepak! O prázdninách jsem musel dřít na poli...“

„Až v hospodě,“ přerušil ho písař, „v hospodě mně všechno povíš, tady to nemá cenu.“

„Aaáno!“ zazíval obchodník, hodiny na radnici odbíjely desátou. Pan Raboch s manželkou se rozloučili. Služebná odnášela židle do domu. Na prahu upravoval si kocour kočič, chystaje se na noční toulku. Obchodník se ho zmocnil, odnesl jej na dvůr a tam zavřel do slepičí posady.

„Tady se bude,“ velel, „a hlídat se bude! Hemží se tu kryсами, ale pan kocour si hová.“

„Špatný kocour,“ pravil k své manželce.

„Špatný kocour,“ souhlasila paní Štědrá, „takový nesvědomitý. Když je čas k obědu, to dobře ví, ale si nevšímá...“

„Špatný kocour,“ pravil k své manželce a šátral po skříní, „... kam jste mi dali knihu? Pořádek... Všechno se u nás ztrácí...“

Nenašel knihu *Pět neděl v baloně*, i vyhledal svazek naučného slovníku s heslem *Alquérie – Azušak* a ponořil se do čtení.

Knihu *Pět neděl v baloně* právě odložil příručí Kamil. Položil si ruce za hlavu a přemítal. Snil o tom, že někam zašantročí Kassemovy opánky. Hodí je do strouhy. Skoupý kupec Kassem se bude po nich shánět, ale voda odnese opánky do moře. Potom bude zase moci obout citronové polobotky.

Dumá o tom, jak zahanbí skoupého kupce Kassema za všechno příkoří. Jednoho dne přijede na náměstí nádherný kočár, tažený spřežením ušlechtilých vraníků. V kočáře bude, toť se ví, sedět Kamil, velký milionář. Skoupý kupec Kassem vyběhne z krámu a zajásá: – Tak jsi přijel, Kamilku? To mám radost. Pojď dál! –

Avšak milionář Kamil zdvihne obočí a udiveně protáhne: – Kdo jste, pane? Já vás neznám. –

– Jak bys mě neznal? Jsem přece tvůj otec. –

– Nemám otce. Zním jenom skoupého kupce, který mě nutil, abych nosil škaredé opánky, a já jsem se musil stydět. –

– To bylo dávno, – omlouvá se otec.

- Dávno nedávno, neměl jste to dělat. Já vám to nemohu zapomenout. To byla velká urážka, ctěný pane. -

Poručí svému kočímu, aby zajel k hotelu, kde se hodlá ubytovat. Paní Štědrá spráskne rukama a zaběduje. On se ubytuje v hotelu, jako by doma neměl dost místa. Ta hanba! Co tomu lidé řeknou?

Příručí se tetelí rozkoší při myšlence na to, jak macecha bude vyvádět.

- Patří vám to, říká Kamil mstivě. Zavírali jste přede mnou chleba. Nedali jste mně jaksepatří najíst... -

Viktor vstoupil do pokoje a příručí ho uvítal slovy: „Nelituji této dokonávající jsoucnosti; můj život náleží Bohu!“

Dělník nato: „Doufejte ještě; jsme u vás; zachráníme vás od smrti, jako jsme vás vyrvali mukám.“

Kamil mínil: „Tolik si ani od nebes nežádám. Veleben budiž Bůh, popřáv mi, než umru, té radosti, že mohu stisknouti přátelské ruce a slyšeti mluvu své vlasti.“

Oba uměli román *Pět neděl v baloně* nazpaměť.

Viktor se posadil na pelesti, vytáhl z kapsy skývu chleba, krájel zavírákem a žvýkal.

Příručí natáhl ruku: „Dej sem!“

„Tu máš, brácho!“ Viktor mu podal kus chleba s uzeným masem.

Bratr poděkoval slovy Julia Verna: „Díky, stateční přátelé! Nenadál jsem se takové oddanosti.“

Student Jaroslav proklouzl mimo, nesa střevice v rukou. Nechtěl probudit otce, který netrpí noční toulání. Poroučí, aby jeho děti byly po desáté hodině doma. Příručí, zpozorovav bratra, posměšně zavřeštěl:

„Já jsem študýroval – ich bin ein Student,¹⁵

já jsem prubíroval – hab' mich verbrennt¹⁶.

Holábrdyjada, holábrdá,

holábrdyjada – holcajcaj!“

---

¹⁵ Jsem student.

¹⁶ Popálil jsem se.

Pokřikoval za ním: „Uctivost, pane student! Já se klaním! Košamstrdýnr!¹⁷ Neračte se vypínat. Já jsem mohl být totéž, co vy. Laudamus, laudatis, laudant. Umím latinsky jako česky. Caro, carnis, jak se ví, ženského je pohlaví... To mrkáš, moulo...!“

- Tatík se v něm vidí, - hučel zlostně, - každý se s ním kocá, s mazánkem. Jeden má všechno, druhý nemá nic. Ona pro něho schovává nejlepší kousky a mne odbývá čurbesem. Chodím o hladu a jsem už celý vyschlý. Dobře! Všem lidem řeknu, že mně nedají najíst. -

Tak se litoval, že ho v očích zaštípaly slzy.

- Když jsem já chodil do gymnázia, to bylo pořád: Musím platit školné, knihy a sešity stojí hromadu peněz. Kdo to má vydržet? Profesori u nás nekupují, tak co bych já je podporoval? Táta by mne nechal dostudovat, kdyby se za učení platilo ve zboží. Toť se ví, ty chytrý! Copak se v nějakém ústavě bere školné v sušených švestkách, cikorce, badyánu a rýžových košťatech? -

Jaroslav ulehl na lůžko a díval se na strop. Uprostřed byla růžice, ale v rozích byly pestrými barvami vymalovány obrázky. V jednom rohu je jasně modrý vodopád a stromy v podobě bambulí. V druhém rohu myslivec míří na jelena. Potom je tam selská dívka, kterou objímá mladík s velikými kníry. Ve čtvrtém rohu je prázdný obdélník. Tehdy otec počal nenadále smlouvat s malířem. Umělec se rozzlobil a odešel od neukončeného díla.

Díval se na dívku v selském kroji a myslel na Zdeňku, dceru kastelánovu. Viděl její modré, jakoby udivené oči, tupý nosík a smavou bradičku. Šeptal do peřin: - Já ji miluji. - Zastyděl se za to patetické slovo a opravil se: - Ostatně, já ji mám docela rád. Nyní... - umiňuje si, - budu na ni myslet. - Avšak nedovede zachytit její obraz; místo Zdeňky vidí zástup mladých dívek s divenými očima, cítí vonné kadeře a chladné, hebké tváře.

- Možná, že ji vůbec nemám rád. Budu blouznit. O čem? -

---

¹⁷ Košamstrdýnr - z něm. gehorsamster Diener = nejposlušnější služebník.

Třeba o tom, že za několik let bude soudcem v černém taláru s modrým vyložením. Veliké množství lidí bude naslouchat jeho slovům. Avšak soudce nedbá zvědavců a mluví chladně, neúčastně; zákon hovoří jeho ústy. O přestávce se k němu protlačí tlustá žena. Objímá ho nadšeným pohledem a strká mu zamaštěný balíček. Je v něm uzené maso.

- Jez, jez, Jaroušku, - šeptá otlá žena, - mnoho soudíš, vyhladověls. Bojím se, abys nezeslábl. -

Soudce se stydí před ostatními kolegy a strká ji ven.

- To nejde, maminko. Jak si to představuješ? -

Rozzlobil se: - Děláš mně jenom hanbu před lidmi. -

Paní Štědrá div nepláče: - Co se hněváš, Jaroušku? Já to myslím dobře. Tatínek má také o tebe strach. Takové dobré uzené jsem ti připravila. Jenom ber a těm druhým pánům soudcům to neukazuj. Oni by ti to snědli... -

Kamil ve vedlejší pokoji zpívá: „Polka byla vždy můj tanec zamilovaný a v kroku bystrém já byl chlapík prohnáný...”

„Nech si to zpívání,” napomíná ho Viktor.

„Náhodou mám krásný hlas. Mohl bych vystupovat na divadle,” chlubí se Kamil. Potom je slyšet, jak odříkává školským hlasem: „Předložky, pojící se s dativem, jsou tyto: A, ab, abs, de, coram, cum, sine, tenus, pro, prae... Hoho! Já se z toho vytrhnu, odejdu do světa a nikomu nepošlu ani řádky. Uvidíte!”

Na dvoře mňouká kocour, uvězněný v slepičím kurníku. Podle jeho hlasu lze soudit, že je uražen a že protestuje proti špatnému nakládání.

Žebrák Chleboun obcházel domy dobročinnosti. Nesl svou vyzáblost jako pohyblivou reklamu své živnosti. Svůj život měl naběhlý z množství polévek a bílé kávy, jež musel snísti za četnými dveřmi. Tak dospěl až na náměstí.

Tam spatřil obchodníka Štědrého, který kouří z dýmky a zamyšleně se dívá do oken okresního hejtmanství. Chleboun k němu přistoupil, sňal zamaštěný klobouk a zamumlal slova modlitby. Obchodník se naň osopil: „Tady nic není. Jděte s pánembohem.“ Potom odstoupil několik kroků dozadu a dívá se na svůj dům, jehož osm oken hledí na náměstí. Liboval si v sgrafitových kresbách, ale zasmušil se nad prázdnými plochami. Řekl si: – Sem by mělo něco přijít, takhle to vypadá náramně hloupě. Nejlepší by byla nějaká báseň. Jaroušek mně složí vhodné verše. –

Žebrák mířil ke krámu kupce Zoufalého. Příručí ho spatřil a upozornil svého principála, který si usmyslil, že ztropí s nuzákem obvyklý šprým. Rozpálil troník nad svíčkou, a když žebrák vstoupil do krámu, tu mu velel, aby nastavil dlaň. Vložil mu do rukou žhavou minci a smíchem se zalykal, když Chleboun bolestně zasykl a peníz upustil. Přece však se shýbl, schoval peníz do kapesníku a zpod jeho šedozeleného kníru vycházelo blahořečení. Kupec s příručím vyběhli z krámu, dívali se za nuzákem a ohýbali se smíchy. Měšťanům sloužili žebráci za šašky. Chudoba působila na ně neodolatelně komicky. Není to k smíchu, když někdo zestárl a nenadělal si jmění? Když mu v kapse nezvoní groše? Když ustavičně smrdí krejcarem? Chodí v hadrech dům od domu a pořád breptá slova modlitby? Když zemře, pak ho bez dlouhých okolků šoupnou do jámy, konec a dost... Člověk by se neudržel smíchy. A kupec Zoufalý utírá si oči a hýká: – Ten koukal! Hoho! Jak skákal! To věřím... Jakživ jsem se tolik nezasmál. Až mne všechno bolí... –

Avšak žebrák kráčí svou cestou, vysoký, s nohama ovázanýma pytlou, šedozelený knír se pohybuje nahoru a dolů a zapadlé

čelisti žvýkají: – To jseš obchodník? To jseš pán? Uličník jseš, pupkáči! Hovado! Hovado! Na starýho člověka si dovoluješ... –

– A já mám, možná, víc peněz než ty, celýho bych tě moh' koupit, stříbrnejma zlatkama bych ti moh' vytlouct oči... Nestydáku! –

Od nepaměti obchází domy dobročinnosti a natahuje dlaň. Horu troníků vybral. Měďáky proměňuje v stříbrné zlatky; má i přehršli bankovek. Pořád přijímá, ale nemůže vydávat, protože žebrákům není dovoleno, aby utráceli. Jmění ukryl na bezpečném místě a ani kouzelné slovo nepřinutí zemi, aby se otevřela a poklad vydala. Správce Wagenknecht něco tuší, plíží se kolem něho jako šakal a vrčí: – Kde máš prachy, figuro? Já tě...! – a ukazuje mu pěst.

Opět ho přilákal cukrářský krám, i přilnul nosem k výkladní skřini, kde je vystaven okrouhlý dort na papírových krajkách, podnos s krémovými trubičkami, čokoládovými bramborami a sklenice, naplněné atlasovými bonbony. Čichá dychtivě vůni vanilkového cukru, splasklé tváře se nadýmají jako bubliny, šedozelený knír se pohybuje a zpod něho vycházejí slova: – Celej krám bych si moh' pořídit, jen říct. Taký bych dovedl sladkosti pojídat jako ty páni... Pamlskům je to jedno, do který huby vlezou... –

Avšak, což žebrák smí užívat? Kdyby se tak opovážil koupit si dort, tehdy by okresní město sprásklo ruce a sta úst by zaječelo: – Podívejme se na tu mlsnou hubu! Takhle se nám odměňuje za naše dobrodiní... –

– Já to přece jenom podniknu, – umiňuje si a obrací se k městu zády.

Kráčel prostředkem ulice, mírně nahrben a pokulháváje, a ťukal holí do kostrbaté dlažby. Když pak zděné domky vystřídaly nakřivené chalupy se zježenými střechami, tu počal hůlkou komíhati za zády, protože za každým plotem číhá pes, jenž v žebrákovi větrí útočníka proti soukromému vlastnictví. Potkával zasmušilé podruhy, kteří se pachtili s trakařem, naloženým jetelem, šlachovité ženské se svárlivými obličejí; jakýsi hošík seděl uprostřed

cesty a ohryzoval zelný košťál; hlídal kozu s hranatými boky, jež se pásla na trnkovém plotu.

Octl se v polích a za ním leželo město s veselými prejzovými střechami pod ochranou zámku se čtyřmi mohutnými věžemi; bachraté domy, libující si ve své rozložitosti, jichž ctižádost nestrmí do výše; okresní město, které bys marně hledal nejostřejším drobnohledem na mapě světa, ale marnivé na svou výlučnost, která nikoho nectí a nikoho neuznává kromě sebe.

Sešel polní pěšinou na silnici, vroubenou jeřáby a štíhlými topoly. U příkopu seděl dělník s černými brýlemi na očích u hromady štěrku a tloukl kámen. Žebrák pozdravil a dělník zanechal díla a zadíval se za nuzákem. V dálce zahvízdla lokomotiva a bylo vidět vláček, provázený obláčkem dýmu. Chleboun se plazil v prachu, vyhýbaje se bryčkám poskakujícím po hrbolaté silnici, fůrám naloženým oloupanými kmeny, a kodrcavým žebřiňákům. Bylo mu putovati mnoho hodin cesty, ale neodvážil se požádati vozku, aby ho svezl, neboť věděl, že by kočí v odpověď se ohnal bičem.

Uviděl supící parní válec, jehož mohutná kola drtila kámen. Zdálo se mu, že se pod mohutným strojem země prohýbá. Když se přiblížil ke skupině dělníků, tu jeden mladík popadl džber a vychrstl na něho špínu. Mužové se rozřehtali, ale žebrák kráčel vážně jako prorok, nevšímaje si toho, že voda mu stéká po hadrech. Jenom zapadlé čelisti zažvýkaly: – Skotáku! Však on tě Pánbůh najde! – Avšak nikdo těch slov nezaslechl.

Konečně dospěl do města a tam vyhledal svého penězoměnce. Byl to vetešník, který žil jako plaché, nedůvěřivé zvíře mezi rezivými obručemi a zatuchlými hadry. Žebrák rozvázal šátek a vysypal před vetešníka hromadu měďáků a niklových mincí. Vetešník se hrabal v hromádce, jako by přebíral hrách. Potom shrnul mince do zásuvky a vysázel na pult několik zlatek. Chleboun zavázal stříbrňáky do šátku a nerozhodně postál. Věděl, že ho penězoměnec ošidil, ale neodvážil se nic namítati, protože všichni penězoměnci šidí. Zahuhlal pozdrav a měl se k odchodu. Vetešník zalezl do svého doupěte.

V onom městě byla pouť a před kostelem rozbili kramáři své stánky. Opálený muž se smolným knírem a fezem na hlavě sekal turecký med. Mezi boudami se procházel zástup venkovanů a pod jejich nohami chrupaly skořápky z burských oříšků. Nastrojené ženy se přehrabovaly v krajkách a pestrých šátcích a pošetile pištěly. Kramáři chraptivě vyvolávali své zboží, ve střelnících se tísnil dav a před houpačkami muž v námořnické blůze třepal za zvonec. Vojáci s okrouhlými obličejí postávali před vyvolavačem, který lákal obecnstvo do panoptika; děti cucaly cukrové tyčinky, italský kolovrátek bouřil, zástup hlučel a vřeštěly frkačky.

Žebrák obcházel stánky perníkářů, zastavoval se před perníkovými srdci s cukrovou polevou a pestrými obrázky; třel před hromadami cukrátek, pražených mandlí a kokosových koláčků; stál nepohnutě, jeho knír ševelil a bezzubé čelisti se pohybovaly.

- Tady mne nikdo nezná, - uvažoval, - mohl bych koupit, co chci. -

Přehazoval mince v kapsách; čekal, až ho prodavač osloví.

- Mám peníze. Jsem jako pán. Koupím perník i koláčky. Taký čokoládu a bonbony. To se smí. Proč by se nesmělo? -

Jakmile se perníkář na něho podíval, tehdy schlípl a odplížil se stranou. Čekal, až lidé od krámu odejdou; bylo mu dlouho čekat; pořád tu někdo očumoval.

- Koukají a nekoupí, a já bych mohl. Mám peníze. -

Konečně si ho perníkář všiml.

„Co tu okouníš?“ osopil se. „Koukej mazat, nebo zavolám strážníka!“

Žebrák mu chtěl odpovědět, že by chtěl koupit, ale nevěděl, jak se říká, když se kupuje; ještě nikdy nic nekupoval. Místo odpovědi ukázal kramáři stříbrný zlatník.

Pernikářova tvář se rázem změnila a z jeho úst vyběhlo úlisné: „Posloužím pánovi?“

Líc pod plesnivým strništěm zkameněla a ze zapadlých úst vyšly koktavé zvuky.

Kramář vzal od něho peníz, zkusil jeho zvuk, pak rozprostřel papír a počal naň klást zboží. Chleboun pozoroval, že vybírá zborcená srdce, okoralý perník, jež předtím oprášil pérovým košťátkem, zaschlé cukroví, které by se jinému neodvážil nabídnout. Avšak nuzák mlčel a tupě pozoroval, jak se před ním kupí hromada sladkostí. Pernikář zabalil zboží a podal balík žebrákovi. Poroučel se uctivě, ale v jeho slovech postřehl Majorek posměch. Kramář se domníval, že zlatník je kradený. Nevadí, myslil si. Zato jsem se zbavil mizerného zboží.

Žebrák se chopil balíku a opustil jarmark. Dal se na cestu k domovu a nezastavil se až v polích. Opatrně se rozhlédl; a když seznal, že široko daleko není člověka, usedl na mezi poblíže silnice a dal se do hodování. Cpal do úst uschlý, drtivý perník, jenž chutnal po slámě, krémové trubičky, plněné sladkým sněhem; lámal tvrdou čokoládu a žmoulal cukrátku, která se mu lepila na patro. Polykal chvatně s vědomím, že hřeší, ale s urputným odhodláním všechno snísti až do posledního drobtu.

Na silnici hluše zaklepal vozík; kočí se napolovic zvedl, aby viděl, co ten otrhanec tropí. Žebrák se polekal, ukryl sladkosti pod kabátem a dal se na útěk. Vozka mlaskl a pobídl koně.

- To je rána! - breptal žebrák bázlivě, - jestli mne poznal a rozhlásí to po městě, bude zle a zle. Nikdo mně nic nedá, když jsem takovej... -

Obrátil se, ale vůz už se ztratil za obzorem. Chleboun znovu vykročil s hlavou, obtíženou nevlídnými myšlenkami a neklidným svědomím. Přešla ho chuť na pamlsky, které podráždily jeho viklavé zuby. Dásně mu trnuly a v ústech se hromadily sliny. Odplivoval a bručel. Uviděl děti, které pásly kozy. Zamířil k nim, rozložil pamlsky a zabreptal: „Nate, jezte. Strejček vám to přinesl z pouti.“ Děti se nedůvěřivě zadívaly na postavu v zalátaném šatě, zavřeštěly a rozprchly se. Žebrák zazlořečil a odhodil pamlsky do příkopu.

Slunce se houpe v špinavé kaluži; oslnivě se třpytí louže a slunce nechce vylézt z koupele; má dost času. Nějaký pes útočí na dlažební kostku a hlasitě štěká. Považuje kámen za živočicha, který se tváří mrtvým; odskočí stranou, vypne se a pak se znova vrhne na dlažební kostku. Nesmrtelný pes, říká si student Jaroslav. Zdá se mu, že pes si hraje už celé věky. Z dílny vyběhl učedník a za ním se hnál jeho druh a hodil po něm kusem uhlí. Stařena, která šla kolem, s chutí nadávala na nezbednou mládež. Breptala, opakovala slova, stále nadávala; snad nikdy nezemře ta stařena a bude stále nadávat. Student Jaroslav sedí na schůdcích před krámem. Za ním jsou svazky sladkého dřeva, rákosu, rýžová košťata. Zakrývá si tvář a skulinami mezi prsty šilhá na radniční hodiny. Zdá se mu, že ručičky jdou nazpět jako na hebrejských hodinách. Mnoho času, mnoho času... Okresní město je nadito časem jako faraonovy sýpky. Nikdo tu nespěchá. Bachraté domy hýří v bohatství času. Nějaká žena se vyklonila z okna a vytřepává utěrku. Odkudsi zaznívají ospalé zvuky klavíru; píseň si dá na čas; bude znít od věčnosti do věčnosti. Po náměstí se ubírá strážník s rozepjatou blůzou a nese spisy. Za sto let půjde zase kolem a ponese spisy.

Konečně odbilo pět hodin. Studující se zdvihl a ubíral se k měšťanské škole. Tam v přízemí byla umístěna městská čítárna, jež se otvírala odpoledne o páté hodině. Stěny čítárny byly pokryty barvotisky z českých dějin a varovnými nápisy.

V této místnosti nerušte ticho ani tichým hovorem a Neplivejte na zem.

V rámcích byly zavěšeny noviny, vždy několik čísel najednou. Byly tam výtisky Času a XX. Věku z minulých týdnů, předvčerejší Národní listy a Právo lidu. Jenom Národní politika byla z dnešního dne. Student se pídil po čerstvém kousku potištěného papíru. Na pultech, rozestavených kolem zdí, byly vystaveny kožené desky s tituly týdeníků a revuí. Rozevřel desky s nápisem Novina a našel

Výroční zprávu Občanské záložny. Desky, označené Naše doba, hostily Myslivecký obzor. Pod jménem Moderní revue se ukrývaly Vydrovy besedy a Svatý Vojtěch. Z dlouhé chvíle začal student listovati v knize stížností, zavěšené u vchodu. První stránky tohoto sešitu byly popsány hustým, drobným písmem. Neznámý podivín vysvětloval, jak se stal abstinentem, a varoval před kořalečným morem. K tomuto pojednání byly rozličným rukopisem připojeny nadávky a hanlivé poznámky. Několik dalších stránek obsahovalo necudné kresby a sloupce číslic.

Za několik okamžiků nato vstoupil do čítárny profesor Pošusta. Student se zarděl a uctivě vstal. Profesor však ho stiskl pod paží a s laskavým násilím ho přinutil, aby se zase posadil. Profesor obešel sál letmo, nahlédl do časopisů a šeptem se otázel studenta, míní-li se tu zdržet. Jaroslav odpověděl, že už všechno přečetl; nato požádal profesor studenta, aby ho vyprovodil, nemá-li nic na práci. Oba se dorozumívali šeptem jako v kostele, ačkoli mimo ně v čítárně nikdo nebyl.

Na ulici vzal profesor svého bývalého žáka důvěrně pod paží. Student byl stísněn a pociťoval rozpaky. Klopil oči a odpovídal na otázky nepřírozeně vysokým hlasem jako žák, jenž byl tázán. Když byl přinucen pohlédnout profesorovi do očí, tehdy mžikal a odvracel tvář. Nikdy se nezbavil rozpaků před svým bývalým učitelem.

Vedli se jako přátelé a profesor Pošusta, který vyciťoval nesnáze Jaroslavovy, snažil se mluvit bodře, vesele a přirozeně. Vypytaval se ho, jak žijete, příteli, co jste promyslel, které knihy jste četl a jaké problémy jste si ujasnil? Knihupec Oktávec pohnul mysliveckým kloboukem a pozdravil. Tu a tam se ve dveřích krámů objevovali měšťané a nedůvěřivě se dívali za starším mužem prokvetlé brady, v rozhalené košili a krátkých kalhotách, který poskakoval čiperně jako chlapec a vedl se se studentem. Věděli o něm, že šíří nevěru a bludné zásady, měli mu za zlé, že poskakuje, ačkoli je v osmé hodnotní třídě; nesouhlasili s tím, že vodí mládež do hor, kde nic není, kromě hustých hvozdů a horalů, kteří hovoří

nesrozumitelným německým nářečím. Byl cizinec, který přinášel do města nové zvyky. Pouze ti, kteří měli hochy na studiích, uctivě se klaněli a mávali klobouky v širokém rozmachu. Kupec Zoufalý dokonce vyběhl z krámu a zařičel pozdrav jako voják, který se hlásí představenému.

Potkali učitele Krále a také jeho vzal profesor pod paží. Mladík ve vyšívané náprsnice vzplanul radostí a hrdě vztyčil svou chocholatou hlavu. Když kráčeli kolem krámu obchodníka Štědrého, tu si student horoucně přál, aby ho otec nespatriil. Hanbil se za to, že bradatý profesor, jeho bývalý třídní, vede si ho pod paží a důvěrně se k němu naklání.

Avšak obchodník uviděl je už z dálky. Míhl se ve dveřích a za chvíli se vrátil s manželkou. Oba měli na tvářích blažený úsměv. Obchodník připazil dýmku ke švům kalhot a smekl čapku. Paní Štědrá se hluboce uklonila a v jejím pozdravu zazněla vděčnost, že profesor je k Jarouškovi laskav. Student zaslechl, jak otec říká: „Málo platné, učení lidé patří k sobě.“ Nato paní Štědrá: „Našeho Jarouška musí mít každý rád.“

Profesor je vyzval, aby ho navštívili. Učitel vděčně přijal pozvání, ačkoli původně mířil jinam. Student nevěděl, jak by odřekl, a proto se podvolil. Uvítala je paní Pošustová, štíhlá dáma s příjemnou, avšak bledou a poněkud zduřenou tváří. Přimhouřila oči a zadívala se zkoumavě na příchozí a stiskla jim silně ruku. Pohodila teatrálním pohybem hlavou, obtíženou řeckým uzlem tmavých vlasů, a zvala hosty dále.

Uvedla je do světlého, čistého, ale přitom jaksi nevlídného pokoje, zaplněného vyřezávaným moderním nábytkem, pokrytým starodávnými šátky a slováckými výšivkami. Bylo tu množství drobných sošek, majolikových džbánek a polštářů. Na psacím stole byly rozházeny knihy v ladném, zřejmě úmyslném nepořádku. Štíhlé vázičky hostily fialové a žluté kosatce. Po stěnách byly

rozhvěšeny reprodukce Úprkových¹⁸ obrazů a všelijakých leptů. Z lustru visela dřevěná pestře omalovaná holubička. Okna byla zakryta fialovými stórami¹⁹; celý pokoj byl sladěn do fialova a vzbuzoval dusnou, unylou náladu.

Bylo slyšet, jak paní domu v kuchyni rozkazuje služce. Vrátila se po chvíli a usedla vedle studenta na hedvábný polštář; jiný polštář si položila na klín a hrála si s třepením. Byla oděna v širokou halenu se slováckým vyšíváním. Na krku jí visel náhrdelník z broušeného skla.

Zadívala se přimhouřenýma očima na studenta a pravila: „Já ráda měkce sedám a ráda kladu ruce na hedvábné příkrývky a jemné podušky. Je to jediná rozkoš, která nic nestojí. Není-liž pravda?“

„Prosím, ano...“ zakoktal student.

Říkala, že miluje třpytivé, hravé drobnosti a že se snaží obklopit se krásnými předměty a jemnými lidmi.

„Údolí smrti je tam, kde jsou hrubí lidé a hynou krásné duše,“ dodala. Měla hluboký, zpěvný alt a mluvila táhlým, jednotvárným hlasem, nakrabujíc rty jako rozmazlené děcko.

„Chtěla bych,“ prozpěvovala, „míti ananasy, položené na košíčkách z cizelovaného stříbra... a... aby byly ozdobeny snítkami šeríků. Ovoce, prokládané květy orchidejí... větve, vetknuté ve vázách, mezi kupou hedvábných polštářků, rozházených po pohovkách a křeslech...“

Profesor seděl tiše a hladil si prokvetlý plnovous hřbetem dlaně zespodu. Usmíval se, ale jeho oči hleděly smutně, bolestně. Učitel vrtěl se na židli a upozorňoval na sebe překotným, trochu křečovitým hlaholem. Avšak paní si ho nevšímala; stále se dívala na studenta, hladila mu ruce a tichounce říkala: „Vy jste nepostižitelný jako nevyslovená myšlenka.“

---

¹⁸ Joža Úprka – (1861–1940) malíř a grafik, nejznámější jsou jeho obrazy žen a dětí v lidových krojích ze Slovácka.

¹⁹ Stóra – stahovací záclona přes celé okno.

Jaroslav zrudl a pomyslel si: – Ale vždyť tohle jsem už někde četl... –

Vešla služebná s bílým čepečkem, přinášejí na podnose čaj. Pili z křehkých šálků, přikusujíce titěrné sušenky, podobné stavebnicovým kaménkům. Paní domu zdvíhala ke rtům nádobku, jako by vykonávala nějaký obřad. Zdálo se, že neskutečná bytost dotýká se neskutečného hrnečku a srká přelud čaje. Stavěla na odív své bílé ruce, dokonale členité a velmi krásné.

V předsíni zazněl zvonek; bylo slyšet, že služka někoho odbývá. Paní profesorová odložila šálek a vykřikla: „Kdo je tam?“ V jejím hlase nenadále zazněl ostrý, hospodyňský zvuk. Vyběhla do předsíně a mezi dveřmi spatřila propadlou tvář, zarostlou bílým strništěm. Zapěla tenounkým hláskem: „Žebráčku, žebračku... Muži boží... Máte hlad? Já vás nasytím,“ a podala mu krajíc chleba, namazaný vepřovým sádlem.

Chleboun nerozhodně obracel krajíc v ruce a ševalil bělozeleným knírem. Očekával, že mu otevře profesor; ten ho vždycky podaroval pětníkem. Pojala ho zlost; zapadlé čelisti se pohybovaly rychleji. Cítil pokušení položit krajíc na práh, ale opanoval se. Šoural se po schodech a v nitru mu bublala nevraživost.

– Neznaboh... – vrčel, – má tam studenty a odvrací je od náboženství... a já jsem přišel o pěťák... krajíc... co já s krajícem...? I sedlák někdy podá chleba... to jste pěkný páni... –

„Slyším,“ obrátila se paní Pošustová na studenta, „že máte známost se Zdeňkou, dcerou kastelánovou...“ Vzala Jaroslava žertovně za ucho a zadívala se mu do očí.

„Pravda?“ švitořila. „Proč mlčíte? Milujete ji? Ó, milujte ji, prosím, prosím... Ona je něžná jako stvol... Ze středu duše své podá ti myšlenku čistou jako oblak...“

Ubohý student se zpotil a pomyslel si hněvivě: – Ale vždyť tohle je zase z nějaké knížky... –

Profesor bez příčiny snímal skřípec a mnul si zarudlá víčka. Učitel hlasitě mluvil o tom, že si zažádal o přeložení a že se vrhne do víru života. Potrásal rusou kšticí a lomcoval rameny. Avšak

nepodařilo se mu obrátit na sebe pozornost; i hovořil k fialovým stórám a snědl velké množství sušenek.

Paní nenadále vstala, přitiskla si ruce na spánky a jala se prudce pobíhat. Přidušeně šeptala, že byla určena pro uměleckou dráhu, ale že ji život zradil. Rozdávala se, neustále se rozdávala, ale ji nikdo nepodaroval.

„A není nikoho, kdo by položil lačné dlaně na temeno mé bludné hlavy...”

Zdálo se, že neodolatelná moc ji pudí, aby činila překotné, nezamýšlené pohyby, a táž dusná moc jí vkládala do úst slova, jichž nemínila pronést. Profesor nic neříkal, jenom si hladil prokvetlou bradu hřbetem dlaně zespodu a neustále snímal skřípec.

Setmělo se a paní rozsvítila lampu, zakrytou fialovým stínítkem. Student se vrtěl na židli a zapínal si a opět rozpínal kabát. Velmi toužil po tom, aby se mohl vzdálit. Také učitel umkl a zasmušile si čechral vlasy. Služka odnášela prázdné příbory. Všichni mlčeli. Nenadále se paní profesorová opřela o klavír a počala přednášet Maryčku Magdonovou. Špulila rty a skandovala jednotvárným zasněným hlasem. Profesor opřel si tvář o dva prsty, naklonil hlavu a v jeho očích zasvítila tichá rozkoš. Student si zapínal kabát a učitel se zasmušile díval na nehty.

Skončila a sklonila hlavu, jako by se na ni snesla prška potlesku. Profesor si povzdychl. Učitel hlasitě kýchl a paní se zaškaredila. Počali se loučit. Paní Pošustová vzala studenta za ruce a dlouze se mu zadívala do očí; přitom němě a smutně pokynula hlavou. Studentovi se zdálo, že něco takového už někde četl.

„Maryčka Magdonová,“ bručel učitel, „já, toť se ví, mám rád Bezruč. Miluji poezii, to ví o mně každý... Jsem pro duchovní hodokvas, ale tento... vyhladověl jsem. Čaj s malinovou šťávou a cukroví není tadyhle pro člověka. Nejdřív mně podejte pořádné sousto a pak vám budu poslouchat básně třebaš do rána. Co myslíš, neměli bychom se někde stavit?“

Student nic nenamítal a učitel zařval junácky: „A jde se do hospody!“

V hostinci se lomozně sháněl po jídelním lístku, ale číšník mu mohl nabídnout pouze sýr a uzenky. Učitel jadrně vynadal celé hospodě, a loupaje uzenky, vrčel: „Krušná večere...“

Jaroslav listoval v knihách, které mu půjčil profesor, a zasnul se tak, že zapomněl, kde je. Snadno upadal ve vytržení a rozčereaná obraznost mu nabízela skvoucí obrazy, neurčité malebné výjevy, ve kterých byl hlavním hrdinou. Tentokrát ho ochotná fantazie proměnila v básníka. Nosí dlouhý vous a vlající kadeře; uctivý dav věncí jeho skráně. Lehce se vznáší nad zemí a jeho duch bloudí v podivných zahradách, kde vousatí mužové drnkají na zlatých strunách a skandují ozdobné verše. Z neurčité dálky slyší, jak učitel říká: „Mám rád, když se střetnou zbraně na kolbišti ducha, ale nejdřív se musím najíst.“

Student opustil zahradu, kde k nebi strmí cypřiš a zlomené sloupy zašlých chrámů zastírají temné túje. Octl se zase v hospodě, ve společnosti učitele, který zamračeně žvýkal a zaléval se pivem. Rachotivý smích otrásl místností. Jaroslav si promnul oči. Nedaleko u dlouhého stolu se usadila společnost měšťanů, v jichž středu seděl obrovský, neobyčejně tlustý člověk s malou lysou hlavou. Byl to sládek Vokoun, o němž bylo známo, že v mládí mnoho cestoval v cizině za svým povoláním. Byl v Rusku, na Kavkaze, ba zabloudil až někam do Turkestánu. Když se vrátil z cest do okresního města, byl uvítán jako poloviční blázen. Obyvatelé nemohli pochopit, že se

někdo může toulat po cizích krajích, když může sedět doma. Dali sládkovi přezdívku Abdul Hamid a přidělili mu roli obecního šaška. Sládek se z počátku bránil a hrozil posměváčkům soudy. Časem však upadl v malomyslnost; počal se ostýchat i za to, že byl v cizině, a trpěl pocitem méněcennosti. Dobrovolně si nasadil bláznovskou čapku, vyhýbal se práci a toulal se po hospodách, kde za pohoštění vypravoval o svých cestách, přičemž lhal jako Marco Polo. Dával se napájet pívem, do něhož míchali kořalku, pepř a sůl. Podobal se psíku, který na rozkaz panáčkuje s dýmkou v ústech v naději, že za to dostane cukr. Každý mu tykal a dorážel na něho svými šprýmy. Přijímal hrubosti s pokorným úsměvem na přihlouplé tváři. Tak zmalomyslněl, že se přestal mýt a chodil po městě zpustlý a zanedbaný, chabě se bránil proti povykujícím uličníkům a štěkajícím psům. Když, přemožen opilstvím, padl pod stůl, tehdy podomek namaloval mu uhlem vousy a vystrčil ho na ulici. Jen proto, že se o něho dosud starala matka, neupadl mezi žebráky.

Opilý sládek tlachal, měšťané řičeli a v koutě vyl a chraptil gramofon píseň *Když šel pan Johanes za Koňskou bránu*. Učitel dojedl, zavolal si číšníka, znovu mu vydatně vynadal, proklel celou hospodu a zaplatil.

Mladí mužové vyšli na ulici. Okresní město spalo, přikryto hvězdnatou oblohou, všechno mlčelo, jenom horký vánek ševalil v listí a ťukal na okna. Učitel si pobručoval a kdykoli šli kolem krámu, hlučně zarachotil holí o železný závěs. Znenadání se vynořil před nimi správce Wagenknecht. Rozkročil se na krátkých nohách, zapráskal Doddustojnickým knírem a obořil se na učitele: „Co je to? Zakazuje se rušit noční klid. Jděte domů a chovejte se tiše. Nebo vás musím zjistit.“

Učitel se však ohnal a zaburácel: „Koukej mazat, mrtáfo!“ Správce se zarazil, ustoupil několik kroků a zabručel: „Vychovatel mládeže a takhle se spouští... Pěkný příklad... Učiním o tom hlášení. Uvidíme, kdo se bude smát...“

Učitel doprovodil přítele k domovu. Student dlouho bušil na domovní dveře, ale nikdo mu neotvíral. Po drahé době zamlaskaly

uvnitř pantofle, zarachotil klíč v zámku a objevil se otec ve spodním prádle. Obchodník, spatřiv syna, zahuboval: „Teď se chodí domů? Víš, že netrpím landání a toulání po nocích. Bude z tebe obejda jako Kamil, nebudeš-li na sebe držet. Jste jeden jako druhý. Alou, ať už jseš pod peřinou! Zítra si povíme slovíčko...”

Student neodpověděl a proklouzl provinile mimo. Stařec zpozoroval u něho knihy a zahuboval: „Pořád jenom si nosíš domů čtení... Zacleš si tím hlavu. K čemu potřebuješ tolik knih? Jako by u nás nebylo nic ke čtení. Máme krásnou knihu *Pět neděl v baloně*... Tu by sis měl přečíst. Je náramně krásná a poučná. A jdi spát. Bojím se, že se maminka probudí a bude mít starost. Nemáte svědomí...”

Bruče zalezl do příbytku; postel pod ním zasténala. Manželka se probírala ze spánku a optala se: „Kdo to byl? Mně se zdálo, jako by někdo klepal.”

„Kdo by klepal? Spi už a nemluv!”

Paní Štědrá se posadila na posteli.

„A přece někdo klepal. Já to vím. Kdo to přišel?”

„Kdo by přišel?” hučel obchodník. „Pan student přišel. Také se mi nějak spouští...”

Paní Štědrá rozevřela úžasem oči a zabědovala: „Jaroušek! Vždyť on ani nevečeřel! Proč's mu neřekl, že má večeri v troubě? Šel spát s hladovým žaludkem a ty neřekneš slova, nesvědomyť člověče!”

Chtěla vstát, ale obchodník ji zadržel.

„Však on se někde najedl, neměj tolik řečí.”

„Najedl!” sténala manželka. „Přece víš, že on nic nejí, když se mu jídlo nestrčí pod nos... Je to slabý hoch, a když se rozestůně, komu se bude dávat vina? Prodělal těžkou spálu a sotva jsem ho vypiplala, vy mně ho zkazíte.”

Opět se zavrtila a sahala po sukni.

„Musím se ho zeptat, jestli večerel, jinak oka nezamhouřím.”

„Lež, povídám!” zavrčel obchodník. „On už jedl.”

„Kde jedl?” vyzvídala manželka.

„V hospodě,” zalhal muž, „sám mi to řekl.”

„V hospodě!“ zasténala paní Štědrá. „Bůh ví, co mu tam předložili. Řekl jsi mu, že má večeři v troubě?“

„Řekl.“

„A jedl?“

„Všechno snědl... pořád! A dej pokoj a spi už!“

Počal dřímati. Najednou jím manželka zalomcovala. „Nespi!“ zabědovala. „Spíš jako pařez a večeři mu možná snědl Kamil. On všechno schlamstne, nenažranec jeden nenajedená.“

„Když ti říkám...“ zakvílel obchodník, „žádný Kamil... on jedl a nech mě spát. Copak nemám mít ani chvilku pokoje?“

- Co já už zkusila v tomto domě, to by mi nikdo neuvěřil, - vzdychla si paní Štědrá a zamhouřila oči.

Studující Štědrý čekal s hlavou sklopenou, zamyšleně rýpaje nehtem v kůře kaštanu, a čekal na Zdeňku, dceru kastelánovu. Den byl zamlklý a podmračený; jako by svět ležel pod zaprášeným sklem. Kosi v korunách stromů unyle pípali; i prostořecí vrabci zamyšleně posedávali, podrbávající se drápky. Nebe bylo potaženo šedou mázdrou, kterou mlhavě prosvítalo slunce.

Dcera kastelánova vyběhla z postranních dvířek zámku. Byla zardělá spěchem a rozčilením. Student ji postřehl, až když se přiblížila těsně k němu. Zeptala se ho, čeká-li dlouho. Student odpověděl, že teprve několik minut. Nevyslechla jeho odpověď a litovala ho, že musel dlouho čekat; ale ona za to nemůže, oni prý po ní slídí, nejraději by ji uvěznili, ale ona oklamala své strážce.

„Já se bojím, tolik se bojím tatínka,“ mluvila udýchaně, „on by mě možná zabil, kdyby se to dověděl. Je takový přísný... hrůza! Neviděl nás nikdo? Možná, že nás někdo viděl... přece jenom jsme se neměli sejít, já nejsem taková... co myslíte, měla bych se vrátit!“

Zavěsila se do studenta a říkala, nechť, ať je vidí celé město, nikoho se nebojí a tatínek jí nic neudělá, je ráda, tolik ráda, že Jaroslav přišel, protože mu musí všechno říci...

„Co mně chcete říci?“ přerušil ji student.

„Jaký vy jste...“, mrzela se Zdeňka, „potom se řekne, že jsou ženské zvědavé... Já vám to nesmím povědět, nedostala bych slova ze sebe... co si vlastně o mně myslíte? Vždyť bych se studem propadla...“

Jaroslav krácel mlčky podle ní.

„Proč mlčíte?“ útočila na něho Zdeňka. „Vám je to jedno, že se trápím, co? Jste sobecký jako každý muž. A já bych si pro něho oči vyplakala...“

„Proč pro mne? Copak já...“, počal student.

„Podívejme se na něho! On si myslí, že se pro něho trápím. Nemyslila jsem si, že jste takový domýšlivý.“

„Ale vždyť já...“

Vpadla mu do řeči: „Ale daleko nepůjdeme. Já musím být brzo doma. Oni by se po mně sháněli. A pak se dělá na déšť a já jsem lehce oblečena. Co tomu říkáte? Sluší mně to? Je to stejná látka jako má paní Oktávcová.“

Otočila se. „Jak se vám líbím?“

Než mohl student odpovědět, zaštěbetala, že jí zelená barva vůbec nesluší, protože ji dělá starou, že pojedou do Prahy, že se bude učit argentinské tango a že Marie, dcera kloboučnickova, si myslí na učitele Krále a přitom se s ním pořád hádá.

Kráčeli mezi vzrostlými klasy, před nimi se rozprostíral zvlněný kraj, ukončený na obzoru zasmušilými horami. Po mezi přeběhla lasička, prohýbajíc dlouhý, tenký hřbet. Zdeňka vykvikla leknutím a přitiskla se k studentovi. Mladí lidé nepozorovali, že nedaleko se z příkopu vynořila záplatovaná postava žebráka Chlebouna.

Žebrák natáhl krk jako honičí pes; šedozelený knír se rozčepýřil a vpadlé tváře zažvýkaly.

– A... a... podívejme se... kastelánovic dcera a pan student... –

Vstal a opatrně se přilíhl za nimi.

– Kdyby se to pan Vepřek dověděl, to by byla radost... oni se k sobě tisknou, jděte od sebe, to se nepatří... – Viděl, jak se zastavili a dcera kastelánova vzala studenta za chlopně kabátu a důvěrně k němu naklání hlavu.

Zdeňka vzdychala a říkala, že si nevezme pana Peciána, že uteče od oltáře, už je jí všechno jedno... Poštovní správce by ji utýral jako první ženu. Slyšela o něm podivné zvěsti a hrozně se ho bojí. Obscuje s duchy a jeho dům je shromaždištěm spiritistů, kteří přivolávají ducha Napoleonova, aby jim odhalil, dojde-li k zasnubám, nebo jim měl prozradit, připadne-li jim vytoužené dědictví. V noci se toulá po hřbitově a chce mluvit s mrtvými. Pozoruje hvězdy, věští-li příznivé znamení. Planety se sdružují v nepříznivé konstelace, aby pletichařily proti poštmistrovi. Potácí se mezi mátohami, dotazuje se astrologického přístroje a čítá v knihách o magii. Nutil paní, aby ve

shromážděních dělala médium. Nešťastná žena upadla v trudnomyslnost a zemřela v zatemnění ducha.

– Nepatří se... – vrčel žebrák, – nepatří se špatně mluvit o ženichovi... Nestydo! Jděte od sebe! –

Došli na okraj lesa a kráčeli po cestě, kterou označovala tabulka s nápisem: *Stezka dr. Aloise Fábery*. Les zádumčivě hučel, ze svislých větví se sypalo uschlé jehličí a vonělo po houbách. Žebrák byl jim ustavičně v patách, tu se vynořuje, ondy zase se ukrývá v křoví. Najednou rozevřel úžasem oči. Šedozelený knír se zdvíhal a klesal.

– Oni se líbají! – záupěl, – jaký hřích! Nevěsta před svatbou a se studentem... se studentem... Zdvihnout sukně a nasekat, nasekat by se patřilo... Pane Vepřek, vemte hůl a... a... co se do ní vejde... –

Jeho obličej byl dějištěm prudké rozmluvy; ve vnitřnostech bublal hněv. V něm se bouřilo okresní město, starodávné zvyky a mravy. Stál na straně pořádku. Brojil proti smilstvu a stranil manželství. Meškal před chrámem, když uvnitř se konaly svatební obřady. K svátečnímu množství patří žebrákovy hadry. K otevřenému nebi náleží Lazarovy boláky. Považoval se za součást chrámové architektury, pokrytý strupy a štětinami jako gotický chrlič. Nebude-li svatebních obřadů, nebude ani almužen. Když se lidé oddávají za hudby varhan, tehdy jsou mysli vnímavé a náchylné k milosrdenství. Žebrák netrpí, aby se rušily obřady.

– S věnečkem... – vrčel, – s věnečkem máš jít k oltáři s tím, koho otec určil... celá bílá... hudba a modlení... ne se zahazovat se študákem... po věnečku šlapat... –

Milenci stanuli na pasece, pokryté pařezy, kde rostly jalovcové keře a divizna. Zde se proháněl vánek a kolébal fialovými květy vrbice a vonělo po jahodách. U jejich nohou leželo okresní město, syté a samolibé, s červenými a šedými střechami ve stínu gotických věží. Tam na vrcholu pahorku byla besídka s umně vyřezávanou stříškou a na ní vrzala plechová korouhvička. Altánek byl označen tabulkou s nápisem: *Zátiší dr. Aloise Fábery*. Zdeňka, dcera kastelánova, vešla se studentem do besídky. Žebrák zůstal ukryt v křoví a jeho krhavé oči snažily se proniknouti laťovým altánku.

Uplynulo několik okamžiků. Náhle žebrák otevřel ústa a zavřeštěl jako na poplach: – Vidím! Vidím! Všecko jsem viděl! Nestydáci! Nestydáci! Co z vás bude? Nesmí se... Nedovoluje se... –

Les se znepokojil a vrátil žebrákův pokřik. Z besídky vyběhla Zdeňka s rozcuchanými kadeřemi a za ní studující. Skokem se zmatenými hlavami zmizeli v lese.

Již se stmívalo, když žebrák došel do města. Na náměstí se rozsvítily obloukové lampy a promenády šuměly. Na severní straně se procházeli úředníci hejtmanství, soudce, berní správce, advokát a lékař. Na protější straně povykovali příručí a řemeslnické dcerky. A uprostřed, po dlážděné úhlopříčně, se pohybovali židovští obchodníci a jejich manželky. Chleboun, poněkud belhaje, ubíral se středem ulice a posupně zíral na veselé, chechtavé slečny s širokými klobouky a s hedvábnými šerpami kolem pasu. Šedozelený knír se zdvíhal a klesal. Zapadlé tváře přežvykovaly.

Hučel: – Pěkné jste... Svátky nesvětíte a bohoslužbám neobcujete... Co z vás bude? Necudné jste, necudné... Čert si pro vás přijde... a... a... v temnoty pekelné budete uvrženi... –

Po náměstí kráčí zasilatel Wachtl. Okázale mívá promenádu na dlážděné úhlopříčně a míří k lékárně. Notář dr. Tichay v upjatém haveloku kráčí zamyšlen k zámeckému parku. Viktor, syn obchodníka Štědrého, upaluje k hospodě s harmonikou, zavěšenou na popruhu přes rameno. Kupec Zoufalý vyštěkl několik pozdravů do náměstí a zavřel krám. Obchodník Štědrý následoval jeho příkladu a usedl před dům s manželkou. Pan Raboch s chotí se připojili k nim.

– Kouří si z dýmky, – mumlal žebrák, – bafá, bafá, a neví, že syn študent dělá nedovolené kusy se Zdeňkou, dcerou kastelánovou... Já to ale vím, protože mně je všechno známo... –

Došel až k domu, sňal klobouk z ježaté hlavy a pozdravil. Agent Raboch mrkl na společnost a vyšel žebrákovi vstříc.

V zarudlé tváři kypěl utajený smích a očka mu hrála.

„Hé, Majorku,“ promluvil silným hlasem, jakým se hovoří k lidem nedoslýchavým a nízkého postavení, „chceš si vydělat pěták?“

„Pěták, milostpane,“ zasípal Chleboun, „bych, prosím, chtěl.“

„Tak se koukej. Tadyhle v ruce mám pěták. Vidíš?“

„Vidím...“

„Tak pozor!“ Agent si vyhrnul rukávy jako varietní kouzelník. Mával rukou před obličejem žebrákovým. „Dobře dávej pozor. Když uhodneš, kde je peníz, je tvůj.“

Žebrák sledoval jeho pohyby jako pes ruku, která drží kousek cukru.

„Čáry, máry, fuk!“ Peníz sklouzl z dlaně a ztratil se.

„Kde je pěták?“

„To bych, prosím, milostpane, nevěděl...“

„Tak když nevíš, táhni!“

Raboch se rozchechtal a osvěžil se několika vydatnými šprýmy. Žebrák se odplížil. Krácel svou cestou, podél plotů zahrad, kde seděli měšťané a zamlkle se dívali před sebe. Zděné domky, rozložené a kynuté jako díže, vystřídaly křivé chalupy s rozčepýřenými střechami. Ve stájích řinčely řetězy a bučel dobytek, páchlo čerstvě posečenou otavou a horkým hnojem. V mnohých chalupách se svítí a je vidět tkalce, skloněného nad stavem. Člunek poletuje v provazišti a brebtá: Trdltr – trdltr – trdltr – škráb! Zaslechl dva hlasy, jeden temný, bublavý, druhý tenký a svárlivý. Soukeník Nobilis hádá se s provazníkem Mejtským o pravou víru. Tenký hlas praví: „Jeden ze dvanácti jest vyvolen, aby zřízením jedné hlavy roztržkám podnět a zápal se odňal.“ Není rozumět, co odpověděl bublavý hlas. Potom zase žebrák uslyšel: „My přeneseni jsme ze smrti do života, z temnosti v světlo...“

Chleboun s nenávistí se podíval na soukeníkův obličej, ověncený bílým plnovousem, a zaskřípěl: – A co nám budeš odrážet lidi od pravý církve, berane jeden beranská... četníka na tebe, aby tě odnaučil kázat bludný učení... Sám do božího kostelíčka nechodíš a jiný navádíš... –

Ze tmy vystupuje posupné cimbuří obecního chudobince. Na schodišti sněmuje dav nuzáků. Babky ševlí, prostřáček Hynek si pobroukává nábožné písničky a vzteklý Maryčka Půjč! štěká svoje rytmické nadávky. Nuzáci se pohnuli, aby udělali místo příchozímu. Chleboun usedl mezi nimi a počal věšteckým hlasem: „V Sodomu naše město proměněno jest... duch zlý sestoupil, a ne Duch svatý... Nastane pozdvižení jedněch proti druhým... a...a... a...v ohni pekelným se budou smažit smilníci... A dcera kastelánova je děvka nestydatá... a pan kastelán by měl zdvihnout sukně a nasekat jí, nasekat na holou...”

„Nasekat na holou...,” opakuje sbor nuzáků.

„Nasekat na holou...,” s nadšením hlásá prostřáček Hynek.

Přišel do krámu agent Raboch a usadil se na pytlí kávy. Obchodník ho uvítal znepokojeně s nedůvěrou. Pátral v jeho zarudlé tváři, napojené utajeným smíchem. Jakou nepříjemnou zvěst mu přinesl starý klepař, jenž šmejdí po městě a vyzvídá?

Avšak agent má potěšitelnou novinu. Syn Viktor byl prý jmenován správcem zdejší elektrárny. Obchodník se nedůvěřivě usmívá. Bodejť... Viktor! Agent se zapřísahá; má to z jisté ruky. Dověděl se to první, pan Raboch se všechno doví první.

Obchodník důstojně odvětil, že je dost starý, aby ho někdo měl za blázna. Agent pokrčil rameny, poněkud se urazil a odešel. Obchodník vyšel před krám a kose zíral za agentem, který zase někam pospíchal. Známe tě, pane Rabochu! Víím dobře, kdo se mně vkrádá do krámu a míchá kávu s rýží a dělá mi všelijakou škodu. Rozhlašuje, že se u mne v krupici našel myší trus. Vyzvídá a pak donáší kupci Zoufalému.

Viktor... Takového člověka by povýšili? To by lepšího neměli? Vždyť ten hoch nemá v sobě kusa vážnosti. Být správcem, to není jen tak. To by už nebyl dělník, ale úředník. Jakým může být úředníkem, když nemá ani pořádný rukopis?

Je to pošetlost a lépe na to nemyslit. Avšak myšlenky se vracejí jako dotěrné mouchy.

- Vždyť se říká, - dupal, - že Viktor se ve své věci vyzná. Slyšel jsem už mnoho chvály. Což o to, obratný by byl... Už jako chlapec se zajímal o elektrotechniku. Posílali pro něho, aby spravil domácí telefon nebo vedení... -

Obchodník vzpomíná, že Viktorovy výkresy visely na výstavě v měšťanské škole. Učitel mu radil, aby dal syna do průmyslové školy, že jeví nadání k technice. Otec však nechtěl. Buď se bude učit, pak bude úředníkem, jinak půjde do obchodu. Viktor však zběhl z učení a dal se k dělníkům.

Cítil, že se vzdmáhá v něm nepokoj. Že by ten potměšilý agent přece mluvil pravdu? Díval se do oken okresního hejtmánství, jako by odtud žádal vysvětlující odpověď. Pak vyklepal dýmku, vstrčil ji do kapsy a počal kroužit kolem radnice. Dovnitř se mu nechtělo a přímo se zeptat v úřadovně se obával. Aby se mu tak vysmáli...

Přece však se vplížil do budovy a zastavil se u sluhy, který právě sešíval akta. Počal nenápadně a zdaleka rozhovor. Avšak sluha mu vpadl do řeči a blahopřál mu k synovu povýšení. Obchodník se roztřásl a oči se mu zalily. Pokyvuje hlavou, odešel domů.

Při obědě pátrá v synově tváři, ale nemůže v ní nic rozluštit. S nedůvěrou zírá na jeho kulatou, ježatou hlavu, na ruce, v nichž je zažraný mour. Srdce mu pokleslo.

- Není to možné, - usoudil. - Jak to jenom vypadá? A písmo nemá... A páchne jako chudí lidé potem, chlebem a cibulí. Jaký by to byl úředník? Úředníci se vypínají a osopují se na lidi. Přijdou domů, hartusí a prohýbají se v kříži. Musí se kolem nich chodit po špičkách... -

- Není to možné, není to možné, - opakuje zarmouceně. Dříve, než donesl lžici k ústům, vybafl na Viktora: „Prý tě jmenovali správcem?“

Paní Štědrá se zastavila vyčkávavě uprostřed světnice. Viktor polkl a odpověděl pokojně: „Jmenovali.“

Otec položil lžici a v ruce paní Štědré se roztřásly kastroly. Otec chvilku mlčel a pak hartusil: „A co, s takovou věcí se nepříjde domů? Rodiče to nemají vědět? Od cizích lidí to musím slyšet?“

Viktor se omlouval: „Když ono to nebylo tak jisté...“

„A jakou budeš mít službu?“

Viktor jmenoval číslici.

Obchodník strnul. Matka si blaženě vzdychla.

Otec nabodl na vidličku kus masa a položil ho Viktorovi na talíř.

„Jez, jez...“ pobízел ho chvatně, „musíš se posilnit...“

„No, tohle...“ bručel, „no tohle... zaplať pánbůh, mám radost...“

„Jestli máš málo, řekni si, Viktore,“ pobízela ho matka, „v kuchyni je jídla dost.“

mlčeli. Viktor žvýkal svými velikými čtverhrannými zuby.

Pak se otec znovu ozval: „A co... to budeš nyní sedět v kanceláři? Co tam budeš dělat? Vždyť máš špatný rukopis?“

„Jsem technický ředitel a s kanceláří nemám co dělat,“ vysvětlil syn.

„Tak je to... A omáčka se nevytírá střídkou chleba. To dělají pouze nevzdělanci. Nůž se drží v levé, vidlička v pravé ruce. Teď musíš na sebe hledět...“

Otec hýřil dobrými radami. Toulání s harmonikou musí přestat. Děveček si Viktor nesmí všímat. Chodit bez límečku se nebude. Matka mu vyhledá nějaký límec a kravatu. Když jsi pán, veď si po panskou...

„Ostatně,“ dodal, „ani nemusíš mít pěkný rukopis. Všichni ředitelé mají špatné písmo. Ono se to poddá, jen chtít...“ Rozveselil se a uctivě žertoval se synem, správcem. Ani si dnes nevšímal studenta. Jenom matka napjatě pozorovala Jaroslava, jestli mu chutná. Poprvé v životě poctíval Viktora vážnými rozhovory. Otočil řeč na veřejné události a vyptával se syna na jeho mínění o politice. Klade mu otázky s přísnou, soustředěnou tváří, jako by ho chtěl vyzkoušet. Odpoví-li dobře, pak je vidět, že mu náleží úřad správce. Jako dělník nemusel ničemu rozumět. Jak smýšlí zahraniční ministr? Co tomu říká Bethmann-Hollweg?²⁰

„Neměli jsme pouštět z ruky sandžak Novi Pazar,²¹“ děl starostlivě, „co myslíš, Viktore?“

„Co bychom s ním dělali?“ odpověděl syn lhostejně. „Je to chudé. Nic tam neroste.“

„Myslíš?“ opáčil otec zamyšleně. „Možná, že máš pravdu. Ale náš císař by byl mocnější.“

---

²⁰ Theobald von Bethmann-Hollweg – od roku 1909 do roku 1917 německý kancléř.

²¹ Sandžak Novi Pazar – balkánské území, okupované 1879–1908 rakouským vojskem; 1912 bylo rozděleno mezi Černou Horu a Srbsko.

Potom se zase zadumal a po chvíli řekl: „Jistě máš pravdu. Co se sandžakem? Zbytečně bychom podráždili Turka. On se beztoho zlobí. A co peněz nás stojí...“

Matka přinesla na stůl moučník. Dnes dostal Viktor právě tak velkou porci jako Jaroslav.

Otec opět navázal řeč o politice.

„A co soudíš, Viktore, o tento... konferenci velvyslanců? Nebude z toho válka? Ono se to tam všelijak míchá...“ Najednou se ozval Kamil od psacího stolu: „V Pardubicích dostali dragouni rozkaz brousit šavle. Řekl to holič Sedmidubský.“

Obchodník se rozlítil: „S tebou nikdo nemluví, obejdo! Neopovažuj se! Tebe se nikdo na nic neptá. Odpoledne budeš pražit kávu. Já tě naučím! A dej tu knihu z ruky!“

Matka přiskočila a vyrvala Kamilovi knihu *Pět neděl v baloně*.

„Válka nebude,“ usoudil Viktor, „protože to císař pán nedovolí.“

„Máš pravdu, Viktorku,“ zaradoval se stařec, „dokud je císař na živu, nemůže se nic stát. Jenom jestli jeho rádcové...“ Paní Štědrá odklízela ze stolu. Viktor promluvil: „Speditér Wachtl si koupil Daimlerku.“

„Co je to?“ ptal se obchodník.

„Automobil značky Daimler.“

„Hm... Podívejme se... pan Wachtl musí všechno mít. Pořád chce na sebe upozorňovat. K čemu je takový stroj? Jezdit to nechce a smrdí to. Zase se zavádějí nějaké módy...“

Viktor se rozohnil. Automobily mají budoucnost, hlásal. Jednou všeho nechá a půjde pracovat do automobilky. To by ho těšilo.

Otec se rozčílil.

„Co? Jak? Co to slyším za hlouposti? Teď, když jsi povýšil, chceš do světa? Dokud jsi byl dělník, chodils mně tu všem lidem na očích, a já musel poslouchat jejich řeči... A nyní... když se mohu tebou chlubit, chceš jít pryč? Lajdat po světě jako sládek Vokoun? Aby pak si z tebe lidi dělali šoufky...?“

Viktor ho chlácholil. Vždyť to nemusí být dnes ani zítra. Dohromady toho tolik neřekl; jenom že se zajímá o automobilismus...

„Zajímat se můžeš, oč chceš,“ řekl otec smírně, „jenom sed’ na místě. Podívej se na mne. Já se zajímám o všechno na světě, a přitom se nehýbám...“

Syn už mlčel a podle svého zvyku vytáhl z kapsy skývu chleba, krájel zavírákem a žvýkal.

„Máš-li málo, řekni si ještě,“ pokárala ho matka, „ale zajídat nemusíš. Nejsi už dělník.“

„Ááá...“ zazíval obchodník, „jde na mne spaní.“

„Lehni si,“ vybídla ho manželka, „já zatím budu sedět v krámě.“

Obchodník se natáhl na postel. Zavřel oči a mumlal: – Chvála Bohu, chvála... – Dřímota ho opanovala.

V lékárně U milosrdného bratra seděli u pultu, zahaleni v pláštěnky, a upíjeli likér, který jim naléval veselý, zarudlý lékárník. Klenutou místnost osvětlovala jediná žárovka. Stíny se ploužily po porculánových baňkách a krám dýchal učenou, latinskou vůní. Muži v pláštěnkách mlčeli a naslouchali jednotvárné písni větru, který lomcoval železným závěsem.

Penzionovaný správce pošty pan Pecián otáčel zamyšleně čtverhrannou sklínkou a dumal o sobě. Rád se obíral sám sebou; to ho dojímalo a povznášelo. Fantastická mysl snadno plodila podivné obrazy; probouzel k životu pochmurné, zlovolné bytosti, které na něho útočily; on pak se s nimi rozhořčeně potýkal.

Výstředně samolibý člověk promítl svoje osobní strasti do vesmíru. Tam v nesmírné dálce viděl svého úhlavního nepřítele, sedícího na věčné planetě. Poznává ho, poznal by ho mezi milionem zlých duchů. Vidí jeho tvář s příšernou přesností. Skrčený, s odstávajícíma ušima, zelených očí a zarostlé tváře; pejzatý, s pitvornou čepičkou na hlavě a vyznání židovského. Zná i jeho jméno, jmenuje se Sanhédrin, osobní nepřítel správce Peciána. Kolikrát už viděl jeho tvář, scvrklou jako zmrzlé jablko. Pozoruje jeho pohyby; jsou hbité, nenadálé jako u jedovatého hmyzu. Mužík pletichaří, pletichaří, aby poštmistrovi zašmodrchal život.

Je to dílo mužíka, jménem Sanhédrin, že Peciánova tvář je dlouhá, žlutá a pokrytá jaterními skvrnami. On způsobil, že jeho manželka zešílela a v temnotě duševní zemřela. On zplichtil, že poštmistra trápí záha, že má potíže s obstopací stře²²va.

Odpovídaje svým myšlenkám, zalomcoval rukama a zahučel: „Všude je zrada.“

„Ano, zrada...“ přisvědčil kastelán Vepřek a připomněl plukovníka Redla, který byl v žoldu nepřátelské moci a zradil

---

²² Obstopace – zácpa.

mobilizační plány. Z německo-ruské pohraniční stanice Eydtkuhnén dostával zásilky peněz. Byl konečně odhalen a zastřelil se ve vídeňském hotelu.

Poštámistr zdvihl prst.

„A to všechno,“ mnil, „je dílo židů.“ Jeho výraz zdivočel a dodal svému hlasu hrubosti: „Dílo žhidů, žhidáků...“

Agent Raboch projevil pochybnost. Nechápal, co mají židé společného se zradou plukovníka Redla.

Pecián se rozohnil. Nazval Rabocha nezkušeným člověkem. Což neví, že světové Židovstvo podle protokolů sionských mudrců má v plánu zničit křesťanský svět, aby na jeho troskách vybudovalo židovské království? Několikrát přece už vykládal, že je to msta židovská za zboření Chrámu...

„A hle,“ dodal, „plukovník Redl byl jejich nástrojem. Za židovské peníze zrazoval vlast...“

Lékárník výstražně zasyčel. Bledý kastelán si odkašlal. Agent rýpl poštámistra do boku, neboť do lékárny vstoupil zasílatel Wachtl. Avšak Pecián ho nepozoroval, zachvácen výmluvností. Když ho spatřil, nemohl zarazit proud řeči. Puzen neznámou silou vychrlil svou nenávist speditérovi do tváře.

„Vy to sám dobře víte, pane Wachtle,“ řekl, významně pomrkáváje.

Zasílatel vytřeštil oči a polkl. Na čele mu vyvstala zlostná žíla; zařal pěsti a skrčil mohutná ramena. Poštámistr to nepozoroval a pokračoval v jakémisi vytržení: „On pan Wachtl dobře ví... on to nemůže popřít, protože to je vědecky zjištěno... Přece zná pana profesora Masaryka, který chtěl prodat Prušákovi české království...“

Wachtl uhodil pěsti na pult, až sklínky poskočily. Páni se znepokojili a obklopili poštámistra. Ten však vytřeštěně zíral před sebe a syčel, až se mu umělý chrup viklal.

„Ať nám řekne pan Wachtl,“ skuhral, „kolik dal Masarykovi za to, aby hájil žhida Hilsnera, který zavraždil křesťanské děvče? Tenkrát se sbíralo po žhidovských domech, já to vím dobře...“

„A co jste učinili s krví nevinné panny?“

Wachtl zařval a řítí se na poštmistra. Sápal se mu po krku jako rozlícený buldok. Tohle mu poštmistr zaplatí. On mu ukáže, uličníkovi! Kdože dal peníze na Hilsnera? Ať mu to poštmistr opakuje, má-li odvahu...

„Páni, páni...“ lkal lékárník, „pamatujte se...“

„Tohle by mezi sousedy nemělo být...“ smířoval pan Raboch.

„Tak si tu hezky povídáme,“ vyčítal bledý kastelán, „a najednou takové věci...“

„Svornost, páni, svornost...“ napomínal lékárník.

„Jste svědci,“ bouřil zasilatel, „to je urážka, kterou si nemohu dát líbit.“

Věru, tohle si nezasloužil. Vždycky byl uvědomělý našinec, na kterého je spolehnutí. Lítostivě mluvil o tom, že všechno podpoří, ať přijde, kdo chce. Nikdo od Wachtla neodejde s prázdnou, ať je to obranná jednotka, hasičstvo nebo Sokol. Podporuje chudou školní mládež a neodepře svou hřivnu na kterýkoli ušlechtilý účel.

Div neslzel. Právě od pana Peciána to nečekal. Obzvláště k poštovnímu správci lnul a vážil si jeho přátelství, a to právě proto, že o něm věděl, že je zuřivý antisemita. Lichotilo mu, že ho odlišuje od ostatních souvěrců, a to ho naplňovalo hrdostí. Byl nerad, když mu někdo připomínal jeho původ, a chtěl se podobat křesťanům.

Avšak i poštmistr visel na panu Wachtlovi; podivné pouto vázalo oba muže. Pan Pecián doufal, že mu zasilatel prozradí něco z rouhavých bohoslužeb a bezbožných obřadů podzemního shromáždění, a tak uhasí jeho žízeň po tajemství.

A to se nyní zhatilo. Promrhal zasilatelovo přátelství. Opět poznává ruku onoho skřeta, který sedí na vzdálené planetě a pletichaří, pletichaří, aby poštmistrovi zašmodrchal život. Kolik nesnází už mu způsobil tento nepřítel... Naváděl ho, aby psal udavačské dopisy na své představené. A on chtěl přece jenom odhalit zlořády a dopomoci pravdě k vítězství. Skřet, jehož jméno je Sanhédrin, zapletl ho do soudního vyšetřování. Prozkoumali jeho duševní stav a poslali ho na odpočinek. Však on dobře ví, co v tom

bylo. Posel, jehož vyslal Sanhédřin, zatřepal tam nahoře, u těch pánů, sáčkem plným zlata. Jeho nepřátelé se lačně vrhli na kupu dukátů a poštovník byl ztracen. Staral se, aby pravda boží zazářila na poště, ale nepřátelé pravdu umlčeli, poštovníka pokořili a s ním bylo pokořeno křesťanstvo...

„Žádné peníze jsem na Hilsnera nedal,“ hlásal pan Wachtl lítostivě, „kdyby někdo na mě přišel s takovou, tak s ním vyrazím dveře. Mně to můžete věřit. Přece mne znáte za ta léta... Dobrá, dobrá... aspoň vím, na čem jsem...“

Páni horlivě zahovořili. Penzionovaný správce pošty to zajisté tak nemyslel. Nic se nejl tak horké... On mluvil jenom všeobecně; rozhodně se to nemůže týkat pana Wachtla, jenž je oblíben a vážen. Naléhali na pana Peciána, aby odvolal svoje učení vzhledem k osobě zasílatelově.

Pan Pecián připustil, že se nemíní dotknout pana Wachtla. On jenom se drží výsledků vědeckého bádání a rád věří, že zasílatel nemá s talmudem nic společného a neúčastní se zločinných rejdů mezinárodního Židovstva.

„Pan Wachtl je náš člověk,“ mluvil vřele. Podával zasílateli ruku: „Pane Wachtle, nic ve zlém... Já musím říci, že kdyby bylo více takových... od té vaší víry, pak by bylo všechno jinačí...“

„Věru,“ přisvědčil bledý kastelán.

„To je řeč,“ pochvaloval si agent.

„Nu, tak vida, vida...,“ zaradoval se lékárník.

Zasílatel byl dojat. Věřil, že slova poštovníka nebyla míněna ve zlém. Také by se divil. Copak by si zasloužil takového jednání? Vždyť on se snaží, aby vyšel každému vstříc. Má rád svornost, nikoli rozmlísky.“

Přemýšlel, co by dal k lepšímu, aby zahnal poslední mráčky nevědy, a pak sáhl to tobolek a pochlubil se americkým dolarem. Páni ohmatávali mince a zkoušeli na pultě její zvuk. Zasílatel pravil, že peněz obdržel od svého švagra, jenž se usadil v Americe a daří se mu tam dobře. Byl spokojen, že dolarem učinil na společnost dojem.

Potom zase umkli. Lékárník počal šibalsky pomrkávat očima a agent mu odpovídal. Zasilatel se harašivě rozchechtal. Páni vstrčili hlavy dohromady a šfouchali se do boků. Pak se zahalili těsněji do pláštěnek a vyšli.

Dusali po dřevěné lávce, která přetínala rameno řeky, a směřovali k osamělému domku na ostrově. Choulili se do límců svých pláštěnek, jako by je rozrazil chlad; doufali, že je nikdo nespatří; avšak tu a tam se v okně hnula záclona a zvědavý nos se přilepil na okenní tabuli. Nad řekou visela mlha a z oken žlutého domku zářilo mihotavé světlo. Měšťanům se zdálo, že se v temnotě mihla postava; zarazili se, ale pak se upokojili; jistě to bylo mámení zraku.

Cinkl zvonek a v chodbě je uvítal plyšový mužík s vatickou v uších. Byl oděn v pikovou vestu a na obnažené ruce bylo zřítí tetování. Mužík na počest hostům si chvatně oblékal černý šosatý kabát.

„Co je nového, pane Facalíte?“ optal se poštministr.

Mužík se ukláněl a mnul si buclaté ruce.

„Všechno při starém, vašnosti,“ zaklokotal, „račte. Slečna čeká.“

„Nikdo uvnitř?“

„Vzduch je čistý, prosím.“

„No, proto –“

Vstříc jim vyrazilo teplo, zápach pudru, rozlitého vína a ještě něčeho, čím se vyznačují podezřelé místnosti. Slečna ležela, rozvalená na pohovce. Byla oděna v jakýsi župan, křiklavý a pestrý; rozevlátý účes byl ozdoben růžovou stuhou v podobě zaječích uší. Kouřila cigaretu a četla román, vystříhaný z novin.

Pan Pecían chtivě po ní vztáhl ruce; jeho obličej se složil v množství záhybů, takže připomínal zadrhnutý váček na tabák. Objal ji kolem pasu a vdechoval vůni heřmánkového odvaru, který čpěl z jejích vlasů.

Pan Facalít obsloužil své hosty černou kávou s rumem. Zasilatel mlčky míchal lžičkou v šálku; byl zádumčiv a nesvůj; v jeho nitru se ještě ozývala urážka. Hlodal konečky kníru a úkosem měřil penzionovaného správce pošty. Trudila ho myšlenka, že uráží svou hodnou ženu návštěvou v nevěstinci.

Také bledý kastelán se tvářil jako člověk, jenž se nenadále a proti své vůli octl v těchto místech. Otevřel památník s plyšovými deskami a prohlížel listy, pomalované pestrými, neumělými obrázky. Těkavýma a nepozornýma očima přečetl pošetilé veršíky:

*Jest květinka velmi něžná,
zloby toho světa nezná,
když vůkol všechno vadne,
volá: Nezapomeň na mne.*

*Na památku vepsala Růžena Koutská,
Žákyně III. třídy.*

Kastelán vzdychl, zavřel památník a počal si hladiti dlouhé, žluté licousy.

Hosté se tvářili jako spiklenci a na tvářích jim hrál křečovitý, napjatý úsměv. Dodávali si ducha hlučným pokřikem. Byli si vědomi, že hřeší, a to je znepokojovalo a rozjařovalo. Žlutý domek na ostrově byl jim opiovým doupětem Východu, harémem cařihradským, krčmou jihoamerických přístavů, hernou na Azurovém pobřeží; v žlutém domku byly shromážděny všechny neřesti světa.

Pan Raboch vhodil minci do orchestrionu. Ve skříní se rozsvítilo a na mlhavém skle se zjevila labuť, jež mávajíc křídly, blížila se k nahé ženě. Přístroj si odchrchlal a zařinčel vojenský pochod. Pošt mistr junácky zařičel a vyzval dívku k tanci. Nesl po sále svůj dlouhý, dřevěný trup a roztahoval nohy jako kružítko. Na žlutých tvářích objevily se červené obláčky. Slečna sípala a hlučně se smála; na pudrovaném nose vyvstaly krůpěje potu. Tanečník dovedl slečnu na místo a nutil ji, aby se napila vína. Převrátila do sebe sklenici a začala zpívat:

*„Ty jsi synek bohatých rodičů
a já jsem jenom dívka chudobná...”*

Kastelán složil ruce do klína a bloudil očima po stěnách. Jeho zrak utkvěl na zlaceném rámu, jenž věznil dívku s tučnými nadry.

Díval se na tučná, růžová ňadra a pohyboval rty. Zasmušilý speditér hryzl knír a snažil se rozptýlit pocit urážky, který ho stále znepokojoval.

- Co mají proti mně! - dumal mračně, - nejsem člověk jako druzí? Překážím jim v něčem? Nejlepší bude, když zaplatím a odejdu. Já od vás nic nechci. Dejte mi pokoj, já vám nic nedělám. -

Avšak neodešel, ale pil jednu černou kávu za druhou, nehybný a mračný a se zařatými pěstmi.

Pan Raboch vhodil do orchestrionu novou minci; tentokráte se ozvaly houpavé zvuky valčíku. Slečna začala zpívat:

„Vesničko má pod Šumavou - “

a poštministr přizvukoval:

„S poezií tak dumavou...“

Dozpívali a bledý kastelán pravil: „Mám rád krásný zpěv. To bere za srdce.“

Poštministr se sklonil k slečně a něco jí zašeptal. Oči se mu zakalily a počal se chechtat. Dívka přisvědčila. Oba se zdvihli a kráčeli ke dveřím. Páni zamžikali očima a neurčitě se usmívali. Bledý kastelán se opět sklonil k památníku.

V tom však se s hlukem vevalili dovnitř dva mladíci. Absolvent obchodní akademie Růžička, provázen svým přítelem příručím Kamilem Štědrým. Cylinder mu trčel v týlu; houpal se v zvonovitém raglánu a nohy vězely v citronových polobotkách.

Kamil využil rozjasněné nálady svého otce, který byl spokojen, že syn Viktor tak povýšil. Příručí žadonil tak dlouho, až ho obchodník propustil z vězení. Matka se za něho přimluvila, a když otec změkl, vydala mu cylinder, raglán i žluté polobotky.

V místnosti nastalo ticho. Staří páni vystřízlivěli. Pan Pecián se slečnou se zastavil na půl cestě. Kastelán si hladil žluté licousy a díval se ke stropu.

- No, tohle, - udělal si zasilatel.

- Ta hanba! - zabědoval kastelán.

- Já to věděl, - pomyslnil si pan Raboch.
Změřil příkře absolventa obchodní akademie.
- Vyhodím ho, - rozhodl se. - Musí mi z domu. Netrpím takovou
zhýralost. -

Zavrčel: „Styďte se - mladý člověče... Máte to pěkné zásady!“

Absolvent obchodní akademie neodpovídal a drze se usmíval.

Starí páni se mlčky chystali k odchodu. Pan Facalít zarmouceně
přijímal peníze.

- Takové to bylo povedené, - vzdychal, - tak se hezky bavili ti
páni a ono se to muselo pokazit... -

Na odchodu se agent pustil do příručího Kamila a pověděl mu to
jaksepatří. Tatínek bude mít radost, až mu to poví. Měl by vzít ohled
na rodiče, když už na sebe nedrží. A hlavně by si měl hledat místo.

Chystal se k delšímu kázání, ale jeho společníci se zahalili do
pláštěnek a pobídli ho k odchodu. Pan Raboch vtiskl klobouk do
čela a naposledy zmrazil pohledem mladé muže. Cinkl zvonek
a hlučně zapadly dveře.

Plyšový mužík obořil se vyčítavě na absolventa obchodní
akademie: „Taky jste to nemuseli kazit. Jste mladí, máte houf děvčat
jinde.“

„Mlč, kandrdásku!“ odpověděl Růžička.

„A nebavěj nás,“ dodal příručí, „naše peníze jsou zrovna tak
dobré jako jejich.“

- To mají zase pravdu, - upokojil se pan Facalít.

Ze tmy se vynořila kostnatá postava; trčela nepohnutě jako kůl na křižovatce a pohlížela na osvětlená okna žlutého domku. Po spuštěných záclonách pobíhaly stíny a tlumeně znělo řinčení orchestrionu. Nad domkem visely cáry mlhy, a když přístroj utichl, bylo slyšet i zurčení mělké říčky.

Kostroun se pohnul a vykročil po dřevěné lávce. Kroužil kolem domku, snaže se nahlédnouti skulinou mezi záclonami. Jeho pohyby vydávaly svědectví o člověku, který propadl zmatkům a jímž zmítá žádost.

– Smí se? – ptal se sám sebe.

– Nesmí, – odpovídal. – Není dovoleno. Hned se půjde domů. –

Odtrhl se od okna a vykročil.

– Aby mne tak někdo uviděl... Řekne: A jéjej! Žebrák a chtěl by také užívat... –

Jeho šedozelený knír se pohyboval a pod ním bublala překotná slova.

– Smím jako každý jiný. Vstoupím-li, jsem host. –

Vrátil se k oknu.

– Když tam může pan Wachtl, pan Raboch a pan Pecián s panem kastelánem, proč by ne pan Chleboun? Poručím a všechno mi bude k službám. Facalíte, podej vína hostu! On zaplatí. Má peníze. –

Zvonil drobnými mincemi. Ruka odpočítává v kapse halěře, krejcary i nikláky. Slečně se prý platí stříbrným zlatníkem, ale jistě nepohrdne drobnými. Vysází mince v dlouhé řadě. Mohl by zaplatit i zlatníkem; má i bankovky. Nechce však hýbat svým pokladem, protože Wagenknecht za ním slídí, touže objeviti jeho skryš.

– Tak já vstoupím dovnitř, – odhodlával se. – Povyrazím se, užiju a půjdu po svých. V pořádku jsem přišel, v pořádku odejdu. Také krčmáři dám vydělat, aby byl pamětliv toho, že Chleboun přišel jako pán. –

Také on by chtěl zasednouti s ostatními k tabuli, kde zvoní sklenice a tuk stéká po bradě. Chtěl by odložit zplihlé hadry a odít se v nové šaty, které lichotně přiléhají k tělu a dodávají údům lehkosti.

Ruka, která sahala po klice, klesla.

Ano, lehce se řekne. Avšak uvnitř sedí měšťané, a ti budou velmi uraženi. Zasažení ve svých posvátných citech, že se žebrák odvážil... vyvalí oči a sprásknou ruce: – Aj! Tohle jsou pěkné věci... Aj, aj! Dáváme ti almužnu, abys hlady nezemřel, a ty myslíš na prostopášnosti. Tohle jsme se tedy dočkali za svou dobrotu. Je vidět, že člověk má být tvrd k takovým povalečům... –

Pověst o jeho výstředním skutku se roznese po městě. Budou před ním zavírat dveře. Budou mu hrozit pěstmi. Zaženou ho od svých prahů. Nebude postávat před dveřmi chrámu, protože se rouhal milosrdenství. Kdo uvěří jeho pobožnosti? Kdo bude mít úctu před šedozeleným knírem a koho dojme jeho chudoba?

Co je mu platné, že má peníze? Žebrákovy peníze nejsou kulaté. Ustavičně se množí, ale setrvávají na jednom místě. Nemohou se rozkutálet. Připadal si jako člověk, jenž jde vyzdvihnout poklad, ale zapomněl na kouzelnou formuli.

– Nic! – rozhodl se. – Půjde se domů. Měl bych do smrti utrum. Hnali by mne z města svinským trapem. –

Ze tmy se vyhrnul vítr a lomcuje větvemi. Stromy nad řekou se rozšuměly. Hodiny na radnici odbíjejí. Jedna, dvě... A okna žlutého domku svítí jako žíhané oči potměšilého kocoura. Je tam teploučko a hraje hudba. A slečna, oblá slečna v pestrém županě. Žebrákem zachvěla žádostivost. Opět vykročil.

Pozor! Někdo jde. Chleboun zalezl do křoví a napíná zrak. Poznává písaře Růžičku s příručím Kamilem Štědrým. Dusají po dřevěné lávce a pochechtávají se.

– Podívejme se! – zaskřípěl Chleboun. – Mladíci jdou k slečně... Skotáci, uličníci... Takoví utrínosové by měli spát, a ne lézt za děvkou... Obzvláště ten příručí. Chodí doma bez práce, lajdák, a myslí na smilstvo... To se ti trpět nebude. Zítra podám zprávu

panu otci. Popadne, co popadne... A bude tanec. Nasekat by ti patřilo, pořádně nasekat...! –

Cinkl zvonek a mladíci zmizeli za dveřmi.

– Tak, tak... A jde se pěkně domů. Hlavní věc je nemyslit na ty věci a neobtěžovat si mozek. –

Vichřice zlobně kvílí. Sneslo se několik kapek drobného deště.

– Jsem starý člověk... Měl bych být dávno pod pokrývkou. Nesluší se uličníkovat. –

Šoural se k dřevěné lávce. Tam se zastavil.

– Jiní jsou také staří a užívají. Mám peníze a co s nimi? Peníze chtějí být utráceny. Nikomu tím neublížím, tak co? Možná, že se páni zasmějí a řeknou: Tak vida, Chleboun! To se povedlo... –

Avšak žebrák ví, že by se páni nesmáli. Kdepak! Byli by na něho náramně prudcí. Ke všem soužením by přidal nové.

– Takže bude nejlepší, když půjdeme po svých. –

Avšak místo toho šoural se nazpět k žlutému domku. V paprscích světla blyští se kapky deště jako drobné rybky.

Zvonek opět cinkl. Žebrák se chvatně ukryl za rohem. Páni zahalení v pláštěnky vycházejí ven. Klobouky do čela, bradu v límci, krácejí mlčky husím pochodem po dřevěné lávce.

– Užili svého a jdou domů. Tak se to patří. Nikdo jim nesmí nic říci. A já... –

Chleboun váhá, ale nenalézá rady. Lomcuje jím vášeň a hnětou ho překotné, zmatené myšlenky. Žádá osud, aby mu seslal znamení. Avšak znamení nepřichází.

Stiskl kliku a dveře povolily. Zvonek cinkl.

– Oho, podívejme se... – bručel, – jen trošičku, trošičku... Uvidíme, co a jak... snad tento... nemusí být zrovna zle, já tak pomalu, pomalu... Možná, že se chce jenom podívat, jak to tam chodí... –

V chodbě narazil na pana Facalíta, který nesl podnos s lahví vína. Plyšový mužík vyvalil oči.

„Copak je to?“ podivil se.

Žebrák se zatetelil. Upíral na krčmáře krhavé oči, žvýkal zapadlými tvářemi. Šedozelený knír se rychle zdvihl a klesal.

„Co tu chceš?“ obořil se na něho Facalít.

„Já jenom pomalounku...“ chrochtal Chleboun.

Plyšový mužík ho zatlačil do kuchyně a tam ho napájel kávou, krmil zakyslou polévkou a zbytky od oběda. Neboť i pan Facalít pěstoval milosrdenství, chtěje se zakoupit v nebi.

Žebrák namáčel knír do hrnku a krčmář hudroval: „Nestydíš se, obejdo jeden nenažraná? Pořád nemáš dost? Ještě v noci musíš chodit? Aby vás jeden pořád obškakoval a vám posluhoval...“

„Jdi už! Najedl ses a táhni...“

A pobídl žebráka herdou ze dveří.

Blížilo se poledne, náměstí bylo prázdné, jenom na podstavci sochy, která dělila náměstí na dvě rovné půlky, odpočívalo několik přespolních starců. Kupec Zoufalý s rukama založenýma na zádech vyhlíží, koho by mohl zasypat sladkou zdvořilostí. Holič Sedmidubský stanul uprostřed korálového závěsu, jenž zakrývá vchod do oficíny. Prázdnýma očima vzhlíží k obloze, kde se prohánějí kalné mraky. Sní o tom, že o jeho pohřbu bude se nad městem klenout modrá bář, nebe bez mráčku. Déšť nebude trhat pohřební průvod. Slavnostně budou zvony vyzvánět do jiskřivého dne, hudbou budou hřmět ulice. Touží po tom, aby zemřel za sytého červencového dne, kdy praskají klasy žářem, meze voní mateřídouškou a lípy kvetou. Pobzukuje si a dává takt neviditelné hudbě. Přehlíží skvělý průvod spolků, které se kolébají pod vlajíci prapory. Ve své závěti pamatoval na každou podrobnost; a město bude dlouho vzpomínat na tu krásnou podívanou... Lidé se nasytí obřadem a nalokají hudby, i velebiti budou památku zesnulého.

Obchodník Štědrý si prohlíží svůj dům. Nad sgrafitovými kresbami kývá pochvalně hlavou, nad prázdnými místy se chmuří. Na náměstí se vynořil zlolajný žebrák Maryčka Půjc! Kupec Zoufalý ho přilákal k sobě. Poočku se díval po svém konkurentovi, něco šeptal a pak podaroval žebráka penízem. Nato se Maryčka přímo rozběhl před krám nepřitele kupce Zoufalého. Křepčil na jedné noze, pitvorně zkroutil tvář a zpěvavě pokřikoval:

*Žide, židovatej,
máš zadeček pihovatej –“*

Obchodník se chopil koštěte a mávl jím proti utrhači. Ten však hbitě uskočil, tančil na špičkách a opět prozpěvuje rýmované nadávky. Kupec Zoufalý pozoruje tento výjev, i rudne a ohýbá se v kříži. Obchodník Štědrý mává koštětem, ale nemůže zasáhnout posměvače. Třeše se nevolí a ohlíží se po kameni! Maryčka Půjc!

zdvíhá hlas a z jeho úst se sypají rytmické potupy. Vtom však se objevil správce Wagenknecht, jako by vyrostl ze země. Mávaje sukovitou holí nad hlavou, vrhl se na nuzáka. Maryčka vyskočil a dal se na útěk, poskakuje jako kozel. Správce se řítí za ním se zuřivým pokřikem. Jeho nohy, zahnuté jako turecké kinžály, dupaly po dlažbě. Nemohl však žebráka dostihnouti. Neboť všichni utrhači jsou hbití; od mládí se cvičí v umění vykřiknout nadávku a uskočit.

Se zadostiučiněním se dívá obchodník, jak správce pronásleduje jeho nepřítele. Z mnoha oken se vyklánějí obyvatelé, aby se osvěžili tímto výjevem. Jezevčík knihkupce Oktávce chtěl se účastnit pronásledování, ale pán ho přísně zavolal zpět. Pes se spokojil tím, že několikrát výstražně zaštěkl. I profesor Pošusta, který se právě ubíral přes náměstí, zabrán v četbu novin, zdvihl hlavu, aby popatřil, co se děje. Zavrtěl hlavou a pokračoval v čtení. Žebrák i jeho pronásledovatel vyklidili náměstí. Obchodník Štědrý zmizel v domě.

Agent Raboch několikrát zakroužil kolem příbytku obchodníkovy a pak se přímo snesl do krámu. Usadil se na pytlí kávy a zřejmě se chystá k řeči. Pohrává si s přívěskem u hodinek a v očích se mu kmitají potměšilé jiskřičky.

Obchodník pohlíží na něho s nedůvěrou. Jaké neblahé poselství mu přináší poťouchlík? Agent počíná ze široka. Zádumčivě praví, že v každé rodině něco jest.

Pan Štědrý ostražitě vzhlédl. Co má agent na mysli? Ať mluví přímo.

Agent pokyvoval hlavou a vzdychal nad mravy mládeže. Mínil, že mladý muž by měl dbáti své pověsti. A když už na sebe nedrží, měl by mít ohled na dobré jméno svých rodičů. Má myslet na svou budoucnost, a ne vyhledávat zábavy v pochybných místech...

Také jsme byli mladí, děl, ale znali jsme své meze. Proto jsme to někam přivedli. Vrtěl hlavou. Ne, opravdu... To by nikdy neřekl, že by se pan Kamil takhle spustil...

Obchodník vyslechl tu rozvláchnou řeč s mnohými odbočkami a pak se chladně otázel, jak to pan Raboch ví, že Kamil byl v hostinci *Na rybárně*.

Raboch se zarazil a zamumlal: „Nechal jsem si to říct... já... já to vím z jisté ruky.“

Obchodník mínil, že pan Raboch to proto tak dobře ví, že tam sám byl. Vždyť celé město o tom mluví, že tam bývá víc než doma.

„Dovolte, já...“ počal, „já tadyhle v dobrém úmyslu... Přišel jsem varovat... a tohle má být poděkování...“

Také obchodník se vzepjal.

„Vy mi nemáte co oznamovat,“ bouřil, „nejsem na nic zvědav. Nechte mne na pokoji. Já už dávno pozoruji, že mně děláte v krámě škodu.“

Pan Raboch zakřičel, že je dobře. Dobře, dobře! Tohle má za dobrý úmysl. Dobře, dobře! Vidí, jaký pan Štědrý je. Od nynějška nakupuje u kupce Zoufalého.

„Nepůjдете ke mně, nepůjдете ode mne,“ mínil obchodník, „já si nohu za krk nedám. Mám vás plné zuby.“

- No, tohle... - pomyslný si agent, - no tohle... Počkej, počkej... Však ty přijdeš do naší uličky! -

Zamračen opustil obchodníka.

Nad městem se rozklinkal zvonek na znamení, že se přiblížilo poledne. V tu dobu přicházejí úředníci domů, prohýbají se v kříži a naříkají na spousty práce. Malátně usedají na vyšívané polštáře a manželky je obskakují a uctívají je za to, že si moří hlavy veřejnými věcmi. Lžíce zvoní o talíř a mužové srkají polévku se soustředěným výrazem.

V krámě chodil obchodník prudce sem i tam; v prsou se mu vařily kalné, zlověstné myšlenky.

Paní Štědrá hlásí, že polévka je na stole. Obchodník ji chtěl odbýt. Nemá myšlení na jídlo. Všechna chuť ho přešla po Rabochově novíně. Nicméně vyklepal dýmku a odebral se do pokoje.

Studující a Viktor sedí nad prázdnými talíři a čekají. U psacího stolu pokorně se krčí příručí. Jeho pohled je nejistý; a hroty nazrzlého knírku visí dolů.

Paní Štědrá uctila svého muže polévkou. Obchodník sáhl po lžici a nachmuřil brvy. Jeho pohled zaletěl k psacímu stolu. Ve vzduchu se vznášelo napětí. Paní Štědrá neklidně pohlížela z otce na syna.

Najednou obchodník zahřměl: „Kdes byl?“

Příručí se vymrštil.

„Táži se, kdes byl dnes v noci, ničemo?“

Služka běžela zavřít všechny dveře, aby ani hlásek nepronikl k sousedům.

Příručí se vzpřímil a položil ruce na švy kalhot.

„Kdes byl, kdes byl?“ burácel obchodník.

Kamil si zakryl obličej loktem.

„Ruku dolů a mluv! Nebo tě –!“

„Já... já...“ blekotal příručí.

„Dívej se mi do očí a mluv!“

Kamil se dívá na těžké váčky, stříknuté pihami, a šeptá: „Já... já... byl jsem venku... já jsem nikde nebyl, to není pravda...“

Obchodník znenadání uchopil talíř, vysoko jej zdvihl nad hlavu a rozrazil o lebku. Polévka mu stékala po tváři. V žlutém kníru se zachytily nudle.

Matka zalomila rukama a zaúpěla. Jaroslav objal otce a počal ho konejšit. Viktor zarputile pohlížel na zem. Otec odstrčil studenta a vrhl se na provinilce. Cloumal jím a při tom vydával zvuky, jako by se něčemu nezřízeně smál. Ihihi! Ihihi! Pleskly políčky. Rodinný oběd byl pokažen a domácnost ležela v troskách.

Dům zasilatele Wachtla měl rozsáhlý dvůr, kde stály fůry s uhlím a kde se válelo plno rzivých obručí a různých odpadků. Tam postávali širokoplecí koně a z dlouhé chvíle hryzali voj. Za dvorem se vlnila pole, i bylo vidět do dálky, kde se zdvíhal pahorek, zarostlý hlubokým, černým hvozdem. Na temeni pahorku byla lysina, podobenství kněžské tonzury. Za jasného počasí se lysina leskla; ale když potemněla, tehdy věděli obyvatelé okresního města, že se změnil čas.

Z hor vyplul nadmutý mrak a zastavil se nad zasilatelstvím Julia Wachtla. Počalo pršet rovným deštěm, klidným a vytrvalým deštěm. Ulice osiřely, jenom chvílemi bylo vidět venkovanku, která spěchala, majíc sukně přehozeny přes hlavu. Potulní psi se tiskli k dveřím a třásli se jako zimnicí. Země navlhla a dýchala syrovostí; chvílemi zahučely stromy, nespokojeně otrásající korunami. Mezi východem a západem slunce čeřilo se nesmírné moře vteřin; den se spojil s nocí; i nebylo viděti počátku ani konce.

Příručí Kamil podobal se vězni, jehož oči již nikdy nemají spatřit světa. Nesmí se vzdálit z domu a musí vykonávat potupné nádenické práce. Celé město má být svědkem pokoření šviháckého příručího za prostopášnost. Otec ho připoutal k pražícímu přístroji a příručí, oděn v modrou zástěru, otáčí bubnem, ve kterém se praží káva, a s nenávistí zírá na Kassemovy opánky.

Utírá si oči, ve kterých leptá štiplavý dým, a po tváři rozmazává saze. Nikdo s ním neztratí slova a každý se mu vyhýbá jako malomocnému.

- Ať, ať! - říká si vzdorovitě, - já o vás nestojím, mučitelé... Odjedu do světa a nikomu nepošlu ani řádky. Ani k svátkům nebudu blahopřáti, abyste věděli. -

Ve vnitřnostech hlodá mu hlad. Dávají mu nyní málo jíst. Polyká sliny a myslí na tučné, sladké pokrmy. Ustavičně by jedl. Cítí únavu

ve všech údech. Ale stěžovat si nesmí. Byl by křik a otec by ho rval za uši.

- Neměl jsem doma nikdy nic dobrého... - dumá lítostivě. - Panu studentovi ustavičně podstrojují. Ona má pořád strach, aby se mazánek nerozstonal. Pan student... to je toho... Taký jsem mohl studovat, jenomže já neznal tenkrát války rakousko-turecké. Spletl jsem si letopočty a on mě nechal prasknout... Všechno jsem věděl, jenom právě války rakousko-turecké, protože mně v knize scházel list a já se to nemohl naučit. A právě na to mne musel kantor táhnout. Měl jsem vždycky smůlu. Moje vina to nebyla. Měli mně koupit pořádnou učebnici, a ne takový salát. Panu studentovi kupují nové knihy. To nelitují peněz. -

Kramaří ve vzpomínkách z dětských dob. Ať si vzpomene, nač chce, vždycky zavadí o nějaké příkoří.

- A není pravda, že jsem ve škole rozbil okno. Oni to svedli na mne. Tatík musel zaplatit pětáctýřicet krejcarů. To bylo křiku! -

- A Viktor namaloval princeznám vousy. Zkazil krásnou pohádkovou knížku. Kdo to odnesl? Kamil! Všechno bylo na mně. -

Na dvoře se prudce rozkřikla husa. Služka ji stiskla mezi kolena a cpala jí do krku šišky.

Příručí mlaská: - Já rád husí bejlík. S česnekem a pepřem. A masné zelí k tomu, hodně masné zelí... -

Žaloval: - Chtěl jsem se učit hudbě, ale oni za mne nechtěli platit v penězích. Prý má učitel za hodiny brát cukr a kávu. Copak se za učení platí ve zboží? Kdo to jakživ slyšel? A já mám dobrý hudební sluch... -

Začíná propěvovat: „Holábrdyjadá, holábrdá - holábrdy- jadá, holcajcaj.“

Tu přišel otec, aby se přesvědčil, je-li káva již upražená. Uslyšel zpěv a rozkatil se: „Já ti dám holcajcaj, ty lumpe! Kvůli zpívání přišel o místo, a nevzal si z toho poučení. Holcajcaj! Takovou ti vrazím...“

Učinil pohyb, jako by chtěl příručího vykrákat za uši. Kamil se skrčil. Avšak otec se opanoval. Proklál syna drtivým pohledem

a odcházel, bruče: „Holcajcaj... já mu dám takový holcajcaj, že na to do smrti nezapomene...”

Syn se zašklebil, a když se otec vzdálil, tichounce zapěl: „Pryč s tyrany a zrádci všemi...”

Příštího dne se příručí rozhodl, že nevstane. Už toho má dost. Otec ho schválně posílá vyřizovat vzkazy, aby jeho modrá zástěra a příštipkované opánky byly všem obyvatelům města na očích.

Z nebe dští šedivý déšť a kapky bubnují na okna. Celý dům je ponořen do mátožného šera. Z okapu rychle a vytrvale kapou kapky. Přišla služka: „Mladý pane, vstanou, musím uklízet.”

„Co je mně po tom?“ odvětil příručí urputně. „Já nevstanu.”

„Milostpaní se bude zlobit.”

Příručí neodpověděl. Služka nerozhodně postála a pak pokrčila rameny.

„Nechce vstávat,” hlásila paní Štědrá svému manželovi.

„Dej mi pokoj!” osopil se obchodník. „Nechci o něm slyšet ani slova...”

Kap, kap, kap... Kolik je asi hodin? To je jedno. Kamil nevstane. Ve vnitřnostech se ozývá hlad. Malátnost mu svázala údy a příručí se kochá pocitem, že slábne a že záhy se z něho život vytratí. Nevstane a nevstane. Za několik dní ho najdou ztuhlého. Na jeho tváři budou čísti výčitku, že umožili mladý, nadějný život. Agent Raboch bude rejdit po městě a všude bude roznášet: Umučili syna. Bůh je musí trestat. Skoupý kupec Kassem si bude zoufat. Patří ti to! Měl jsi být laskav k svému synu, ukrutný starče! Do poslední chvíle svého života budeš se svíjet pod výčtkami svědomí...

Vzal do ruky knihu *Pět neděl v baloně*. Byla roztrhaná a umouněná častým užíváním. Četl: – Na zemi se rozhostila nádherná noc. Kněz usnul pokojnou ochabou. – „Už se z toho nevybere!” zabědoval Joe. „Ubohý mladík! Je mu sotva třicet let!” – „Zhasne nám v náručí!” pravil zoufale doktor. „Dech už tak slabý, slábne mu ještě více a já nejsem s to, abych ho zachránil...”

Kamil odložil knihu, sáhl si na prsa a zadeklamoval: – Můj dech slábne a brzy se skončí má pozemská pouť. Ti zlotřilí bídáci! A ten

důstojný kněz měl ještě tolik sebezapření, že jich litoval, že je omlouval, že jim odpustil! –

Opět přišla služka.

„Tak co, mladej pane, budou vstávat?“

„Smrt je zde, vím to!“ odpověděl příručí. „Nechtež, ať jí pohlížím ve tvář! Smrt, začátek věčných věcí, je pouze koncem vezdejších starostí. Pomozte mi na kolena, bratři, prosím vás za to!“

„Bude oběd...“ počala služebná.

„Ha! vykřikl, povstav s nadlidským úsilím...“ zařval Kamil a hodil po děvčeti knihou.

Služka se zachechtala, a když přišla dolů, hlásila: „Mladý pán nechce vstávat a mluví hlouposti.“

– Snad je nemocen, – znepokojila se paní Štědrá. – To by mně tak ještě scházelo. Komu se pak bude dávat vina? –

K obědu příručí nepřišel. Obchodník chmuřil brvy nad talířem polévky a lovil nudle. Nedojedl, nasadil si čepici a odešel do krámu.

Paní Štědrá lomila rukama: „Co já zkouším! Proč tolik zkouším? Kdy bude tomu konec?“

Konečně se setmělo. Minul dlouhý, předlouhý den. Příručí s pěstmi za hlavou pohlíží ke stropu a zpívá: „Polka byla vždy můj tanec zamilovaný a v kroku bystrém já byl chlapík prohnáný...“

Přerušil zpěv, namáhavě polkl a zamumlal: – Já bych jedl, až bych brečel... –

Dveře cvakly a ve tmě se mihla postava Viktorova. Příručí se zaradoval.

„Neseš?“ uvítal příchozího.

„To víš,“ odvětil bratr a hodil mu na postel několik uzenek.

Příručí lapil pokrm a počal lačně pojídat. Viktor se k němu posadil na pelest, vytáhl z kapsy cigaretový papírek a nasypal naň tabák. Stočil si smotek a bafal. Kamil dojedl a rozveselil se.

„A žes to byl ty, co pomaloval tu pohádkovou knihu?“ optal se bratra.

Viktor si vzpomínal: „Ani nevím. Možné to je.“

„Byls to ty, kluku špatná. Já to vím jistě. A dej mi šluka.“

„Tady máš.“ Viktor podal bratrovi zbytek cigarety a sám se svlékl a vklouzl do postele.

Druhý den vysvitlo slunce, mrak, který trčel nad zasilatelstvím Julia Wachtla, se roztrhl, i ukázaly se kusy modrého nebe. Louže se blyštily a ulicemi zurčely stružky kalné vody, unášejíce smetí. Vrabci rozjařeně na sebe pokřikovali. Lysina pahorku se zaleskla a hory nabyly přesných obrysů.

Slunce stáhlo Kamila z lože. Vstal, oblekl se a šoural se ze schodů dolů. V předsíni zastihl listonoše, který mu doručil psaní. Na obálce byl vytištěn obrázek obchodního domu. Byla to velká, okázalá budova s četnými okny. Před portálem obchodního domu se kupil nepokojný zástup obecnstva; někteří vycházeli, spokojení a veselí, odnášejíce si balíčky. Kamil se zmocnil psaní a uchýlil se s ním do ústraní. Byl rozechvěn a srdce mu trnulo. Četl, že jistá vynikající firma v živém lidnatém městě přijímá jeho služby; očekává, že příručí okamžitě nastoupí místo a hledí s potěšením vstříc dalším zprávám.

Ukryl dopis, vztyčil hlavu a svěsil koutky úst. Vstoupil do kuchyně s důstojnou tváří. Matka bušila paličkou do kusu masa. Služebná loupala brambory. Obě ženy přijaly mladého muže s odmítavou tváří a matka pravila: „Pozdravit by se mohlo, když se ráno vstane.“

Příručí neodpověděl. Nespěchaje svlékl Kassemovy opánky a s okázalou libostí mrštil jimi do výklenku pod kamny. Kočka, jako by čekala na tento okamžik, uvelebila se na přištipkovaných střeivicích, přimhouřila oči a počala příst.

Matka odložila paličku a schovala ruce pod zástěru. S úžasem se zadívala na syna.

„Co to má být?“ otázala se přísně.

Kamil neodpověděl; vstrčil ruce do kapes a začal si pohvizdovat.

„Tady se nepíská. Tady se není na pastvě,“ pokárala ho matka.

Příručí na to tak ani onak a dal se do zpěvu:

*„Já jsem studýroval – ich bin ein Student,
já jsem prubíroval – hab' mich verbrennt –“*

Paní Štědrá vztyčila ruce nad hlavu a pádila do krámu.

„On si zpívá!“ zvěstovala bez dechu.

„On si zpívá...“ šeptala užasle služka.

Obchodník mrštil dýmkou do kouta a řítil se do kuchyně.

*„Holábrdyjada, holábrdá,
holábrdyjada – holcajcaj!“*

hulákal Kamil v jakémisi vytržení.

Otec se mu hnal po uších.

„Já ti dám holcajcaj!“ hýkal. „Kdo ti to dovolil, neřáde? Zapomněls, že jsem ti zakázal tvoje holcajcaj?“

Služka spěchala zavřít všechny dveře, aby ani hlásek nepronikl k sousedům. Matka zaúpěla. Blížila se bouře. Příručí mlčky a s tváří povýšenou podal obchodníkovi dopis. Služka se zastavila u dveří, zvědava, co se bude dít. Matka založila ruce v bok. A obchodník si nasadil skřípec a četl.

Jeho rysy změkly, váčky pod očima zrudly. Stařec potáhl nosem a zamumlal: „Tak, tak... A to se podívejme... Já věděl, že se neztratíš... Hlavu vzhůru, hlavu vzhůru... Děkuji ti, Kamilku. Potěšil jsi starého otce...“

Příručí zanechal psaní v otcových rukou a klusal k holiči. Obchodník se odebral do krámu, aby obsloužil chlapce, který si přál sladkého dřeva. Ukrojil proutek, nevzal od zákazníka peněz, ale pohladil jej po vlasech a přidal mu obrázek.

Kamil se vrátil od holiče, voněl kolínskou vodou a hroty přízrlého knírku byly vztyčené. Spokojeně si třel růžovou tvář. Otec švihl po něm zkoumavým pohledem; zpozoroval na jeho skráních výhonky, připomínající zárodky licousů. Neřekl nic, ačkoli pochopil, že syn manifestuje těmito výhonky svou nezávislost.

Když pak na kostelní věži zaklinkal zvonek a tovární sirény zabečely, oznamující poledne, tu rodina se chystala zasednout za společnou tabuli. Příručí se obřadně usadil vedle otce; i zjevila se

potíž – stůl byl malý. Student prohlásil, že si sedne k psacímu stolu. Obchodník ho zadržel; matka se znepokojila; nedopustí, aby Jarouška odstrkovali. Nato Viktor projevil, že opustí společnou tabuli, aby uvolnil místo. Nikdy! Komu čest, tomu čest. Viktor je dneska někdo. Je rodinnému stolu k ozdobě.

Otec nachmužil obočí, nabral lžící a donesl ji k ústům. Polkl a pravil: „Polévka, matko, je dnes delikátní.“

„A sedni si k nám, maminko,“ velel obchodník, „vidím vás rád všechny pohromadě.“

Matka se vklínila mezi studenta a Viktora. Nesměle zobla do talíře a hned zase vyskočila. Pojídala svůj oběd na cestě mezi kuchyní a jídelnou.

Otec nabíral jídlo a kladl je příručímu na talíř. „Jez, Kamiku,“ pobízel, „máš před sebou vážný úkol. Dlužno se posilnit...“

Příručí se nimral v pokrmu s rozmazleným výrazem světáka, jehož žaludek je příliš kultivovaný. Huhňavě zasténal: „Ani nemám hlad.“

„Copak, copak?“ znepokojil se otec.

„Ještě abys nám onemocněl,“ zabědovala matka, „to by nám tak scházelo...“

„Mně nic není,“ bránil se Kamil.

„My jen tak po domácku...“, omlouvala se matka.

Obchodník zdvihl nůž.

„Tenhle oběd,“ prohlásil, „mohl by jíst císař pán.“

Obchodní příručí byl středem pozornosti; dnes byl zastíněn správcem elektrárny, ba i Jaroslav. Otec chce vědět, co soudí Kamil o francouzském prezidentovi Falièresovi²³; o ruském vojsku; o rakouské zahraniční politice; příručí má rozhodnout, má-li se povolit dovoz srbského dobytka; žádá, aby se příručí vyjádřil o úmyslech císaře Viléma, jenž vyslal křížník Panther do Agadiru.

---

²³ Clément Armand Fallières (1841–1931), francouzský politik a prezident v letech 1906–1913.

Matka stojí u dveří s kastrolem v ruce a střídavě pohlíží z otce na syna. Její tvář praví: – A pořád mluví jen s Kamilem, jako by Jarouška nebylo. To je nějakých štráchů! A Jaroušek by mu to nejlépe vysvětlil. Je to studovaný hoch; co ví Kamil o politice? –

Odchází do kuchyně a tam hubuje pro cosi služku a řinčí nádobím.

Ze zahraniční situace přešel otec na obecnou hospodářskou tíseň a naříkal na špatné obchody. Kamil naslouchal s povýšeným výrazem a řekl, že není divu, když se mu v obchodě nevede. Obchodník, který nejde s duchem času, je odsouzen k zániku.

„Máš vidět takový moderní obchod,“ poučoval otce. „Tam je jako v úle. Telefon zvoní. Listonoši přinášejí telegramy. Záznamní pokladna. Všechno se blyští čistotou. Příručí pobíhají za pultem. Uctívá poklona, čím posloužím? Žádné řeči, jen stručně. Vyprovodíš zákazníka ke dveřím, kompliment, račte opět poctíti náš závod. Všechno musí jít jako na drátku. Šéf je kapitán na palubě. Hlavní věc je organizace.“

„Zcela správně,“ přisvědčil otec pokorně, „vy mladí máte jiný rozum. My staří se už k ničemu nehodíme. Proto jsem vás dal vycvičit, abyste to přivedli dál...“

„A co peněz stálo vaše učení,“ poznamenala matka.

„Jiní stáli ještě víc,“ odporoval Kamil.

„Já nevyčítám, Bůh chraň,“ omlouvala se paní Štědrá, „já jenom pro příklad...“

„Tak ticho, ticho!“ zakročil otec. „Kamil ví, co mluví. Byl ve městě a má z toho pojem.“

„V tomto městě,“ zakončil příručí, „není žádná kultura. Ani společnost a nic. Nelze tu promluvit slovíčka. Nikam se nedá jít. Pustota a hloupý lid.“

„Však se to brzy obrátí,“ těšil ho otec, „odjedeš a zařídiš si život podle svého...“

Odkudsi přiběhla ukoptěná a zježená kočka. Otírala se o obchodníkovu nohu a upozorňovala na sebe žalostným mňoukáním.

„Na, čičí,“ řekl obchodník blahosklonně a hodil jí kost, „ať se máme všichni dobře.“

„Vida, jak ona ví, že je poledne,“ divila se paní Štědrá, „na myši hlavu nemá.“

„Bezcharakterní kočka,“ usoudil obchodník, „však počkej! Já ji naučím myši chytat. Dnes jí to naposledy promíjím...“

Po obědě vydala matka Kamilovi šatstvo. Příručího oči září. Přihlazuje cylindr rukávem, ohmatává látku oděvu, zálibně si pískaje. Každý kousek šatstva oslovuje něžnými názvy. Obouvá si citronové polobotky a mručí: „Botičky, botičky... nebylo vám smutno po pánovi?“

Oblékl se a stanul před zrcadlem; naklání hlavu, hladí si skráně a kroutí přizrzlý knírek. Stahuje koutky úst, aby vyhlížel usedle, seriózně. Navlékl si fialově proužkované manžety a kochá se leskem zlatých sponek. Jeho krk sevřel vysoký, škrobený límec a pod ním se malebně rozkládá hedvábná kravata měnivých barev.

Je mu lehce a slavnostně. Několikrát se prošel po světnici. Široké pepitové kalhoty lichotně plandají kolem lýtek. Otočil se na podpatku a hlučně zazpíval: „O, Schlafcoupé, o, Schlafcoupé, o, wärst du heute mein...“²⁴

Nasadil si cylindr a vzal za kliku.

„Kampak?“ otázal se otec.

„Na procházku,“ odpověděl syn, „trochu na čerstvý vzduch. Podívat se, co je v městě nového.“

„To je dobře,“ schválil otec, „projdi se ve zdraví a přijď v pořádku domů...“

---

²⁴ Kéž bych dnes měl pokoj ve spacím voze... (úryvek z odrhovačky).

Odjezd Kamilův způsobil vzrušení a poplach. Obchodník brousil po příbytku, bručel a hlasitě říhal. Byl tak rozrušen, že cítil nevolnost. Váčky mu pod očima zčervenaly. Matka nabádala syna, aby před odjezdem pojedl polévku.

„Dobrá polévka... dobrá polévka...“ breptala, „dala jsem do ní vajíčko. Jenom jez, máš dlouhou cestu před sebou...“

Avšak příručí odmítl; stále se usmívá a v obličeji má smělý, podnikavý výraz. Přehodil si přes plece zvonovitý raglán, elegantně zamával cylindrem a podal matce ruku.

– Políbit ruku by se patřilo, – myslí si paní Štědrá, a připadlo jí na mysl, jak její nevlastní děti lovily v kávě škraloupky. Nabádala příručího, aby nezapomněl psát; zrudla jí tvář a zafrkala do kapesníku.

Postavila se na práh a zírala za odcházejícím příručím. Otec ho doprovázel k nádraží. Cupal drobnými, opatrnými krůčky, opíraje se o starodávný deštník. Paní Štědré se zdá, že se jeho hlava scvrkla; celá se ztrácela v tvrdém klobouku. Zádá se ohnula a z nich unyle visí vyrudlý penzistický kabát; nohy ve zvarhanělých kalhotách se sotva ohýbají. Zato příručí tančí jako mladá klisna a krouží rákoskou se stříbrným kováním.

Okna v ulici se otvírají a z nich se vyklánějí zvědavé obličeje. Agent Raboch se kmitl a zarejdl po městě, aby vybubnoval novinu, že Štědrých syn odjíždí. Za oknem Rabochova příbytku seděl písař Růžička a klepal na stroji. Zpozoroval příručího, i vyběhl na ulici v pracovním plášti a s tužkou za uchem.

„Tě péro,“ zakřičel a zalomcoval svým přítelem. Starému pánovi vysekl hbitou poklonu: „Já se klaním, pane Štědrý, stále zdraví!“

Pleskl příručího po zádech.

„Vo co de, starej holajzníku?“

„Vo ty ženský kalhoty,“ odpovídá Kamil se smíchem.

Obchodníkovi se nelíbila tato světácká rozmluva. Tahal syna za raglán a nutil ho k spěchu. Příručí se loučil s písařem, který mává rukama a huláká: „Třikrát nazdar, Vršovice jedou!“

Obchodník mružel. Tvář písařova se mu nelíbila. Protivila se mu jeho hbitá, sladká mluva a žluté dlouhé zuby, jež vyčnívaly z úst. Varoval syna před špatnou společností. Avšak příručí bránil svého přítele. Je to hodný, upřímný kluk.

V ulici dr. Aloise Fábery potkali knihkupce Oktávce s loveckou brašnou a s dvojkou, zavěšenou přes plece. Obchodník obnažil pleš a knihkupec pohnul zeleným kloboukem. Notář dr. Tichay, zahalen ve svůj havelok, zvolna se šinul po chodníku. Obchodník smekl, ale notář ho nepostřehl, zabrán do svých myšlenek.

Příručí řekl: „Dávají mi pěkný plat. Ted' se budu pěstít.“

„Zcela správně,“ odpověděl otec, „ale hlavně tento... musíš se držet. Žádné zpívání, žádnou Píseň práce, rozumíš? Jednou budeš svým pánem a také ti nebude vhod, když tví zaměstnanci ti budou dělat revoluci...“

Kamil mávl rukou: „Žádné strachy, já vím, co dělám.“

„No, jen aby...,“ staral se otec.

Po cestě se kmitl profesor Pošusta. Nohy v krátkých kalhotách mladicky upalují. V ruce drží noviny a krátkozraké oči hltají potištěné řádky. Kapsy lodenového kabátu jsou naplněny brožurami.

Obchodník se uctivě poklonil, obrátil se za profesorem a mumlal: „Učený člověk! Samá kniha, samá kniha... Že se mu to čtení vejde do hlavy?“

„To je toho,“ ušklíbl se příručí, „možná, že ani nemá takový plat jako já.“

Otec napomenul syna, aby se nevypínal. Nemá to rád. Profesor je hodnostář a příručí se mu nemůže rovnat. Kamil pokrčil rameny a roztočil rákosku.

Před nádražím potkali dvě opálené, bělovlasé holčičky. Cupaly bosýma nohama v prachu a tvář si zakrývaly širokým lopuchovým

listem. Nesly nosík vzhůru a vážně špulily tvář. Hrály si na velké dámy, které nad hlavou nesou krajkový slunečník.

Lopuchový list vzbudil v příručím představu bahnité řeky, zarostlé devětsilem. I vzpomněl si, jak se před lety koupal v řece za nádražím a jak jednomu chlapci při přenášení šatů na druhý břeh uplavaly kalhoty. Rozřehtal se. Obchodník se zamrzl.

„Čemu se směješ?“

„Já jen tak.“

„Není se čemu smát,“ pokáral ho otec, „nemám rád takové ihihi-ho-hoho... Nepatří se to. Odjíždí do ciziny a směje se. Pak to chce někam přivést...“

„Vždyť já se nesměju, já jenom...“

„Proto!“ Otec se zastavil, aby si oddychl. Pak zahrozil příručím prstem.

„A to ti povídám... Žádné holcájcá... Jsi obchodník, a ne zpěvák. Tohle musí přestat. A tento... žádné licousy... a vůbec, ať neslyším o tobě nic špatného.“

„Nestarej se, tatínku...“

Pohled na nádraží uvedl obchodníka v nepokoj a zimničné rozčilení. Modrý stejnokroj železničních úředníků, tabule s jízdními řády, bedničky s kvetoucí řeřichou, i stahovací okénko pokladny s chladnou, odmítavou tváří za ní uvedly jeho vnitřnosti v neklid. Vzdychal a křečovitě zíval. Zasmušilý a se starostlivým výrazem se procházel po peróně, zatím co si syn kupoval lístek. Na lavici seděl venkovan s pletenou kabelou, ve které byl bochník chleba. Selka hýčkala v náručí dítě a pobrukovala: - Kyškyš - kyškalanda. Žebrák Chleboun, zvaný Majorek, vnesl na nádraží nakyslý zápach svých hadrů. Zastavil se vyčkávavě před chodníkem, smekl klobouk, zažvýkal zapadlými čelistmi a zpod šedozeleného kníru vycházela slova modlitby. Obchodník se odvrátil, pohrabal se v tobolce a podal žebrákovi minci. Nuzák se podívil; stalo se to po prvé, že ho obchodník obdaroval; otevřel ústa a zapomněl žvýkat; pak ukryl troník a šedozelený knír se pohyboval velkou rychlostí.

Vlak vtrhl rázně a bezohledně do nádraží. Nastal pohyb, hluk přirážení dveří a pokřik. Příručí objal otce a ucítil zápach tabáku a staroby. Starcovy tváře se zatřásly jako rosol; něco zabrebtal, ale vtom se mu syn vyvinul z náručí, pára zlostně zasyčela a páky parostroje se daly v pohyb.

* * *

Když pak se setmělo, tu obchodník usedl ke stolu a počal se obírat knihou *Pět neděl v baloně*. Nevydržel čísti, i odstrčil knihu a šátral po skříni, hledaje svazek naučného slovníku. Nechal toho a svlékal se, hekaje a pokašlávaje. Manželka zhasla světlo a po světnici se rozprostřely mrkové stíny, jež vysílala olejová lampička.

Obchodník přimhouřil oči, ale nemohl usnouti, neboť se mu vtíral obraz chladné, nevlídné ciziny, kde vládne spěch, strkání a hartusení; kde se lidé neznají a kde snad ani není lžice vřelé polévky a prostranného lůžka. Převaloval se z boku na bok a vzdychal, vzpomínaje na Kamila: „Ten hoch... ten hoch... V cizině... sám a sám... Kdopak mu poslouží?“

„Nu, však on se neztratí,“ mínila manželka.

Hodiny, nepospíchající, krájely čas na rovné díly.

„Ještě tu mohl nějaký časek pobýt...“ stýskal si obchodník.

„To tak...“ odvětila manželka, „chodit a nic nedělat. Copak se to smí?“

Obchodník neodpověděl; jeho staré srdce bylo naplněno neurčitým smutkem; litoval syna, jehož odnáší povykující vlak do dalekých končin mezi cizí lidi. Pod okny někdo zahvízdal a opilý hlas zaharašil. Paní Štědrá, která se již potácela v dřímotě, se probrala a zabručela: „Ani v noci nedají pokoj...“

Stařec vzdychal, neboť ho znepokojovala svědivá vyrážka.

„Poškrab mne...“ zasténal.

Manželka hnětla mu záda a přitom přemítala: – A co já budu zítra vařit k obědu? Kamil odjel a mohu vzít o půlliberku masa méně... –

Obchodník usnul a manželka se převalila na záda. A ještě, než ji opanoval spánek, řekla si:

- A já vím co. Udělám lívance a všichni budeme mít dost... -

Vzdychla s úlevou: - Ano, tak to udělám... - A usnula.

Po strništích se proháněl čiperný větřík, krajina se rozšířila a hory potemněly. Vesnice na úpatích, lesy stromořadí, silnice a paseky se přiblížily, jako by se zbystřil lidský zrak. Vlaštovky sedaly na telegrafní dráty a rozčileně čířikaly; po strništích se proháněly kozy a děti; bylo cítit příjemný zápach pálené pejšky²⁵.

Toho dne přijelo do okresního města několik vojáků na velocipedech se šikovatelem v čele. Vojáci se rozběhli po obci a popisovali křídou vrata stodol, označující byty pro mužstvo. Okresní město zachvátilo vzrušení: Přijdou vojáci! Děti se s pokřikem rozběhly na hranice města i vrátily se se zvěstí, že uviděly dlouhou, šedou, vlnící se řadu vojska.

V dálce se ozvalo temné víření bubnu. Okna se otvírala a obyvatelé se stavěli podél chodníků. Když pak vojsko vstoupilo do ulic, zaburácel povel; vojáci si chvatně zapínali límce a vyrovnávali řady. Poddůstojníci obíhali čtyřstupy jako ovčáčtí psi svěřené stádo. Unavení a zaprášení vojáci se vzpřímili. Vousatí záložníci pohlíželi do oken a usmívali se na děvčata. Byli pyšní na svou zbroj, císařský kabát i na to, že v jejich čele jede stařícký generál s převislým obočím, bílými kníry a červenými lampasy.

Pohled na řady, na mohutnou masu mladých těl podivně rozněcoval diváky. A když zahřměla hudba, sladce mrazilo po zádech a mnohý stařec se vzepjal a díval se zmužile, bojovně, vzpomínaje na svůj vojenský čas.

Město se proměnilo ve vojenský tábor. Mezi stodolami dýmaly polní kuchyně a před nimi stály řady vojáků s miskami v ruce. Kuchaři, umounění a sebevědomí, třímali sběračku. Ulicemi se vznášel zápach loje, vlhkého dříví a černé kávy. Chlapci se toužebně dívali na lesklé pušky, srovnané do pyramid; psi čenichali kolem kuchyní a rvali se o kosti.

---

²⁵ Pejška – lidově pýřavka, pýř plazivý.

Paní Štědrá poručila služebné, aby umyla chodbu a uklidila nejlepší pokoj v domě. Přišel poručík, zazvonil šavlí a trhavým pohybem se uklonil. Obchodník ho přijal s obnaženou hlavou a s dýmku, připaženou ke švu kalhot. Důstojník mluvil česky, ale protahoval nepřírozeně slabiky a příkře odsekával slova.

Když pak se zešeřilo, tehdy na náměstí hrála hudba a kapelník, ověšený šerpou, taktoval holí. Promenády se zavlnily. A na promenádě na severní straně procházel se generál s dcerami okresního hejtmána. Důstojníci nohou odhazovali šavle a pleskali rukavičkami. Úředníci okresního hejtmanství, soudce a advokát byli příjemně rozjařeni. Na promenádě scházel pouze obvodní lékař. Byl státoprávník a nenáviděl rakouské vojsko. Slečny se rozčileně smály, šťouchaly se do boků, mluvily nápadně hlasitě a počítaly hvězdičky na límcích. Vousatí záložníci se rozběhli po hospodách, slinili inkoustové tužky a psali pohlednice. Služky kvičely u hydrantů a poddůstojníci doráželi na ně obhroublými šprýmy.

Obchodník Štědrý kázal vynést židle před dům. Objevil se pan Raboch a obchodník se na něho povzbudivě usmál. Agent přistoupil a pozdravil, zapomenuv na nepřátelství. Hudebníci foukali do lesklých nástrojů a hráli směsí z vídeňských operet. Obchodník kouřil dýmku a posuzoval vojsko.

„Jeden slavný vojevůdce se vyjádřil...“ řekl, „že kdyby měl pod sebou německou pěchotu, ruské kozáky a rakouské dělostřelectvo, pak že by dobyl celý svět.“

Agent souhlasil, ale hrozil se velkých nákladů, které vyžaduje zbrojení. Daně rostou rok od roku a nejvíce to cítí živnostenský stav.

Obchodník mínil: „Škoda, že tu není náš Kamil. Ten by nám o vojsku všechno pověděl.“ A dal se do rozvlácného vypravování, že příručí před několika lety byl odveden a měl sloužit tři roky. Otec však se obrátil na poslance dr. Aloise Fáberu, a ten vymohl, že Kamil sloužil pouze osm neděl jako doplňovací záložník.

Dodal s úctou: „Velký muž je pan poslanec doktor Fábera. Všechno zmůže. Má nahoře velké slovo!“

Promenády šuměly. Na severní straně se procházeli důstojníci a úředníci. Naproti byla promenáda řemeslníků, příručích a mužstva. Středem náměstí po dlážděné úhlopříčně houpali se izraelité. Měřili důstojníky kosým pohledem a ševalili německy.

Zdeňka, dcera kastelánova, se svou přítelkyní Marií, dcerou kloboučnickovou, obě vystrojeny a nakadeřeny, lovily pohledy důstojníků. Také ony mluvily přehnaně hlasitě a šfouchaly se do boků. Učitel Král a studující Štědrý se snažili s nimi držeti krok. Učitel hlaholil a potřásal lněnou kšticí. Vypravoval slečnám své vojenské zkušenosti. Jednou je nechal důstojník za trest ležet dvě hodiny ve sněhu. Ale slečny ho neposlouchaly a Marie se mu posmívala. Učitel se urazil, a když spatřil známého vojáka, dal se s ním do hovoru.

Studující Jaroslav snažil se na sebe upoutat pozornost.

„Zdeničko,“ říkal, „tys mi chtěla něco říci...“

„Zdeňko, slyšíš?“

„Co je?“ zeptala se dcera kastelánova roztržitě.

„Řekla jsi, abych na tebe počkal a já –“

„Nechte mne,“ odsekla Zdeňka, „já dnes nemám na vás kdy.“

„Ale vždyť –“

„Už jsem řekla a nedotírejte!“

A vzrušeně pobídla svou družku a lapala pohledy důstojníků.

Hudba dohrála a hudebníci se hotovili k odchodu. Seřadili se a knírnatý kapelník dal znamení svou holí. Zazněl buben a hudebníci opouštěli náměstí za zvuků vojenského pochodu. Za nimi běžel zástup kluků, kteří toužili po tom, aby se směli dotknout nástrojů.

Učitel se vypovídal s vojákem a vrátil se k svému příteli. Student stál přimražen na místě, kde ho opustila Zdeňka. Zíral na dlažbu, jako by hledal ztracenou věc, a pohyboval rty.

– Je dobře, velmi dobře... – mumlal. – Poznal jsem vás. Jste omezená bytost a nedovedete se povznést z všedního rmutu. A vždyť je dobře... –

Cítil bolest z pokoření. Mladistvá samolibost byla citlivě zasažena. I počal blouznit, že odjede z tohoto města a že až skončí studia, přivede si do okresního města mladou ženu, pyšné a jemné tváře. Ona ho spatří a bude hořekovat. Chce křísit staré vzpomínky.

- Již je pozdě, slečno, - řekne a odvrátí se od ní.

- Ani ruku mi nepodáte? - vzlyká Zdeňka.

Úslužná obraznost počíná mu kreslit podobu budoucí paní. Je štíhlá, má křehký krok a mluví hlubokým altem. Když se rozveselí, tehdy udělají se jí v očích světlé tečky. Avšak tento obraz připomíná Zdeňku, dceru kastelánovu; i zapudil tento přelud a počíná si budovat nový; avšak podoba budoucí ženy je zahalena v mlhu; nepodařilo se mu odkrýt její tvář...

Učitel uhodl jeho myšlenky a počal ho konejšit. Spílal Zdeňce i Marii, dceři kloboučnickově; a ráznými slovy zavrhl všechny ženy. Potřásaje lněnou kšticí, hlomozil, že žena je žahadlo škorpionovo, brána k nepravostem a nepotřebný tvor. To řekl básník Machar, cituje slova jednoho církevního koncilu. A nejhorší je Marie, dcera kloboučnickova. Dělá ze sebe pokrokovou ženu, ale její otec je známý modlář a vodí procesí do Vamberic. Po dlouhém naléhání vrátila mu jenom dvě knihy a ty jsou plny oslích uší. Je to nestydatost takhle zacházet s cizím majetkem. Rád by věděl, co ženské vidí na těch důstojnících. Vždyť jsou to prázdné nádoby, povrchní šviháci, kteří nevědí, co je to ušlechtilá četba.

Vznětlivá obraznost změnila studenta v generála s převislým obočím a bílým knírem. Přijíždí do okresního města v čele brigády mladých a nadšených vojáků. Tasí třpytnou šavli a jaře velí. Vojáci visí na jeho rtech; zbožňují svého velitele. Ušlechtilý kůň se vzpíná a tančí po zadních nohách. Opodál stojí slečny, samá Zdeňka, tisíce dcer kastelánových, a ty snaží se polapit pohled hrdinného velitele. Avšak generál si jich nevšímá; naučil se opovrhovat ženským pohlavím...

Bloumají po ztichlých ulicích, mezi domy s mrtvými okny, za nimiž dřímají tiší, nevinní obyvatelé, pod tmavou oblohou, na níž třpytná souhvězdí připomínají nerozluštěné nápisy na starých, ze

země vykopaných chrámech. Vyšel obrovský měsíc a posypal lesklým kovovým pískem staré, bachraté domy a rozložitou radnici.

Učitel zdvihl pěst a zaburácel: „A já jsem antimilitarista. Do žaláře půjdu za své přesvědčení. V zatuchlé kobce, spoután řetězy, budu pět píseň svobody. Měli bychom vlastně jít do hospody, zahnat chmury. Spláchnout prach všednosti. Co myslíš, Jardo, stavíme se na jednu?“

Avšak student odmítl a učitel ho doprovodil domů. Jaroslav odemkl vrata a svlékl si boty, aby neprobudil otce. Opatrně se šoural po schodech nahoru. Přikradl se do svého pokoje a spatřil v schumlaných peřinách tvář poručíkovu. Spí s páskou na vousy a s otevřenými ústy. Pokoj se naplnil zápachem brilantiny, pomády a kůže. Po židlích jsou rozvěšeny kusy stejnokroje, šavle a lesklá schránka na patrony. Na stole ležel rozepsaný dopis. Student sáhl po papíru a četl v měsíčním světle slova: „Innig geliebte teuerste Bertha!²⁶ ...“ Na věšáku visí těžká parádní čáka, ozdobená dvojhavým orlem. Jaroslav sňal čáku a podíval se dovnitř. Na podšívce byl přišit štítek s nápisem: Kurt Sepekowsky, Lt. 18. I. R.²⁷ Student si nasadil čáku s onou uctivostí, s jakou se civilista dotýká vojenské výzbroje. Mimoděk vypjal prsa a zatvářil se pyšně; zrcadlo však vrátilo obraz, připomínající komickou figuru divadelního policajta. Důstojník zamlaskal ze spaní; student se nenávistně podíval na kníry pod páskou a mrštil čákou na podlahu.

---

²⁶ Vroucně milovaná nejdražší Berto!

²⁷ Poručík, 18. pěší pluk.

Časně zrána, když se mlha kutálela po svazích a lepila se na stromy, naplnilo se okolí města nepokojem a povykem. Řady vojáků vláčely se po hroudách, bojovníci se tiskli v brázdách jako zajíci, na rozkaz vyskakovali s tváří ostražitou, bojovnou. Důstojníci poklekali v řetězu vojáků, pozorovali kukátkem pohyby nepřítelovy a vykřikovali povely, mávajíce šavlemi. Telefonisté rozvíjeli klubko drátu a ordonance cválaly na koních. Občas zavřeštěla trubka.

Krvavé slunce vyhoupló se nad vrcholy stromů i zdvihl se bystrý větřík. Ozývalo se suché praskání pušek a z ornice vystupovaly obláčky dýmu. Ostře páchlo po spáleném střelném prachu. Na bojiště přibyl vozík markytánův, obtížený pletenci uzenek a soudkem kořalky. Měšťané toho dne záhy opustili lůžka, aby byli přítomni zajímavému divadlu. Roztřesení chladem a nevyspalí, pozorovali vojáky, kteří se krčili za kmeny stromů a za křovisky; dívali se směrem k textilní továrně, jež byla obsazena plukem vojska s bílými páskami. Obyvatelé se rozhovořili o válečném umění; prudce se přeli a dávali svoje názory k lepšímu. Starci připomínali pohnuté chvíle z roku šestašedesátého²⁸. Dostavil se zasilatel Wachtl s agentem Rabochem. Speditér se pochlubil novým fotografickým přístrojem, který objednal v Německu. Chtěl si zhotoviti nějaké snímky z bojiště, avšak jeden důstojník zavřeštěl, že to není dovoleno. Zjevil se i správce Wagenknecht; byl vysloužilý šikovatel a jeho posupný zrak se klouzal po řadách vojínů, jako by se pídil po nepravidelnosti, jež odporuje služebnímu řádu. Agent se dával do hovoru s vojáky a oslovoval je oním bodrým, silným hlasem, jakým se hovoří s dětmi, nedoslýchavými a nechápavými.

„Tak co, vojáčku, jaká je menáž?“

„Mináž ujde,“ zachraptěl vousatý pěšák.

---

²⁸ 1866 – bitva u Hradce Králové, rozhodující střetnutí prusko-rakouské války, v němž bylo Rakousko poraženo.

„Hlavní je jíst a pít, co?“ dorážel agent žertovně.

„Copak vo to,“ odpovídal vousatý.

Agent mu podal hrst cigaret. „Tady máte, vojáčku, na přilepšenou,“ povídal. „Jsem zdejší obchodník Raboch. Co mám, rád dám. Víím, co je to vojna.“ Voják poděkoval a zastrčil dárek za okraj čapky. V modřínovém háji zarepetil ukrytý kulomet. Přicválal důstojník na koni a něco horlivě pokřikoval.

Ozval se povel. „Feuer einstellen!²⁹“

Vojáci opakovali: „Feuer einstellen!“

„Aufsatz normal!³⁰“

V bitevní řadě se zavlnilo: „Aufsatz normal!“

„Auf!“

Bojovníci se zdvihli a utíkali dopředu. Padali k zemi a tiskli se k hroudám. Znovu zarehtal kulomet a za továrnou se vyvalil kotouč dýmu. Po chvíli se ozvala mocná rána z děla. Diváci se zachvěli a zacpávali si uši.

„No tohle...“

„Být to tak doopravdy, to bychom vypadali.“

„Z našeho města by nezůstal kámen na kameni.“

„Nedejž bože...“

Agent je konejšil: „Žádný strach, lidičky! Dokud je starý mocnář živ, tak se nic takového nemůže stát.“ Ozval se hlas pochybnosti: „Copak on... Ale jeho rádcové...“

Znovu bylo slyšet povely, vojáci vyskakovali a řítili se dopředu. Hornista zatroubil k šturmu. Vojáci nasadili bodla. Řetěz bojovníků se srazil v hustý šik a v první řadě se zavlnil žlutočervený prapor s císařským orlem.

- Tútata - tútata ramtaramtamta! - vřeštěla trubka. - Hurá! - křičeli bojovníci. Textilní továrna se vzdala.

Potom složili vojáci pušky do pyramid a odpočívali. Starý generál zařval: „Die Herren Offiziere, Offiziersaspiranten, die

---

²⁹ Palbu stav!

³⁰ Hledí do základní polohy!

Unterroffiziere und die Einjährigen zu mir!³¹“ Kolem velitele se vytvořil kruh.

Markytán naléval sklenky kořalky, jeho žena prodávala uzenky a krájela chléb. Telefonisté snímali vidlicemi drát ze stromů a navíjeli jej na cívky. Měšťané horlivě rozkládali a ženy pištěly. Vojáci se tvářili hrdě a odmítavě. Polní kuchyně dýmaly a odulí kuchaři rozdělávali polévku.

Odpoledne se vojsko seřadilo na náměstí do pochodového útvaru. Důstojník na koni s tasenou šavlí vykřikl rozkaz. Velitelé setnin odpověděli mu jako ozvěna. Řady strnuly a obličeje vojáků zkameněly. Zaburácely bubny a zařinčely plechové nástroje.

Brrr – bum, bum...

Řady se pohnuly, vojáci vypjali hrud' a pochodovali parádním krokem. Obličeje ztvrdly, ale oči se rozzářily nadšením. Generál s bílými kníry seděl na koni; chmuřil přísně brvy, ale ústa pod knírem se usmívala. Kýval hlavou a říkal: „Besser, besser, meine Kinder... lepší, lepší, kluci!“

Vojáci natahovali nohy a rázně našlapovali na dlažbu.

Měli radost, že jejich dědek je spokojen, a pyšnili se před civilisty svou zbrojí i tím, že jim velí skvělý generál se zlatým límcem a červenými lampasy.

Potom se velitel dotkl štítku čapky a řekl důstojníkům: „Ich danke Ihnen, meine Herren. Lassen Sie die Mannschaft ruhen.“³² Pobídl koně a odcválal. A v řadách vojska se ozývalo: „Abgeblasen!“³³ Vojáci si rozpínali blůzy a zapalovali dýmky.

Vojsko opouštělo okresní město. Vojáci se dívali do oken, kynuli rukama a pokřikovali: „Sbohem, krásné české děvy!“ Někde v předních řadách se ozval předzpěvák: „Ráz – dva! Infanterie...“

---

³¹ Páni důstojníci, důstojníčtí čekatelé, poddůstojníci a jednoroční dobrovolníci, ke mně!

³² Děkuji vám, pánové. Dejte mužstvu odpočinek.

³³ Odtroubeno!

Vojáci junácky pošinuli čapku na stranu a sta mladých hlasů vpadlo:

*„... chrabrá armáda,
ta už mnoho vytrpěla pro císaře pána.
Raz – dva!
Pro císaře pána a jeho rodinu,
ta musela vybojovat Hercegovinu.“*

Přišel podzim, stříbrný, naříkavý podzim, listí se proměnilo v bronz, stromy zrezivěly jako staré obruče a tloukly holými větvemi. Vítr šelestil v křoví a honil po náměstí suché listí. Často se zatmělo nad zasilatelstvím Julia Wachtla a posupný mrak cedil sychravý déšť na ožebračenou zemi.

Do okresního města se přihrkaly žebříňáky a v nich seděli studentíci, vykrmení buchtami. Kolem vozů se nahrnuly ženy a ujímaly se chlapců a jejich kufříků. Venkované se loučili se svými dětmi, někteří hlučeli hartusivým hlasem, aby zastřeli pohnutí, jiní slzeli do svislých knírů a znamenali budoucí studenty křížkem. Paní bytné podávaly otcům ruce a slibovaly jim, že se budou o jejich děti starat jako o vlastní, že je budou držet v čistotě a pořádku a nebudou šetřit na jídle.

Potom se konal před knihkupectvím pana Oktávce trh na knihy. Studenti nabízeli svým mladším kolegům Herodota, Ovidia, Ilias, zašpiněné a pomalované dějiny, algebru i zakázané překlady s vytrhanými listy.

Prodavači i kupující rozkládali rukama, smlouvali a hlučeli. Potom se v gymnazijní kapli sloužilo *Veni sancte*³⁴ a profesorský sbor, mezi ním i profesor Pošusta, se oděl v černý šosatý kabát.

Domácnost obchodníka Štědrého zachvátil nepokoj. Již předešlého dne pobíhala paní Štědrá kolem plotny a nahlížela do trouby. Pekla bábovku, zázvorové a mandlové rohlíčky. Obchodník povadl, kýval hlavou a vzdychal. Poskakoval neobratně kolem syna Jaroslava a bez příčiny, se starostlivým výrazem, mu oprašoval záda a uhlazoval šosy. Bylo na něm vidět, že by rád navázal rozmluvu, ale nevěděl, jak do toho. Matka z kuchyně vysílala k studentovi nabádaivé pohledy: – Promluv s tatínkem... – Studentovi je líto otce, trápí ho pohled na žlutý knír a mušku pod dolním rtem a buclaté,

---

³⁴ *Veni sancte* – slavnostní mše, za které kněz zpívá „*Veni sancte Spiritus,*“ tj. „Přiď, Duchu svatý.“

vodnatelné ruce. Vidí, že otec chátrá a že bude mu brzy zemřít; on však asi o tom nic neví a zaměstnává se malichernými starostmi. Nemyslí na smrt, ale s rozkoší srká polévku a ocucává kostičky. Pronásleduje plácačkou mouchy a tváří se při tom lstivě, chytrácky. V krámě obsluhuje zákazníky a posmívá se vesničanům.

Student promluvil s hrdlem sevřeným: „Počasí se nám horší,“ a otec vděčně opáčil: „Copak je to platné, vždyť máme podzim.“ Zvenčí přiběhla kočka se zablácenými tlapkami. Obchodník se na ni osopil: „Šic, potvoro! Nebudeš-li chytat myši, musíš mi z domu!“ Kočka se polekala a shrbila hřbet. Obchodník si jí však nevšímal, a kočka vyhledala výklenek pod kamny a spokojeně ulehla na Kasemovy opánky.

Studentovi je teskno při pomyšlení, že opouští starý dům, klenutý jako pivovar a chladný jako bazilika. Dům se zasklenou pavlačí, kde se pije psí víno, pokoje, kde vládne ustavičné šero, sešlou, vykotlanou jívou nad páchnoucí žumpou; svoji světnici, kde na stropě je vymalován modrý vodopád a myslivec, jenž míří na jelena; gobelínové obrazy, které vyšívala nebožka matka. Má lítost, že odchází z okresního města, kde zanechává bachraté, pokojné domy, rozšafnou radnici s městským znakem, gymnázium a kostel, zasilatelství Julia Wachtla, lékárnu a notáře dr. Tichaye v upjatém haveloku... Rád by tesknil i po Zdeňce, dceři kastelánově. Říká si: – Miloval jsem ji a ona mne zradila... – Avšak její obraz se nezdrží v těkavé mysli, která dychtí po hlavním městě. Odjíždí na vysoké učení.

Otec ho uchopil za límec rukávu a ze soustředěné tváře je zjevné, že by rád něco řekl, ale nemůže si vzpomenout. Vraští čelo a breptá: „Počkej, počkej, co jsem jenom...“ Potom rozjasnil líc a dětským hlasem odříkává naivní básničku:

*„Já jsem velký pán.
Mně je pět let a půl.
Tu si vezme otcův kabát a hůl
a jde ven, jako pán jsa vystrojen...“*

Stařec se rozesmál chrčivým smíchem a pravil: „Pamatuješ se? Tuhle báseň jsem ti říkal, když jsi byl malý špunt. A ty ses vždycky zlobil...”

Matka vyšla z kuchyně a připomněla: „Já se na to dobře pamatuji. On byl tenkrát po nemoci a byl hrozně nervózní. Moc jsem se na tebe zlobila, žes ho škádlil. – Nech ho, povídám, když to nemá rád. Ty nemáš rozum. Nevidíš, jak je slabý?”

„Ovšem,” odpovídá obchodník, „tenkrát nám chytil líh. Mohli jsme vyhořet. Pamatuješ?”

„Jestli se pamatuju! Bylo to velké leknutí. Já jsem ti vždycky říkala, abys nechodil do skladiště s dýmkou. Ale ono se může mluvit pořád a ty musíš mít pořád dýmku v ústech. S tebou není žádné pořizení...”

Cinkl zvonek. Obchodník šel do krámu a bylo slyšet, jak odříkává:

*„Ať se lidé stavují
a s panáčkem žertují.”*

Do krámu vstoupil vesničan s modrýma, spravedlivýma očima. Obchodník ho uvítal pokřikem: „Á, pan Izidor Doležal! Co nám nese pan Izidor Doležal?”

„Nejsem Izidor Doležal,” odpovídal vesničan pokojně, „jmenuji se Šabata. A dostanu půl kila fermeže.”

Obchodník odvážil zboží a řekl vyčítavě: „Pročpak vy, sedláci, necháte pořád pršet?”

„My to neděláme,” odvětil venkovan, „za to můžete vy, měšťáci. Máte u Pánaboha větší slovo. Sedlák je moc malý pán.”

Při obědě byl obchodník rozčilen; ruka se mu chvěla, nedonesl lžici k ústům a bryndal polévku po vestě. Ustavičně mluvil o pokroku věd; najednou začal vykládat o tom, že jistý učenec vynalezl takový nerost, který se vlastní silou udrží ve vzduchu; zapletl se do výkladu, pomátl se vlastními slovy a umkl.

Matka jako v mrákotách a po paměti nosila jídlo na stůl. Vzdychala a kradmo si utírala nos. Jenom Viktor byl klidný

a rozvážně žvýkal pokrm čtverhrannými zuby a vytíral omáčku střídkou chleba.

Otec chválil studenta, že se rozhodl pro právnickou fakultu. Vystuduje a bude z něho advokát. Lidé si ho budou vážit a odlesk té vážnosti padne na otce.

„Až přijedeš do Prahy,“ nabádal syna, „vyhledej pana doktora Fáberu, našeho poslance. Je to člověk učený a moudrý. On ti půjde na ruku.“

„To snad nemůže být,“ namítla matka, „aby Jaroušek pana poslance obtěžoval. Byla bych nerada, kdyby snad Jarouška odbyl...“

„Mlč, matko,“ děl obchodník pevně, „to se ještě nestalo, aby poslanec dr. Alois Fábera rodáka odbyl. Jen poslechni, Jaroslave, já ti radím dobře. Třeba něco nepochopíš, podle knihy je to jinak a v praxi je to jinak, a tehdy beze všeho zaklepej u pana poslance. On ti to vysvětlí. Je to vyhlášený doktor, věhlasný advokát. Každý o něm mluví s úctou...“

Paní Štědrá chce syna vyprovodit k nádraží. Nabízí se, že mu ponese kufr. Nedovolí, aby student sám vlekl zavazadlo; je sláb a ještě by se mu mohlo „něco... něco... ve vnitřnostech... přetrhnout,“ paní Štědrá se křečovitě rozeštkala.

Student se horlivě bránil. Hanbil se při představě, že by malá, tlustá žena s dojemným drdůlkem v týle kráčela vedle něho a opatrovala mu kufr. Lidé by se za nimi ohlíželi a hoši by se mu smáli, že je mamínčin mazánek.

„Nikoli, matko,“ děl obchodník, „já sám... Vyprovodil jsem Kamila, vyprovodím i Jaroslava. Jen buď bez starosti, my dva už to pořídíme. Ty zatím sed' v krámu. A zavazadlo mu ponese Kristýna...“

A oblékl si penzistský kabát.

Večer rozžehl obchodník lampu, posadil se ke stolu a rozevřel knihu *Pět neděl v baloně*.

Četl: „Ti barbaři! Což, usmrtí-li ho ještě v noci?“

„To není pravděpodobno, přátelé,“ odpověděl doktor, „tito divocí národové usmrcují zajatce za bílého dne; potřebují slunce!“

„Což, abych použil noci a spustil se k tomu nešťastníkovi?“

„Půjdu s vámi, pane Dicku!“

Paní Štědrá zavzlykala.

Obchodník sňal skřípec a odvrátil se od knihy. Viděl, že se manželce kutálejí po tvářích veliké slzy.

„Co to je, matko?“ pravil vyčítavě. „Co si to tak bereš? Jiní dojeli a on, dá Bůh, také v pořádku dojede.“

„Jiní, jiní...“ lkala paní Štědrá, „ale Jaroušek... to je úplné dítě... každému věří a zlí lidé ho budou šidit...“

„Co by ho šidili? A nebreč,“ zlobil se manžel, „já to nemám rád!“

Paní Štědrá si olizovala slzy a štkala: „Já... já jsem mu upekla bábovku... dobrou bábovku... docela nic mně neslehla... a on... on jí ani neužije...“

„Co by neužil – pořád! Takové řeči nemůžu poslouchat.“

„On nabídne kvartýrské a ona si ukrojí...“

„Tak si ukrojí, co na tom?“

„Co na tom... jak hloupě mluvíš. Neznáš kvartýrské... Taková bába si ukrojí jednou – polovička pryč... dlábne po druhé – bábovka jaká byla...? A Jarouškovi zbudou drobečky...“

Obchodník vstal, aby se přesvědčil, jsou-li dveře dobře uzavřeny. Potom ulehl a bručel: „Každý mi tu brečí a dělá mně hlavu...“ Umlkl, neboť ho v nose zaštípalý slzy.

Země ztuhla a vzduch stál nehybně jako sloup. Krajina oněměla, jenom hejna chamtivých vran s drsným pokřikem se snášela do brázd, aby se pídila po potravě. Lysina pahorku, čnicího za zasilatelstvím Julia Wachtla, vybledla. Speditérští koně odfrkávali a vypouštěli z nozder hustou páru. Zasilatel se ustrojil do polokožíšku a jeho mohutný hlas se ozýval na dvoře.

Jitro malátně vstávalo z chuchvalců mlh. Na pavučinách visely korálky zmrzlé rosy. Na obloze rudě zářilo slunce, z komínů bachratých stavení stoupal modrý dým přímo k nebi, obyvatelé přidávali do kroku a den brzy pohasínal.

Minulou neděli se vdávala Zdeňka, dcera kastelánova. Brala si pana Peciána, poštovního správce ve výslužbě. Varhany slavně burácely, když se svatební průvod ubíral do kostela. Vchod do chrámu zaujal žebrák Chleboun, zvaný Majorek, a na druhé straně stála Hladká Ančka; dvě bédné karyatidy zdobily průčelí kostela.

Žebrákovy tváře, zarostlé plesnivým strništěm, se nadýmaly a splaskaly; Hladká Ančka třásla zvadlou hlavou na tenkém krku. Přižejbroval se také zpustlý sládek Vokoun. Tlustoch se špinavým límcem, promáčklym tvrdým kloboukem se cpal do dveří chrámu, stavěl se na špičky, aby zahlídl slepenýma očkama nevěstu.

Chleboun se na něho obořil: „Co sem lezeš? Tady není tvoje místo. My tu stojíme od starodávna.“

Pokládal již sládka za žebráka a odháněl od chrámových vrat konkurenci. Tlustý sládek schlípl, hloupě se usmál a odplízl se.

Nevěsta, bílá jako sníh, pod rozmarýnovým vínkem kráčela zaklíněna do svého ženicha, který, rudý štěstím, s knírem černě nabarveným, krácel zpřímá, neohýbaje dřevěný trup. Žebrák Chleboun upřel krhavý zrak na splývavý závoj; šedo zelený knír se dal v pohyb a pod ním se tvořila slova: – Tak, přece jenom pomohlo, že zdvihli sukně a nasekali... nasekali na holou... Zdravé to bylo, zdravé... –

Věděl, že u kastelánů byly bouřlivé výstupy. Kastelán hrozil dceři bitím, nebude-li po jeho. Zdeňka zase vyhrožovala, že uteče z domova, než by šla za panem Peciánem. Nakonec však se pokorila.

Svatebčané kráčeli po červeném běhounu k oltáři, kde je očekával starý kněz s bílou kudrnatou hlavou. Ženy si utíraly oči; dojíká je každý obřad, ale nyní jsou tím více dojaty, ježto vědí, že za touto svatbou je smutný román. A právě tento smutný román závidí Zdeňce její družky; smutná svatba více povznáší než veselá. Jenom prostý lid strojí bujaré veselky, při nichž se vyvádí a bouří. A slečny očima hltají obličej nevěstin, jenž je tak průzračný a neskutečný jako zmrzlý květ na okně.

A z kůru se dívá na svatební obřad holič Sedmidubský, první mezi zpěváky. Jeho tváře planou a oči se potáhly mlhou. Nevídí svatbu, ale svůj vlastní pohřeb. Tam před oltářem stojí vysoký katafalk, pokrytý černým sukem. Kolem rakve hoří čtyři svíce a čtyři muži s bílými rukavicemi a obnaženými kordy stojí čestnou stráž.

- Svatba je krásná, ale pohřeb je krásnější... - šeptá. - Až umřu, vystrojím vám, moji spoluobčané, takové divadlo, že na mne nezapomenete a stále budete žehnat mojí památce... -

Ženich řekl své ano, vzpřímil se a narovnal si skřípec. Kněz se táže nevěsty. V chrámě se rozprostřelo dusné ticho. Nevěsta zašeptala a všichni si oddychlí. Nastal pohyb. Penzionovaný poštovník shovívavě pozoruje, jak nevěsta jde z ruky do ruky.

Zámeckému kastelánovi se chvěje brada. Agent Raboch v černém úboru, se zarudlými tvářemi, kmitá potměšilýma očkama a hlídá každou podrobnost. Je přítomen i knihkupec Oktávec, notář dr. Tichay, jehož básnickou mysl velmi rozechvívají svatební obřady. Dostavil se také zasilatel Wachtl, aby byl svědkem štěstí svého přítele. Je slavnostně naladěný a jeho tlustý knír trčí vzhůru.

Kůr andělsky zaklokotal svatební píseň a změtí hlasů prodírá se zastřený tenor holiče Sedmidubského; šplhá se stále výše a výše, až

se dotkne gotické klenby. Nezpívá svatební píseň, ale jeho duše pěje žalozpěv nad svým umrlým tělem. Svatebčané vycházejí z chrámu, ale holič vidí smuteční hosty. Bílý závoj nevěstin se proměnil v černý závoj jeho vdovy. Růžové kytice v rukou družiček se mu jeví jako věnce z bobkového listí. Provází průvod až na hřbitov a sám dbá o to, aby spolky kráčely v pravidelných řadách a aby pořádek ničím nebyl porušen. Holič se rozdělí v několik osob; a všichni ti holiči, opásaní šerpami, třímají planoucí pochodně. Jeho duše se přidruží k štkající vdově, kterou podpírají příbuzní; i bude dávat bedlivý pozor na to, jestli zdrcená vdova bude se chtít vrhnout do hrobu za svým chotěm...

Před chrámem nastala tlačence. Svatebčané nasedají do kočáru a loučí se s přáteli. Žebráci natahují ruce. Chleboun žvýká bezzubými čelistmi. Šilhá po nevěstě a mumlá: – Tak ono přece... přece pomohlo napomenutí otcovské... do lesa se studentem se nesmí, ale k oltáři s ženichem... tak je to v pořádku... to já chválím... –

Hladká Ančka kývá hlavou a brebtá: – Dejte taky, páni, dejte taky, páni... – Prostáček Hynek je okouzlen tou slávou a mačká v ruce čepici. Jenom Maryčka Půjč! hledí sverepě. Mezi davem se opět objevil zpustlý sládek Vokoun. Drze mrká slepenýma očkama, ukazuje nemytou tvář s modrými podlitinami a chce skotačit pro obveselení obecenstva. Tu však se vynořil správce Wagenknecht, který brousí před kostelem a pátrá po nepořádcích. Správce skočil po Vokounovi, popadl nečesance za límec a vyvlekl jej ze zástupu.

„Já ti dám, špinhauzníku!“ hýkal. „Nezakázal jsem ti, abys lezl před kostel? Zmaluju tě tak, že tě vlastní matka nepozná, špindíro jeden špindířská!“

Nešťastný cestovatel huhňal: „Podarujte, pane správce, Abdula Hamida pěťáčkem... Abdul Hamid vypije na vaši počest jednoho panáka.“

Avšak Wagenknecht zatočil tlustŕochem okolo osy, ukázal mu pěst a zavrčel: „Já ti dám pěťák, hadrlumpe... takovou ti dám, že

uslyšíš andělíčky zpívat. Moc jste se mi tu rozmohli, trhání, já vás spořádám!“

Zařičel, zadupal a zamával sukovicí. Odulý Vokoun se polekal a zmizel.

Na zasilatelství Julia Wachtla ronila zasmušilá nebesa sychravý déšť, smíšený se sněhem, země rozbředlá a bláto se lepilo na nohy lidí a dobytčí paznehty. Obyvatelé se tlačili ke kamnům a vzdychali, že se spotřebuje mnoho paliva. Ráno zvonil mrazík jako stříbrný zvonek, ale pak opět začal poletovat vlhký sníh. Bílou korou polepil střechu okresního hejtmanství, na věži radnice utvořil čepičku a pole zavalil závějemi.

V ten čas přišel do krámu obchodníka Štědrého listonoš v modré pláštěnce a podal mu dopis se slovy: „Tak tady nesu to velké překvapení, já se klaním!“

Obchodník roztrhl obálku a dal se do čtení. Manželka se postavila za ním a nahlížela do listu. Pan Štědrý se utrl: „Nekoukej mi přes rameno, víš, že to nemám rád.“ Paní Štědrá vzdychla a odešla do kuchyně.

Syn Kamil psal: – Moji milí! Předem přijměte srdečný pozdrav se stálou vzpomínkou, co pořád děláte a jak se máte. Já se mám prvotřídně... –

Zde otec zavrtěl nespokojeně hlavou a mružel: – Prvotřídně... Prvotřídně... kde jenom nabral taková slova? –

– Promiňte, že jsem již dávno nepsal, ale jsem tak zaměstnán, že nevím, kde mně hlava stojí. Není to také maličkost býti obchodvedoucím firmy Weissbarth a synové. Je to prvotřídní... –

Otec svraštil obočí.

– ... prvotřídní obchodní dům, lukrativní závod, firma to známa v tu- i cizozemsku. V tom obchodě jde to jako v úlu, rozkazy létají sem a tam, lidé přicházejí a všichni se obracejí pouze na mne... –

Obchodník pokynul pochvalně hlavou: – To je kluk! Ten se ve světě neztratí. Vždycky jsem to říkal. –

Četl dále: – Drahý tatínku, píšeš mi, zdali bych nemohl v našem závodě umístit toho pána, co je příbuzný pana Rabocha, ono by to šlo, mám tu velké slovo, ale je-li ten pán ochoten pod mým velením

pilně pracovat? U mě by neměl žádnou protekci ani extravuřty, neb jsem ve službě ostrý. Já nikomu nepovolím a pan šéf mne za to chválí... -

Obchodník si pohladil knír.

- V našem městě je ustavičný ruch a život, zejména m.³⁵ tatínek by vyvaloval oči, kdyby spatřil zdejší obchody. Poznal by, že obchod nelze vést jako za starodávna, svět kvapí mílovými kroky kupředu a m. tatínek by se uvolil ve svém obchodě zavést dalekosáhlé reformy... -

- Dalekosáhlé... - zavrčel obchodník, - šmok! Podivín! Já ta slova nemám rád! Se mnou s ničím dalekosáhlým nepočítej. Já to přivedl dost daleko. Uvidím, kam to přivedeš ty. -

- Mám četné společenské závazky a jsem na roztrhání, - píše obchodní příručí, - zdejší dámy jsou apartní a vzdělané. Kultura je na výši. Jsem zván do primissima rodin. Kolikrát nevím, kde bych měl být dříve. Mnohá slečna si myslí, že obchodvedoucí firmy Weissbarth a synové by nebyla špatná partie. -

Otec Štědrý se zasmušil. Kroutil si mušku pod dolním rtem a děl k sobě: - Jen ty... tento... s těmi apartními dámami pomalu! Primissima rodiny... tohle se mi nechce líbit... ještě do něčeho přijdeš... -

- Jsem zdrav a doufám, že u vás je tentýž pád. Přijměte ještě jednou mnoho pozdravů, jakož i pozdrav m. bratrovi Viktorovi i m. bratrovi Jaroslavovi. Velmi mě těší, že se dal na práva, jenom ať se pilně učí a vyhýbá se špatné společnosti. Příležitostně mu pošlu něco na přilepšenou... -

- Hodný hoch, jen co je pravda, - liboval si obchodník.

- ... taktéž všechny známé mi pozdravujte a přijměte ruky políbení od Vašeho věrného syna Kamila. -

Podpis byl ozdoben mnohými kudrlinkami a pod ním bylo napsáno: - Douška: V příštím dopise Vám sdělím zajímavou novinu, která Vás asi velmi překvapí. -

---

³⁵ M. - obchodnická zkratka pro „milý“.

Když obchodník dočetl, zavolal manželku a podal jí dopis. Utřela si ruce o zástěru a chopila se psaní.

Přelétla zrakem řádky a pak řekla pochvalně: „Krásné psaní poslal!“

Zamyslíla se a připojila: „Ale co míní tou zajímavou novinkou?“

„Nevím,“ odvětil obchodník.

Oba chvíli přemítali.

Najednou paní Štědrá vzkřikla: „Snad nechce přijet na návštěvu?“

„Možná,“ připustil obchodník.

„Aby tak... aby zase jako tenkrát...“

„To ne. Vyloučeno. Vždyť píše, že páni jsou s ním spokojeni. Ale na svátky chce asi přijet...“

„Jak by to bylo možné?“ zabědovala matka. „Vždyť já nejsem na nic připravena!“

A běžela na dvorek, aby ohmatala husu. Přiběhla a zvěstovala: „Husa má sotva čtyři kila. Tak vidíš, že to není možné!“

„Vždyť nehoří,“ upokojil ji obchodník.

Toho dne při obědě obchodník obzvláště chmuřil obočí nad talířem polévky. Usrkl se lžice a pravil: „Polévka je dnes, maminko, pro labužníky.“ Paní Štědrá radostně zazářila a odpověděla: „Už jsem si myslela, že pro maso nebudu posílat k řezníku Císařovi, ale co je to platné, on jednoho nejlépe obslouží.“

Obchodník oživil, brada se mu leskla tukem a jevil náklonnost k rozpravě. Zasypával svého syna dotazy, co soudí o veřejných záležitostech, a chtěl znát jeho stanovisko k politické situaci. Správce elektrárny odpovídal neochotně; cosi hučel a skláněl kulatou, krátce ostříhanou hlavu nad talířem, žvýkal s chutí a pravidelně jako stroj.

- A přece je to nevzdělaný člověk, - říkal si stařec nespokojeně, zíraje na Viktorovy zkornatělé dlaně. - Kdyby tu byl Kamil, tehdy by měl člověk s kým si pohovořit... ale tenhle... Nemá vzdělání, nemá způsoby. Proč ho udělali správcem, bůh suď... -

„Pojď se mnou odpoledne do hospody,“ nabídl synovi, „musíš se trochu ukázat mezi lidmi.“

„Nemůžu,“ zasípěl Viktor, „mám dneska sraz s kamarádama.“

„Sraz s kamarádama...“ opáčil obchodník s úšklebkem, „znám tvoje kamarády... To bude zase harmonika a zpívání, co?“

„Taky,“ odpověděl syn stručně.

Obchodník se zasmušil, ale neříkal nic. Po obědě požádal manželku, aby mu podala sváteční kabát. Oblíkl se, nasadil si tvrdý klobouk a vybral se z domu.

V restauraci Národního domu seděli občané pod zarámovaným diplomem Ústřední matice školské, kouřili doutníky a převalovali v ústech denní příhody. Tuhý mrazík ukoval pospolitost; křesťané pili pivo a izraelité černou kávu.

Také obchodník si poručil černou kávu a vytáhl z kapsy synův dopis a dal jej kolovati. Obyvatelé četli dopis mladého Štědrého, kývali hlavou a pronášeli hlasitou chválu.

„Krásně píše pan syn,“ řekl pan Raboch.

Bledý kastelán, lékárník i knihkupec připojili se k tomuto mínění.

Obchodník opatrně složil psaní do obálky a děl: „Moji hoši mají vesměs krásné písmo. To je po mně. Já mám totiž vypsanou ruku. Jenom náš student škrábe hrozně.“

„Toť se ví – pan doktor,“ zasmál se agent Raboch, „doktoři všichni škrábou.“

Položil obchodníkovi ruku na rameno a pravil: „Vy i já... my jsme to přivedli daleko a nemáme školy jako ti mladí...“

Oné noci byli obyvatelé okresního města nenadále vyrušeni ze spánku. Z chrámové věže bilo kovové srdce zvonu na poplach. Obyvatelé shazovali ze sebe peřiny a zažihali světlo. Zvon na věži bouřil stále naléhavěji a k jeho hlasu se připojil jedovatý svist tovární sirény. Po ulicích dusaly kroky a bylo viděti některé obyvatele, kteří se zapínají v prudkém poklusu. Rudá záře roztrhla temnotu a uprostřed noci způsobila svítání. Zasilatel Wachtl v hasičské uniformě zastavoval se před domy, na nichž byla upevněna červenobílá tabulka s nápisem *Zde se hlásí požár*, a břeskně troubil poplašný signál.

Zástup lidí kvačil k ostrovu, jež vytvořila líná, lhostejná řeka. Na střeše žlutého domku stál ohnivý sloup. Okna byla jasně osvětlena a za nimi hučel plamen jako stroj. Zasilatel Wachtl, velitel hasičů, pobíhal kolem místa neštěstí a harašil rozkazy. Jemu k pomoci přiskočil správce Wagenknecht. Mávaje nad hlavou sukovitou holí, kázal lidu, aby utvořil řetěz a nepřiblížoval se k požáru.

S řinčením přijela stříkačka. Hasiči nasadili hadice a občané zaujali místa u pák. Bledý kastelán, agent Raboch, učitel Král, poštovník Pecian, knihkupec Oktávec stáli vedle sebe a pohybovali pákou. V prsou všeho lidu vzklíčilo nadšení a obětavost. Jenom notář dr. Tichay stál opodál, zahalen v havelok, a s kloboukem vtištěným do čela. Trčel bez hnutí, pozoruje úchvatné divadlo, a na nehybnou postavu padal odlesk plamenů. V jeho básnické mysli se nejasně chvěly verše, popisující požár.

Hasiči, stojíce na žebříku, chrlili proudy vody do hořícího stavení. Střecha se odchýlila a obnažila zčernalé trámoví. Voda se s praskotem spojovala s plameny. Oheň štítivě odpuzoval vodu a hněvivě vypouštěl sloupy jisker, které dohasínaly v sežehnuté trávě.

Kolem požářiště se bezradně potácel pan Facalít. Lomil rukama a pokřikoval cosi dětským hláskem. Byl oděn v dlouhý kabát

a hedvábnou vestu. Na hlavě mu seděla podivná čtverhranná čepice. Avšak kalhoty si ve zmatku zapomněl a nyní zmateně pobíhal, ztrácje plyšové pantofle. Obyvatelé se nepamatovali, že by někdy spatřili pana Facalíta mimo žlutý domek, kde žil jako plž v ulitě. Nyní byl obrazem měkkýše bez skořápky a mnozí se tázali: – Co bude s panem Facalítem? Kde bude bydlet pan Facalít? Kdo jej vezme pod krov? Kdo mu dá nocleh a kdo ho nasytí, ubožáka, tak krutě postiženého neštěstím? –

Hasiči vnikali odvážně do hořícího stavení a vynášeli věci, aby je uchránili před zkázou. Na jasně osvětleném prostranství před hořícím stavením spatřili obyvatelé orchestrion, obraz ženy s tučným, růžovým poprsím v těžkém zlatém rámcí, kořenáč s papírovou palmou, několik lahví, rozházené nádoby, stoly a židličky...

Obyvatelé vytrvale pumpovali, zasilatel, začerněný v obličeji a s rozcuchaným knírem, vykřikoval rozkazy a voda praskala i syčela pára. Plyšový mužík zoufale bědoval, že je uvnitř slečna a že nechce opustit hořící stavení. Četnický strážmistr odvážně vlezl do okna a po chvíli viděli občané, jak v náručí vynáší dívku v košili a s rozcuchaným úcesem. Četník měl začouzený obličej a ožehlé obočí. Shromážděný lid propukl v jásot a provolával slávu hrdinnému zachránci. Slečna ječela a zmítala se v jeho náručí. Z jejího křiku bylo možno seznati, že si ve stavení zapomněla památník a že nechce oželeť svůj poklad. Avšak strážmistr ji hrubě posadil na zem a rozkřikl se: „Tady zůstaneš! Ať se mi nehneš s místa!“ Byl rozezlen, protože se mu holka zaryla nehty do tváře.

Potom se zhroutil zčernalý krov a do výše vyrazil sloup jisker. Počalo svítati. Obyvatelé se vraceli do svých příbytků unaveni, ale příjemně rozjařeni, odnášejíce v záhybech svých oděvů štiplavý zápach čoudu. Živě rozmlouvali o pohromě, která postihla pana Facalíta, i starali se o to, je-li pojištěn a neuvrhne-li jej požár do zkázy. Smáli se při vzpomínce na to, jak četník vynášel z hořícího domu košilatou slečnu; strkali si vzájemně nosy k uším a šeptali chrčice a odplivující.

Druhého dne putovali obyvatelé k místu neštěstí. Zádumčivě se dívali na trosky přívětivého žlutého domku. Z hostince *Na rybárně* zbyly pouze ohořelé zdi; občané slabikovali nápis *Káva – čaj – čokoláda – víno*. Návěští *Rychlé občerstvení* nedalo se přečísti; bylo pokryto sazemi.

Na místo neštěstí se dostavil pan Pecián s bledým kastelánem, i agent Raboch, jehož doprovázel lékárník. Nehnutě, s obličejí kamennými zírali na obraz nahé ženy, který se jim válel u nohou. Barvotisk byl začerněn a zlacený rám porouchán. Spatřili také orchestrion, jehož mlhavé sklo bylo roztříštěno. Občané sklonili hlavy. Nikdo z nich nepromluvil. Ale všichni dumali o tom, že v přístroji se už nerozsvítí a že labuť, pohybujíc křídly, se nepřiblíží k mytologické ženě. Skříň nespustí již řízný vojenský pochod ani kolébavý valčík... Bylo jim divné, že vidí orchestrion povalovati se na pustém prostranství mezi střepy a rozptýleným nábytkem, pošlapaným neohranými botami hasičů... Kdo poskytne orchestrionu přístřeší? Orchestrion přece nemůže být v prostém, občanském příbytku. Spraví porouchaný stroj dovedná ruka? Bude zase pohánět svou hudbou krev k rychlejšímu koloběhu? Pohlédli na sebe, těžce vzdychli a přešlapovali, obírajíce se truchlivými myšlenkami. Mezi ohořelým trámovým náhle vyšlehl plamének. Penzionovaný správce pošty spatřil plyšový památník. Plameny čiperně obracely listy. Pan Pecián se sklonil a četl: – Až jednou se octneš v cizině, ó nezapomeň na vlast svoji... – Listy se ohýbaly a černaly. Nápis zčervenál a posléze zbledl; list se rozpadl; avšak z popela vystoupilo čitelné písmo a poštovník slabikoval: – V upomínku vepsal Arnošt Sezima, žák třetí třídy měšťanské školy... –

Také venkované z okolních dědin navštívili požářiště. Byli smutní, že jejich velocipedy už nebudou státí opřeny o zeď žlutého domku a že návštěvou této místnosti nebude zahajován výroční trh. Zasilatel Wachtl zaháněl lelující zvědavce. Byl hrdý a pánovitě se rozkřikoval, neboť byl si vědom toho, že je velitelem požáru a že jemu patří žároviště. Mezi obecnstvem se objevil také žebrák

Chleboun. Postál nad rozbitým orchestrionem, pohybuje šedozeleným knírem. Zasilatel se na něho rozkřikl: „Tady nemáš co dělat. Jenom překážíš, holoto!“ Žebrák se pohnul a odcházel vzpřímený, maje krhavé oči upřeny rovně před sebe. Na dřevěné lávce se obrátil; naposledy pohlédl na zpusť domku a jeho ústa mumlala: – Sám jseš holota. Bývals tu... já to vím... Já nesměl, ale vy jo... A teď máte taky utrum... Pánbůh se nemoh' dívat na to, jak vyvádíte, a poručil ohni, aby zrušil peleš lotrovskou... –

Přiblížily se vánoční svátky, bylo blátivo a sychravo; jenom hory zbělely a pahorek, čnící nad zasilatelstvím Julia Wachtla, dýchal hustou mlhu. Na okresním městě leželo kalné nebe, nevlídné jako strop starého skladiště, ověšený pavučinami; i bylo tak nízké, že by je hospodyně dosáhla smetákem.

Ve městě se rozšířila zpráva, že mladá paní Peciánová uprchla svému manželovi a žije nyní v Praze. Tuto zvěst přinesl agent Raboch. Osvěžen zajímavou novinou vířil agent po městě, postával s babami na rozích a dychtivě rozmlouval, těkal po ulicích, vnikal do domácností s oním poselstvím, rozjařen a rozpálen nahlížel do hospod. Omládl a jeho potutelná očka se kmitala jako rtuťové kuličky. Kastelán bloudil po zámeckých chodbách se hřbetem ohnutým pod tíží hanby a jeho obličej zšedl. Vyhýbal se lidem, prudce rozkládal rukama a vedl dlouhé samomluvy. Zato penzionovaný poštovník nosil okázale svůj žal na veřejnosti a jeho tvář mluvila: – Já to věděl. Tady máte tu moderní výchovu... –

V onen čas došel obchodníka Štědrého dopis. Když psaní roztrhl, vypadla z něho podobenka. Obraz ukazoval mladou ženu úzké, pravidelné tváře, sedící na vycpaném koni. Shlížela s úsměvem na příručího Kamila, který držel otěže. Příručí byl oděn v kožích s bobrovým límcem, na hlavě mu seděl klobouk v podobě přilby a nohy mu vězely v bílých kamaších.

V obličejí měl výraz překvapení, jako by někdo znenadání vedle něho prudce uhodil do kovové desky. Kuň stál pod košatými stromy. V pozadí bylo vidět jakýsi řecký chrám s dórskými sloupy a za ním se vlnilo moře.

K fotografii byl přiložen dopis. Příručí psal: – Moji milí! Posílám Vám podobenku své nevěsty, jakož i svoji. Doufám, že se Vám táž zalíbí... –

– Pro pána! – zamumlal obchodník, – no, tohle... – Kamil píše, že jeho nevěsta se nazývá Klára. Je to dcera tamějšího obchodníka

zbožím krátkým a galanterním. Obchodní dům je prvotřídní a nevěstě se dostalo primissima vychování. Je obou zemských jazyků mocná, vyzná se i ve francouzštině a jeví velkou náklonnost k hudbě.

„Matko!“ zavřeštěl obchodník.

„Co je?“ ozvalo se z kuchyně.

„Nech všeho a pojď sem!“

Paní Štědrá nařídila služce, aby hlídala kypící mléko, a vběhla do krámu.

Obchodník četl: „Její rodiče vzali přes mě informaci, a když se dověděli, že mám ty nejlepší reference, dali svůj souhlas. Ostatní ústně. Co je doma nového? Doufám, že moje psaní Vás zastihne v nejlepším zdraví, což je i u mne ten pád.“

K dopisu bylo připsáno ženským písmem: „Ač neznáma, zasílám Vám tímto srdečný pozdrav a těším se na shledání. Vaše Kláři Weinsteinová.“

Obchodník složil psaní a sňal skřípec.

„Co tomu říkáš?“ tázal se.

Paní Štědrá se chopila psaní, aby je přečetla ještě jednou.

„Píše,“ poznamenala, „že nevěsta je muzikální. Jenom jestli se vyzná v domácnosti? Takové nedovedou vzít vařečku do ruky...“

Obchodníka se zmocnilo rozčilení, které přešlo na celý dům. Chytil se za srdce a bědoval: „Tohle je na mne moc. Nechte mne na pokoji! Jsem starý člověk. On vyvede nějakou hloupost, já ho znám...“

Opět se zadíval na fotografii a shledal, že příručího tvář zdobí licousy jako dláta.

„Vidíš! Vidíš!“ vyváděl. „Dal si narůst pejzy, ačkoli jsem mu to zakázal. Přijde mně domů na krk, já to vím, já to vím...“

Zdvihl se poplach, i bylo slyšet bouchání dveřmi. Paní Štědrá vyběhla na dvůr, aby ohmatala husu.

„Jsem velmi, velmi rozčilen,“ vzdychal obchodník, „kdo mne z toho vyvede?“

„Upokoj se, starý,“ konejšila jej manželka, „všechno se obrátí k dobrému. Ale to se divím, že to přišlo tak najednou. Pořád nic a z čista jasna taková zpráva.“

Mrzela se: „Nemohl už dříve poslat pár řádek? Aby se vědělo, co a jak. Husa ovšem má dobrých šest kilo, to by bylo to nejmenší... Ale psát by se slušelo. Snad bychom si to zasloužili. Oni jsou všichni takoví tajní a jeden neví, na čem je...“

Manžel neustával vzdychat a bez jakékoli souvislosti počal vypravovat o svých utrpeních, která zažil jako učeďník.

„To bylo... víš...,“ brebtl, „to nebylo jako dnes... Bylo mně čtrnáct let a principál mě poslal pro mléko. On vedl všechno, také kůže, kořalku a všechno pro domácnost. – Skoč, povídá, pro mléko... – Dvě hodiny jsem musel jít... Mráz byl hrozný a já myslil, že mně ruce upadnou. Plakal jsem zimou... to se ví... čtrnáctiletý chlapec... Copak oni vědí... Žili si doma v bavlnce... Pak si sedne a napíše: Posílám vám podobenku své nevěsty... Ne aby se zeptal: Tatínku, maminko, tohle a tohle, co tomu říkáte...? Měl jsem omrzlé ruce, a když jsem se vrátil, dal mně pán pohlavek...“

Paní Štědrá ho pohladila.

„No, tatínku... snad se to k dobrému obrátí.“ Stařec se rozveselil.

„Možná, že máš pravdu,“ breptal, „píše, že je z dobrého domu. A jmenuje se Klárka. Kamil není hloupý, ví, co smí a co ne...“

Převalilo se několik dní a přiblížil se silvestr a okresní město se chystalo oslavit tento svátek nezřízeným veselím. Z divadelního sálu Národního domu odstranili sedadla a nanесли stoly. Dělníci zdobili stěny chvojím, propleteným stuhami v národních barvách. Přišli hudebníci a zaujali místo pod jevištěm. A když nadešel večer, tu se davy lidí valily k Národnímu domu. Nakadeřené dámy v pelerínkách a svátečně oděni páni, všichni naladěni k šprýmům. U vchodu stál správce Wagenknecht a kontroloval vstupenky. Jedině tento muž byl vážný a pochmurný. Sbíraje vstupenky, šlehl po každém návštěvníkovi posupným zrakem.

V ten čas holič Sedmidubský ležel, rozpálen horečkou a zmítaje se křečovitým kašlem; slastně vítal smrt, která ťukala na okno a kostnatým prstem ukazovala směrem k svatému kopci, kde odpočívají místní mrtví. Avšak holič vstal. Silvestrovský program byl by chudý bez něho, oblíbeného komika. Měli ho všichni rádi a holič je nechtěl zarmoutit.

Společnost hlučela, zvonily příbory; sám restauratér pomáhal, hbitě se otáčel, klaněl se do čtyř světových stran a peskoval pomocníky. Páni kynuli sklenicemi piva a zdravili se s přimhouřeným okem.

Agent Raboch nevydržel na místě; stále se vrtěl, poskakoval, rejdl a nastavoval uši; pobíhaje od stolu ke stolu, trousil své žerty. Mezi obecnstvem spatřil svého písaře, jenž, nakadeřený a vyžehlený, seděl s několika slečnami. Agent se nezdržel a zařval přes celý sál:

„Růžička!“

Písař vyskočil se svislýma rukama.

„Rozkaz, pane šéf?“

„Všechno v pořádku?“

„Prosím, ano, pane šéf!“

Agent se pyšně rozhlédl jako majitel dobře vycvičeného psa, jenž ukázal své umění.

Také penzionovaný poštovník se dostavil a jeho příchod vzbudil šumot. Hlavy se nakláněly k sobě a jazyky se zavrtěly. Obyvatelé okresního města odsuzovali lehkomyšlný čin Zdeňky, dcery kastelánovy, manželky penzionovaného správce pošty.

– Špatná ženská, – usuzovali.

– Zahodila své štěstí. –

– Mohla sedět, kde byla, – říkali zkušenější lidé. – Co jí chybělo? Měla své živobytí a klid. Pan Pecián se v ní viděl. Jiná by stokrát denně Bohu děkovala. –

– To je ta moderní výchova, – vzdychaly starší dámy. – Bylo tohle dříve? –

Okresní město zavrhnulo dceru kastelánovu.

Poštovník Pecián seděl vzpřímen jako zajíc v brázdě a na jeho tváři zkameněl ironický úšklebek. Rozhlížel se kolem, obracel se celým trupem; a jeho ironický úsměv říkal: – Ubozí! Vy netušíte, že moji manželku Zdeňku unesl zavilý nepřítel, skřítek Sanhédřin, bůh hanby, lži a zrady... Podzemní shromáždění světového Židovstva se rozhodlo roztržiti mé rodinné štěstí. Já však se nedám zlomit a odhalím tajné pikle. –

Hudebníci ladili nástroje. Obecnost se dívala na oponu, na níž byly velmi pestrými a určitými barvami vymalovány výjevy ze života starých Slovanů. Jeden Slovan v úboru havíře právě vylézal z jámy s rozsvíceným kahanem. Na okraji opony ořezával vinař révový keř. Buclaté děcko se snažilo dosáhnouti hroznu. Malíř s velkou rozhodností vymaloval pahorek, na němž tančily dívky, oděné v jemné řízy, kolem hliněné modly. Stařec s načechraným vousem hrál jim k tomu na varyto³⁶. Byly to důkladné obrazy; malíř nevynechal žádnou podrobnost.

---

³⁶ Varyto – fiktivní staročeský hudební nástroj na způsob harfy (zmiňovaný v Rukopise královédvorském).

Opona se zavlnila i zhlaslo světlo. Obecenstvo utichlo. Potom na jeviště vběhl holič Sedmidubský v úboru venkovského chasníka, s červeně nalíčenými tvářemi a s velkým nosem. Na jeho hlavu se snesla prška potlesku, jako když náhle vyletí holubi. Orchester vyčkal, až se obecenstvo uklidní, a pak spustil laškovnou melodii.

Komik přistoupil až k rampě a zazpíval:

*„Copak, je to, hele, hele,
na Škvárovně se to mele,
muzika hrá do umdlení,
dnes je tam posvícení.
Panskej kočí s představenou
do kola se také ženou,
Matěj s Mářou jsou tu taky,
už zouvají dřeváky...”*

Obecenstvo zabouřilo. Diváci se zmítali škytavým smíchem. Ozývaly se hlasy obdivu. Copak náš Sedmidubský, říkali hrdě. I na velké scéně by sklidil slávu. Agent Raboch se naklonil k sousedovi a říkal mu, že slyšel, jak i poslanec dr. Alois Fábera se pobavil holičovým uměním. Soused kýval, nespouštěje zraků z jeviště. Jenom penzionovaný správce pošty seděl vzpřímen s tváří zkamenělou. Ironický úsměv neopouštěl jeho rty. Zasilatel Wachtl seděl vedle něho a snažil se rozptýlit přítelův smutek. Ustavičně mu posluhoval; tu mu nabídl doutník, přisunul popelník a podával sklenici. Avšak poštovník přijímal tyto služby s odmítavým výrazem a neodkládal hrdý smutek.

Holič zanotoval refrén:

*„Když ten rumrejch začne,
dveře nestačej,
oknama to lítá,
Mates facky chytá,
muzikanti spustěj třeba po třetí,
za chvilku se zase dále baletí...”*

Komik křepčil po jevišti s výrazem přihlouplého venkovana, tleskal do dlaní a výskal:

*„Juch! Juch! A znova zase v kolo,
tradadá v kolo, tradadá v kolo,
zahrajte nám sólo, tradadá, sólo...”*

Zabouřil potlesk a herec se slastně tetelil jako pod horkou sprchou, zíral do ztemnělého jeviště, jež se zmítalo radostným smíchem, a šeptal si: – Jak mne mají rádi... Ti všichni půjdou na můj pohřeb... Tohle, moji milí, není žádné divadlo... Můj pohřeb, to bude divadlo, uvidíte, přátelé... –

Holiče vystřídala jistá slečna, která s citem a velmi dovedně zapěla píseň *Na císařské louce stojí řada topolů*... Za této písni řinčely sklenice a diváci zažíhali doutníky. Slečna sklídila odměřený potlesk a vzdálila se s vzdorovitou tváří. Potom zahráli aktovku, jejíž obsah byl, že nějaký městský hejsek s nakroucenými kníry obtěžoval dívku, o níž se domníval, že je pouhá služka. Potom se dověděl, že to byla bohatá mlynářovic dcerka, která milovala švarného myslivce. Hejsek dostal bití a naříkal lámanou němčinou. Opona spadla.

Obecenstvo se dívalo na hodinky. Blížila se dvanáctá hodina.

V tu dobu slezl obchodník Štědrý z lůžka, opatrně tápal ve tmě, aby neprobudil manželku. Nahmatal vypínač a rozsvítil. Potom kramařil ve špíži, vytáhl láhev, nalil si do sklenice vína a nepohnutě stál. Když pak na kostelní věži bilo dvanáct, tehdy stařec zdvihl sklenici a pořouchlý úsměv utvořil kolem jeho očí vějířky vrásek.

Stařec počal: – Vítám tě, nový roku. Dej Bůh, ať je to všechno lepší. Aby náš Kamil udělal dobrou partii a všechno bylo v pořádku... Aby náš Viktor přestal se toulat po hospodách a nehrál na harmoniku... Aby tedy už dostal rozum a choval se, jak se na jeho stav sluší... –

Hodiny na věži doznívaly.

- Tak, tak..., brumlal obchodník, - a našemu Jarouškovi dej všechno štěstí. Aby při zkouškách obstál. No, a aby brzy přijel s tatínkem si pohovořit... -

Stařec se zamyslel.

- A mojí manželce dej spokojenost. Ona pro sebe nic nechce. Je ráda, když jiní mají všeho dost. Mnoho se natarala, ať už si jednou pořádně odpočne... -

Opět se zarazil a pak dodal:

- A co já? Jenom zdraví, zdraví... -

Zhasl a vplížil se do lůžka.

A v sále Národního domu zhasla světla. Tmou se nesly úderů na cimbál. Jeden, dva, tři... Dvanáctá odbila, starý rok se loučil. Hudba hrála smuteční pochod.

Pak se zase rozsvítilo, sklenice se vztyčily, někteří páni si padli kolem krku a jali se líbat, jiní vylezli na stoly a zazpívali: „Mnoga ljeta, mnoga ljeta, mnoga ljeta, živio!“

Hudba zahrála veselý pochod. Najednou se ozval hlučný smích. Dámy začaly poděšeně pištět. Z jeviště pustili do sálu růžové selátko, ozdobené věncem. Pod krkem mělo tabulku s nápisem

- 1914 -

Sklenice se srazily. Lidé zahlaholili: „Pryč se starým rokem. Ať žije nový rok!“

„Ať žije! Ten starý nám nic dobrého nepřinesl. Ať je nový šťastnější.“

„Nu, uvidíme, co dobrého nám přinese.“

Potom číšníci vynesli stoly a lidé se dali do tance.

Nad zasílatelstvím Julia Wachtla se roztrhla mračna a ukázal se kus modrého nebe. Slunce shlíželo se v loužích, z okapů crčela voda, vrabci se oddávali nakvašeným rozmluvám a často se rvali za pačesy. Sníh potemněl a zvětšel jako stará tvář; a pod tuhou kůrou sněhovou zurčely praménky. Na dvoře zápolil zasílatel s automobilem značky Daimler. Byl to rozložitý vůz, podobný kočáru. Wachtl, zrudlý v tváři, točil klikou; zástup lidí stál kolem a nešetřil uštěpačnými poznámkami. Tu v hloučku nastalo vlnění a Viktor, syn obchodníka Štědrého, klestil si lokty cestu, volaje: „Pusťte mne, ať se na to podívám!“

Viktor vlezl pod vůz, zase vylezl, nadzvedl kryt motoru, dotýkal se hbitýma rukama stroje a náhle v stroji něco zavrčelo jako ve vnitřnostech zlobivého psa, vůz se roztrásl jako v zimnici a Viktor sedl k volantů a za jásotu diváků vyjel ze vrat.

A ostrov, jež vytvořila líná, lhostejná řeka, ožil; hemžili se tam zedníci; stavěli lešení, mísili vápno a kladli cihlu na cihlu; ozýval se tam bodrý a obhroublý pokřik. Kolem staveniště pobíhal pan Facalít a pištěl tenounkým hláskem. Na hlavě měl naraženu kudrnatou čepici, kolem krku šátek, vatičku v uších, na rukou nátepníčky a nohy vězely v galoších. Mužík stavěl na místě neštěstí nový hostinec. Bude tak útulný jako žluté stavení, zničené požárem? Bude nové doupě hříchu uctivé k měšťanům, kteří sem putovali po dřevěné lávce, zahaleni v pláštěnky?

Někdy se stává, že večery jsou vlahé, neboť surový mráz vyčerpал svou zběsilost a oslábl. Tehdy se na náměstí zavlíní promenády. Na severní straně se procházejí úředníci, soudci i obvodní lékař; naproti povykují řemeslníci a piští slečny. A uprostřed po dlážděné úhlopříčně pohybují se spoluobčané izraelského vyznání. Nic neporuší toto rozdělení, nikdo neodstraní starobylé obyčeje.

Obchodník Štědrý stále zápolí s kupcem Zoufalým, jenž vyzdobil svou výkladní skříň pohyblivou figurkou a vymýšlel si nová, sladká slova, aby přilákal zákazníky. Avšak obchodník Štědrý pořád se vysmívá neohrabaným vesničanům, kteří znenáhla přecházejí k nepříteli, aby se nalokali sladkých zdvořilostí. Krám obchodníka Štědrého pustne; avšak je stále odhodlán nezavřít dříve, dokud tak neučiní jeho konkurent.

V lékárně U milosrdného bratra sešla se známá společnost. Seděli kolem pultu, zahaleni v pláštěnky, a srkali rosolku, kterou jim naléval zarudlý, přívětivý lékárník. Agent Raboch přinesl zvěst, že Zdeňka, dcera kastelánova, žije v Praze s jedním malířem. Jeden jeho známý ji potkal a oslovil ji, chtěje vědět, co a jak. Ona však se k němu nehlásila.

Penzionovaný poštovník ponuře mlčel, ale bledý kastelán zakvílel: „Málo jsem ji trestal. Měl jsem ji bít vším, co by mně přišlo pod ruku, až by se mi pod nohama válela.“

„To se dějí věci!“ prohodil agent s uspokojením. Pociťoval sladké mrazení, kdykoli uslyšel o nehodě bližního. Potom začal vypravovat, že dávno věděl o všem, zejména o tom, že se Zdeňka schází se studentem Štědrým a že dělají spolu nedovolené věci. Nemluvil o tom, protože ze zásady si nevšímá cizích záležitostí.

„No tohle!“ vzdychal kastelán a spínal ruce.

Zasílatel Wachtl vstoupil do lékárny a principál mu podal skleničku likéru. Zasílatel se napil a pak vytáhl z kapsy umělecký měsíčník a ukázal svým přátelům reprodukci obrazu.

Obraz se skládal z barevných skvrn a tlustých čar; a pod ním bylo napsáno: – Raymond Matějka: Žena v koupeli. Olej.

Páni se zahleděli na obraz. Zasílatel vyčkávavě založil ruce na zádech. Počaly se ozývat výkřiky.

„Je to ona,“ prohlásil lékárník.

„Podoba by tu byla,“ zjistil agent. Byl rozjařen pohledem na nahé boky a oblá stehna. Očka se mu rozehrála. Avšak zakrýval své uspokojení líčeným rozhořčením.

Také penzionovaný správce pošty poznal v Ženě v koupeli svou nevěrnou manželku.

„Ta hanba, hanba...“ zasténal bledý kastelán.

„Tady to máme!“ zvolal pan Pecían a v jeho hlase zaznělo hořké vítězství. „Nevěstka! Padlá žena! Nestydí se svou nahotu dávat do novin!“

Volal na malíře i uprchlou ženu úřady, četníky, policii.

„Nechci ji znát!“ vzkřikl kastelán Vepřek a připojil strašnou kletbu: „Nesmí mně na pohřeb!“

Zasílatel se omluvil, nechal umělecký měsíčník na pultě a vzdálil se. Společnost znovu se zahloubala do obrazu. Nelíbil se jim. Postrádali v něm výstižnosti. Přáli si, aby ňadra byla oblejší a nahota růžovější. Zejména agent želel toho, že klín Ženy v koupeli se rozplýval v nejasném stínu.

„Hudlařina!“ usoudil s opovržením.

Lékárník chtěl znát onoho blázna, jenž by byl ochoten onen obraz koupit.

Pan Pecían ani ve svém žalném ponížení nezapomněl na své nauky. Zaskřípěl, že ona mazanice je příznakem dnešních myšlenkových proudů. Mluvil o spiklencích, kteří si vzali za úkol kazit společnost písmem i obrazem. Nejprve budou porušeny mravy a pak se začne bortit společenský řád. Všechno to se děje před zraky úřadů, které jsou slepé. Nechť prohlédnou strážci veřejné bezpečnosti! Syčel a umělý chrup se mu viklal. Jeho rysy zhrubly a oči zdivočely, když si vzpomněl na mudrce sionské. Ano, Sanhédrin, zavilý nepřítel křesťanstva, to je, jenž vydal rozkaz otrávití vkus moderním uměním. A ten malíř je bezvládným nástrojem v rukou podzemního spiknutí.

Přátelé viseli na rtech učeného muže. Ano, ano, tak je to... Lékárník znova naplnil sklínky likérem a penzionovaný poštovník pravil: „Škoda, že pan Wachtl odešel. Já bych se ho byl přímo na to zeptal. Ale on by nic neřekl. Marná věc! Nesmí prozradit žádnou tajnost. Ví, že by jej stihla pomsta. Skončil by strašnou smrtí...“

Upil ze sklínky a znova začal ševelit o falešném evangeliu, křivém učení a šalebném umění, které má obloudit křesťanský lid.

„Vzali nám Rukopisy,“ skřípěl, „prohlásili starobylou památku za podvrh. A místo toho nám dávají mazanice. Jen počkejte! Všeho do času... Přijde archanděl s ohnivým mečem a zažene zlé demony...“

Do lékárny vstoupil žebrák Chleboun, zvaný Majorek. Zastavil se pokorně u dveří a zapadlé čelisti zažvýkaly slova modlitby.

„Aj, Majorek!“ uvítal jej lékárník. „Tak co, Majorku, máš už nevěstu?“

„Nevěstu bych, milostpane, ještě neměl,“ zabreptal žebrák.

Lékárník se rozřehtal a podal mu peníz.

Chleboun přijal milodar, zažvýkal a pod šedozeleň knírem se rodila slova: – Však, kdyby mně pánbůh podaroval ženou, já bych ji nepustil. Nenechal bych ji uprchnout jako pan Pecían. Ba ne, já nejsem tak hloupý... Do truhly bych ji zavřel, do truhly... Zdvíhal bych víko, díval se na ni a hladil bych ji, pořád bych ji hladil, po tělíčku, po nožičkách... Já bych si ji považoval... A kdybych slyšel, že přichází správce Wagenknecht, přirazil bych víko, sedl bych si na truhlu a koukal jako nic. On by mně ji ukradl, on chce všechno schlamstnout, ale já jsem chytrý... Ale chytrým Hospodin ženu nedá, jenom hlupákům, hlupákům, jako je pan Pecían. –

Ještě na ulici broukal: – Hlupáci, hlupáci... V posteli mají ženu a chodí k děvkám... A jeden nemá nic. Pro žebráky na světě nic nezbylo... –

* * *

Po čase se umělecký měsíčník octl v městské čítárně v deskách, označených nápisem Zlatá Praha. Brzy byl časopis zašpiněn častým ohmatáváním. Na zadních stránkách měsíčníku byl vytištěn Futuristický manifest spisovatele Marinettiho.

Hlásáme, že krása světa se obohatila novou krásou – krásou rychlosti!

Chceme hlásati válku, jedinou hygienu světa!

Patriotismus, militarismus, ničivé gesto anarchisty!

Krásné vraždící myšlenky!

K těmto břeskným výkřikům bylo připsáno inkoustovou tužkou: „Bože, já rád piju. Arnošt Španihel.“ Někdo zase obkreslil ňadra Dámy v koupeli, aby jim dodal přesných obrysů. Jiný zase pečlivě vystínoval klín, jenž se ztrácel v mlhavém stínu. Brzy byl sešit tak počmárán necudnými poznámkami, že kustod městské čítárny profesor Pošusta jej odstranil. Místo něho octlo se v deskách, označených nápisem Zlatá Praha, první číslo časopisu Mlynářský obzor, jež zaslala administrace na ukázkou.

Nesměle se vkrádalo jaro do bran okresního města. Vítr se s povykem přihnal z hor a dováděl na náměstí. Po ulici se kutálely klobouky a za nimi dýchavičně klusali otlí pání. Kaštanové pupence se masně třpytily. Mech na omšelých střechách se světle zazelenal a na smetištích rozkvetly chudobky a rmen. Stará jíva na dvoře obchodníka Štědrého se ověsila něžnými jehnědami. Nad páchnoucí žumpou tančily mouchy masařky a jejich smaltová tělíčka se blyštla jako jiskry. Na dvoře zasilatele Wachtla vybuchely chumáče kopřiv a z lysiny pahorku, čnicího nad koňskými stájemí, slezl sníh.

Přiblížily se Velikonoce a holič Sedmidubský povstal z lože. Stával mezi korálkovým závěsem, jenž zastíral vchod do oficíny, mhouřil bolestně oči před dotěrnými paprsky omládlého slunce a divil se, že je dosud živ. Hoši hráli hazardní hru o vajíčka. Jeden držel pomalované vejce v pěsti a druhý se snažil mrštiti penízem tak, aby se zasekl do skořápky. Podařilo-li se mu to, pak bylo vejce jeho. Jinak přišel o sázku.

Ulicemi okresního města hrčela drožka. Na kozlíku seděl kočí, jehož obličej připomínal čerstvě vycíděný měděný kotel. Záclony v oknech se pohybovaly, lidé se vykláněli, aby viděli, koho kočár veze. Agent Raboch vyletěl z příbytku jako střela. Zakroužil po městě, vpadal do hospod a postával s babami na rozích. Jeho obličej byl obzvláště zarudlý a oči mu hrály. Všude musil zvěstovat, že Kamil, syn obchodníka Štědrého, si přivezl mladou manželku. Věděl, čí je dcera mladá paní, z jakého je domu, ba dokonce i vyšmejdil, kolik přinesla svému muži věna.

Za drožkou klusal žebrák Chleboun, zvaný Majorek. Zastavil se opodál, aby viděl, jak Kamil pomáhá své manželce z kočáru. Šlo to ztěžka; měla příliš úzké sukně a nemohla dosáhnout nožkou na stupátko; mladý muž ji nesl v náručí a postavil na zem.

V domě obchodníka Štědrého bouchaly dveře a dusaly spěšné kroky. V starém domě zavířila smršť. Obchodník s manželkou vyšli na práh, aby uvítali novomanžele. Kamil objal svého otce. Obchodník jej políbil zvadlými rty a potom poodstoupil, aby prozkoumal zevnějšek svého syna. Co uviděl, uspokojilo ho jen zčásti. Obličej Kamilův zdobily licousy, které dosahovaly až k dolní čelisti. Obchodník se poněkud zamračil; licousy hleděly na něho vyzývavě: – Máte něco proti nám? Mluvte! No, proto... – Hlavu mladého muže kryl šedý, tvrdý klobouk; a když smekl, tu objevila se skoro holá lebka. Knír byl přistřižen po anglicku, tvář byla bledá, zvadlá.

Kamil představil svou manželku. Nevěsta se sklonila a políbila ruku paní Štědré i svému tchánovi. Obchodník upadl v rozpaky a zacupital na místě. Paní Štědrá se zarděla nad tou poctou a pomyslela si: – Je vidět, že je dobře vedená. –

Obchodník si mnul ruce a brebtlal: „Tak jste přijeli? A kdy jste přijeli? Nu, jen když jste přijeli. Mám radost.“

Paní Štědrá podrobila svou snachu pečlivé prohlídce. Nejprve si všimla širokého, žlutého klobouku, ozdobeného věnečkem z napodobených polních květin. Byla oděna v modrý kostým, velmi úzký v pase, ale se širokými rukávy, zdobenými hermelínovou kožišinou. Měla střevíčky z ještěří kůže s velmi vysokými podpatky. Potom teprve se zadívala do úzkého pobledlého obličeje; ústa měla poněkud široká, ale něžná; nad horním rtem měla bradavičku v podobě čocky, což dodávalo jí poněkud uštěpačného, ale současně stydlivého vzhledu.

Tchyně ji v duchu zvážila a odhadla ji na 65 kg. To bylo rozhodně málo na vdanou ženskou. Měla za zlé Kamilovi, že si nevybral tlustší manželku; podle jejího názoru dívka z dobré rodiny má vypadat k světu.

Pronesla nahlas: „Měla byste trochu přibrat, má drahá. Jste poněkud chudá.“

Zasmála se: „Asi vás doma špatně krmili.“

Obchodník se zastal své snachy: „No, no, matko... Jenom Klárinku nech. Však ona se spraví. Budeme o ni pečovat...” Znepokojil se: „A co stojíme na ulici a děláme lidem divadlo...?”

Mladí manželé se odebrali dovnitř, aby se upravili. Paní Štědrá chvatně přistoupila k muži a zašeptala: „No? Co myslíš?”

„Ještě se nic neví,” odpověděl obchodník, „tak se mi zdá...”

„Psst!” zasyčela žena. „Už jsou tady.”

Snoubenci přinášeli dárky. Obchodník obdržel hedvábnou košili a velmi moderní kravatu. V rozpacích se zavrtěl a potahoval se za žlutý knír. Paní Štědrá obdržela látku na šaty. Přijala dárek s nadšeným pokřikem.

„Ne, tohle... Co si myslíte? Já už jsem stará na takovou parádu...”

Chopila se látky a zavřela ji do skříně. Při tom se rozhodla, že látkou podaruje služku k Vánocům.

Kamil představil své manželce studujícího Jaroslava: „To je můj bratr, co studuje na doktora.”

Jaroslav se zarděl a zakroutil krkem, jako by jej tísnil límec. „Těší mne,” zaševelila nevěsta, „doufám, že se dobře shodnem...”

Paní Štědrá vyšla z kuchyně a pronesla důrazně: „To bych řekla. S naším Jarouškem každý musí vyjít. On je jako jehňátko. Hřích je mu ublížit.”

„Ale mami...,” zasténal student.

Obchodník jej láskyplně popleskal po zádech.

„Studuje, pořád studuje,” cvrlikal, „hlavu si moří... Až vystuduje, bude velký pán, vel-ký pán a tatínek bude mít radost...”

Kamil se nechtěl dát před mladou ženou zahanbit.

„Já nestudoval,” ozval se, „a přece jsem někdo. Dneska má budoucnost obchod a průmysl.”

Stál před zrcadlem, zálibně si hladil kotlety, kroutil se, aby se uviděl ze strany, laskal pohledem proužkované kalhoty, které mu lichotně plandaly kolem lýtek, i lakové boty s širokými stuhami. Číchal k lokti a tvář se mu stáhla rozkoší; děl k sobě:

- Všecko je z prvotřídního materiálu. Já jsem kompletní. -

V poledne se přihnal Viktor. Byl v modré košili a páchl potem a olejem. Kamil jej uvítal pokřikem: „Tak co, brácho? Jak se máme? Co se děje?“ Mluvil k němu hlučně a bodře, jak je zvykem pánů vůči dělníkům.

Viktor jej překvapil otázkou: „Aj! Což nalezne-li náhodou nějaký učený cestovatel tyto ukázky?“

Kamil se zmátl a odpověděl: „Buď ubezpečen, Dicku, že bude velice překvapen a že překvapení svému dá průchod četnými svazky! Uslyšíme někdy o podivuhodném ložisku zlatonosného křemene prostřed písčin afrických...“

Náhle se zarazil a řekl: „Tohle teď přestává. Jsou jiné starosti. Život je vážný... Kláři,“ obrátil se na mladou ženu, „to je totiž můj bratr Viktor. Seznamte se...“

Svěsil koutky rtů a zasmušil se, že se musí hlásiti k bratrovi v ošumělých šatech, jež páchnou potem a mazáním. Viktor popleskal Klárku po tvářích a řekl galantně: „Líbíš se mi, holka. Jseš děvče podle mého vkusu.“

Kamil se rozčepýřil, ale mladá paní se polichoceně rozesmála. Potom si oblekla zástěru a odebrala se do kuchyně, aby pomohla tchyni při přípravě oběda. Paní Štědrá se bránila. „Odpočinula si, Klárko. Však já to sama pořídím.“

„Nejsem unavena. Já jsem na domácí práce zvyklá.“

„To je dobře,“ pochválila ji paní Štědrá, „z toho vidím, že ji rodiče dobře vychovali. Dnešní slečny, má drahá, mají myšlení na všechno jiné než na domácnost...“

Obchodník pokynul Kamilovi a ten ho následoval do krámu. Tam řekl otec přísně: „Chci všechno vědět, jak se patří.“ Příručí vykládal. Klárka je jediná dcera. Její otec – první firma v místě. Primissima závod. Naklonil se k otci a zašeptal, jaké věno mu nevěsta přinesla. Obchodník, uslyšev číslici, zakroutil mušku pod dolním rtem. Tchánův obchod zaměstnává tři příručí, účetního a sluhu. Tento rok udělal obrat sto třicet tisíc.

Otec zaslzel, poklepal synovi na rameno a bručel dojatě: „To jsem rád, Kamilku. Já věděl, že mně neuděláš hanbu. Copak moji hoši...“

Do krámu vstoupilo děvče a přálo si litr octa. Obchodník mrkl šibalsky a ukázal na Kamila: „Chlapík, co? Namluvila si ho, panenko, je k mání.“

Přijímaje peníze, dodal: „Oho! Už je pozdě! Měla přijít dřív. On je dneska ženatý člověk...“

Děvče se zachechtalo a odběhlo.

Před obědem nastalo dlouhé vyjednávání, nemohli se všichni usadit u společné tabule. Rozhodli, že Viktor si sedne u psacího stolu. Kamil si oddychl. Styděl se za bratra, který čpěl olejem a potem a který při jídle neomaleně mlaskal. Správce elektrárny byl spokojen; rád se oddával požitku jídla beze svědků; může si nadrobit do polévky a vytírat omáčku střídkou chleba; nemusí dbát na dobré způsoby. Přesto však se nedostávalo místa. Kamil se mrzel.

„Nemohli jste pořídit větší stůl?“ vyčítal a připojil v duchu:

- Tady opravdu není žádná kultura. Člověk se musí absolutně stydět. -

Obchodník byl v rozpacích.

„Já už koupím větší stůl...“ omlouval se, „právě včera jsem na to myslil... jenom co... tento... Musí jít jedno po druhém...“

„Já si sednu k Viktorovi,“ nabídl se Jaroslav.

Matka se pobouřila. Proč by měl Jaroušek obědovat u psacího stolu? Což se něčím provinil? Nedovolí, aby studujícího tak pokořovali. Jeho místo je u společné tabule. Sama si sedne třeba na práh, ale nedopustí, aby Jarouška odstrčili...

Student přesvědčoval matku, že nevidí v tom žádné pohanění. Paní Štědrá konečně ustoupila. Na jejím obličejí bylo však vidět, že trpí pohanou za svého syna. Odešla do kuchyně a tam lomozila rendlíky. Zanevřela na snachu a na Kamila; nikdy jim toho nezapomene.

- Přivede si do stavení cizí ženskou, - vrčela, - a Jaroušek aby se před nimi krčil... -

Nalila manželovi polévku do talíře a zastavila se vyčkávavě. Obchodník nachmuřil brvy a usrkl se lžící. Vyjasnil líc a vážně pokynul hlavou. Aniž se podíval na paní Štědrou, luskl prsty na znamení, že polévka jej uspokojila. Paní Štědrá si oddychla.

Nastalo ticho a srkáním se vzdávala počest polévce. Kamil seděl vztyčen jako klokan, nedotýkaje se lokty stolu. Lžící třímal ve třech

prstech a elegantně odtahoval malíček pravé ruky. Na zápěstí se mu leskl zlatý řetízek; neodložil manžety a kravatu měňavých barev přikryl ubrouskem.

Dojedli polévku a matka přinesla pečení. Obchodník naložil mladé paní na talíř. Nevěsta spráskla koketně ručky a zvolala: „Pro páníčka! Tolik já nesním!“

„Jenom jedla, Klárinko,“ pobídl ji obchodník, „musí se nám spravit.“

K tomu dodala paní Štědrá, že mladá paní musí přibrat, chce-li, aby si jí okresní město vážilo.

„Počítám tak osm, deset kilo. Přinejmenším. Aby nám nedělala hanbu.“

Nevěsta se pustila do jídla uznávajíc, že dívka z lepší rodiny nesmí být hubená.

Bratři u psacího stolu se osvěžili jako děti, kterým se podařilo uniknout dozoru rodičů. Bylo jim veselo; šťuchali se a Viktor se pitvořil, napodobuje Kamilovy uhlazené způsoby. Příručí z rozmazlenosti mečel a huhňal. Rýpal se v jídle a naznačoval, že jemný žaludek světákův odmítá přijímat hrubou domácí stravu.

„Jez, Kamile!“ napomenul jej otec.

„Nemohu,“ zasténal příručí, „jsem absolutně najedený.“

„Absolutně...,“ ušklíbl se obchodník, „doma se musí jíst a žádné absolutně. Až budeš v cizině, pak si dělej absolutně nebo neabsolutně...“

Viktor se hlučně zasmál. Obchodník se přísně podíval k psacímu stolu a zasyčel: „Psst! Co je to?“ Upokojil se a připojil s úsměvem: „Ti naši kluci... Pořád abych dělal rychtáře. A nejhorší z nich je Kamil.“ Obrátil se k nevěstě a vzpomínal: „Jednou přivezla teta našim hochům knihu. Ještě neodjela a Kamil knihu zkazil. Všechny obrázky pomaloval...“

„To není pravda!“ vybuchl příručí. „To já ne, to Viktor. Všechno je na mně...“

Vzpřímil se a učinil pohyb, jako by si chtěl loktem chránit obličej.

„Mlč!“ osopil se otec. „Já dobře vím, co mluvím. Vám tak dát něco pěkného do ruky. Všechno zkazíte...“

Mladá paní se zasmála, když postřehla v Kamilově obličeji výraz káraného děcka. Také otec se rozveselil a pravil: „Ti naši kluci... Já bych o nich mohl vypravovat kroniky...“

Po obědě se obchodník protáhl a pravil: „Copak je to všechno platné, ale já si trochu odpočnu. To je totiž můj zvyk.“

Kamil řekl své ženě: „A my přece nebudeme sedět doma. To je absolutně vyloučená věc.“ Klárka souhlasila a oblékla si plášť s hermelínovým límcem. Kradmo si napudrovala nos a účes vtlačila pod turban, který byl vpředu ozdoben bílou štětkou. Ruce schovala do obrovského rukávnicku s bílými přívěsky.

Příručí pohlédl se zalíbením na její štíhlou postavu a srdce mu zaklokotalo pýchou, i pomyslí si: – Teď ukážeme městu, co je to kultura. –

Podal nevěstě rámě a vyšli na ulici. Vedl ji opatrně, jako by kráčel po provaze a nesl na míse vysoký smetanový dort. Šinuli se váhavě, nevěsta dělala malé, drolivé krůčky, neboť jí vadila příliš úzká sukně. Kamil stáhl koutky úst a jeho unylá tvář hlásala: – Doba mládí minula a nyní nastávají nám vážné úkoly. –

Mladí manželé musili podstoupit návštěvy v předních rodinách města, jak kázal mrav. Vstupovali do bachratých domů, klenutých a šerých, se zasklenými pavlačemi, kde páchly záchody, mastné zelí, veteš a myšina. Všude vrzaly dřevěné schody, a když zaklepali na dveře, ozval se v příbytku dupot, práskání dveřmi a zmatený šepot. Všude jim otvírala rozcuchaná služebná, nechávala je stát na prahu a odbíhala s očima plnými úžasu. Potom uváděli mladé manžele do salonů a přikovali je k židlím s vysokým opěradlem. Všude byla plyšová pohovka a v zaskleném kredenci řinčelo nádobí.

Podávali jim likér nebo nazelenalé víno; seděli strnule, upíjeli ze sklínek a přikusovali zákusky. Mladá paní se pitvořila: „Já se opiju,“ a paní domu po každé odpovídala: „Kdepak – po takové trošce!“ Mluvíli tenounkým, pípavým hlasem a špulili ústa. Všude se jich ptali, kdy přijeli a jakou měli cestu. Vřelé díky, cesta utekla bez

rušivých příhod. Všude promluvili předepsaný počet slov, jako by si vyměnili diplomatické nóty. Na mnohých místech jim přivedli vymyté a učesané děti. Hodné dítky na vyzvání zpěvavě pozdravily. Všude jim ukázali album rodinných fotografií v plyšových deskách. Potom se zdvihli a paní domu je vyprovázela omlouvajíc se, že její příbytek není v takovém pořádku, v jakém by měl býti. Načež mladá paní říkala: „To jinak nejde,“ a návštěvníci se poroučeli. Domácí paní za nimi volala: „A dejte se zase vidět. Nebud’te takoví vzácní. Uctivé poručení pánům rodičům!“

Tak vykonali všechny návštěvy. Okresní město se rozševalilo, odhadlo a odvážilo mladou paní Štědrou a usuzovalo, udělala-li mladá paní Štědrá štěstí, nebo neudělala.

Když se pak sklonil den a večer sestoupil na okresní město, tehdy obchodník si zapálil dýmku, na níž byl vymalován císař v loveckém úboru; i usedl za stůl a počal čísti v knize *Pět neděl v baloně*. Paní Štědrá látala se soustředěnou tváří punčochu. A pak když hodiny odríkaly deset hodin, obchodník vyklepal dýmku a zhasil světlo.

Manželé tiše leželi vedle sebe a dívali se na strop, kde skotačily stíny. Paní Štědrá cítila, že v ní kvasí hněv proti mladé paní. Nemůže jí zapomenout, že kvůli ní si musel student sednout k psacímu stolu. Přijde si bůhví odkud, nikdo ji neznal, nikdo se o ni neprosil a Jaroušek se musí klidit od společné tabule. Kdo nechce sedět s Jarouškem, nemusí sedět s ní...

Najednou vybuchla: „Ona se pudruje!“

„Co, co...?“ nechápal obchodník.

„Ona se pudruje, koketa nestydatá,“ opakovala manželka.

„To snad není možné...“ znepokojil se obchodník.

„Já to dobře viděla...“

Obchodník mlčel. Po chvíli vzdychl: „Co si vzal, to má.“

Zasténal: „Poškrab mne!“

Manželka mu hnětla svědivou vyrážku a přitom dumala:

- Aspoň šest kilo by měla přibrat. Takhle nevypadá jako vdaná ženská... -

Vchod do národního domu byl ozdoben plakáty a na nich byla vyobrazena dívka s rozčuchaným účesem, kterou objímal muž v námořnickém stejnokroji. V oknech byly vystaveny fotografie; snivé krajiny, zpěněné vodopády, plachetnice na vzdouvajícím se moři i podobenky filmových herců. Lidé se dívali na vystavené fotografie a pak proudili dovnitř.

Žebrák Chleboun plízl se kolem vchodu, také se zastavil před plakátem, a žvýkáje zapadlými čelistmi, civěl na fotografie. Slýchal, že uvnitř je viděti pohyblivé obrázky; prý tam ukazují stromy, jimiž zmítá vítr, zčeřenou vodu, mračna, která plují po obloze, stíny lidí, kteří pobíhají po bílém plátně, pohybují rukama a dělají, jako když mluví; také obraz vlaku, jenž se řítí po kolejkách a pouští bílou páru; všechno je prý jako živé.

Rád by vklouzl do sálu, aby spatřil ten div. Mohl by zaplatit vstupenku; vždyť mu v kapse zvoní měďáky i niklové mince. Avšak tato zábava je pouze pro pány. Však to bylo tenkrát pobouření v okresním městě, když se dověděli, že byl na jarmarku a koupil si tam sladkosti.

Sedlák, který jej uviděl, zastavil se v městě, ačkoli tam neměl nic na práci, a v hospodě rozhlásil, že se Chleboun v polích krmil cukrovím. Milosrdní lidé byli rozhořčeni a ukazovali mu dveře.

– Moc jsem si ublížil, – vzpomíná žebrák, – křičeli na mě a dupali. Div jsem nedostal na hřbet. Patří mně to. Sladké od cukráře a tlusté od uzenáře je jenom pro pány... –

Uviděl přícházezi Kamila, syna obchodníka Štědrého. Vede se s dámou s bílým turbanem, ozdobeným štětkou. Chleboun ví, že je to Kamilova manželka. Již včera zvěstoval nuzákům, kteří se shromáždili na schodišti obecního chudobince: – Přijel vlakem a byl celý nový... jemný obleček, jemné botičky... A přivezl si paničku... paničku si tento... přivezl... A ona je hubená jako lunt... nic na ní není, co by se mužskému zalíbilo... povídám, že je to hubená koza,

ačkoli může jíst sladké od cukráře i tlusté od uzenáře... Nikdo jí v tom nemůže bránit... po všem může sáhnout... a přece jí nesvědčí... Kdybych já byl pán, vybral bych si tlustou, takovou macatou, nejtlustší ze všech... proč bych si nedopřál, když to můžu dělat... -

Nastavil čapku a zamumlal. Kamil do ní vhodil minci. Když zmizeli ve vchodu Národního domu, tu žebrák ohmatal peníz. Seznal, že je to dvacítihaléř. Strnul tak, že zapomněl pohybovat knírem. Potom začal šedozelený knír divoce komíhat; žebrák mumlal: - Máš moc na rozdávání, floutku... mrťafo hloupá... jen aby ti to jednou nechybělo... šestákama házet se nesluší... pan hejtman má víc a nerozdává... -

Vzdálil se, těžce pohybuje nohama, ovázanýma pytlovými hadry, a ťukaje holí jako slepec.

U vchodu do divadelního sálu stál správce Wagenknecht, poddůstojnický knír mu trčel vzhůru, a kontroloval vstupenky se zasmušilým, hrdým výrazem. Zdálo se, že čeká na pozdrav; trásl se zlostí, vida, že i vesničané jdou kolem něho, aniž pohnuli čapkou. Měl chuť popadnout venkovana za límec a kopanci jej vyprovodit ze sálu. Nevědí, co se patří, balíci, slamotrusové nečistí. Však jednou přijde doba, kdy mu přijdou pod ruku a Wagenknecht je naučí zdvořilosti...

V sále se plnila nejprve přední sedadla. Galerii obsadilo tovární dělnictvo a venkované. Studenti zaujali v přízemí místa k stání. Zjeviště sňali pomalovanou oponu a diváci zírají na bílé plátno. Agent Raboch, zasilatel Wachtl, lékárník i penzionovaný správce pošty Pecián se rozložili v křeslech. Agent stále povstával ze svého sedadla, rozhlížel se po sále a rozjařeně zdravil známé. Gramofon hrál barcarolu³⁷ z *Hoffmannových povídek*. Odbilo osm hodin a představení se mělo začít. Avšak zadní sedadla byla dosud prázdná. Vpředu seděli řemeslníci, uprostřed izraelští obchodníci s rodinami a vzadu stále klapala sedadla. Přišel notář dr. Tichay, po

---

³⁷ Barcarola - lyrická píseň benátských gondoliérů.

něm obvodní lékař a advokát. Stále se nezačínalo a gramofon spustil předeheru k *Zvonkům cornevillským*. Studenti začali demonstrativně tleskat a dělníci na galerii se připojili. Jenom vesničané stáli bez hnutí a vyvalovali oči na bílé plátno. Přibyl starosta města, knihkupec Oktávec. Stále se nezačínalo. Gramofon hrál *Prožil jsem pohádku krásnou...* Přišel okresní soudce. Studenti syčeli a dupali. Konečně uvedl Wagenknecht okresního hejtmána s dvěma dcerami. Usadil je s otcovským, příčinlivým výrazem do zadních sedadel, přesvědčil se, že se jim pohodlně sedí, potom zdvihl ruku. Zhasla světla a bílý paprsek proťal tmu. Na osvětleném obdélníku se objevil nápis *Jaro*. Nápis zmizel, vystřídán barevnou krajinou. Jakási slečna dováděla po pažitě a trhala květiny. Pak následovalo léto a slečna ležela na trávniku s knihou v ruce a vedle ní vyplazoval jazyk bílý chrt. Když pak nastala jeseň, slečna trhala ze stromu ruměná jablka. Potom nápis *Zima* předpověděl zasněženou krajinu a slečna se zjevila v bílé kožešině a kynula obecenstvu rukávníkem.

V sále se rozsvítilo a obecenstvo zašumělo. Kamil ucítil, že se ho někdo dotkl rukou. Zdvihl hlavu a uviděl Krále. Stál nad ním ve vyšívané košili a potíráš rusou kšticí. Kamil mu představil mladou paní, učitel se sklonil k její ruce a pak blahopřál příteli k družce života. Přál mu, aby paprsky štěstí ozařovaly jeho životní pouť. Litoval, že nemá daru výmluvnosti. Jeho myšlenky postrádají vzletu; a nakonec se zeptal: „Kde nyní působíš?“

Kamil jmenoval město.

„Tak jsi změnil působiště, jak pozoruji,“ řekl učitel. „Znám ono město. Je tam katedrála ze šestnáctého století. Zajímavá ukázka pozdní gotiky. A barokní zámek vévodí krajině. Město se vyznačuje půvabným okolím...“

„Můj tchán,“ přerušil jej příručí, „má největší obchod v městě. Dodává všem detailistům v okolí. Je to firma světoznámá...“

„Já stále působím v tomto městě,“ řekl učitel, „a mohu se pochlubit zdárnými výsledky. Chtěl bych ti ukázat své kluky. Někdy mne zlobí, ale to jinak nejde. Mají mne rádi a já bych se nerad

loučil s naší školou, ačkoli bych mnohdy chtěl do Prahy, abych byl ve středu kulturního dění...”

Zhasla světla a na plátně se objevil herec Mack Sennett s tlupou výstředních policistů. Herci rozbíjeli nábytek, padali do vody, metali kozelce, honili se a dělali bláznivé kousky. Sálem zněl hlučný smích. Jenom ženy se nesmály a s jakousi zlostí pozorovaly, jak herci zbytečně ničí domácí zařízení. Paní Klárka cucala bonbon a čekala, až se rozsvítí, aby si mohla upravit účes.

V přestávce uslyšel příručí volání: „Psst! Hej! Kamilku!”

Ohlédl se a uviděl absolventa obchodní akademie Růžičku.

Písař mával rukama a křičel: „Co děláš, starej holajzníku? Jak ti šlape kufr?”

Kamil se podíval studenýma očima na místo, kde seděl písař. Růžička se rozplynul vniveč. Příručí vznešeně odvrátil zrak a neodpověděl. Písař schlípl.

„Kdo to byl?” ptala se mladá paní.

„Nikdo!” odpověděl Kamil s důrazem. „Úplně nic. Já ho ani dobře neznám.”

Opět se zatmělo a gramofon spustil valčík *Herkulovy lázně*.

Na plátně plynula široká řeka, slapy stříkaly bílou pěnu a slunce zapadalo. Po řece plula plachetní loď. Přiblížila se ke břehu a z ní vystoupila štíhlá dáma černých kadeří a s velkýma očima. Nápis praví: *Jana byla jedinou dcerou bohatého rejdaře Sorensse*. Dáma se setká s mladým mužem v bílé, námořnické uniformě. Nápis o něm říká, že je to poručík Olaf. Obraz poskakuje. Zdá se, že přes plátno prší. Gramofon chraptí valčík.

Kamil zašeptal své choti: „Nevím, co lidé mají na té Astě Nielsen. Mně se vůbec nelíbí.”

„Ó, to neříkej,” odpovídá mladá paní, „ona je hrozně šik. Jenom se koukni, jaké má držení. Zato Waldemar Psylandr je fádni. Ani vidět ho nemůžu. U nás všechny holky za ním bláznily a chtěly mít od něho fotografii. Já ne. Není to můj vkus.”

Nápis hlásá: *Uplynulo několik měsíců...*

Černovlasá dáma obdrží dopis. Roztrhne obálku a zrakem přelétne řádky. Hlava jí klesá do dlaní a hubená ramínka se otřásají usedavým pláčem. Gramofon hraje *Prožil jsem pohádku krásnou...* Bělovlasý pán přistupuje k plačící dívce a hladí jí účes. Gramofon umkl. Patrně nasazují novou desku. Obecenstvo si utírá oči. Na plátně zatřepaly se stíny a najednou se rozsvítilo. Galerie hlučí: „Hohoho!“ a studenti v přízemí zadupali. „Psst!“ zasyčelo panstvo v křeslech a hlavy se káravě obracejí vzhůru.

Po drahné chvíli se opět zatmělo a diváci uviděli nějakou slavnost. Nápis praví, že je to ples v domě bohatého rejdaře Sorensena. Páni a dámy tančí trhavými pohyby. Přes plátno se ustavičně line šedý déšť. Štíhlá dáma spočívá v náručí námořního poručíka. Jejich hlavy se k sobě blíží, zraky se noří do sebe a chřípí se chvějí... Galerie a studenti naznačují mlaskavě zvuk polibku a přízemí se káravě ozývá: „Psst! Bude-li pak klid?“ Gramofon chraptí svatební pochod a štíhlá herečka vychází z kostela, zavěšena do námořního poručíka. Potom se objevila kolorovaná postava děcka, jež drží v ruce nočník. Pod tím byl nápis *Dobrou noc*. Diváci se zasmáli a úprkem se hnali k východu.

A zase uplynuly dva měsíce, slunce vystoupilo na své dráze a zalilo zářivými paprsky budovu okresního hejtmanství, radnici, kostel i hraběcí pivovar. Na bobtnajících plodech třešní zrcadlí se jásavý, radostný červen. Na náměstí zavoněly lípy; předčasně odumřelý list se zamlkle snášel k zemi. Ptáci roztouženě zpívali a kupec Zoufalý vykřikoval v krámě nejsladší zdvořilosti. Obchodník Štědrý cíhal s nůžkami v ruce na mlsné vosy, jež útočily na citronové bonbony a tabulky čokolády.

V bachratých domech drhli podlahy a smýčeli. Bylo viděti ženy s šátky, ovázanými kolem hlavy; oháněly se smetáky a co chvíli vybíhaly z domů a lily špínu do kanálů. Obyvatelé okresního města plenili březový háj a zdobili haluzemi okna a výkladní skříně. Před vchodem do každé hospody stály dvě vzrostlé břízky a hostinští vystýlali nálevny chvojovými věnci.

I vychrtlí domkáři na pokraji města bílili pokřivené chalupy s rozčepýřenými střechami.

Po císařské silnici táhly komediantské vozy, tažené chlupatými koňmi. Vedle koníka kráčí osmahlý muž s mosazným cvočkem v uchu. Za vozem se belhá hranatá koza, kterou střeží černý chundeláč s vyplazeným jazykem. Nad tímto průvodem víří oblaka prachu. Na hranicích města vítá komediantské vozy správce Wagenknecht. Stojí jako sloup uprostřed silnice a přemítá, nemá-li učinit opatření. Wagenknecht se narodil s vrchnostenskými pudy. Staří lidé pamatují, že už jako dítě byl zasmušilý a zavilý. Nemírná hrdost mu nedovolovala, aby si hrál s ostatními dětmi. Cítil největší uspokojení, když jej učitel pověřil, aby o přestávce měl dozor ve třídě. Tehdy po prvé činil opatření; zapisoval nezvedené spolužáky do notesu. Prý se sama matka před ním ostýchala; zdálo se jí, že chlapec ji ustavičně střeží, aby netropila nepřístojnosti. Dali ho do učení k jednomu soukeníkovi, ale hoch se z hrdosti nevyučil. Nesnesl, aby mu mistr poroučel. Když dospěl, pojal za manželku

ženu pyšnou, jako byl on. A ta mu porodila pyšné, hlavaté děcko, které nerado mluví, zato však ustavičně koulí očima a sleduje její kroky.

Dozorem nad potulným lidem jsou pověřeni četníci, ale ti raději sedí v hospodě, než by činili opatření, přemítá Wagenknecht mračně. Závidí četníkům přilbu s lesklým hrotem, zakřivenou šavli i karabinu. Jeho měli udělat četníkem. Pak by komediantům nedovolil, aby se mu utábořili ve městě. Naplnil by šatlavu škodlivými trhany a obyvatelé města by spali pokojně jako v boží dlani.

Wagenknecht zdvihl ruku a komediantský průvod se zastavil. Vůdce, ryšavý, huňatý chlapík, smekl klobouk. Wagenknecht poručil příkrým hlasem, aby mu ukázal písemnosti.

Ryšavec mu podal ušpiněný papír; správce díval se jedním okem do dokumentu a druhým měřil komedianta. Otáčel papír v ruce a pak s nechutí propustil huňatého muže. Průvod se pohnul a Wagenknecht se loudavě vzdaluje. Stále se obrací za komedianty a rozhoduje se, má-li zakročit, nemá-li zakročit.

Komedianti se utábořili za městem mezi stodolami. Z oken vozů vyhlížejí opálené, divoké obličej. Jakýsi mladík v pruhovaném tričku běží s konví k pumpě; na rameni mu sedí opička s vrásčitým, starostlivým obličejem; mladík čerpá vodu, ale opička se drží jeho ramene a zimničně se podrbává na hlavě. Kolem vozů se popelí umouněná děvka. Chlupatý kůň se loudá po mezi, mrská oháňkou a škube travu.

Na prostranství před hraběcím zámkem se zmítalo množství lidu; ozývaly se duté rány kladiva; jarmarečníci sbíjeli tu boudy. Za odpoledne zbudovali houpačky, kolotoč a střelnice. Prodavači nabízejí pomeranče, mazlavé datle, burské oříšky a turecký med. Před boudou, označenou nápisem *Panoptikum*, zvoní jeden kučeravý mužík na mosazný zvonec a vykřikuje. Za ním stojí tři mladíci, oblečení za dábly; koulí očima a mávají trojzubcem. Před stánkem, kde se choulí zimomřivý papoušek, kupí se služky a zelený pták jim vytahuje zakřiveným zobákem planety. Zardělé děvečky rozbalují

obálky a odbíhají stranou, aby si přečetly proroctví. Chlap s tetovanými rukama, v námořnickém úboru a s růží za uchem, obsluhuje houpačky. Výrostci přimhuřují oko a míří do terče. Mají radost, když po zdařilé ráně se s rachotem otevřou plechová dvířka a objeví se muž, který kolébá vřeštící děcko, a vzteklá ženská jej při tom bije pantoflem po hlavě. Ustavičně se otáčí kolotoč, pomalovaný podobami krasavic a snivými krajinkami; a italský flašinet, bohatě vyřezávaný a ozdobený zrcadlem, vřeští – Ó, já, supé, ó, šambr separé... –

Přes hlavní náměstí napjali kovové lano, opatřené sítí. Po městě chodili komedianti, jeden troubil na křídlovku, dívka v úboru cikánky s čelenkou z mosazných dukátů vířila tamburínou a muž s cvočkem v uchu vyvolával, že večer se bude konat produkce na provaze. Zdejší obyvatelé uvidí výkony, jež svou dokonalostí oslnily anglického krále, perského šacha a přední osobnosti politického života. S troubením a bubnováním táhli dále, následování tlupou výskajících dětí.

Když pak se setmělo, tu obchodník Štědrý vyčkal, až jeho konkurent zavře krám, a pak následoval jeho příkladu. Nato vynesla služka před dům židle. Obchodník usedl, pokušoval z dýmky a spokojeně pohlížel na náměstí, kde se vlnily davy lidu, čekajícího na představení. Přišel i pan Raboch s manželkou.

„To je lidí, to je lidí...“, podivuje se obchodník. Místní vlastenectví se v něm probudilo.

„Ani v hlavním městě není tolik k vidění jako u nás,“ libují si.

Mluvili o nastávajících slavnostech. V okresním městě bude se konat hospodářská výstava. Budou se oslavovat sté narozeniny jistého básníka, jenž se narodil v tomto městě. Přijedou absolventi zdejšího gymnázia ze všech konců říše.

„Uvidíme věci...“, vzdychala paní Štědrá.

Agent říkal, že přijede také poslanec dr. Alois Fábera. Má tu zprávu z jisté ruky. Obchodník nato prohodil, že syn Jaroslav několikrát navštívil doktora Fáberu. Poslanec ho k sobě zve. Velmi si studenta oblíbil a často s ním hovoří o právnických otázkách.

Agent ví, že si obchodník zalhal. Studující nikdy nebyl v advokátní kanceláři dr. Fábery. Kdyby ho byl jednou navštívil, tehdy by pan Raboch musil o tom vědět. Agent se doví všechno.

Na náměstí se rozsvítily obloukové lampy. Pod visutou sítí vřeštěla křídlovka a drněla tamburína. Zástup lidí se vzdouval. A shlukem se prodíral správce Wagenknecht, brázdě si cestu sukovitou holí. V prsou mu kypěly vrchnostenské pudy; páčila jej neuhasitelná zlost. Dav lidí, kteří se bezstarostně smáli a hlučeli, ho nesnesitelně popuzoval. Chtělo by se mu rozehnati dav a komedianty zavřít do šatlavy. Chtěl by mít náměstí prázdné, mrtvé domy a mlčenlivé příbytky za staženými záclonami. Každou veselost, každý hluk cítil jako vzpouru. Kdyby mohl, vydal by takový zákon, podle něhož by se lidé směli pohybovat jenom jako neslyšné stíny.

Hudba náhle umlkla. Náměstím zavířil potlesk. Muž v bílých kalhotách a modré kazajce šplhá po žebříku, připevněném k hlavnímu stožáru. Bubínek zavířil a křídlovka spustila valčík. Muž v bílých kalhotách balancuje dřevěnou tyčí a tanečním krokem běží po provaze. Doběhl na konec a poslal obecenstvu polibek. Opět zavířil potlesk. Po žebříku se vyšplhal hošík v námořnickém kabátku. Muž v bílých kalhotách ho vzal na ramena a opět vykročil. Předstírá neobratnost; nohy se mu smekají, muž se zakymácí, jako by se měl v příštím okamžiku zřítit k zemi. Zástup poděšeně vríská. Avšak muž si nadhodí bidlo a elegantně přeběhne po laně. Nový potlesk.

V zástupu jest pozorovati pohyb. Někteří diváci se odvracejí a loudavě odcházejí. Mezi lidem chodí žena v cikánském úboru a s talířem v ruce. Mnozí se tváří, jako by nepozorovali talíř, který jim komediantka strká pod nos. Dívají se na nebe a počítají hvězdy.

Zavířil bubínek a křídlovka zavřeštěla pochod. Muž v bílých kalhotách usedl na bicykl, chlapeček se mu vyšplhal na ramena a muž se rozjel po laně. Dav na náměstí utichl.

Paní Rabochová utajila výkřik. Paní Štědrá položila ruku na ústa. Když akrobat dospěl na druhý konec lana, tu si obchodník oddychl.

„Že se ti lidé nebojí...“

„Nemůže se jim nic stát,“ konejšil ho agent, „jsou přece zajištěni sítí.“

„Já vím, ale přece jenom... vždyť už to pomyšlení. Ubozí lidé...“

Schoulil se při myšlence, že komedianti se musejí potulovat z místa na místo; nemají stálého obydlí, pevného krovu nad hlavou, pohodlné, bezpečné postele; a snad nemají ani talíř vřelé polévky.

Byl konec představení a lid se rozcházel. Obchodník poručil služce, aby odnesla židle, a sám se šoural do stavení, spokojen, že užil zajímavé podívané.

Nádraží se naplnilo šustícím hedvábím, načechranými družičkami, vzpřímenými, starostlivými šosáky, úzkostlivými pentlemi, tuhými klobouky i škrobenými límci; napjaté a pozorné obličeje; i železniční zřízení tváří se jaksi významně a štítky jejich čapek se lesknou obzvlášť slavnostně. Starosta města, knihkupec Oktávec, ztuhl; jeho obličej zkameněl; oči zíraly nepřítomně; chvílemi hleděl do klobouku, který ukrýval popsaný papír, a ševalil bledými rty. Poněkud stranou stojí skupina zpěváků; svítí tuhými náprsenkami a ustavičně zastrkují manžety, které se snaží vyklouznout z rukávů.

Žebrák Chleboun vnesl do nádraží nakyslý zápach svých hadrů. Neodolatelně jej lákají místa, kde se scházejí páni; šmejdil jako slepice okolo stolu v zahradní restauraci. Krhavýma očima hleděl rovně před sebe; zapadlé tváře se nadýmaly a splaskovaly jako bubliny. Slavnostní skupina se obrátila a zraky měří žebračka překvapeně a rozhořčeně. Ze zástupu se nenadále vyvinul správce Wagenknecht; zesinalý zlostí se vrhá na vetřelce. Žebrák zneklidněl; i šedozelený knír se přestal pohybovat. Správce počal jím cloumati a vykopal jej z nádraží. Žebrák se pohnul a zvolna odcházel, poněkud kulhaje.

Bylo slyšet, jak správce za ním křičí: „Počkej, ty otrope, já si to s tebou srovnám! Holoto, holoto... já vám dám obejdovat, já... já vás... já učiním opatření...”

Na nádraží se ozval signál. Slavnostní dav zašuměl; dámy si rovnaly pentle a hladily záhyby šatů; páni jezdili prstem za tuhým límcem; zpěváci zabzučeli; zkoušeli hlasy. Starosta vyřeštil oči; tuhá náprsenka se zdvihla a opět klesla.

V dále zazněla píšťala vlaku. Stráně, zarostlé ořeším a akátovými keři, znepokojeně vracejí zvuk. Je viděti parostroj, který se vynořuje a opět ztrácí mezi návršími, zasypává mourem domky dělnické kolonie a rozčepýřené střechy křivých chalup; s rachotem

přel železniční most, jenž se klene nad mělkou říčkou, a vtrhl do nádraží. Vtom dal sbormistr znamení, zpěváci se napřímili a spustili. Zaburácel zasilatel Wachtl a zaklokotal holič Sedmidubský. Ústa basů se roztáhla do elipsy a ústa tenorů vzala na sebe podobu osmičky. Zasilatelův bas duní a kutálí se po kamenné dlažbě; avšak tenor holičův šplhá se po úponcích psího vína, jež objímá sloupy, podpírajíc střechu nádraží; skáče stále výše a výše, křepčí po střeše a ztrácí se s modrým dýmem v éteru. Ustavičně se honí slova vlast, věnec, budiž dán, budiž dán; napřed utíkají vysoké hlasy, za nimi pospíchá bručlavý sekund; laškují a potýkají se jako hravá štěňata; někdy vyskočí bas, jindy tenor.

Sbor umlkl. Starosta si odkašlal. Ze železničního vozu vystoupil poslanec Národní strany svobodomyslné dr. Alois Fábera. Starosta počal mluvit. Poslanec stanul před ním; pravou ruku položil na prsa a palec levé ruky se zachytil za kapsu kalhot. Hlavu naklonil na stranu a pravou nohu vysunul dopředu. Starosta se z počátku zakoktal; křečovitě se zachytil papíru, ukrytého v klobouku. Zraky všech jsou upřeny na poslancovu hebkou bradku, kaštanový knír, vysoké čelo, oblé jako věž, a kučeravé vlasy. Hnědé oči přívětivě hledí na starostu.

Za poslancem stojí jeho choť, vysoká dáma s drobnou tvářičkou. Na tváři má připevněný nehybný úsměv, vypěstěný v ústavech pro výchovu dívek z lepších rodin a naučený cizozemskými vychovatelkami; abstraktní úsměv, jenž se nepojí k žádnému určitému předmětu. Drží za ruce dva chlapce v modrých kabátcích se zlatými knoflíky. Opodál trčí vychovatelka; její úsměv je ze stejného chovu jako úsměv její paní.

Starosta přišel do proudu a jeho řeč jednotvárně bublá a zurčí. Na tváři vyvstaly krůpěje potu; cítí, že jeho tuhý límeček změkkl. Poslanec nemění pozici; stále má pravou ruku položenou na prsa a palec levé ruky se drží kapsy. Usmívá se vlídně a jeho šije tvoří se zády tupý úhel. Starosta zakončil svoji řeč slovy: „Ještě jednou: Buďte nám srdečně vítán!“

Poslanec Národní strany svobodomyslné dr. Alois Fábera se pohnul. Odpověděl, že ho láska a oddanost krajanů nesmírně dojíká a těší. Duchem svým, pravil, stále zalétá v rodný kraj; duševním zrakem vidí ony požehnané lány, snivé nivy i dálné modro hor.

Přednosta stanice i železniční zřízenci trčí ve vojenském postoji. Účastníci slavnosti dychtivě sají lahodnou řeč. Holíč Sedmidubský lpí na poslancových ústech, mimoděk pohybuje rty a tiše si opakuje poslancova slova.

Správce Wagenknecht vypjal prsa; avšak jeho bdělé oči se kutálejí v jamkách a střeží pořádek. Opodál čeká fotograf s připraveným přístrojem. Zasilatel Wachtl objímá poslance žízňivým pohledem, ale jeho druh, penzionovaný poštovní správce, usmívá se ironicky. Agent Raboch těká hbitýma očkama po zástupu, aby si všechny podrobnosti vtiskl v paměť.

A poslanec mluví o rodné písni domova, o bublajících potůčcích, o borech, jež šumí po skalínách, o zeleni, která oku lahodí; buclatou ručkou dává takt. Pravil, že vzpomínka na rodnou líchu jej posiluje v boji za nezadatelná práva národa našeho. Měl hebký, mandlový hlas a jeho řeč plynula ze rtů jako sladká šťáva přezrálé ryngle. Byl to hlas, jenž v kruhu přátel a cinkotu pohárů častokráte zapěl mnoga ljeta, mnoga ljeta, mnoga ljeta, živio! Živio!! Živioóó!!! Jeho řeč se vinula v ladných ornamentech a rozjařovala posluchače jako vřelý čaj. Zvučela jako ladička, hladila po tvářích, ale současně přátelsky potřásala pravicí a poklepávala po zádech; a šuměla, šuměla jako sodovka. Paní Fáberová se usmívala neměnným úsměvem; i vychovatelka se usmívala, ale její oči střežily staršího chlapce, kudrnatého, vytáhlého výrostka, který se zřejmě nudil; vrtěl se netrpělivě a podupával. Mladší hoch však klidně stál a způsobně hleděl před sebe. Měl udivené, beráncí oči, malinká červená ústa; byl velmi podoben svému otci; chyběl mu jen kaštanový knír a hebká bradka.

Poslanec zakončil směle vysoustruhovanou periodou a umkl.

Upravil si skřípeč a kapesníkem uhladil knír. Ozval se potlesk. Jenom správce pošty na odpočinku se neúčastnil ovací. Podezíravě hleděl na poslance a ironický úsměv neopouštěl bledé rty; ponurý cit mu přináší poselství, že poslanec je asi členem zednářské lóže.

Potom předstoupily dvě holčičky, obě v bílých šatech a rovných žlutých vlasů, připomínajících žitnou slámu. Větší družička podala paní Fáberové kytici a ta menší počala přičinlivě přednášeti báseň, kterou složil notář dr. Tichay. Poslanec se spustil do dřepu a úsměv rozšířil jeho tvář. Slyšel:

*„Neznám slov umělých, jimiž chtěl bych se skvíti,
jen prostě chci Ti říci, co naše srdce cítí,
Slovane velký, zdárný vlasti synu,
Tvůj štít je čistý, není na něm stínu.
Tvůj život, to jest otevřená kniha.
Co řádka, oběť v očích se nám míhá.
Toť utrpení, kde šlo o Tvé bytí
a tato kniha nám jak maják svítí...“*

Děvčátko se popletlo, ale notář mu napověděl: „Nuž, zdrav.“

*„Nuž, zdrav bud', otče!“ volám. „Mnogaja ljeta!“
„Kdo Tebou zhrdá, zrádce je a sketa.“*

Děvčátko se uklonilo. Poslanec je vzal do náručí a políbil na čelo. Páni se dojatě usmívali a dámy si utíraly oči. Tu přiskočil fotograf a žádal shromáždění, aby utvořilo malebnou skupinu. Poslanec se vypjal. Opět položil pravici na prsa a palcem levé ruky se zachytil kapsy u kalhot. Vysunul pravou nohu dopředu a obrátil se k objektivu celou tváří; nerad se ukazoval z profilu; měl nepatrný nosík v podobě bobule. Poslanec byl středem skupiny. Místo po pravici zaujala jeho choť s dětmi; starosta a knihkupec Oktávec stál po levici. Ve shromáždění nastal pohyb; všichni se tlačili dopředu. Zasilateli se podařilo ulovit výhodné místo v blízkosti poslancově; avšak v okamžiku, kdy fotograf zdvihl prst a významně zasyčel,

skočil penzionovaný poštministr před zasilatele. Tak se stalo, že obličej zasilatelův se ztratil v zástupu.

Když se uvítání skončilo, nasedla společnost do kočárů, které se shromáždily před nádražím. První kočár byl určen pro poslance, starostu města a jejich dámy. Druhý kočár obsadili synové poslanců s vychovatelkou. Drožka s několika úředníky uzavírala průvod. Než se však drožky hnuly, došlo k nemilému výjevu. Objevil se žebrák Maryčka Půjč!. Trhan pitvořil se před kočárem a pokřikoval na poslance rytmické nadávky. Ještě než si poslanec všiml nuzáka, přiskočil ostražitý Wagenknecht, popadl jej za límec a odtáhl stranou. „Já ti dám, špindíro!“ syčel, sinalý vztekem. „Až přijdu domů... já vás naučím... já učiním opatření... uslyšíte andělíčky zpívat...“

Kočí mlaskl a zakroužil bičem; poslancův kočár se pohnul a za ním i ostatní drožky. Lékárník, agent Raboch, penzionovaný poštministr, zasilatel a zpěváci vykročili. Holíč Sedmidubský zírá zasněnými očima do dálky a dumá o tom, jaký asi bude mít poslanec pohřeb. Vidí impozantní divadlo. Spolky, družiny v krojích. Prapory vlají nad průvodem. Hudba, mnoho hudebních kapel. Jedna skončí, druhá spustí... Průvod vykročí z domu smutku časně zrána, pomalu kráčí a přibude na hřbitov za večerního šera. Neboť ulicemi se rozlije moře lidstva a bude možno postupovati pouze krůček za krůčkem. Hudba, mnoho hudby, krásné, dojemné hudby, mnoho latinských modliteb a smutečních řečí; a těch věnců, těch krásných, libovonných květin... Holíč Sedmidubský těžce, bolestně vzdychá; jenom mocným tohoto světa dostává se takového vznešeného pohřbu.

Rozložen na kožených polštářích, s nohama zahalenýma v žíhanou houni, projíždí poslanec ulicemi okresního města. Jeho tvář oblil blahosklonný úsměv, který je vlastní mocnářům, jimž holdují poddaní. Z vikýřů hluše pleskají prapory. I okna nakřivených chalup jsou ozdobena papírovými vlajkami. Všude jest zřítí rozjařené, sváteční obličej. Lidé se zastavují a obnažují hlavy; někde je viděti nadšené skupiny, které provolávají slávu. Kočáry projíždějí mezi chalupami s rozčepýřenými střechami a poslanec kyne buclatou ručkou květináčům s fuchsiemi, mučenkou a čapími nůsky, neboť za nimi tuší voliče. Když pak chalupy vystřídaly kamenné domy, častěji poslanec zdvíhá klobouk a obličej zjasňuje dobrotivý úsměv.

Kdykoli poslanec dr. Alois Fábera přijíždí do rodného města, tehdy jímá jeho srdce svíravý, blaživý pocit; jeho mysl se zalévá něhou, když patří na bachraté, spokojené a samolibé domy s dřevěnými podloubími. Tu pak cítí, že jeho myšlenky se řadí do dlouhých, oblých a lehce zvlněných period; mimoděk jim dává buclatou ručkou takt; vypíná prsa a jeho čelisti se počínají samy od sebe pohybovat. Myšlenky říkají: – V duchu zalétám v místa svých dětských her. Oh, těch krásných, slunných chvil, jež se už nikdy nevrátí! Na každém kameni, každém stromu lpí kousek tvého života. Musím svým dětem ukázati ona místa, kde jsem rostl, rozvíjel se a zápasil... –

Z jednoho domu vyšel stařec s řemeslnickým obličejem; mířil k hydrantu s konví v ruce. Zastavil se a upřeně se zadíval na lesklý kočár. Poslanec jej zpozoroval a naklonil hlavu; snad očekával, že stařec se vrhne před kočár a bude prosit o nějakou milost. Avšak kmet si bedlivě prohlédl koňské postroje a pak se zase chopil konve. Poslanec odvrátil hlavu.

Starosta upozorňuje poslance na novostavbu berního úřadu, kterou zástupce okresu vymohl svým vlivem. Poslanec si pohladil

kaštanovou bradku. Nová budova mu blahořečí, celé město a volební okres blahořečí. Poslancovo slovo způsobilo, že okresní město dostalo místní dráhu; poslancovo slovo sevře línou říčku do nového koryta a zabrání jí, aby na jaře rvala sedlákům kusy luk. Blahořečí mu sedlák, který kráčí za pluhem, kočí na žebříňáku, tovární dělník; mnohý občan mu vděčí za to, že ho nevzali na vojnu; mnohý šenkýř mu žehná, že smí nalévat kořalku, a stará vdova, že prodává tabák a kolky. Někdy se poslancova prsa vzedmou a tajná myšlenka jej lichotivě oslovuje: Otče Vlasti; avšak jeho voličové ho považují za svého agenta, plnomocníka okresu; okres je firma, kterou poslanec zastupuje. Poslanec sám je toho mínění, že politika je umění být s každým zadobře; prvním úkolem zástupce lidu je zavazovati si voliče. Poslanec slouží svému okresu a slouží rád a neúnavně. Byl pružný jako lasička, vždy bdělý a ostražitý. Už jako malý chlapec byl připraven přiskočit, posloužit. Podá klobouk a hůl, přisune dámě židli, otevře dveře a shýbne se pro upuštěný kapesník. Umí se půvabně uklonit a hlasitě pozdravit. Každý chválí způsobného chlapce. Lehce se vznášel; nezatěžovaly jej hluboké myšlenky, neznepokojovaly citové rozpory a necloumaly jím názorové zmatky; pohyboval se svěže jako vodomil v tůni. V zástupu oživil, o samotě se nudil; ostatně zřídka kdy býval sám.

Dále hrčel kočár a za ním klusaly poslancovy zásluhy. Kupec Zoufalý vyběhl z krámu a vychrstl na poslancův kočár nejsladší zdvořilosti. Starosta zdvihl klobouk a poslanec pokynul buclatou ručkou. Obchodník Štědrý se vztyčil a připažil dýmku ke svým kalhot; také jemu pokynul poslanec buclatou ručkou.

Kočárům zkřížil cestu vesnický vůz s lejtou³⁸; močůvka znamenala ulici smrdutými stopami. Kočáry zastavily, poslanec nakrčil nos a starosta zabublal. Tu však ze země se vynořil kmitavý stín správce Wagenknechta; vrhl se na vesničana se vzteklými nadávkami. Zběsilost jím zmítala. Vždyť včera vyhnal všechny obyvatele chudobince a nařídil jim, aby na počest poslancovu

---

³⁸ Lejta – válcovitý objemný ležatý sud.

vyčistili ulice. Také zpustlému sládkovi Vokounovi vtiskl do ruky koště. Nešťastný cestovatel se chabě vzpíral; ale pak se podvolil. Postavil se do řady, rovný s rovnými, a mával koštětem.

Nyní tento chrapoun, selský hřbet, poskvrní Wagenknechtovi jeho čistě vymetenou ulici... Správce se zadýchal vztekem; řičel a ukazoval kočímu pěst. Tupohlavý vesničan si ho nevšímal. Povzbudivě hvízdal koni, který močil. Pak mlaskl, kůň napjal postraňky a fůra se pohnula. Lejta s močůvkou uvolnila poslanečvě průvodu cestu. Wagenknecht si pevně vtiskl vesničanovu tvář do paměti; snad jednou Bůh vydá tupohlavce do jeho rukou; pak mu zvalčuje kůži; do smrti si bude slamotrus pamatovat správce Wagenknechta.

Poslanečova tvář se roztáhla k úsměvu.

„Jak vidím,“ děl, „je paní Kuncová stále zdráva.“

Starosta sledoval poslanečův pohled a uviděl ovocnářku lesklých, vrásčitých tváří. Seděla nad ošatkou pomerančů a klímala.

„Zdráva a v dobré míře,“ pokračoval poslanec.

„Ano, pane poslaneče.“ zahuhlal starosta.

Poslanec si pohladil kaštanovou bradku.

„Pamatuji se...,“ rozpřádal, „velmi jasně mi tane na mysli vzpomínka, jak jsem se u ní po maturitě zastavil. Jdu přímo od zkoušky zralosti. V císařském kabátě, černý, dlouhý kabát... Měl jsem radost, že jsem obstál. Však račte znát, pane starosto, ty pocity. Koupil jsem si močenou okurku. Já se vám do ní zakousl s takovou chutí... a lák mi pobryndal náprsenku. Ach, ano... močenou okurku, močenou okurku, jako dnes to pamatuji. Jak ten čas prchá...“

„Ano, pane poslaneče,“ zahuhlal starosta.

„Močenou okurku,“ opakoval poslanec s radostnou zádušností, „rád si vzpomínám na všechny podrobnosti svého života. Vždyť, není-liž pravda, vzpomínky jsou kaménky, ze kterých je vystavěna budova našeho žití.“

„Tak jest, pane poslaneče.“ Starosta si utřel pot z čela.

Hrkot kočáru vyburcoval stařenu z dřímoty. Spatřila poslanece, vyskočila a zdvihla ruce, jako by mu žehnala. Klusala podél kočáru

a křičela: „Pane poslanče, náš dobrý milostpane... To je radost, to je radost! Tak se líbili na nás podívat?“

Poslanec kázal zastaviti. Nyní ukáže, jak poslanec mluví s ženou z lidu. Rozhlédl se; na jeho nepatrný pokyn přitočil se ohebný fotograf. Poslanec se milostivě usmíval; lidé, kteří pozorovali tento výjev, se také usmívali; v každém okně se zjevila usměvavá tvář. Dokonce i přes bublavou tvář starostovu přeběhl kradmý úsměv. Jenom Wagenknecht se neusmíval; pozoroval stařenu obezřetně, nevraživě. Fotograf se ukryl pod černé plátno.

„Zdráva, paní Kuncová, zdráva?“ vyptával se poslanec blahosklonně.

„Děkuju za optání, milostpane. Jenom suchý lámání mne souží.“

„To jinak nejde, matko. A co váš syn?“

„Jeminánku,“ zavřískla ovocnářka, „můj hoch je šťastnej. Já mu přikázala, aby se modlil za pana poslance. Sama se modlím vstávajíc lehajíc. Loni jsem byla ve Vamberčicích ofěrovat za milostpána svíčku...“

Oho! Haha! Svíčku ofěrovala. Poslanec mrkl na starostu. Ten nepochopil, ale ze slušnosti mrkl také.

Stařena se dala do klábosení. Nevěděla, jak by vyjádřila poslanci vděčnost za to, že vymohl jejímu synovi místo sluhy u okresního soudu v Krakově. Avšak poslanec zdvihl ruku a odměřeně pokynul na znamení, že slyšení je skončeno. Kočí opsal bičem smyčku a koně se dali do cvalu.

Letní sídlo poslance dr. Aloise Fábery stálo ve čtvrti, jež se původně nazývala *V zátočině* a pak byla pojmenována čtvrtí *Františka Palackého*. Když poslanec vymohl subvenci na stavbu městského vodovodu, dostala tato čtvrť jméno po dobrodinci okresu.

Vila se opírala o masivní věž, kterou prstencovitě zdobil nápis *Pod horami domov můj*. Škraboška břečťanového porostu zpola zakrývala lomená okna, složená z barevných sklíček, i bohatě zdobenou fasádu v podobě stylizovaných květů. Nad vchodem se houpala svítlna z tepaného železa mezi kulovitými myrtami v dřevěných kořenáčích.

Zahrada, obehnaná těžkou, litou mříží, byla rozdělena na souměrné záhony. Zahradník si dal práci, aby záhonům dal podobu geometrických obrazců. Nad upravenými stezkami se pnuly oblouky divokých růžiček. Macešky a pomněnky tvořily hvězdice. Podél plotu ukazovaly orlíčky a stračka své zkroucené stonky a křiklavě planuly květy máku. Zahrada měla pestrost a okázalost lázeňského parku. Pod hustou pokrývkou jericha a svlačců ukrývala se uměle vyřezávaná besídka. Uprostřed záhonů rozkládala svoje dužnaté, ostnaté listy aloe. Veškeré rostlinstvo této zahrady bylo načechrané, vlnité a zdobně ornamentální. Poslanec rád patřil na ty květinové arabesky; snad cítil, že do nich se vtělily jeho lehce zvlněné věty, okázalé periody a břeskne fráze, které také rozjařovaly posluchače.

Neslyšně se připlížil soumrak do okresního města. Vzduch voněl otavou, lipovým medem a kravskými chlévy. Promenády zbytněly. Na severní straně se procházeli šviháčtí úředníci politické správy. Pod podloubím bylo slyšeti hlasy rozjařených občanů. Středem náměstí, po dlážděné úhlopříčně, se pohybovali izraelští obchodníci s ustaranými tvářemi. Hlasitě povykovala promenáda řemeslníků. Slečny se chichotaly, děvečky pištěly a mladíci se řehonili.

Promenáda na severní straně se roztržila; poslanec s chotí zavítal mezi lid. Náměstí zašumělo jako osikový hájek, jehož se dotkl vítr. Obchodníci na dlážděné úhlopříčně se zastavovali a smekali tvrdé klobouky. Zasilatel Wachtl zabouřil: „Nazdar!“ Poslanec vlídně pokynul buclatou ručkou. Paní Fáberová pohnula obočím a usmívala se nehybným úsměvem bývalé chovanky kláštera Sacré Coeur. Zasilatel vyrazil vpřed, přeje si, aby jej poslanec oslovil. Leč v tuto chvíli se poslanec setkal s děkanem. Obyvatelé ustoupili, aby ti dva měli větší prostor k vyměnění pozdravu.

Maličký, oblý kněz obnažil lebku a přitiskl k hrudi lesklý, tvrdý klobouk. Poslanec se chopil velebníčkovy pravice a přitáhl ji k sobě. Dýchající si do tváře, široce se usmívali, ustavičně si potrášajíce rukou.

„Pan poslanec se prochází?“ zaklokotal kněz.

„Zajisté, důstojnosti,“ hebce zašťavnal poslanec.

„A milostivá paní také na procházku, na procházku?“

Paní Fáberová našpulila ústa.

„Na procházku, důstojnosti,“ zapěla tence.

„Tak tedy na procházku, na procházku, hehehe!“

„Načerpali čerstvého vzduchu, hehehe!“

„Pokochati se, hehehe!“

„Správně jste děl, důstojnosti, hehehe!“

„Velmi dobře, počasí je stálé, vzduch je vlhý, hehehe!“ Otřásali se smíchem, oním třaslavým, nekonečným smíchem, jímž si vzdávají poctu hodnostářů. Nemohli se rozloučit, neboť žádný se nemohl odhodlat, aby pustil ruku druhého; i oddávali se drahnou dobu mečivému, rozpačitému smíchu. Konečně se odloučily zpoceně pravice; hodnostáři odstoupili od sebe, aby šli svou cestou; avšak neustále se obraceli a mávali klobouky. Zasilatel pozoroval tento výjev mračným pohledem a zatvrdil se: – Je dobře, pane poslanče. Když je ti klerikál milejší než našinec, tak je dobře. Já si to zapamatuji, až přijdou volby. – A zamířil do lékárny.

Agent Raboch vyčíhal okamžik, kdy se poslanec odloučil od děkana, a zastoupil mu cestu. Přednášel mu jakýsi spletitý obchodní

případ a žádal zástupce lidu o příspěví. Poslanec nachýlil hlavu a pozorně naslouchal; slyšel slova a nevnímal jejich smysl. Naučil se ve styku s volíči předstíratí soustředěný zájem. Svrástil obočí a starostlivě mnul kaštanovou bradku, jako by celý život čekal na okamžik, až se na něho agent obrátí s prosbou. Věděl ostatně, že panu Rabochovi nejde o věc; mluvil a přitom se rozhlížel, zda město vidí, jak rozmlouvá s poslancem. Ukončil prosbu a poslanec zaševelil, že se postará, že zahájí kroky, že zapřičiní, že zapůsobí na kompetentních místech; pro jistotu si zapsal jméno Rabochovo do tlustého notesu.

Obchodník Štědrý seděl před domem a pokuřoval z dýmky. Pozoroval ruch na severní promenádě a žárlil na agenta, že rozmlouvá s poslancem.

„Všude musí být první,“ zareptal nespokojeně.

Pobízel syna studenta, který seděl vedle něho.

„Jdi Jaroušku a promluv si s panem poslancem.“

„Co mám s ním mluvit?“ bránil se student.

„Co! Co! Já mám vědět?“ rozčiloval se otec. „Něco mu řekni. Je to tvůj známý. V Praze pořád chodíte spolu.“

„To není pravda. Já ho vůbec neznám.“

„Neříkej mně takové věci,“ zavrčel obchodník hrozivě, „já vím, že chodíte spolu, tak jdi k němu, ať se to vidí...“

Matka zakročila: „Jaroušek chce mít trochu pokoje. Nech ho pořád. Já to nemám ráda...“

„Vzdělaní lidé mají spolu mluvit,“ bručel otec, „co si může poslanec povídat s takovým Rabochem?“

Vyklepal dýmku a kázal služce, aby odnesla židle do stavení.

Hodiny na radniční věži odbily deset hodin. Obchodník Štědrý sklapl tlustou knihu, na jejímž hřbetě bylo vyryto heslo *Alguierie-Ažušak*. Zhasil světlo a postel pod ním zasténala. Pozoroval kmitavé stíny, jež vysílala olejová lampička, a bručel: „Vzdělaní lidé patří k sobě... V Praze jsou jedna ruka a tady nechťí jeden o druhém nic vědět. A to nemám rád...“

Potom zasténal: „Poškrab mne.“

Manželka hnětla mu svědivá záda a pravila: „Měl bys jít k doktorovi, aby ti dal nějaké mazání.“

„Vyhadzovat peníze, to tak...“ mumlal obchodník, „doktoři beztoho ničemu nerozumějí...“

Obrátil se na bok a usnul.

V tu dobu stanul poslanec před zrcadlem. Dlouhá noční košile sahala mu na paty. Položil pravici na prsa tam, kde noční košile byla ozdobena pestrým vyšíváním; palec levé ruky hledal kapsu u kalhot; nenalezl ji a ruka sjela podél tučného stehna. Poslanec naklonil hlavu, vypjal prsa a zašťavnal: – Hohes Haus!³⁹ –

Potom prohlédl si zálibně kaštanovou bradku, zakroutil knír a zaškaredil se nad svým profilem. Zhasl světlo a šel si lehnout.

V onu chvíli shromáždil kolem sebe žebrák Chleboun, zvaný Majorek, zástup nuzáků a pravil: „Přijel tentononc... jeden velkej hlaváč... byla sláva, muzika hrála... Tím pádem zakázal pan Wagenknecht, abysme nechodili na ulici... protože ten pán by si ošklivil nás, žebráky. Nesmí vidět naše hadry, špínu a boláky... Ale já všechno viděl, mě nikdo doma neudrží, protože jsem chytřej... A byla velká sláva, džin-džin a rumplování... A přivezl si paničku, hezkou, tlustou, při těle. Vykrmil si ji sladkým od cukráře a tlustým od uzenáře. A teď má potěšení do postele.“

Vzteklý Maryčka Půjč! vykřikoval do tmy rytmické nadávky. Psi mu odpovídali táhlým vytím. Prostáček Hynek bručel nábožnou píseň a podrbával se pod paždím. A Hladká Ančka potřásala zvadlou hlavou na tenkém krčku a breptala: „Já jsem věděla, že bude sláva, protože jsem měla krásnej sen, živej sen... Zdálo se mi, že sedím u splavu a držím v ruce díťátko, milostné jako boží Jezulátko... Huš, huš... spinkej díťátko... odháněla jsem větvičkou mouchy, aby díťátko dobře spalo... Najednou vidím, že to díťátko jsem já a moc jsem se tomu divila, že chovám sama sebe, ale měla jsem radost, že jsem taková růžová a hezky spinkám, kor nic

---

³⁹ Slavná sněmovno! – Oslovení, kterým začínali poslanci v rakouském parlamentu projevy.

nezlobím jako jiný děti... A ráda bych věděla, co ten sen znamená, aby mně někdo vyjevil šťastný numera, kdybych vyhrála, dám navařit kafe a všichni se budeme mít dobře...”

Spí okresní město. Pokojně oddychují bachraté domy. Dříme radnice s městským znakem; spí gotický kostel, zámek se čtyřmi mohutnými věžemi, i okresní hejtmanství, na jehož střeše je napsáno *Vystavěno L. P. 1902*. Ztichlými ulicemi kmitá se nepokojný stín správce Wagenknechta; bdělý stín je připraven někoho přistihnout, usvědčit, zjistit, přiškrtit.

A tyto dny přijel nenadále syn Kamil. Byl v tomto kraji na obchodní cestě, i odskočil si domů. Matka zalomila rukama a běžela na dvůr, aby ohmatala šedého kohouta. Z posady se ozýval rozryvný nárek poděšené drůbeže. Obchodník se znepokojil, každý příjezd někoho z rodiny uváděl jej v rozčilení. Při obědě se vyptával syna, co pohledává v okresním městě. Syn mlčel: obíral kostičky a jeho zněžnělé rysy sténaly: – Probůh, ušetřte mne! Nevidíte, jak jsem unaven? –

Otec si podezíravě prohlížel syna; pozoroval, že mu z límce vystupuje podbradek. Břícho se mu pod hedvábnou vestou vyklenulo. Licousy si dal zkrátit na polovici; zato jeho knír úplně zmizel.

„Proč nemáš vousy?“ tázal se obchodník nespokojeně.

Kamil si přejel prstem místo pod nosem a usmál se shovívavě: „Knír se teď nenosí.“

„Máš mít vousy,“ reptal otec, „vypadáš jako bába. Co si o tobě zdejší lidi pomyslí?“

Na to syn neodpověděl.

– Co se budu bavit s nekulturním tátou? – řekl si.

Mlčel více než dříve. Naznačoval, že jakési choroby ohrožují jeho delikátní tělo a ty neduhy jmenoval latinskými názvy. Po schodech stoupal opatrně, jako by byl ze skla; a po každém stupni se zadýchal a odpočíval.

„Máš hodně jíst,“ pravila matka, „kdyby sis nevybíral, byl bys zdravý. Mně ani tatíkovi nic není a jsme staří lidé. Proč? Protože jíme, co je. Já vařím dobře.“

„To bych řekl,“ potvrdil obchodník.

Kamil stáhl rty v opovrhlivý pošklebek. Pořád mlčel, neurčitě huhňal a povýšeně se usmíval. Po obědě se najednou rozpovídal. Stále chodil za otcem; provázel jej z jídelny do kuchyně a z kuchyně do krámu. Mluvil spěšně a chlemtavě; vykládal, že jeho tchán mu

odevzdal obchod a sám se odebral na odpočinek. Když hovořil o svém obchodě, tu se proměnil v básníka. Jeho obchod má velikánské výkladní skříně jako kostelní okna. Otec vybalil homoli cukru a přichystal si sekáček. Říkal si: – Musím nasekat cukr do zásoby. – Kamil říká, že jeho obchod je největší v městě; obchodník přemítal: – Také kávu musím navážít, protože je zítra trh. – Syn bzučel jako čmelák na jetelové paličce; stále obletoval otce a dorážel: – Můj obrat stále vzrůstá. – Obchodník sňal zástěru a vyšel před krám. Myslí si: – Moc mluvíš a já to nemám rád. – Poodstoupil několik kroků, aby si prohlédl dům. Nad sgrafitovými kresbami zakýval pochvalně hlavou, nad prázdnými místy se zachmuřil. – Tento rok, – rozhodl se, – zavolám malíře, aby to dal do pořádku. –

Kamil umlkl, jako by se mu zásoba řeči vytrousila. Rozhlédl se po náměstí shovívavým pohledem. Všechno mu připadalo maličkým. Okresní město by vstrčil do kapsy; radnici rozemne mezi prsty; gotický kostel by se vešel do jeho elegantního kufru z lakové kůže. Celé město s okolím až k modravým horám na obzoru zavalil jeho prosperující obchod.

Z postranní ulice náhle vyrazil Viktor, provázen dělníkem, jenž nesl svitek izolovaného drátu. Oba se čemusi hlučně chechtali. Kamil svraštil nos, jako by ucítil nepříjemný zápach. Mladíci upalovali přes náměstí, šťouchali se do boku a neomaleně hlučeli. Na obou bylo vidět, že se napájí pivem, rádi jedí uzeniny a jihnou při zvuku harmoniky. Pes žemlové barvy je obskakoval. Viktor zdvihl kámen, naprskal naň a mávl rukou. Pes se očekáváním vzepjal a tančil na zadních nohách. Viktor hodil kámen a žemlový pes se hnál za ním s takovým nadšením, že v běhu udělal přemet.

Kamil vyňal doutník z úst a utrousil: „Divné chování, co má Viktor. Měl by přece mít víc držení. Dneska se na to moc dá. Takové moresy jednoho šokýrují.“

„Šokýrují, šokýrují...“ zamračil se obchodník, jemuž se to slovo nelíbilo. „Sám se živí, od nikoho nic nechce, tak ať se ho nechá na

pokoji. Nech si svoje šokýrování, až budeš pryč. V našem městě není žádné šokýrování...”

Syn se urazil: „Tady není žádná kultura, to je marné.“

Viktor spatřil u hydrantu děvečku. Přitočil se k ní zezadu a stiskl jí boky. Holka vypískla a Viktor se spokojeně zajehtal. Montér zasalutoval a odloučil se od něho. Viktor mávl rukou a šel svou cestou. Jeho myšlenky byly asi veselé, neboť chvílemi pošinul čepici do týla a pak zase na stranu. Hvízdal si a rázně odplioval. Chvilkami se zastavoval se známými a s libostí si potlachač. Někde zařval do otevřeného okna: „Co máte dobrého k obědu?“ Všude se potkával se širokými, usměvavými tvářemi, jako byly jeho.

Ubíral se podél zahrádek, nespořádaných a napěchovaných bujnými květinami. Utrhl lístek šalvěje, rozemnul mezi prsty a přičichl k nim. Galantně požádal jednu dívku o růži; dostal ji po koketním zdráhání. Žvýkáje v zubech stonek růže, kráčel ulicí, která se svažovala k řece, zalité sluncem a obrostlé přívětivými olšemi a vrbovím. Hučel jez a pod ním se točila kalná pěna. Modrá šídla se třepetala nad vodou. Naháčekové, kluci a holky, chytali mříčky a výskali. Ženské máchaly prádlo. Viktor ucítil, že se mu rozvázala tkanička u bot; zdvihl nohu a opřel ji o balvan. Zatím, co si zavazoval botu, zašilhal po pradelnách, není-li jim vidět pod sukně. Ženské instinktivně ucítily mužský pohled a spěšně se upravovaly. Viktor hodil po nich obhroublou galantnost. Zachechtaly se a durdivě odpovídaly, polichoceny jeho pozorností.

Opodál svištěla a tence zpívala elektrárna. Viktor zamířil k ní, ale vtom upoutal jeho pozornost nedaleký tenisový dvorec, odkud se ozývaly hlasy. Dopoledne byl tenisový kurt vyhrazen synům a dcerám židovských továrníků; odpoledne tu hráli křesťanští hodnostáři. Viktor přitiskl tvář k drátěnému plotu. Několik dam v bílých upjatých blůzách a tvrdých mužských límcích přihlíželo hře. Ploché slaměné klobouky byly vratce upevněny na vysokých účesech. Starší poslancův syn, kostnatý a opálený, hrál s vysokou dámou, jejíž boky byly stisněny šněrovačkou.

Viktor ucítil, že se ho dotkl stín; zdvihl hlavu a upozoroval profesora Pošustu. Oslovil ho družně: „Z toho hocha něco bude. Správně se staví a dobíhá.“ Profesor se přívětivě usmíval a zespodu hladil prošedivělou bradu.

„To je totiž poslancův syn,“ řekl Viktor. „Ten druhý sedí s maminkou. Hezký chlapeček, jenomže není podobný klukovi, spíš holce.“

Mezi dámami trůnila paní Fáberová. Příkládala si k očím lornon a jednotvárný, neměnný úsměv neopouštěl její tvář.

„Ej,“ vykřikl Viktor, „to byla záludná rána. Správně! Slečinka nezabere. Zase aut. Ó já! Ona drží raketu jako měchačku.“

„Vy rozumíte tenisu?“ zeptal se profesor.

„Trošku,“ odpověděl Viktor, neodvraceje pohled od hráčů, „podívejte se, jak ten kluk falšuje. Já se rád na to dívám, ale abych tomu moc hověl, to ne.“

Hlaholil a vykládal svoje rozumy. Profesora zajímal tento dělník, který vzešel z měšťanské třídy. Věděl, že někteří ho dávají svým dětem za odstrašující příklad, skoro jako zpustlého sládka Vokouna, který neseděl doma, ale toulal se po cizině. Tento mladík ho mátl. Mohl přece vychodit školy, stát se úředníkem a sužovat poddané.

Proč odpadl od své třídy? Proč se dobrovolně ponížil? Díval se mu pozorně do obličeje, jako by chtěl z něho vyzkoumat tajemství, které ho znepokojovalo. Dělník bodře pleskal, posuzuje hru, i bylo vidět, že necítil ostych před profesorem.

Čím déle ho profesor pozoroval, tím větší byl jeho zmatek. Profesor byl z onoho druhu lidí, jichž přirozené instinkty oslábly dlouhým, úmorným studiem. Nedovedl se dívat na životní jevy přímo, ale řešetem četby. Jeho rozum doutnal pod nánosem papíru. Hledal ustavičně program, životní program, v nějž věřil více než v život sám. Trudil se: Jak žít, abychom nežili zbytečně? Tápal v bludišti problémů, jimiž se obklopil. I věřil, že Viktor se oprostil podle pevného programu, jež pojal po mučivých duševních bojích. Jaký je jeho program? Jaká je jeho pravda? Snažil se vyzvěděti tuto pravdu; snad najde v ní lék na svoje bolavé rány.

I otázel se jej: „Jak žijete, příteli?“

Očekával, že se Viktor rozpovídá; zjeví mu svou nauku a pak se rozpře dlouhá, zajímavá debata.

„Jak žiju?“ opáčil Viktor. „Jak se dá. To víte. Jíme, pijeme. Práce je pořád houf. Tuhle jsme v poslancově vile dělali na vedení. Věřil byste, že má v bytě nejméně sto hodin? Na mou duši nelžu. Hodiny všech možných druhů, starodávné, podivné. Jedny hodiny jsou v podobě lampy. Ciferník je namalován na stínítku. Já koukal jako blázen. Rád bych se do toho stroje podíval; je to věc neobyčejná. Stavte se u poslance, až půjdete okolo. Vás by to, pane profesore, jistě zajímalo.“

Na hřišti dohráli. Dámy se seskupily kolem chlapce a začaly ho objímat. Hoch se vzpurně bránil jejich polibkům.

„No...“ povzdychl si Viktor, „krásně hrál ten chlapec. Má šikovnou ruku a fortel. Maminka může mít z něho radost. A já... už musím běžet, copak je to platné. On to za mne nikdo neudělá. Mějte se dobře, pane profesore, poklona!“

Profesor se za ním díval a zamyšleně hladil prošedivělou bradu. – Měl bych, – říkal si, – uspořádat dělníkům přednášku. Na příklad o myšlenkovém vývoji evropského lidstva. Našel bych mezi dělnictvem jistě vděčné posluchače... –

Dzin-dzin-dzin-dzin-dzin... rozespalí měšťané vyťahovali záclony a vpouštěli do dusných ložnic růžové, čiperné jitro. Okresní město si mnulo splepená víčka a táhle zívalo. Ulicemi procházel hlouček hudebníků v hasičských stejnokrojích. Zastavovali se na křižovatkách ulic, na náměstí. Prostořece vřískala křídlovka, uraženě dudlal bombardon, vířil bubínek, duněl turecký buben. Z oken se vykláněly noční košile, pletence vlasů pod čepcem. Kolem muzikantů poskakoval zpustlý sládek Vokoun, zvaný Abdul Hamid; na jeho zmačkané tváři bylo zřítí probdělou noc; přešlapoval jako medvěd a pitvorně napodoboval kapelníka. Hudebníci ho odháněli hrubými slovy. Nedbal nadávek, odběhl jako uličník, hned se zase přitočil s přihloupkým úsměvem na odulé tváři.

Ve stínu hraběcího zámku, tam, kde ústí kaštanová alej, stála starobylá budova gymnázia. Nad kamenným portálem trčela věžička, jež ukrývala zvonek; a kovové srdce zvonu svolávalo každý den po dvě století studenty do přednášek. Z jedné strany byla to jednopatrová budova, jež se pokorně krčila před zámkem a úslužně ustupovala kostelu. Avšak na druhé straně byl svah a na tom svahu vyrostlo mohutné, chmurné zdivo, obraz citadely. A toho dne chystalo se okresní město oslavit jubileum tohoto ústavu.

Již od časného rána přivázela místní dráha účastníky slavnosti. Někteří přijeli sami, jiní byli obklíčeni rodinou. Ozýval se pokřik. Mnozí si s radostným hlaholem padali do náručí. Brali se za ruce, odstupovali od sebe, aby zkoumali svou tvář ve tváři druhého, mnohému se vkrádal do duše nedůvěřivý smutek. Tohle že jsem já? V paměti se odvraceli od zvarhanělých, zvětralých lící, od toho hrbolatého zrcadla s oprýskaným amalgamem.

- Jsi to ty? - tázali se ostýchavě.

Slyšeli odpověď kalného zrcadla: - Ano, já... -

Odpoledne se konal průvod městem. Vpředu šla standarta s nápisem: Ročník 1857. Nesl ji staříčkový kněz v oblýskané kutně

penzisty, s třaslavou, na stranu nachýlenou hlavičkou. Za ním cupitali dva stařečkové s vypoulenýma, ptačíma očima. Ročníky 1853 a 1856 scházely. Pak přišel hlouček kmetů za standartou 1855. Byli zkřiveni jako staré vrby a opírali se o pečlivě sbalené deštníky. K zemi se klonily lysé hlavy s věnečkem šedin, vratce se pohybovala vyschlá těla v příliš volných oděvech.

Jak klesal letopočet, vztyčovaly se hlavy. Staří studenti se zvědavě rozhlíželi. Mnozí nepoznávali toho města, do něhož je před nesmyslnou řadou let – snad uplynula celá staletí? – přivezl jejich otec na žebříňáku zároveň s pruhovanou peřinou.

Co je to? Tamhle přece nebyla výkladní skříň železářského obchodu. Na tom místě bylo arkýřové okno a za ním bylo vidět dvě staré ženy. Seděly naproti sobě v lenoškách a ustavičně hlídaly náměstí; když spatřily kolemjdoucího, nakláněly se k sobě a ševalily jako list papíru. Kde je ten arkýř? Kde jsou staré ženy?

Podívejme se... Kde se tu vzala tabulka s nápisem Růža Adamírová, zkoušená učitelka řeči německé a francouzské? Vždyť tady bydlíval krejčí Krahulec. Vidívali ho, hubence s třaslavým ohryzkem a mírou kolem krku. Zastavovali se u okna, ale ne kvůli krejčímu Krahulcovi, nýbrž dychtili spatřit jeho tři dcery, všechny usměvavé a rozpustilé, s třemi důlky, dvěma na tvářích a jedním na bradě. Mnohý účastník průvodu, zvadlý stařec s hlavou, jakoby vyhlodanou od molů, odpýkal si pro některou z nich karcer. A nyní... Kam se poděly tři krásné krejčířovy dcery?

Hola! Co tu chce ten řeznický krám, to podříznuté tele, ta vepřová hlava z porculánu, ta vývěska *Dnes chutné domácí jaterničky?* S dovolením, vždyť zde přece bylo niřařství paní Secfusové... Za skleněnými dveřmi bylo vidět bílou hlavu s pěšinkou uprostřed, přívětivou hlavu hezké babičky. U ní se scházeli primáni i oktaváni. Paní Secfusová se vyptávala primánů i vousatých oktavánů: – Tak co? Byl dnes vyvolanej? Uměl dobře, nebo dostal kuli? Dostal psaníčko z domova? Copak píšou? Musí se pilně učit, aby moh' dělat pána... –

V tom krámku sedali studenti na bedničkách, mlsali krémové trubičky, jež znamenitě pekla paní Secfusová, a horlivě debatovali. Mnohý advokát, kněz i přednosta stanice mlaská ze spaní, když se mu zdá o krémových trubičkách paní Secfusové.

Jenom domek paní Lengsfeldové, k níž chodívali studenti na oběd, je, jak býval. Na zdech jsou ještě vidět potupné nápisy. Starci se na ně dívali a tesklivě se usmívali.

Dívali se s nedůvěrou na to město, jež nepoznávali, město, které zlomyslný čas změnil k nepoznání. Obyvatelé mávali kapesníky a vítali průvod radostným pokřikem. Průvod kynul rukou, ale staré ročníky odpovídaly na pozdrav cizímu městu.

Obchodník Štědrý přihlížel s nadšeným úsměvem a stále se divil: „To je lidí! To je lidí! Kde se to všechno vzalo?“ Kamila hnětlo, že se nemůže účastnit průvodu abiturientů; zkřivil ústa v opovržlivý pošklebek a říkal: „Možná, že mnohý z nich byl by rád na mém místě. Mnohý nevydělá tolik za měsíc, co já za týden. My, kupci, jsme ten nejvzdělanější lid. Obchod je hybná páka pokroku!“

Díval se na průvod, ale viděl americkou záznamní pokladnu, která cinkne, když přijímá peníze; v duchu ohmatával hedvábí a pestré látky, jež okouzlují ženy; i vzpomněl si na mladou manželku, jež sedí za skleněnou přepážkou, skloněná nad účetní knihou. Nemohla s ním přijet, čeká dítě. Brzy mu porodí elegantní děťátko, růžového, tučného a rozumného chlapečka. Neví proč, ale představuje si toho chlapečka v takovém fráčku duhové barvy, malý cylindříček mu sedí na kučeravé hlavičce a má citronové polobotky. Chlapeček dovede točit klikou u telefonní truhličky a volat se zamračeným výrazem haló, haló...

Největší však pozornost budil ročník 1885, neboť za tímto letopočtem pochodoval poslanec národní strany svobodomyšlné dr. Alois Fábera. Nekráčel, ale vznášel se; měl dojem, že ho vezou na zlatém voze, taženém šesti brúnami⁴⁰. Vysoko tyčil kudrnatou

---

⁴⁰ Brúna – kůň, jehož základní barva srsti je bílá, ale je překryta srstí hnědou, hnědočervenou a hnědočernou.

bradu; natrásal se v bocích; jeho šíje tvořila tupý úhel se zády; kaštanová bradka se nesla vodorovně; byl středem slavnosti a na všechny strany kynul jásajícímu davu buclatou ručkou...

A když kolem domu se sgrafitovými kresbami kráčela standarta 1913, tu zrudly obchodníkovi těžké váčky pod očima a paní Štědrá se nebránila blaženým slzám, které se koulely po tučných tvářích. Standartu 1913 nesl student Jaroslav. Do temna se zarděl, když spatřil rodiče. Styděl se, že pochoduje v průvodu; nejistě zdvíhal nohy, máje dojem, že je ohniskem, kde se sbíhají zraky celého města.

Průvod opustil náměstí i hlavní ulice a šinul se kolem ostrova, jež vytvořila líná, lhostejná řeka. A hle, tam vypučel nový domek; není už žlutý, ale na stěnách, natřených křiklavě růžovou barvou, svítí modrý nápis *Rychlé občerstvení v hostinci Na rybárně. – Káva, čaj, čokoláda, víno.*

Z břidlicové střechy splývá veliký prapor. Před domkem stojí pan Facalít. Plyšový mužík je zabalen v narudlý svrchníček, krk chrání vlněná šála, na nohou má galoše a v uších vatičku. Mává červenobílým praporkem průvodu na uvítanou, radostně piští a hlas mu přeskakuje jako mladému kohoutovi. Spuštěný závěs na okně se pohybuje. Patrně nová síla, nová slečna pokukuje po průvodu. Starší ročníky prošly kolem domku nevšímavě. Starci klopili hlavu, jako by hledali ztracenou věc. Avšak čím více klesal letopočet na standartách, tím živěji bylo v řadách. Mladší ročníky se pošťuchávaly, čtverácky mrkaly očima a prostorece se chechtaly. Mnozí však při pohledu na osamělý domek pocítili cosi jako lítost, závan lítosti nad slunným mládím, jež nenávratně uplynulo.

A tak zástup, kolébaný na vlnách vzpomínek, dospěl až k budově gymnaziální. Před ústavem se zdvíhal pahorek zarostlý pažitem a na ten pahorek vystoupil poslanec dr. Alois Fábera. Standarty se seskupily kolem něho; zástup zmlkl. Poslanec položil si pravou ruku na prsa a palcem levé ruky se zachytil za okraj kalhotové kapsy. Zdvihl hlavu, aby přehlédl zástup; otevřel ústa a v jeho hlase zaznělo sladké tremolo. Srdečně vítá drahé krajany a kolegy, kteří se sešli v tento den před památnou budovou ústavu. Lehce se pohybují poslancovy čelisti; šťavnatý baryton hladil po tvářích a natřásal vnitřností; hlas mohutní, hlas burácí; podoben břečťanu na poslancově vile šplhá se stále výš a výše, stane na okrouhlém obláčku a odtud pak rokotá jako zpěv skřivana. Posluchači mimoděk sledují krátkou dráhu tohoto hlasu; jejich zraky se pozdvihly až k vízce, jež kryla zvonek. Připomínali si uštěpačný hlas kovového srdce, jež každého rána svolávalo posluchače, jako by říkalo: – Stu... denti – pojď... te si – pro pět... ky. – Mnohému starci s vyhaslými zraky zní tento hlas ještě dnes do tísnivých snů.

Poslanec šťavnal, šťavnal, jeho ústa se lehce pohybovala jako otáčecí dveře. Když mluvil o minulosti, tehdy obracel svůj zářící obličej k zářícímu slunci. Dvě zářivá slunce se setkala na své dráze. Minulost představil posluchačům jako idylický barvotisk. Na zeleném trávníku rozkvétají sedmikrásy. Nad květinami laškují motýlové, v háji cukrují hrdličky. Poslancův hlas klototá, že tehdy, za dávných dob, byl lid bodrý, poctivý a neznal falše. Dbal starodávných obyčejů a jeho spravedlivost byla skálopevná. Slovo poctivého souseda platilo víc než směnka. S povzdechem se odtrhl řečník od tohoto luzného obrazu, aby pohleděl šedé, neupřímné přítomnosti v tvář. Buclatou ručkou ukázal na věžičku koleje; apostrofuje slavnou Almu mater, z jejíchž prsou jsme sáli sladké mléko moudrosti; z vížky se vrátil na zemi; objal tklivým pohledem shromáždění a nazval studovanou inteligenci solí země. Jděte mezi

lid, burácí řečník, a třímejte pochodeň svobody. Na vás jest, abyste vyvedli národ z temna poroby k slunci svobody. Bez studovaných hlav by lid zahynul v bařinách nevědomosti. Zatrylkoval, umlkl a utřel si kapesníkem kaštanovou bradku. Nadšené posluchačstvo zavalilo řečníka potleskem a provolalo slávu.

Po něm se ujal slova profesor Pošusta. Vězel v tmavém, přísném kabátě a jeho krk objímal tuhý límec. Sňal skřípec a ozbrojil se brýlemi. Zdvihl šosy kabátu a učinil pohyb, jako by se chtěl posadit na katedru. Vzpomínal se však, vyňal z kapsy čtvrtky popsaného papíru a přísným pohledem přeměřil posluchače, jako by už napřed varoval pokušitele. Pak si odkašlal a počal. Již oslovení: *Draží krajané, milí kolegové a vážení přátelé*, přečetl z papíru. Mluvil o dějinách gymnázia od založení až po naše časy. Byla to důkladná přednáška, opřená o pilné studium a přesná data. Četl jednotvárným, pedantickým hlasem a občas stříhl po posluchačích varovným pohledem. Za jeho řeči povstalo v davu vlnění. Někteří si odkašlávali a přešlapovali; jiní si začali šeptat a tropit hlouposti. Staří šprýmaři pokoušeli své druhy, přičemž dbali toho, aby je řečník nezpozoroval. Profesor několikrát se významně odmlčel, vrhal po rušitelích ostrý pohled, jenž pravil: – Bude-li pak klid? Už jsem vás jednou napomenul. Ať vás nemusím trestat. – Jenom poslanec stál nehybně a jeho obličej předstíral uctivou pozornost.

Několik posluchačů oddělilo se od skupiny a opatrně se šouralo ke vchodu gymnázia. Ohlédli se bojácně po profesorovi a skokem zmizeli v budově, naplněni blaženým pocitem školáků, kterým se podařilo vyhnout se vyučování. Hned u vchodu bylo okno školníkovy bytu; za tím oknem vystavoval školník dopisy z domova. Tam se také kupili o přestávce, aby si koupili párek s rohlíkem. Nostalgicky vzpomínali na tu lahůdku; od té doby už jim nic tak nechutnalo jako školníkův párek.

Jejich kroky duněly pod klenutým stropem; schválně dupali a hlučeli, majíce radost z bublavé ozvěny; před mnohými lety se hrnuli z poslucháren s hlasitým výskotem; i nyní chtělo se zvětralým starcům povykotat. Zastavovali se před obrazy,

rozvěšenými po chodbách. Zde je barvotisk, představující sňatek rakouského vévody s princeznou aragonskou. Pod ním je nápis *Tu felix Austria nube*⁴¹. Vedle musí viset obraz jedlých a jedovatých hub, jaké se vyskytují v našich krajích. Ano, je zde, zjišťují spokojeně. O něco dále je zvětšená fotografie Měsíce s jeho horami a krátery; slabikují: *Koperník a okolí hor Karpatských*. Jsou zvědaví, má-li obraz *Středověké turze* v rohu zahnědlou skvrnu po vlhku; jásají radostně: ano, skvrna je tam. Nic se neztratilo, nezměnilo; klenuté chodby při hlasitějším slově výstražně odpovídají: – Jaká jsou to alotria? Ať vás nemusím trestat... –

Vešli do třídy; na stropě je barevný obrazec a do něho vpletený latinský nápis, oslavující zdejší hraběcí rod. Sedli si do lavic, tak jak kdysi sedávali. Lavice se nějak snížily; přece však jsou to ony staré lavice, protože jsou zhyzděny četnými nápisy, jež studenti z dlouhé chvíle do nich vyřezali. Usedli do lavic a mimoděk zmlkli; zdá se jim, že školníkův zvonek ohlásil začátek vyučování; a bývalým studentům se do srdce vkrádá úzkost. Zapomněl jsem si vypsát latinská slovíčka; neučil jsem se algebru a *on* mne jistě vytáhne. Někteří nenávistně měří svého souseda; je to šplhoun – já budu vyvolán a *on* nechce napovídat. Se svíravým pocitem čekají, neozvou-li se známé kroky. Dveře se otevrou, *on* vpadne do dveří, hodí klíče na katedru, v chůzi svléká zimník, na tváři potutelný, mstivý výraz. Mnohý kmet se tetelí: *On* mě vyvolá a já prasknu. Jiný kmet hledí příčinlivě, sebevědomě: Mne může vyvolat, já jsem se připravoval. Staří páni se na sebe dívali a usmáli se. Kouzlo pomínulo. Starci počali hlučně hlaholit. Jeden z nich – býval to vždycky podšívka a povedený brach – usedá za katedru a představuje třídního profesora.

* * *

---

⁴¹ Druhá polovina verše: „Války nechť vedou jiní, ty, šťastné Rakousko, se zas nubuj.“ (Habsburkové rozšiřovali svou říši výhodnými sňatky.)

A když se setmělo, tehdy seděli v lékárně U milosrdného bratra muži zahalení v plášťenky a upíjeli rosolku, kterou jim naléval zdvořilý a usměvavý lékárník. Mluvili o událostech v městě, o slavnostech, o poslanci. Agent byl nespokojen. Mínil, že se s poslancem dr. Aloisem Fáberou nadělá tolik cerátů, že to už ani není hezké. Jako by to byl sám Otec vlasti František Palacký. My jsme přece také něco, děl. Přišli jsme do tohoto města s holýma rukama, a jestliže jsme se dodělali postavení, je to naše zásluha.

Penzionovaný správce pošty syčel jako mléko na žhavé plotně. Obdržel poselství, že poslanec je členem zednářské lóže. Schází se zakuklen v pitvornou kápi s ostatními bratry a podzemní shromáždění kuje pikle proti křesťanskému světu. Na pana Peciana zase útočily mátohy. Šermoval rukama, jako by bojoval proti přízrakům, hučel o tajných chodbách a padacích dveřích. Chystal se mluvit o židech, neboť jeho výraz zdivočel. Vtom však vstoupil do dveří zasilatel Wachtl. Lékárník poskočil a posloužil mu rosolkou. Zasilatel se pochlubil snímkem, jenž představoval vítání poslance na nádraží. Vedle úsměvného a blahovolného obličeje poslancova bylo viděti vzpurnou, fanatickou tvář pensionovaného poštmistra, který se v poslední chvíli protlačil dopředu. Z osoby pana Wachtla bylo viděti pouze hroty jeho kníru; avšak zasilatel byl spokojen, že aspoň část jeho vousu byla zachycena na památném obrázku.

V ten čas řinčely v hostinci sklenice. Abiturienti si pořukávali a koktavě oživovali anekdoty z dob studií. Jejich manželky se vzájemně vyptávaly na příjmy kolegů svých mužů. V čele tabule trůnil poslanec, rozjařený a blahosklonný. Profesor Pošusta skromně seděl nad sklenicí malinového stříku a trpělivě čekal, až se hluk utiší. Měl připraven proslov o tom, jak má inteligence pracovat mezi lidem na poli osvěty a drobné kulturní práce. Avšak pokřik stále vzrůstal. Profesor upíjel malinovou šťávu a četl ve svých poznámkách. Hluk se utišil, když poslanec zacinkal na sklenici. Poslanec kázal naplniti sklínky perlivým mokem a pak pronesl jadrnou zdravici. Zařinčelo sklo a ozvalo se hromové hurá! staré škole, okresnímu městu a kolegům. Zazněla starodávná studentská

píseň *Gaudeamus igitur*. Vypilo se mnoho piva. Zpívalo se *okolo stolala*. Profesor Pošusta složil své poznámky a vytratil se. Na ulici hřmělo za ním *mnoga ljeta, mnoga ljeta, mnoga ljeta* – živio! živio!! živioóó!!!, přičemž zvláště se uplatnil poslancův šťavnatý baryton...

A zase: – dzin, dzin – dzin-dzin-dztn... Ulicemi okresního města pochodoval skvělý průvod. V čele hopkaly děti a městské dívky v pestře vyšíváných krojích. Za nimi krácel hlouček mužů v koženkách a v dlouhých kabátech s mosaznými knoflíky. Ponocný v kožichu a s halapartnou, rychtář s dřevěnkou v ústech, komický dohazovač s červeným deštníkem; jako by někdo vdechl život figurínám z národopisného muzea a ony pak vystoupily ze svých vitrín. Mezi těmi figurami poutal pozornost holič Sedmidubský v úboru panského drába; vykračoval si pod třírohým kloboukem, s pomalovanou tváří a nalepenými kníry; ruku na kosince⁴², zavěšené na bílém řemení, koulel očima a s líčenou přísností hartusil na uličníky.

Byl to krásný, nekonečný průvod. Hudebníci duli do plechů, až se okna třásla. A za hudbou se nesli pleciti řezníci v bílých kabátcích, ověšení šerpou a se širočinou přes rameno; kominík se svým pomocníkem, oba růžově vymydlení, s vycíděným nádobím; Sokolové zarudlí a hrdí dupali lesklými holíčkami do dlažby; hasiče v blýskavých přilbách vedl zasilatel Wachtl s velitelským knírem; a na konci hrkaly žebříňáky, ozdobené březovím, a v nich seděli vesničané. Selky byly upjaty v tmavé jupky, hlavy zahaleny v bílé šátky; mužové v nemotorném svátečním oděvu, který z nich visel, jako by byl srouben z prken, vydlabán dlátem a přitesán sekyrou; oděvy, koupené na jarmarku po dlouhém, úporném smlouvání, byly kalnými skvrnami mezi bohatými, vyšívánými selskými kroji městských dam.

Před obydlím soukeníka Nobilise stála socha muže v rokokové paruce; kamenná podoba byla rozkročena, jako by se chystala opustit svůj podstavec; v jedné ruce držela brk ze zrezivělého plechu, v druhé svitek papíru; dívala se mrtvými očima na pumpu,

---

⁴² Kosinka – posměšné označení pro meč, šavli.

jež tvořila střed olýsalého trávníku ve čtverhranu smutných chalup. Do podstavce byl vtesán nápis, jež zpola setřelo čtvero ročních počasí. Lišejník leptal omšelý kámen a skulinami se dralo býlí. Socha byla obrazem jistého básníka, jenž se narodil v okresním městě a zemřel na počátku minulého století. Psal prý didaktické verše a tak se proslavil. V okresním městě však těchto básní nikdo nečítal; sotva si někdo na básníka vzpomněl; a kamenný básník zvolna obrůstal kopřivami a stále hleděl mrtvými očima na pumpu.

Tento den však postavili před pomník básníkův tribunou a ověsili ji stužkami národních barev; sem přitáhl pestrý průvod a obklopil tribunou. Poslanec Národní strany svobodomyslné dr. Alois Fábera vystoupil na řečniště, aby vzdal hold mrtvému básníkovi. Poslanec přehlédł jasným, spokojeným zrakem shromáždění a pak otevřel ústa a vylil na posluchače vlašný, příjemný proud šfavnaté řeči. Ani poslanec nečetl veršů kamenného básníka a netoužil po nich; avšak upřímně ctil mrtvého básníka. Ctil – a obyvatelé okresního města s ním – pouze mrtvé básníky. Událo-li se mu, že se setkal s živým básníkem, tehdy nepokojně mrkal a obezřetně se chechtal. Mimoděk si zapíнал kabát. Podezíral živé básníky z lehkomyšlnosti a nepořádné životosprávy; obával se, aby si básník od něho nevypůjčil nebo nedotkl se jeho důstojnosti prostořekým slovem. Mluvíval se živým básníkem chvatně, stále jsa připraven uskočiti; a jeho zrak pravil: – Lehkomyšlný jsi, přítelíčku, nadaný, ale lehkomyšlný... Kdybys měl více vážnosti, snad bys to přivedl tak daleko jako já... –

Přece však mnohdy uznával užitečnost písemnictví. Od básníků bylo možno vypůjčit si verš, myšlenku, jíž vyšperkoval svou řeč před voličstvem, plaidoyer⁴³ před soudním tribunálem. Řeč bez citátů, to by bylo jako jeho vila bez věžičky, bez ozdob a tepané mříže.

Poslanec stvořil mrtvého básníka k svému obrazu; nazval jej věštcem, jenž burcuje ochablé duše, věštcem, jenž se narodil pod

---

⁴³ Plaidoyer – obhajovací řeč před soudem, závěrečná řeč.

doškovou střechou, aby hřímal svému lidu do svědomí. Vynášel kamenného básníka hlavně však za to, že je synem okresního města. A kamenný básník cítil, že obyvatelé nepřišli sem proto, aby ho uctili, ale aby sami sobě složili hold.

Poslanec svým posluchačům vykouzil obraz slovanského starce s biblickým plnovousem, který ustavičně drnká do zlatých strun varyta; básník nejí ani nepije, pluje v oblacích a závodí s nebeským ptactvem ve zpěvu. Posluchači se šplouchali ve vlažných vlnách poslancovy řeči. Přelud vousatého básníka, jenž pluje v éteru, vzbudil v nich opojení. Sami se cítili básníky. Spolky se hrdě vzpřímily. Holič Sedmidubský v podobě panského drába nezadržoval slzy, jež mu rozmazávaly líčidlo. Viděl se v podobě starce s biblickým plnovousem; jeho bledý přelud se třepetá nad pohřebním průvodem. Do modravých výšin doléhá k němu poslancův šťavnatý hlas; jeho slova narážejí na zlaté struny varyta a ty v ozvěnu znějí sladce, jemně...

Z okna křivé chalupy vyhlíží nedůvěřivý obličej soukeníka Nobilise. Oči, zakryté svislým obočím, nevrle střeží slavnostní dav, aby mu nepošlapal zahrádku.

Po poslanci vystoupil na tribunu profesor Pošusta. Sňal skřípec a nasadil si brýle. Nespěchaje vyňal z kapsy čtvrtky popsaného papíru. Obsáhl posluchače pohledem, jenž nabádal k pozornosti a varoval před vyrušením. Počal čísti skřípavým, pedantickým hlasem. On jediný z celého města znal básnickovy verše a upřímně se jim kořil. Vysypal na hlavy posluchačů spousty životopisných dat, nakupil horu faktů; vyjmenoval všechny básně a kriticky rozebral oslavencovo dílo. Posluchačům bylo, jako by v mokřích šatech stáli v průvanu. Zmocnila se jich nevlídná, sychravá nálada. Spolky dostaly žízeň a toužebně mysly na pivo; ženy si prohlížely zlaté vyšívání na svých šněrovačkách a upravovaly si stuhu. Někteří si začali šuškat. Profesor často nevrlou pomlkou uděloval posluchačům důtku. Jenom vesničané stáli nehnutě s pokorně ohnutými zády, jako by čekali v předsíni úřadu na slyšení u vrchnosti. Ostatně je bedlivě hlídal správce Wagenknecht, jenž

nenáviděl sedláky a pohrdal jimi. Bylo viděti, že je každé chvíle hotov vrhnouti se na vesničany a rozehnati je sukovitou holí.

Zdvihl se vítr, který rval profesorovi papíry z rukou. Pestré shromáždění rychle opustilo místo slavnosti. Kamenný básník osaměl; nepohnutě se díval slepýma očima směrem k rzivé pumpě. K jeho nohám položili věnec. Sotva se dav rozešel, již tu byly chamtivé slepice, jež s hladovýma očima obcházely věnec. Soukeník Nobilis vylezl z baráku, křikl „vša!“ a slepice se s křikem rozutekly.

V rámci slavností konala se v budově chlapecké školy hospodářsko-řemeslnická výstava. Výstavní výbor vítá poslance dr. Aloise Fáberu na prahu budovy. Starosta společenstva řemeslníků mluví; třaslavým hlasem nazývá poslance otcem, ochráncem a dobrodincem celého kraje. I prosí jej, aby se zastal utiskovaného stavu řemeslnického, jenž sténá pod nesnesitelným břemenem daňovým.

Poslanec tiskne řemeslníkovu ruku; jeho ústa se dala v pohyb; po kaštanové bradce stékají slova jako šáva zralé ryngle. Řemeslo, praví poslanec, je nejrázovitější výraz české práce. Český řemeslník! volá řečník slastně a obrací oči k nebi. Požehnány buďtež mozolné ruce řemeslníkovy! Rozkvět našich měst je svědectvím píce a snaživosti českého řemeslníka. Český řemeslník nebyl nikdy zrádcem své vlasti a dovedl se v případě nebezpečí chopit meče na obranu našich nezadatelných práv.

Výbor uvádí poslance do budovy. Poslanec si prohlíží výkresy žáků pokračovací školy, následován chvostem černě oděných pánů. Zastavuje se před stánkem s hotovými tovary, promluví několik slov s tkalcem, jenž sedí za stavem; se sípavou bodrostí osloví ševce, který buší do podrážky. Opodál stojí profesor Pošusta a tváří se uraženě. Připravil si přednášku o historickém vývoji řemesel v království českém; chtěl posluchačům ujasnit některé problémy, týkající se poměru mezi ruční a strojovou výrobou. Výstavní výbor však jej o přednášku nepožádal; nyní trčí v koutě a zádumčivě si hladí prošeďivélou bradu hřbetem dlaně zesponu.

Poslanec se šine od stánku ke stánku, někde se znaleckou tváří ohmatá štůčky kanafasu, jinde poklepá na vázu z broušeného skla. Přispívá k oblíbenosti vojevůdcově, když zná jména a osobní poměry prostých vojáků. Zkušený demagog staral se o podrobnosti ze života svých voličů. Poslanec osloví některého vystavovatele křestním jménem. Pohladí ho po zádech a vyptá se ho na rodinu.

Voličova tvář se roztáhne blahem; malý člověk počne dlouze a široce vykládat o svých nadějích a strastech. Poslanec naslouchá s tváří, jež předstírá soustředěnou pozornost, a najednou žertovným slůvkem přeruší řemeslníkův výklad a kráčí dále.

Když poslanec obešel výstavu, došlo k efektnímu zakončení slavnosti. Dva pořadatelé představili zástupci lidu maličkého, do modra vyholeného starce s holou hlavou. Stařík byl oděn ve sváteční šat, jenž tvořil kolem scvrklého těla nesčetné záhyby. Jeho ptačí oči mrkaly kose a bázlivě. Výstavní výbor předhodil poslanci dělníka, jménem Hejzlara, který zvelebil výstavu tím, že nepřetržitě pracoval padesát let v místní tkalcovně. Nyní byl obyvatelem chudobince a živil se, jak se dalo. Postával před obchody a pomáhal skládati z vozů zboží. Bloumal po trzích, špinavý a ošumělý, a sbíral odpadky. Toho dne však byl čist, jako by jej vydrhl rýžákem správce Wagenknecht pod dozorem výstavního výboru a městské rady.

Poslancova ústa se začala pohybovat. Vztyčil hlavu, takže jeho šíje tvořila tupý úhel se zády. Tiskl mozolovitou pravici dělníkovu. Svaté jsou upracované ruce dělníkovy! Český dělníku, jsi solí této země! Svou těžkou prací vytváříš hodnoty neskonale ceny, a přitom nikdy nezradíš vlast a neodcizíš se svému národu.

Dělník Hejzlar ukrýval bojácně bradu v nízkém tuhém límci v podobě obojku. Bylo mu jako premiantovi, jenž veřejně přednáší básničku a přitom tuší, že ho stihne posměch ostatních kluků. Provinile mrkal a šilhal na stranu, i bylo viděti, že by rád uklouzl. Oni ho však nepustili. Opodál cíhal strašlivý Wagenknecht, připraven přiskočit a zacloumat jím. Avšak poslanec i ostatní páni se blahosklonně usmívají; proto i správce chudobince se tváří slavnostně, blahovlně.

Když poslanec ukončil, tu přiskočil starosta společenstva řemeslníků a podal poslanci zabalený předmět. Ukázalo se, že je to zarámovaný diplom, jenž chválil dělníka Hejzlara za padesátiletou věrnou práci. Diplom zhotovil místní profesor kreslení. Představoval jakousi ženu v řeckém rouše, jež v jedné ruce držela ozubené kolečko a v druhé třímala planoucí pochodeň. V pozadí

bylo viděti dýmající komín továrny a modravé hory. Obraz byl obklopen rámcem v podobě národních ornamentů.

Poslanec odevzdal jubilantovi dar a mínil, že onen diplom bude Hejzlarovi krásnou památkou na činorodou práci, směřující k rozkvětu průmyslu a povznesení našeho rodného města. Stařík sevřel obraz třaslavýma rukama a nejistě zašilhal po obecnstvu; nedělají si z něho dobrý den? V duchu zahuhlal: – Kdyby dali radši na pivo. –

Toužebně čekal, aby ho už propustili. Avšak poslanec jej opět oslovil. Hejzlar slyšel: „Ano, milý pane Hejzlare... pamatuji se na vašeho bratra, Ladislav se, tuším, jmenoval? Velmi dobře se na něho pamatuji. Pracoval ve zdejší pilnikárně, že ano? Utrpěl úraz při práci... Žhavá jiskra mu vletěla do oka. To bylo asi velmi bolestné. Škoda... škoda toho muže. Byl to uvědomělý člověk a tvrdý národovec...” Když poslanec mluvil s mužem podřízeného významu, tu jeho slova ztrácela hladkou souvislost a řeč se mimovolně stávala trhanou; poslanec mečel, jako by se usilovně rozpomínal na nejběžnější výrazy. Pořadatelé se uctivě usmívali, i po sveřepé tváři Wagenknechtově sklouzlo bledé světlo. Hejzlar se tetelil, maličký před poslancem jako morče ve stáji.

- Kdyby dali radši na pivo, - bručel, jeho scvrklé tělo se ztrácelo ve vypůjčeném obleku. Pohyboval se v něm jako vepř v pytli. Zdálo se, že oděv obživil, opustil šatník a vydal se na cestu.

Zasklený diplom pod paží, kráčel po prašné stezce, opíraje se o oloupanou větev. Trápila ho žízeň a mocně ho vábil přelud sklenice piva.

- Kdyby dali radši něco k lepšímu, - hučel, vzpomínaje na slavnost.

- Myslí jsem, že už bude konec, ale on to vzal ze začátku. To mu huba jela! Jejdanánku! Já bych to nedokázal ani za zlatník. A starosta taky ne. Jenom někteří lidé mají takový dar. -

Zastavil se, aby přendal diplom z pravé ruky do levé.

- Abych to nerozbil. To bych to provedl! Muselo to košťovat hodně peněz... -

Byl ukrutný bílý žár. Prach leptal oči. Stařík se chvílemi zastavil, aby popotáhl kalhoty. Jeho černý, sváteční klobouk prachem zšedl. Zrychlil kroky, neboť spatřil hospodu.

Hostinec byl dlouhé, nízké stavení, pokryté šindelem. Nad vchodem byl připevněn dřevěný chomout. Dvě kozy okusovaly hlohový keř. Z dálky bylo slyšeti tkalcovský stav: - Trdlrtr trdlrtr - trdlrtr - škráb! Hejzlar nadzdvihl tvrdý klobouk, rozvážně se poškrabal a vstoupil do šenkovny. Za nálevním stolkem seděl hostinský a četl v kalendáři. Stařec se posadil, slastně si oddychl a požádal o pivo. Hostinský neodvraceje zrak od tištěných stránek, natočil sklenici; postavil ji před hosta a vrátil se k svému kalendáři.

Nad městem se klenulo tupé vedro, ale v hostinci bylo chladno jako v hrobce. Hejzlar odfoukl pěnu a dychtivě se napil. Áááá! to dělá dobře. Lstivě přimhouřil oko a v těle se mu rozlila spokojenost. Hostinský si ho nevšímal, přikován ke kalendáři pohyboval rty. Mouchy důvěrně bzučely. Otevřenými dveřmi vplížila se do místnosti slepice a opatrně si prohlížela hosta. Hostinský, aniž by

ustal v četbě, hodil po ní čepicí. Slepice zděšeně zakvokala a odběhla.

„Máme pěkněj čas,“ ozval se host.

„Jo,“ zabroukl šenkýř.

„Pršet ne a ne,“ navazoval Hejzlar.

„Hm.“

„Sprchnout by neškodilo.“

Hostinský neodpověděl.

Na dveřích, jež oddělovaly šenkovnu od kuchyně, odhrnula se bílá záclona; objevila se babská tvář s kulatýma sovíma očima. Šenkýř vstal a kopl do dveří; v kuchyni se ozvalo zlostné zaskuhrání.

Hejzlar čtverácky přimhouřil oko a zacinkal na sklenici.

„Ještě jednu,“ poroučel. „Ta jedna byla na košť a ta druhá je už pro žízeň.“

Šenkýř loudavě vstal, naplnil sklenici a zase jej přitáhl kalendář. Hodiny mdlé cvakaly, venku se ozvalo drnění vozíku a chraplavý štěkot psa. Hostinský naslinil prst a obrátil list.

– Aspoň na pivo měli dát, – dumal Hejzlar, vzpomínaje na slavnost. – To by jim nic neudělalo. Ne že bych vám na to čekal. Já na sklenici ještě mám. Ale ono je o to, aby bylo vidět, že máte uznání. –

Zamával rukama.

– Služebníče věrnej, kterej’s dělal... pořád v jednom kuse... zmozolená pravice... nebo jak to povídal. Jeden si to nepamatuje. Kdepak! Měli jste vidět, jak mu huba jela. Jděte do háje! Mládenci budou mít ze mě srandu. Teď mezi lidma neobstojím. –

Dopil a vycucal si knír. Zařinčel sklenicí. Šenkýř uložil tvář ve dlaně a pohodlně se opřel o nálevní stolek.

Hejzlar zakašlal a zakýval sklenicí.

„Pst! Pst!“

Šenkýř nic; funěl a poulil oči.

„Hej! Povídám hej!“

Hostinský se podrbal na nose.

„Povídám: Ještě jednu navrch.“

Šenkýř odvrátil zrak od kalendáře a přišoural se k hostovi. „Co je?“ optal se.

„Ještě jednu,“ opakoval host.

Šenkýř natáhl ruku.

„A co bude s placením?“ otázal se chladně.

Hejzlar se urazil.

„Ještě jsem nikomu nezůstal dlužen...“, durdil se.

„Já vás, človíčku, neznám. Kerej vy jste?“

Hejzlar mu to obšírně vysvětlil. Hostinský ho vyslechl, ale nepohnutě trčel s napřaženou dlaní. Stařec vysázal na stůl čtrnáct krejcarů.

„To by bylo za dvě piva,“ zjistil hostinský, „a kde máte na to třetí?“

Funě a vzdychaje prohledával si host kapsy. Navršíl jejich obsah na stůl: kudlu, kus provázku, cívku bez nití, kůrku chleba, zlomený knoflík od manžet a hromadu drobečků.

Hostinský se nehýbal; popleskal se na šíji a toužebně pomrkvával po kalendáři.

„To jsem blázen,“ bručel starý dělník, „přeceť musím mít ještě osm krejcarů. Včera jsem skládal bednu panu Štědrýmu, kupci, a on mně dal pěťák a štamprličku. A tři krejcarey mám mít ještě od posledka...“

Znova obrátil kapsy, ale kde nic tu nic.

„Já je musím mít. Přeceť jsem je za nic nevydal. To bych musel vědět. Kupcoj Štědrýmu jsem složil bedýnku. On ostává na náměstí...“

„Už jsem slyšel. Tím mně nemůže být pomožino,“ řekl hostinský tvrdě.

„Kam by přišlo mejch osm krejcarů?“ volal host zoufale. „Když jsem je do kapsy dal, tak tam musej bejt. Že bych je byl vytrousil? To je vyloučená věc. Na to jsem moc opatrněj.“

Šenkýř neomaleně vyrval hostu sklenici a odnesl ji na nálevní stůlek.

„Jakáž pomoc,“ mínil s posměchem, „nejsou peníze, nebude se pít.“ A znovu se zahloubal do četby.

Hejzlar se uhodil do čela.

„Už to mám! Jsem to janek! Starej trouba jsem, ne že nejsem. Tohle to,“ potáhl se za rukáv, „nejsou moje hadry. Pučili mně to páni na tu slávu. Tím pádem musím mít peníze ve starejch kalhotách. Tak je to, a ne jinak.“

Zadíval se toužebně na hostinského, ale ten se nehýbal.

Stařec seděl zarmoucen a potahoval nosem. Zdvihla se bílá záclonka a vyhlédly pátravé soví oči. Hostinský vstal, a aniž by odvrátil zrak od kalendáře, kopl do dveří. V kuchyni se ozvalo zlostné zahudrování.

Hejzlar vyjasnil zrak; patrně dostal spásný nápad. Vstal a položil před hostinského zarámovaný diplom.

„Co je to?“ ptal se šenkýř roztržitě.

„To je diplom,“ chlubil se host, „dostal jsem to od pánů za věrný služby.“

„A co já s tím?“

„Koukejte, to je kousek, co? Tadyhle je hezká panenka s kolečkem. Jejdanánku! Je jako živá, barvičkama vyvedená... A tadyhle stojí fabrika. Hleďte, jak se kouří z komína. A kolem dokola jsou kyticke. Achachach! Já se od toho nemůžu odloučit...“

Šenkýř se chopil diplomu, natáhl paže a přimhouřenýma očima zkoumal kresbu.

„No jo... Hezký to je, ale co já s tím?“

Hejzlar jásal: „To je krása! A všechno je ručně malovaný. Žádněj továrnj šmejd. Každěj se může přesvědčit. Já bych o to nerad přišel. Vždyť je to dárek od pánů. Já bych bez toho ani nemoh' bejt. A vám by se to náramně šikovalo.“

Záclonka ve dveřích se odhrnula a na sklo se přilepil kulatý, babský obličej. Šenkýř kopl do dveří a zuřivě zavrčel: „To je pořád nákýho špehování. Jeden nemůže slovíčko promluvit.“

V kuchyni zlostně zakdákalo.

„Povídám,“ navazoval stařec, „vám by se to akorát hodilo. Já to nemám kam dát. Jináč bych s váma neztratil slovíčko. Takovou věc bych nedal z ruky. Má to cenu...“ (rozmýšlel se) „nejmíň... řekněme... zlatku, jestli ne dvě. Jenom to zarámování zač stojí. Já bych vám to dal za čtyři...“ (rychle se opravil) „řekněme za tři šestáky. Ať mám škodu. Berte, pane hostinskéj. Abych se s tím nemusel táhnout...“

Zdálo se, že hostinský kolísá. Hejzlar jednotvárně hučel: „Pěkněj kousek, hostům na podívanou... A tři šestáčky, vždyť je to k smíchu... No tak co, plácnem si?“

Šenkýř mu mlčky vrátil diplom.

„Tak co? Abyste mě poznal: vezmu za to dva šestáky. Když už mám škodovat, ať škoduju.“

Hostinský mávl rukou.

„A dejte mně svátek. Moje hosti nejsou na obrázky. Mně jsou milejší peníze.“

A odšoural se k nálevnímu stolku.

Hejzlar vzdychl a hrabal se ke dveřím. Na prahu se obrátil. „A víte co?“ řekl s novou nadějí. „Nalejte mně ještě jednu a já vám tu obrázek nechám. Ať se toho zbavím.“

Hostinský si nehtem poznamenal místo, kam dočetl, pak zdvihl bradu a hrozebně zahučel: „Už jsem řek'. Jděte s pánembohem. Abych vám nemusel pomoci.“

Hejzlar vyšel.

Belhavě se dal na cestu k domovu; jeho titěrná postava se ztrácela ve vypůjčeném oděvu. Byl zkormoucen, že mu hostinský nenalil; zarámovaný diplom mu překážel v chůzi. Jeho lítost zkysala ve zlost; obrátil se a pěstí hrozil k hospodě, vklíněné mezi potok a opukovou skálu.

- Rejkotáne! Moulo! Votroku jeden votrocká! - breptal zlostně, - když pán poroučí pivo, máš přinést pivo a nemluvit! -

Stanul a uhodil se do prsou: - Copak Hejzlar zůstal někomu dlužen? Oho! Hejzlar se nezahodí. Hejzlar na tu sklenici ještě má. -

Sehnul se, vyhrnul šosy císařského kabátu a ukázal hospodě zadnici.

- Koukej! To ti vzkazuje Hejzlar. Ty víš, pitomo, co Hejzlar obnáší. Měls slyšet, co říkal pan poslanec. Povídal: Pane Hejzlare, jářku, my dva... jako vy a já..., my poznali svět, okusili dobrý i zlý. Pročež, pane Hejzlar, tisknu vám zmozolenou pravici. Nekoukejte na to, co vám říká ten trouba hostinskej. On by to pivo nejraději vychlastal sám, věřte tomu, když to říkám já, poslanec. Žádná šibenice není dost vysoká pro takovýho šenkýře. Až přijdu do Vídně, tak budu vypravovat, jakýho máte tady hostinskýho. Nic si z toho nedělejte, pane Hejzlar... Vy jste pašák. Spravedlivě jste sloužil pánům padesát let. Pročež nazdar a sláva vám... -

Podél cesty se páslo hejno husí. Houser se oddělil, a hrozivě syče, hnál se po Hejzlarovi. Husy zamávaly křídly a daly se do pronikavého křiku.

- Iš, ty! Volal jsem tě? Nevola! Tak si jdi mezi husy. I ty si na Hejzlara budeš otvírat zobák? -

Hmatal po kapsách.

- A kouřit není co, - vrčel zklamán. - Aspoň cikárko jste mohli darovat. Obrázek jste si mohli nechat. Kam to dám? -

Cesta se vinula vzhůru po příkré stráni mezi zjizvenými kmeny dubů a strupatými borovicemi; trny ostružin chňapaly po záhybech

jeho kalhot. Stínu bylo málo a žhavé paprsky sluneční ustavičně útočily na starce. Pot řinul se mu po šíji a svědilo jej po celém těle.

- Toť se ví, že jsem sloužil. Mně to nemusíte povídat, kdo to má líp vědět, ne-li já. Pa - desát let! To je slovo! V zimě v létě, v každém čase. A vždycky spravedlivě. Jako voják. -

Zase se šacoval po kapsách doufaje, že v nich něco objeví. Našel kůrku a cucal ji bezzubými ústy.

- Pivo... - bručel, - ještě jedno pivo a jsem chlapík. Potřebuju si vyprat žaludek. Já jsem sloužil, a sice u koho? U Schidlofa jsem sloužil. Oni byli dva. Leopold byl ten starší. Byl to špinhauzník, kterej nikomu nic nepřál, ani sobě. Moh' si dát piva bez počtu. Kdybych byl na jeho místě, tak by si hostinskej musel namazat paty sádlem, jak bych ho proháněl. Honem by musel zapráhnout a jet do pivovaru pro novou várku. A ten druhý byl pan Alfréd, co si vzal Vídeňáčku. Ten byl na lidi hodnej. Nepoved' se starýmu Schidlofovi, poněvadž byl vůl. Měl jizvu nad levým okem. Kůň ho kopl, on sloužil u kavalerie. Panička mu roztočila majetek, měl si vzít zdejší děvče a nepotřeboval jezdit do Vídně. Teď nemá nic, celej pan Alfréd, oba nemáme nic. -

Vypité pivo ho tlačilo. Zastavil se, opřel diplom o strom a počal si rozpínat kalhoty neobratnými, zkornatělými prsty. Zavadil o diplom a ten se svezl po kluzké trávě a již pádil po svahu. Stařec zahlédl, jak obraz narazil na balvan, poskočil si a obloukem zmizel. Bylo slyšeti řinkot rozbitého skla.

Zíral za zmizelým obrazem vypouleným zrakem. Odlehčil si: - To jsem to proved! -

Div neplakal: - Takovej krásnej obrázek a je pryč. Tobě tak něco dát, ty dřevo vrtaný, hejzlarovský... Ty si toho umíš považovat... -

- Já nesmím nic mít, - vzlykal. - Jednou mám štěstí, že dostanu něco zadarmo, a je to fuč. Jsem náramně škodnej, páni... A jakej to byl krásnej obrázek! Byla na tom vymalovaná panna, fabrika a pod tím bylo napsáno: Hejzlar sloužil padesát let. Padesát let je pryč a obraz je taky pryč. Dobře ti tak. Proč nedáváš na svý věci pozor? -

Vrtěl hlavou sám nad sebou.

- Hejzlare, Hejzlare... - napomínal se nespokojeně. - Kdybys byl nějaký mladík, neřeknu nic. Ale takovej starej chlap nemá mít rozum? Koukám, koukám a nevím, co si mám o tobě myslit... -

Jeho tvrdý klobouk se nesl nad zvlněnými lány obilí; vynořoval se a opět mizel. Široká pole a lučiny zněly jako hodinářská dílna neviditelným hmyzem. Hejzlarova ruka hladila nepokojné klasy. Vraštil čelo, rozkládal rukama a bručel si po způsobu starých lidí. V hrdle mu vyschlo, i odplivoval hlučně, podrážděně. Neodbytně jej pokoušel obraz sklenice piva. Vykramařil staré vzpomínky a do modrého prostoru vysílal nářky svízelného, klopotného života. Bylo mu líto diplomu, bylo mu líto dětí, jež před dávnými lety zemřely na spálu, i toho, že se často vztekal a pro maličkost ženu otloukal.

Ponenáhlu se však uklidnil. Oželel ztracený diplom. Uvědomil si, že nemá, kam by obraz zavěsil. Není soukromý, ale obecní nuzák. Nemá svůj kout, který by ozdobil. Toť se ví, že diplom nepatří do chudobince.

Skoro se rozveselil; pošinul tvrděák do týlu a šibalsky přimhouřil oči.

- Ten by mě hnál, - říkal si, vzpomínaje na správce Wagenknechta, - on by mně ten obrázek otloukl o hlavu. -

Pištivě se zasmál.

- Já dostal obrázek a on nic. Koukal, koukal, vyvaloval oči. Čekal, že ho páni taky podarují. Ale oni se k tomu neměli. Tak on utřel hubu. Ten by dělal dílo, kdybych se s obrázkem přihrnul do ústavu. Netrpí se! Zakazuje se! Podle předpisu obrazy nepatří do chudobince. Pomalu, pomalu, pane správce! Na mě si neotvírejte hubu. Já jsem starý člověk a vy jste proti mně utřinos. Kdepak mám nějaký obrázek? Aha! Ve strouze je obrázek, ve strouze, já vím, že nic takovýho nesmím přinést do stavení... -

Slavnosti pokračovaly, na louce, rozprostírající se za chlapeckou školou, konala se hospodářská výstava. Po celé prostře byly rozestaveny posady a v nich kvokaly chocholaté slípky, pronikavě kokrhali kohouti, pyšně se nadýmající, a holubi zádumčivě sbírali zrní a pokojně vrkali. Vesničané předváděli porotě vzpínající se koně, pečlivě vyhřebelcované, s lesklými zadky a se zapletenými hřívami. Strakaté krávy se oháněly chvosty proti dotěrným mouchám; pokorně všíly šije a unylýma očima sledovaly své pány. Bradaté kozy nedůvěřivě patřily na rozveselené měšťany, kterým byl pro smích dobytek i vesničané.

Také zde byl středem pozornosti poslanec Národní strany svobodomyslné dr. Alois Fábera. Provázen výstavním výborem, broustil mezi kotci a posadami a věnoval holokrským slípkám přívětivý pohled. Popleskával krávy a ostýchavě, s nejistým úsměvem dotýkal se koňských zadků. Poslanec připjal medaili s červenobílou stužkou na hrud' jednomu sedlákovi, jenž obeslal výstavu obrovským býkem. Potom tiskne rolníkovi ruku a jeho ústa se začínají pohybovat. Výmluvným slovům dává takt buclatou ručkou. Kolem dokola trčí nedůvěřivé selské obličej. Poslanec velebí selský stav, jež nazývá základem blahobytu. Zabloudil v řeči do dávnověku a mluvil o občinách a záduhách⁴⁴. Nemá-li sedlák, nemá nikdo. Český rolník! zarokotal a pozdvihl zrak k obloze. Požehnány buďtež zmozolené ruce rolníkovy! Mluvil o zlatých lánech, o žírných polích, o skřivánkovi, jenž sypá perličky ze svého hrdélka. Jeho slova stékala po kaštanové bradce; jeho řeč duněla jako pivovarský sklep. Avšak jeho hlas se náhle počíná lámat a slova klesají k zemi jako postřelená kachna. Řeč ztrácí vzlet a zní mdle;

---

⁴⁴ Občina – obecní pozemkový majetek, záduha – hospodářské společenství ve starší době.

poslanec se roztržitě dívá na hodinky. Předčasně zakončil; uvědomil si, že vesnice nepatří do jeho volebního okresu.

Když pak večer kladl měkké stíny na okresní město, tehdy vesničané odváděli dobytek z výstavy. Před zdobenými vchody hostinců trpělivě čekali koně se svěšenými hlavami. Pokorné krávy žalně bučely; stýskalo se jim po stáji a znepokojoval je ruch a dotěrné hlasy měšťanů. Sedláci však hřmotně usedali za stoly, foukali do pивní pěny, míchali karty okoralýma rukama a povykovali chraptivými hlasy.

Měšťané však zůstali na louce i v přilehlém háji. Hudba hřměla; ohňostroj ryl na sametové obloze ohnivé značky. S temným praskotem rozletovaly se červené a zelené hvězdy a tiše se snášely k zemi za nadšeného potlesku obecnstva. Rozsvítily se barevné lampióny, zavěšené na haluzích, a pestré skvrny se třepaly po tvářích rozjařeného množství. Měšťané, vysvlečení do vesty a s viržinkou v ústech, kouleli kuželky o ceny. Bylo slyšeti zvonivý zvuk porážených kuželek a nadšený pokřik diváků. Jinde zas stříleli vzduchovkami do hliněných holubů. Obratní střelci dostávali odměny v podobě porcelánových figurek, majolikových váz i kuchyňských budíků. Lidé se zastavovali před stánky, kde městské dámy, oděné v bohatý krumplovaný kroj, nabízely občerstvení. Choť obecního starosty prodávala s rozmarným výrazem zmrzlinu; paní Rabochová pohlednice a památky z výstavy. A paní Pošustová nalévala likér a zasněně se dívala přes hlavy kupujících; a její rty šepotaly: – A denně bude hrávat hudba pod mými okny a fontány budou šumět... –

Holič Sedmidubský v oděvu panského drába, s hrozivě pomalovaným obličejem a tuhými frňousy, chodí mezi davem a koulí očima. Občas se zmocní nějakého občana a s přísným hartusením ho zatýká a odvádí do improvizované šatlavy. Zatčený se rozpačitě usmívá a zapřísahá přísného drába, aby jej pustil. Avšak každý zatčený se musí z vězení vykoupit.

Jednou padne ruka panského drába na záda správce Wagenknechta, který brousí mezi stánky a pátrá po nepořádcích.

Holič se chopil správceva límce a cloumá jím. Holič prohlásil správce za zatčena. Wagenknecht vypouklil oči a tvář mu brunátně naběhla. Mocným pohybem vyrval se z holičovy ruky.

Cože? Jakže? Jeho, správce Wagenknechta, zatýkají? Zapráskl kníry. Co jste se to opovážili? Zamával nad hlavou sukovitou holí. Dráb zbledl a ustoupil. Správce nerozumí žertu. Nikdy s nikým nežertoval a sám šprýmů nepřijímá. Holič cosi zabrebtal na omluvu. Správce zařičel a shrbil se ke skoku. Dráb zmizel v davu. Těžce oddychuje, rozhlížel se Wagenknecht kolem sebe. Neslýcháno... Diváci, kteří se seskupili kolem tohoto výjevu, zmlkli a pohled na rozkaceného správce smazal jim rozpustilost z tváře.

Okresní město zatopila tma, ale na nebi vyšel třpytný medailon měsíce, jenž soupeřil s lampióny na louce. Hudebníci spustili řinčivý pochod. A na oné lučině, kde před dávnými věky křepčily víly a rusalky, tančil poslanec Národní strany svobodomyšlné dr. Alois Fábera s chotí starosty města. Vysoko tyčil kudrnatou hlavu, vypínal prsa a kroužil nohama. Starosta Oktávec pak prováděl paní Fáberovou; tančil neochotně, jako by chodil kolem psacího stolu ve své úřadovně; jeho tvář byla chmurná, ale na líci jeho tanečnice tkvěl nehybný, neměnný úsměv bývalé chovanky kláštera Sacré Coeur. Tančil penzionovaný správce pošty pan Pecián s paní Rabochovou, tančil lékárník, agent Raboch i zasílatel Wachtl; všichni proháněli dámy v bohatých lidových krojích. Jenom bledý kastelán netančil, ale mnul si žluté licousy. Také notář dr. Tichay nešel do kola. Se zkříženými pažemi, klobouk vtištěný do čela, pozoroval veselý rej. Snad se pod jeho čelem shromažďovaly rýmy a sdružovaly se v básně, popisující slavnost.

Dlouho do noci bouřilo a vyvádělo okresní město. A když pak vyšlo slunce a v bachratých domech se tiše zdvíhaly a klesaly peřiny nad spícím obyvatelstvem, tehdy správce Wagenknecht vyhnal obecní nuzáky, aby vyčistili louku od mastných papírů, kravského hnoje a skořápek po burských oříšcích. Do jedné řady se postavil žebrák Chleboun, zvaný Majorek, šeptavá babka Hladká Ančka, vztekly Maryčka Půjč! i prostáček Hynek. Na cestě dopadl

Wagenknecht zpustlého cestovatele Vokouna, který spal s otevřenými ústy a s pomalovaným obličejem na prahu hospody. Zatřásl jím a vtiskl mu koště do ruky. Odulý sládek zazíval, chopil se koštěte a tupě kráčel s četou nuzáků k obecní louce.

Prudký vítr hvízdal ulicemi okresního města a útočil na ceduláře, který se snažil přilepit návěští na vývěsní tabuli. Hlouček zvědavců obklopil muže se štětkou a džberem lepidla. Cedulář zápolil s vichrem, který se snažil mu vyrvatí svazek plakátů a rozmetati je po náměstí. Konečně se zvědavci dočkali. Lepič za vzteklého proklínání skončil své dílo a lidé si mohli přecísti, že se v sále Národního domu bude konat veřejná schůze lidu, na níž poslanec Národní strany svobodomyslné dr. Alois Fábera promluví o politické situaci. Návěští vyzývá uvědomělé obyvatelstvo, aby v plném počtu navštívilo významnou schůzi a dalo tak najevo svornost a jednomyslnost v této těžké době. Po řeči poslancově bude následovat debata.

Zvěst o této schůzi dorazila i do okolních dědin. A vesničané, chtiví vyražení, když se dověděli, že se v sále Národního domu bude zdarma konat představení, sjeli se na bicyklech i na bryčkách v okresním městě. Dlouho před zahájením schůze zaplnili místa k stání. Nepřipadlo jim, aby si sedli do křesel. Sedadla střežil správce Wagenknecht pro měšťany. Vítal vesničany posupným zrakem; nenáviděl je až k zuřivosti pro stájový zápach, jímž naplňovali každou místnost. Dával najevo, že by nejraději roztřepil svou hůl o jejich selské kotrby. Sedláci si ho však nevšímali a trpělivě trčeli na svých místech; poulili oči na prázdné jeviště, kde stál předsednický stolec.

Brzy po vesničanech přicházeli dělníci; dusali po točitých schodech, vedoucích na galerii, a pohlíželi dolů, zasmušilí a vážní. Teprve k osmé hodině počali se trousit měšťané. V první řadě křesel rozložil se agent Raboch. Skoro současně se dostavil bledý kastelán s Pecíánem, poštmistrem ve výslužbě. Kastelán složil ruce v klín a počal mechanicky točit mlýnek. Na vyzáblé, fanatické tváři vysloužilého poštmistra hrál ironický úsměšek. Řemeslníci a studenti, roztroušení po sále, hlučeli, ale v řadách dělníků

a vesničanů panovalo strnulé ticho. Agentem Rabochem to šilo. Obracel se dozadu a hlaholně se zdravil s měšťany. Mezi studenty zpozoroval svého účetního, i křikl na něho: „Růžička!“

„Rozkaz, pane šéfe?“ snaživě odpověděl mladý muž.

„Všechno v pořádku, Růžička?“

Účetní srazil podpatky: „Všecko v pořádku!“

„Dopisy odeslány?“

„K službám!“

„Dobrá!“

Agent založil si ruce a zakroužil pyšným zrakem po obecnstvu. Na galerii pravil Viktor k továrním dělníkům: „Počítám, že se něco semele. Bude legrace.“

Profesor Pošusta stál opřen o sloup a zasmušile si hladil prošeďivělou bradu hřbetem dlaně zesponu. Učitel Král ve vyšívané náprsence uviděl Marii, dceru kloboučnickovu, a uctivě ji pozdravil. Marie se zaškaredila a učitel zesmutněl. Pohodil rusou kšticí a řekl k studentovi Štědrému: „Já nevím, co si o sobě myslí. Už jí žádnou knihu nepůjčím. Teprve včera mně vrátila *Stavitele chrámu*. Celá kniha byla pobryndána kávou.“

V koutku se krčil starý dělník Hejzlar. Správce Wagenknecht zakázal nuzákům vycházet na ulici, ale Hejzlar přece unikl. Nedal si vzít, aby nenavštívil poslancovu schůzi. Poslanec mu daroval diplom a Hejzlar ho považoval za svého přítele. Také žebrák Chleboun, zvaný Majorek, porušil zákaz. Neodvážil se ovšem vstoupit do sálu, ale obejdoval venku a lačně nahlížel oknem.

Starosta města, knihkupec Oktávec, usedl za předsednický stůl spolu s notářem dr. Tichayem a lékárníkem. Starosta povstal. Posluchačstvo se zavlnilo. Viktor z galerie zařval: „Ticho!“

Starosta koktavě vítal přítomné a řekl, že doba je vážná, že se musíme srazit v jeden šik a že nemáme dávat sluchu falešným prorokům, kteří šalebnými slovy rozrážejí naše řady. Viktor z galerie zařval „výborně!“, starosta si utřel z čela pot a oznámil, že uděluje slovo poslanci dr. Aloisu Fáberovi.

Poslanec vběhl na jeviště jako oblíbený komik. Sál zahlomozil hromovým, neutuchajícím potleskem. Poslanec položil si pravou ruku na prsa a palec levé ruky zachytil se za kapsu u kalhot. Ukláněl se usměvavou lící a potlesk se po něm řinul jako teplá sprcha. Oslovil posluchače: „Vážené shromáždění a drazí rodáci!“ a pak se mu řinula řeč po kaštanové bradce jako šťáva zralé ryngle. Potvrdil, že doba je vážná, jak správně pravil zde přítomný, vážený pan starosta. Musíme si býti vědomi vážnosti této situace, děl a dával buclatou ručkou takt. Ústa se mu lehce pohybovala jako otáčecí dveře a poslanec bedlivě zkoumal náladu shromáždění. Nebyl spokojen. Z galerie čísel ledový chlad a vesničané stáli nehnutě, zasmušile. Kde jsou ty doby, vzpomínal řečník tklivě, kdy srdce všech mi spěla vstříc... Jenom měšťané v křeslech pochvalně kývali a občas zatleskali.

- Nepřátelská agitace mně rozvrací okres, - dumal řečník, - půjde-li to tak dál, pak mandát nezachráním. - A mocným hlasem nabádal k svornosti. Jeho hlas zaduněl, když brojil proti Anenským patentům⁴⁵, kterými byl ochromen český sněm, a proti justamentům⁴⁶ Němců, kteří svou obstrukcí znemožnili dělnost tohoto zákonodárného sboru.

Měšťané zahulákali: „Hanba Němcům!“ Avšak z galerie vanul chlad jako z lednice a vesničané nehybně civěli na jeviště.

- Trochu jsem zanedbával okres, - přemítal poslanec. - Měl jsem tu uspořádat řadu schůzí. Všechno by zase šlo. Co jsem se pro ně napracoval, co jsem jim všechno vymohl... Měli by mně být vděční. -

Poslanec byl povoláním advokát, i díval se na politickou činnost po advokátsku. Voliči byli klienti jeho kanceláře. Zastupoval národ před soudním dvorem vídeňským. Politika byla řada svízelných

---

⁴⁵ Anenské patenty - císařská nařízení z 26. července (svátek sv. Anny) z let 1911, 1912 a 1913, kterými se vládě dávala plná moc vyhlásit rozpočet bez souhlasu českého sněmu.

⁴⁶ Justamenty - schválnosti.

procesů, do nichž se jeho národ zapletl, a poslanec jako právní zástupce svého národa byl povinen užítí všech kliček a úskoků, aby klient vyhrál. Procesní odpůrce musí být zdeptán, ale nikoli silou idejí, nýbrž musí být zaskočen, chycen v chytře nastražené síti. Žádný princip nemá konečnou platnost, žádný program, žádný světový názor nezavazuje. Proti všemu je odvolání, dovolání, stížnost s odkládacími účinky. Mluvě o macešské Vídni, poslanec svraštil čelo, sbalil buclatou ručku v pěst a bušil jí na stůl.

Stařec Hejzlar natahoval krk a boulel ptačí oči. Najednou vykřikl: „A co je s fundamentálkama? Pryč s Hohenwartem!“

Správce Wagenknecht ho zpozoroval. Zesinal zlostí, že se nuzák opovážil porušit jeho nařízení. Rád by se na něho vrhl a vyvlekl jej ze dveří. Avšak mezi nuzákem a jím byl napěchovaný sál.

Žebrák Chleboun pohlížel krhavýma očima do místnosti a ševalil sedozeleným knírem.

Penzionovaný poštministr se tetelil očekáváním, že poslanec bude mluvit proti židům. Proč nemluví o židech? Poštministr se ironicky usmívá. Jistě ví, proč se nezmiňuje o nepříteli křesťanstva.

Z vnitřních poměrů přešel řečník na zahraniční situaci. Trochu se zasmušil a přirovnal Evropu k sudu prachu, jenž hrozí každé chvíli vybuchnout. Velmoci chrání nemocného muže na Bosporu a staví se v cestu oprávněným požadavkům balkánských Slovanů, kteří po mnohá staletí úpěli pod tureckým jhem.

Hejzlar zakřičel: „Chceme císařskej reškript! Pryč s Hohenwartem!“

Obličej penzionovaného poštministra zdivočel. Vykřikl: „Žhidi! Žhidáci!!“

Hejzlar rozhazoval rukama a zatvrzele se dožadoval císařského reskriptu, jako by to byl jeho ztracený diplom. Několik posluchačů se shrnulo kolem něho a domlouvali mu. Avšak stařec svěhlavě volal po fundamentálkách a dále provolával hanbu Hohenwartovi.

Ve shromáždění povstal neklid. Měšťané provolávali hanbu Němcům a Turkům, a galerie se posměšně chechtala. Jenom vesničané stáli strnule a bouleli oči na jeviště.

Dále plynula řeč poslancova, mírně vzrušujíc měšťany v křeslech. Poslanec pochválil sesterskou Francii, s níž máme dobré styky, a pak pohlédl směrem k Východu, kde se jeho zrak setkal s bílým carem. Panovník ruské říše je nejmocnější záštitou národům slovanským a zajisté způsobí, že starobylá koruna českých králů opět zazáří v barvolesku své krásy. Jeho slova stoupala ke stropu jako kroužky dýmu a buclatou ručkou dával takt.

Poslanec byl obrazem indické modly, která má sedm párů rukou. Jedna ruka tiskne pravici mocnému caru pravoslavných Rusů. Druhá kyne sesterské Francii na pozdrav. Třetí ruka pohladí balkánské Slovany; čtvrtá ruka poklepá voličům po zádech... Avšak jedna ruka se balí v pěst, a to tehdy, když mluví proti vídeňské vládě.

Ke konci rozptýlil řečník laskavým slovem mraky, které vyvstaly na obzoru Evropy. Smířil rozvaděné velmoci a zažehnal nedorozumění mezi národy; byl dobrý člověk a přál si s každým žítí v míru.

„Pryč s Hohenwartem! My chceme fundamentálky!“ křičel Hejzlar svéhlavě.

„Smrt žhidům!“ bouřil penzionovaný poštministr divě.

V okně trčel obličej žebráka Chlebouna; žvýkal bezzubými čelistmi a šedozelený knír se zdvíhal a klesal.

Poslanec zarokotal a umkl. Křesla zabouřila potleskem. Galerie dupala a syčela. Venkované stáli nehybně jako stádo husí, jež pohlíží za odjíždějícím kočárem. Řečník utíral si bílým kapesníkem čelo a zátylí a ukláněl se se spokojeným výrazem herce, jenž se zhostil se zdarem své úlohy.

Předseda oznámil, že ke slovu se přihlásil profesor Pošusta. Křesla znepokojeně zašuměla a na galerii se ozval slabý potlesk. Profesor proklestil si cestu davem a křepče se vymrštil na jeviště. Starosta města knihkupec Oktávec se zakabonil. Neměl rád profesora, který hltal knihy a ustavičně se sháněl po nové četbě. Měšťané sdíleli jeho nelibost. Kosými pohledy vítali řečníka, jenž v krátkých kalhotách a s obnaženou hlavou se prohání po městě;

kapsy má napěchovány brožurami a novinami; v nich jsou obsaženy neklidné, prostořeké myšlenky.

Profesor sňal skřípec a ozbrojil se brýlemi. Přísným pohledem napomenul posluchačstvo k pozornosti. Potom nahlížeje do svých poznámek, počal přednáseti suchým, nevášnivým hlasem. Vytkl mladočeskému poslanci bezcharakterní aklerikalismus.

Mladočeši chtějí sjednotit Husa s Pannou Marií. Český národ však nemůže se smířiti s Římem. Profesor útočil na poslance pro programovou nejasnost; kárá ho, že si neujasnil základní problémy.

Profesor se snažil mluvití věčně; pohrdal demagogií a dovolával se soudnosti svých posluchačů. Avšak duše lidu podobá se bylině, která kvete pouze v noci. Tento květ vadne pod prahnoucími paprsky rozumu a dychtivě otvírá kalich bludům. Křesla se zavrtěla. Agent Raboch zavolal vyzývavě: „Oho!“ Poslanec si založil ruce a soucitně se usmíval. Bledý kastelán zakýval hlavou a poštmistr vykřikl: „Nechceme židovskou filozofii! Tady není žádná židovina!“ Stařec Hejzlar úporně se domáhal splnění císařského slibu, jenž zemím koruny české zaručoval státoprávní postavení. Správce Wagenknecht zuřil. Chtěl nuzáka ztrestat za jeho opovážlivost, ale nemohl k němu. Jedině rolníci mlčeli a tupě zírali na jeviště. Za oknem se prudce pohyboval bělozelený knír a pod ním bublala slova:

– Neposlouchejte pana profesora... Nemá náboženství. Rouhá se Bohu a tento... chce nás ožulit... Odpadlík... v pekle se bude smažit... –

Řečník zvyšoval hlas, ale jeho slova nemohla proniknouti hlukem. Posluchačstva se zmocňovala vzteklá, podrážděná nálada. Křesla hučela a galerie odpovídala dupáním a pískotem. Profesor zastrčil své poznámky a zmizel v davu. Předseda zvonil a pohyboval rty; asi napomínal ke klidu. Vtom však vyskočil na židli malý, dosti otlý mužík s černou pentlí pod bradou, s prošedivělými kučerami. Jeho jméno bylo Pangrác a povoláním mydlář. Byl to prudký muž a vždy chtivý převratů. Nikoho nectil, pokoje a míru nemiloval, vždy nakvašen a přítel výtržností. Mluvil prudce

a překotně; jeho pištivý hlas se zalykal nenávistí. Zatínal pěsti a rozhazoval rukama. Vrhł se na poslance a nazval jej vládním lokajem. Obvinil mladočechy, že jsou podplaceni z dispozičního fondu.

Mladočeši dovedou kalit vodu za každou cenu, aby mohli v kalných vodách lovit; avšak náš lid nedá si metat lesklé fráze do očí a prohlédne. Profesora Pošustu nazval náhončím židů, podplaceným od krále pruského. Penzionovaný pošt mistr ožil, prudce zatleskal a volal: „Výborně!“ Občan Pangrác shromáždil kolem sebe hlouček přívrženců, kteří ho podporovali hulákáním. Malý muž se sápal na církev, na okresní hejtmanství, na obecní radu i na dynastii a ústa se mu pěníla. Když pak nazval sociální demokraty pacholky německo-židovského velkokapitálu, tu povstala na galerii bouře.

Dělníci zdvihali pěstě a pokřikovali na mydláře „Šviháku!“. Byl v těch dobách velký rozbroj v lidu pro jistého doktora Švihu, poslance a okresního soudce, jenž byl obviněn, že pod jménem Wiener konal pražské policii konfidentské služby. Dělníci dusali po schodech. Viktor vykřikl: „Na ně! Mažte je!“

Poslanec dr. Alois Fábera bledl. Jakže? Tohle že je jeho okres? To je vděk, jehož se dočkal za svoje obětavé služby? Vidí, že se rozestoupil jeho lid a každý mluví jiným jazykem. Nechápe tyto náruživé lidi, jimž vymohl mnohý prospěch a odvrátil pohromy...

Předseda zvoní. Měšťané vstávají a rozhazují rukama. Mydlář Pangrác piští, zmodralý v tváři. Fanatický obličej penzionovaného pošt mistra je zrůzněn vášní. Náprsenka mu vyhřezla, křičí na galerii: „Socani – žhidáci!“

Stařec Hejzlar svéhlavě povykuje: „My chceme fundamentálky – pryč s Hohenwartem!“ Poslanec Národní strany svobodomyslné, starosta a lékárník mizí v pozadí jeviště.

A v okně trčí tvář žebráka Chlebouna, zvaného Majorek, krhavé oči pozorují zmatek v sále, bezzubé čelisti přemílají slova: – Žebroto fabrická! Pakáz jste, pakáz Bohu nemilá a lidem protivná...

Zapomínáte se a proti pánům si dovolujete, proti pánům, který vám dávají chleba... –

Správce Wagenknecht zamával sukovitou holí a s divokým zavytím vrhl se na hlouček zápasníků. Viktor přiskočil a hbitě mu podrazil nohy. Správce zavrával a upadl. Na něj se naválila hromada těl. Slyšel praskání drcených židlí. Vesničané se probudili ze svého klidu a počali pěstmi bušiti na všechny strany. Měšťané prchli ze sálu, dělníci pak a sedláci se horlivě potýkali.

Když pak správce Wagenknecht opouštěl popleněný sál, tehdy měl oko zmodralé a nos zkrvavělý. Venku u okna zastihl žebráka Chlebouna. I vyřítil se na něho, zuřivě pokřikuje: „Á, ty figuro jedna ničemná! Takhle plníš mé nařízení?“

Popadl jej za límec, cloumal jím a kopanci jej doprovázel k obecnímu chudobinci.

„Já vás...“ skřípěl, „já vás všechny... pobiju... zničím... holoto! Holoto! Holoto!“

Byl svátek Petra a Pavla. Okresní město, pokojné a nevinné, odpočívalo pod modrým šturcem oblohy. Vysoko nad gotickou věží kostela, nad střechou okresního hejtmanství, nad hraběcím zámkem se čtyřmi věžemi létali holubi ve smělých kruzích. Vlaštovky čířikaly a všeliký hmyz tančil nad řekou. Pohřížen v sluneční lázeň rozkládal se širý kraj, zlatá pole a zelené lučiny, přerušované tmavými pruhy hvozdů. Všechno bylo tiché a teplý, sytý vánek proháněl se po kraji až k líbezným horám.

Veškeré hostince v okresním městě osiřely a obyvatelstvo se valilo do lesa, neboť místní ochotnický spolek pořádal tam divadelní představení. Dámy v úzkých sukních a s mnohými volány pohybovaly se třešňovou alejí, zastiňující si tvář krajkovými slunečníky; páni s panamskými klobouky, s nakroucenými kníry a v mohérových kabátcích opatrně stoupali, provázejíce své dámy; před rodiči poskakovaly děti v nových vrzavých botkách, vedouce se za ruce; chůvy tlačily kočárky. Také mnoho venkovanů, modrookých a s vybledlými vlasy, přijelo na kole, přilákáno divadelním návěštím.

Tři bratři kráčeli k lesu. Kamil, Viktor a Jaroslav. Kamilův bledý, nadutý obličej stínil klobouk v podobě přilby. Vrtěl se v bocích a mírně pokulhával, opíraje se o bambusovou hůl se zlatým kováním. Pod tuhým límcem svítila široká, hedvábná kravata. Věsil koutky úst a zdravil známé, dotýkaje se holí střechy svého klobouku. Viktor si nesl kabát zavěšený přes jedno rameno. Kulatou hlavu pokrýval kapesník. V ústech třímал rozježený doutník. Student Jaroslav krácel s obnaženou hlavou a sluneční paprsky si hrály s nazrzlými kučerami.

A Kamil mluvil: „Hoši, všechno platím. Vstupné do divadla a to, co sníte i vypijete.“

„To je v pořádku,“ pochválil ho Viktor.

„Taky když budete něco potřebovat, tak mně beze všeho pošlete pár řádků. Já teď přišel do tempa. Všechno se mně náramně daří.“

Jaroslav si pohvizdoval. Viktor si myslel: – Tak si můžu dát pivo nebo dvě, když on to platí. –

Vyšli z třešňové aleje a vstoupili do modřínového háje. Objal je chlad jako v síni chrámové.

– Ááá, – vydychli tři bratři současně.

Viktor vyňal z úst rozžvýkaný doutník a pravil: „V závodech ve skiffu zvítězil ČVK⁴⁷. Dnes jsem to četl v novinách.“

„Merci,“ odvětil Kamil posměšně, „co je nám do ČVK? Dneska jsou jiné starosti.“

Na smavém palouku byl zbudován jakýsi mlýn z lepenky a dřevěných latí. Opodál se shromáždili hudebníci a ladili své nástroje. Správce obecního chudobince Wagenknecht prodával divadelní vstupenky. Po každém návštěvníkovi šlehl posupným pohledem; pod jeho velením zaujímali měšťané místa na improvizovaných sedadlech; správce úsečně vykřikoval a pořádal, mávaje sukovitou holí; při tom neustával střežiti vesničany, kteří se tlačili na místech k stání.

Wagenknechtova manželka nabízela obecnstvu preclíky, navěšené na hůlce. Pod rozložitým dubem rozbil svůj stan perníkář a na kmeni stromu upevnil svůj obchodní štít. Nabízel čokoládu, cukrátku, perníková srdce, zmrzlinu, pomeranče i limonádu. Kolem stánku se natlačil zástup kupujících; děti se cpaly perníkem a matky jim utíraly upatlané ruce, hudrujíce a vyhrožující přísnými tresty, jestliže si potřísní sváteční oděv.

Tři bratři kráčeli po lesní stezce, žíhané slunečními paprsky. Viktor se rozhlédl a zasmušil se: – Safra, tady se pivo nedostane. –

Kamil přistoupil k Wagenknechtovi a žádal o vstupenky. Správce však najednou zavyl, zamával sukovitou holí a rozběhl se. Před hudebníky poskakoval zpustlý sládek Vokoun a pitvorně dával takt.

---

⁴⁷ ČVK – Český veslařský klub.

Wagenknecht se na něho vyřítíl s hrozným řvaním. Odulý cestovatel se ukryl v lesní houštině.

Obecenstvo bylo netrpělivé, neboť dávno udeřila hodina, kdy se mělo představení začít. Avšak režisér nemohl dát znamení k zahájení, dokud se nedostaví poslanec Národní strany svobodomyšlné dr. Alois Fábera. Poslanec byl uražen a chtěl obyvatelstvo potrestati tím, že nenavštíví divadlo. Dal se dlouho prositi. Jsa však člověk měkkého srdce, rozhodl se konečně, že pobloudilému lidu odpustí. Dirigent dal znamení a hudebníci spustili vojenský pochod. Protože poslanec se stále ještě neobjevoval, hudebníci několikrát opakovali trio. Obecenstvo tleskalo a reptalo.

Minuty plynuly a hudba hrála. Z oken mlýna vykukovali nalíčení herci.

Tři bratři usedli na lavici, uprostřed Kamil.

„Měli byste vidět divadlo u nás,“ děl Kamil vypínavě. „U nás máme prvotřídní síly. Všechno prima primissima. Na našem divadle hostují herci až z Vídně. Ale tady... tady není žádná kultura.“

Kamil má úžasnou kravatu měňavých barev a jeho krk je sevřen tuhým přeloženým límcem. Na ruce mu chřestí přívěsky zlatého náramku. S rozkoší čichá k rukávu, z něhož čpí voňavka, zvaná ylang-ylang.

Sahá do kapsy a vytáhne koženou tobolku se stříbrnými rohy a s monogramem.

„Dárek mé choti,“ hlásá a hladí zálibně kůži. „Pravá safiánová kůže. Cizozemský artikl. Mohla stát – řeknu málo – nejméně sedm zlatých.“

Nutí bratry, aby ohmatali kůži. Kamil otevřel tobolku a ukazuje fotografie. Obrázek jeví mladou ženu, opřenou o strom. Paní listuje v knize. Jiný obrázek představuje Kamilovu manželku, jak si hraje s bílým psíkem. Kamil stojí s manželkou před výkladní skříní.

„To všechno jsem sám fotografoval,“ chlubí se Kamil. „Mám kodak za dvě stě korun. Nádherný přístroj, mé čestné slovo.“

Viktor bere fotografie do hrubých rukou, zkoumá obrazy a pochybuje, že přístroj stál dvě stě korun.

„Nanejvýš osmdesát – sto,“ prohlašuje znalecky.

„Chytráku,“ rozčiluje se Kamil, „osmdesát korun? Absolutně vyloučeno. Jdi si kupovat takovou věc. Všude se ti vysmějí.“

Student Jaroslav bloudí očima po obecnstvu. Vidí penzionovaného správce pošty pana Peciána, vedle něho sedí bledý kastelán. Agent Raboch se stále obrací; asi hledá svého písaře Růžičku. Ten však se před ním ukrývá a baví se s děvčetem. Profesor Pošusta si zamyšleně hladí prošedivélou bradu hřbetem dlaně zezdola a jeho manželka zírá snivým zrakem někam přes zubaté vrcholky smrků. Učitel Král ve vyšívané náprsence hltá zrakem Marii, dceru kloboučnickovu; ta však se na něho ani nepodívá. Nejasná vzpomínka zaševalila v studentově srdci; vidí děvče s kulatou bradičkou a smavýma, zářivýma očima. Co asi dělá zbloudilá dcera kastelánova, manželka poštovního správce ve výslužbě? Není o ní zpráv; okresní město na ni zapomnělo.

Kamil ukazuje zlaté hodinky s dvojitým pláštěm.

„Dar mého tchána. Právě schaffhausenky. Třicet rubínů. Mohly stát – ať řeknu málo – tři sta korun.“

Bratři si musejí prohlédnout stroj. Viktor otevřel vnitřní plášť a se zájmem prohlíží kolečka.

„He?“ nadouvá se Kamil. „Jestli někdo z vás, pánové, má takovou věc.“

Vložil hodinky do pouzdra z jelení kůžičky a zvrátil se nazad. Blouznil: „Všechno mám. Všeho bezpočtu.“

Na rtech mu pohrává radostný úsměv.

„Přišel jsem k hotovému, protože jsem chytrý. Ale co mám, rozmnožím. Tchán ví, komu obchod svěřil...“

Přimhouřil oči a rozveselil se.

„A když si tak vzpomenu, když jsem přijel domů jako facír⁴⁸. Pamatujete se, jak fotr vyváděl? A ona – hrůza! Přece jednou za čas je každý bez místa, no ne?“

Vytáhl z náprsní kapsy hedvábný kapesník a přetřel si líce. Pronikavě zavanulo voňavkou.

„Mám tvrdé vousy,“ říká Kamil, „a to proto, že jsem tenkrát denně chodil k Sedmidubskému, aby mne oholil. Tenkrát jsem to nepotřeboval, já jenom proto, aby mně čas utekl. To byla nuda. To byla otrava! Ale víte, že dneska rád na to vzpomínám? Tatík je teď ke mně jako máslo a ona se zrovna krčí. Když přijedu domů, hned zabíjí husu. A dříve by mně nejraději nedala nic. Hladu jsem zkusil – hanba mluvit...“ Rozchechtal se.

„A ty... jak se to jmenovalo...“ pištěl, „Kassemovy opánky? Co je s nimi? Ještě jsou na světě? Ty mně kazily život, ty... Kassemovy opánky. Prosil jsem, brečel jsem, ale táta ne! Kassemovy opánky se musely nosit. A dneska...“ Blažený úsměv mu zatřepetal na tváři. „Dneska mám botičky semišové, botičky extrovní, takové pohádkové botičky... stály mne patnáct zlatých... ale já to rád dal, takové botičky nemá nikdo na celém světě...“

Student Jaroslav se díval na zasilatele Wachtla, který v hasičském úboru stál opodál jeviště. Měl založené ruce; zíral velmi slavnostně; a z jeho zjevu vanula pýcha.

---

⁴⁸ Facír – tulák, potulný lesnický vyučenec, který obcházel myslivny a hájovny, kde nabízel krátkodobou pomoc.

Konečně přiběhl strážník; byl bez dechu a sťapec u šavle se mu házel; hlásil, že poslanec přijíždí. Přihřčela lesklá ekvipáž a zastavila opodál. K vozu přiskočil starosta města knihkupec Oktávec, aby podal rámě paní Fáberové. Poslanec vztyčil hlavu a vykročil; i jeho chůze byla šťavnatá. Jeho tvář roztáhl blahovolný úsměv; ale na tváři jeho choti byl připevněn strnulý úsměv, obraz květu z jinovatky.

Přiběhl režisér, aby uvítal zástupce okresu. Poslanec naklonil hlavu a pozorně naslouchal. Potom se dala jeho ústa v pohyb. Řeč sladší šťávy přezrálé ryngle stékala mu po kaštanové bradce. Pravil, že vždycky byl ctitelem Thálie. I přispěchal do tohoto stánku Umění, aby z prken, jež znamenají svět, uslyšel slova básníková. Verše dojímají a hudba povznáší. Divadlo, řekl, mělo velký podíl na našem obrození. Básníková slova, pronášená z jeviště, dovedla vyburcovat duše malátné.

Posluchači se s rozkoší šplouchali v lahodných proudech poslancovy řeči. Tváře změkly a rysy se rozmělnily. Všichni byli dojati; i divoký radikál občan Pangrác byl nadšen; rozjařené strhl klobouk a zvolal: „Sláva! Nazdar!“

Správce Wagenknecht uvedl do přední řady poslance, paní Fáberovou i dva chlapce, jež střežila vychovatelka. Poslanec nabídl své choti s galantní úklonou divadelní kukátko. Starosta položil si na kolena zelený klobouk se štětkou a přísně se díval na mlýn z lepenky. Zazněl zvonek a spustila hudba. Na jeviště vyběhl zástup mladíků a dívek v pestrých šatech. Sbor zazpíval:

*„V těch českých mlýnech veselo bývá,
všude je živo, všude je zpěv.
Chasa pracuje a při tom si zpívá,
jen radost sídlí ve mlýnů zdech...“*

Poslanec kýval zálibně hlavou. Starosta se díval přísně na jeviště. Na chmurné, fanatické tváři penzionovaného poštmistra byla napsána nedůvěra. Zasilatel Wachtl stál podle jeviště vzpřímen jako voják. Když poslancův zrak padl náhodou na něho, tu dotýkal se prsty přílby. Paní Fáberová přikládala k očím kukátko a úsměv z kláštera *Sacré Coeur* neopouštěl její tvář. Mladší poslancův hoch se díval s nadšením na jeviště; kudrnatý, svalnatý chlapec odlupoval kůru z lavice.

Obecenstvo se rozesmálo, neboť se objevil muž s červeným nosem, divokým plnovousem a v mysliveckém klobouku. Myslivec vzkřikl: „Prach a broky! Tady je veselo!“

Byl to koncipient notáře dr. Tichaye. Plnovous změnil jeho mladou tvář. Mluvil drsným, chrochtavým hlasem, jak hovoří divadelní fořti.

Také Kamil Štědrý se zasmál. Ale hned se opanoval a svěřil koutky úst. Pravil ke svým bratrům: „To nic není. Ale u nás byl jeden komik... Počkejte, až přijdeme domů. Předvedu vám jeho výstup. Budete se válet.“

Myslivec klel: „Prach a broky! Kluku milionská! Víckrát ode mne neuslyšíte ani slova, vy čertovská chaso!“

Rozveselení obyvatelé zatleskali. Poslanec se naklonil k starostovi a pravil: „Skutečně znamenitě podáno.“ Starosta odpověděl: „Tak jest, pane poslanče,“ a pohladil kamzičí štetku na svém klobouku. Vychovatelka napomenula kudrnatého chlapce a ten líně pohodil hlavou.

Avšak posluchačstvo s napětím čekalo na výstup předního herce ochotnické scény, holiče Sedmidubského. Ten vždycky rozveselil obecenstvo. Hudba spustila rázný pochod a z pozadí vyšel muž s placatou, mlynářskou čepicí. Učinil podle taktu několik žertovných pohybů a pleskal se do stehů; zazpíval:

*„Jsem Sebastián Šafránek,
po světě známý krajánek,
kam přijdu, slyšet smích a zpěv,*

*těž milovník jsem krásných děv.
Mne všude rádi vítají,
po novinkách se ptávají,
a těch je u mne vždycky dost,
těm pro zlost, těm zas pro radost..."*

Rozjařené hlediště zatleskalo. Paní Fáberová přiložila k očím lorňon a podívala se na děti. Okatý chlapec byl zardělý rozčilením. Kudrnatý si hryzl nehty. Poslanec se zasmál a děl k starostovi: „Vykutálený brach!“ Starosta odpověděl: „Přednáší dobře,“ a utřel si z čela pot. Bledý kastelán si mnul žluté licousy a vzdychal. Penzionovaný poštmistr se mračil. Záviděl holičovi slávu. Kamil se zamyslel a pak se otázel svých bratrů: „Hádejte, kolik jsem dělal letos obratu?“ Viktor ho zasyknutím napomenul, aby nevyrušoval.

Herec se obrátil tváří k poslancovi. Hudba nasadila a krajánek zazpíval:

*„Sněmovny jako mlýny jsou,
poslanci se tam semelou.
Pro Michla je pak vejražka,
zadina zbude pro Vaška.
Nejlíp by bylo, božítku!
vzít na tu chasu pružinku
a bez milosti a bez porad
jim řádně na koš zasypat..."*

Ozval se potlesk, jako když se sype uhlí do sklepa. Starosta upadl v rozpaký a nejistě pohlédl na poslance. Tomu se však vlnilo břicho a několikrát přerývaně opakoval: „K popukání, opravdu, k popukání!“ Starosta se upokojil a řekl: „Je to velmi veselý,“ a přísně se díval na jeviště.

Herec byl několikrát vyvolán a šprýmovně posílal obecnstvu polibky. Zpozoroval, že se poslanec baví, i pomyslel si:

– Snad na mne nezapomene. Snad mně prokáže poslední poctu. Vždyť já jsem ho obveslel. –

Pobíhal po jevišti a sekal žertovné poklony; i dumal dojatě: – Bude mluvit z papíru či spatra? Ach, on tak dojemně mluví... Krásný, krásný bude můj pohřeb! Nejkrásnější ze všeho na světě... –

I vidí poslance, jak stojí nad otevřenou jámou, rozhlédne se po smutečních hostech, chvíli vyčká a pak počne hovořiti svým hedvábným hlasem. Potom si však vzpomněl, že neuvidí svůj pohřeb, a slzička se mu skutálela po nalíčené tváři.

Byla přestávka a obecnstvo obléhalo perníkářův stan. Lidé pili limonádu z láhve. Matky vodily své děti do houštiny, a když se vracely, hubovaly a upravovaly dětem oděv. Kamil koupil každému z bratrů pomeranč. Viktor loupal kůru a toužil: „Sakra, kdyby bylo pivo, to bych si dal.“ Kamil se ptal: „Hádejte, jaký jsem dělal letos obrat?“ – „I dej nám pokoj!“ odsekl Viktor mrzutě.

Potom zase zazvonili a v představení se pokračovalo. Po jevišti cupkala stará panna, kroutila očima a mluvila lámovou češtinou. Obecnstvo se chechtalo. Kamil děl k svým bratrům: „Letos jsem udělal sto osmdesát tisíc obratu. Mé nejčestnější slovo, že nelžu.“

Hudba hrála, na jeviště přišel holič ještě s jedním hercem. Zpívali dueto:

*„V pití je naše blaženost,
v pití je naše spása,
kdo ze skleničky přihne si,
hned tančí, zpívá, jásá...“*

„Sto osmdesát tisíc, a to hned první rok,“ liboval si Kamil, „to je slovo!“

Vtom jakýsi určený člověk prodral se mezi lavicemi, přistoupil k starostovi a poslanci a něco rozčileně zvěstoval. Starosta vyvalil oči. Poslanec zbledl. V obecnstvu nastal pohyb. Poplach přeskočil na jeviště. Jeden z herců odběhl za kulisy. Ale holič Sedmidubský nic nepozoroval a dále zpíval:

*„Pivečko, to je boží dar,
chutná, jak nektar pravý.“*

*A protož připíjíme všem,
kdož pije: Ať jsou zdraví!"*

Režisér odtáhl herce za šosy z jeviště. Obecenstvo vstávalo. Nalíčení herci pobíhali kolem mlýna, poděšení a bezradní.

„Sto osmdesát tisíc,“ opakoval Kamil zálibně, „a dá-li pánbůh, napřesrok to dotáhnu na dva. Já jsem k neutahání, pánové. A možná, že u nás zřídím filiálku, ať se vidí, kdo já jsem.“

Obecenstvo přeskakovalo lavice. Kamil zdvihl hlavu a optal se: „Co se děje? Proč nehrají?“

Viktor odpověděl: „Právě došla zpráva, že v Sarajevě zavraždili následníka trůnu.“ Vstal a měl se k odchodu. Také Jaroslav se zdvihl. Obecenstvo se valilo z lesa. Matky strkaly před sebou dětské kočárky a velmi pospíchaly, jako by se blížila bouře. Avšak nebe bylo čisté a jenom teplý, sytý vánek harašil ve větvích.

Lesklý fiakr poslancův se odkolébal. Poslanec byl zesinalý a jeho tvář uvadla. Paní Fáberová přikládala k očím lorňon a na její tváři utkvěl strnulý, neměnný úsměv.

„Sto osmdesát tisíc,“ ševelil Kamil zbledlými rty.

Najednou zaúpěl: „Právě jsem se etabloval, začalo se mi dařit a najednou... takový pád. Bude válka! Bude válka! Budu musít narukovat a můj obchod přijde vniveč!“

Správce Wagenknecht mává sukovitou holí. Cítí, že ve světě vzniká nepořádek a že bude velmi třeba jeho, správce Wagenknechta. Ohlíží se, na koho by se vrhl, kým by zacloumal, koho by zadával. Uviděl odulou tvář zpustlého správce Vokouna, který se čemusi pitvořil. Správce zavyl a pustil se za cestovatelem.

„Bude válka, bude válka!“ kvílí Kamil.

„Neřvi!“ napomenul ho Viktor. „Ještě se nic neví. Snad se to nějak srovná.“

„Tobě se to mluví,“ odvětil bratr žalostně, „ty nic nemáš, ale já jsem majetník. Ženu mám, obchod mám, peníze mám. Všechno mám. A jsem voják. Já jsem nešťastný, nešťastný člověk...“

Mlýn z lepenky a dřevěných latí osiřel. Pernikář skládá zboží do bedny. Jeho pomocník upustil perníkové srdce. Dopadlo na zem a rozdrtilo se. Pernikář nadával a hrozil učedníkovi pěstí. Vesničané vsedli na kola a odjeli. Les osiřel a ztichl. Přes cestu přeběhla zrzavá veverka.

Zástup lidí se valí třeshňovou alejí. Bylo slyšeti, jak v městě někdo přibouchl okno.

Ediční poznámka

Román Okresní město je prvním dílem tetralogie: Okresní město, Hrdinové táhnou do boje, Podzemní město a Vyprodáno.

Při zpracování textu jsme se řídili aktuálním zněním pravidel českého pravopisu, upravili jsme interpunkci a opravili tiskové chyby. Respektovali jsme však stylové, morfologické a lexikální zvláštnosti původního Poláčkova textu.

Všechny překlady z němčiny a dalších jazyků, které jsme umístili do poznámek pod čarou, vycházejí z vysvětlivek ve vydání z roku 1955 (nakl. Naše vojsko). Doslov Čestmíra Vašáka *Nad románovými postavami Karla Poláčka* najde v případě zájmu laskavý čtenář tamtéž.

Redakce MKP

Bibliografie díla Karla Poláčka

- Povídky pana Kočkodana (1922)
Mariáš a jiné živnosti (1924)
Na prahu neznáma. Kouzelná šunka (1925)
Čtrnáct dní na vojně (1925)
35 sloupků (1925)
Povídky izraelského vyznání (1926)
Lehká dívka a reportér (1926)
Pásky na vousy (1926)
Život ve filmu (1927)
Okolo nás (1927)
Bez místa (1928)
Dům na předměstí (1928)
Hedvika a Ludvík (1931)
Hráči (1931)
Muži v ofsajdu (1931)
Hlavní přelíčení (1932)
Pan Selichar se osvobodil (1933)
Edudant a Francimor (1933)
Židovské anekdoty (1933)
Žurnalistický slovník (1934)
Michelup a motocykl (1935)
Okresní město (1936)
Hrdinové táhnou do boje (1936)
Podzemní město (1937)
Vyprodáno (1939)
Hostinec U kamenného stolu (1941) – pod jménem Vlastimila Rady
Otec svého syna (1946)
Bylo nás pět (1946)
Ze soudní síně (1956)
Se žlutou hvězdou (1959)

Karel Poláček
Okresní město

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 26. 8. 2016

ISBN 978-80-7532-171-8 (pdf)